

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ÇOCUKLARA TALİM (1887-1888) VE MUSA VVER
ÇOCUK POSTASI (1923) DERGİLERİNİN ÇOCUK
EĞİTİMİNE KATKILARI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Hazırlayan

Emine Merve TÜRKMEN KILIÇ

Danışman

Doç. Dr. Şahika KARACA

Yüksek Lisans Tezi

Temmuz 2018

KAYSERİ

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ÇOCUKLARA TALİM (1887-1888) VE MUSA VVER
ÇOCUK POSTASI (1923) DERGİLERİNİN ÇOCUK
EĞİTİMİNE KATKILARI AÇISINDAN İNCELENMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Emine Merve TÜRKMEN KILIÇ**

**Danışman
Doç. Dr. Şahika KARACA**

**Temmuz 2018
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

M. T. Türkmen,

Emine Merve TÜRKMEN KILIÇ

“Çocuklara Talim (1887-1888) ve Musavver Çocuk Postası Dergilerinin Çocuk Eğitimine Katkıları Açısından İncelenmesi”, adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Emine Merve TÜRKMEN KILIÇ

Danışman

Doç. Dr. Şahika KARACA

Türkçe Eğitimi ABD Başkanı

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN

Doç. Dr. Şahika KARACA danışmanlığında **Emine Merve TÜRKMEN KILIÇ** tarafından hazırlanan “*Çocuklara Talim (1887-1888) ve Musavver Çocuk Postası (1923) Dergilerinin Çocuk Eğitimine Katkıları Açısından İncelenmesi*” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü **Türkçe Eğitimi** Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

27/08/2018

JÜRİ:

Danışman : Doç. Dr. Şahika KARACA

Üye : Prof. Dr. Ali GÖÇER

Üye : Prof. Dr. Hacı Abdullah ŞENGÜL

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 13/09/2018 tarih ve ....37-03...sayılı kararı ile onaylanmış olup, öğrencinin mezuniyet tarihi .13/09/2018...dir.

13/09/2018
Prof. Dr. Cevdet KIRPIK
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

“Çocuklara Talim (1887-1888) ve Musavver Çocuk Postası (1923) Dergilerinin Çocuk Eğitimine Katkıları Açısından İncelenmesi” başlıklı bu tezde, iki farklı dönemde yayımlanmış eski harfli çocuk dergileri çocuk eğitime katkıları açısından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

1887-1888 yılları arasında yayımlanan *Çocuklara Talim* ve 1923 yılında yayımlanan *Musavver Çocuk Postası* dergilerinin çocuk eğitimindeki rolleri ve çocuk eğitime katkıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma ile bir bakıma çocuk edebiyatının geçirmiş olduğu ilerleme ve değişimler ele alınmıştır. Ayrıca çocuk dergilerinin önemli bir eğitim materyali olduğu vurgulanarak bu alanda daha fazla çalışma yapılmasının gerekliliği ortaya konulmuştur.

Çalışmanın hazırlık aşamasında incelenen eski harfli çocuk dergilerinin orijinal sayılarına Ankara Milli Kütüphane ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi arşivlerinden ulaşılmıştır. Eriştiğimiz eski harfli çocuk dergilerinin tasnifi ve Latin alfabesine çevirisi gerçekleştirilmiştir. Tezin birinci bölümünde dergilerde yer alan metinler türlerine göre ayrılmış ve derinlemesine incelenmiştir. İkinci bölümde ise dergilerde yer alan metinler değerler eğitime katkıları açısından incelenmiş ve dergiler arasındaki dönemsel farklılıklar ortaya konulmuştur. Sonuç bölümünde ise eski harfli çocuk dergilerinin günümüz Türkçe derslerinde ve çocuk eğitiminde kullanılabilirliği açıklanmıştır.

Çalışmalarım süresince bana her türlü yardımı ve fedakârlığı sağlayan, lisans hayatım boyunca yanımda olan, kadının her daim arkasında duran kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Şahika KARACA’ya sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca çalışmam esnasında ve hayatımın her anında yanımda olan annem Fatma TÜRKMEN ve babam Ahmet TÜRKMEN’e, bana her konuda destek olan sevgili abim Numan TÜRKMEN ve ablam Ayşe KARAKÖSE’ye gönülden teşekkür ederim. Tez çalışmamın her aşamasında beni destekleyen ve teşvik eden eşim Ufuk KILIÇ’a teşekkürü bir borç bilirim.

Emine Merve TÜRKMEN KILIÇ

Temmuz 2018, KAYSERİ

**ÇOCUKLARA TALİM (1887-1888) VE MUSAVVER ÇOCUK POSTASI (1923)
DERGİLERİNİN ÇOCUK EĞİTİMİNE KATKILARI AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Emine Merve TÜRKMEN KILIÇ

**Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2018
Danışman: Doç. Dr. Şahika KARACA**

ÖZET

Bu tez Tanzimat Dönemi'ne ait *Çocuklara Talim* ve Cumhuriyet Dönemi'ne ait *Musavver Çocuk Postası* dergileri üzerine bir çalışmadır. Çalışmada, bu dergilerin çeviri metinleri ve bu metinlerin Türkçe eğitimindeki yeri incelenmiştir. Çalışmanın amacı; eski harfli çocuk dergilerinin Türkçe eğitimine katkılarını araştırmaktır. Ayrıca, bu dergiler vasıtasıyla iki dönem arası farklılıkları ve paralellikleri tespit etmek ve çocuk edebiyatının dergi yayıncılığı yönüyle geçirdiği değişim hakkında bilgi edinmektir.

Çocuk dergileri, yayımlandıkları dönemin sosyal yaşantısıyla ilgili bilgiler aktarır. Çocuk edebiyatına ve çocuk eğitimine katkıda bulunur. Bu iki durum sonucunda dergiler üzerine yapılan çalışmalara olan ihtiyaç artmıştır. Hazırladığımız çalışma Tanzimat ve Cumhuriyet Dönemi'ne sosyal ve edebî açıdan ışık tutması yönüyle de önemli görülmektedir.

Çocuklara Talim ve *Musavver Çocuk Postası* dergilerinin yayımlandıkları dönemlerin sosyal ve kültürel özelliklerini yansıttığı görülmektedir. Dergilerde işlenen metin türleri ve değerler arasındaki farkların siyasi otoriteye göre değişim gösterdiği görülmektedir. *Çocuklara Talim* ve *Musavver Çocuk Postası* dergileri yayımlandıkları dönemin çocuklarını eğitim, kültür ve bilim anlamında gelişmelerine katkı sağlayarak onlara rehber oldukları görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: *Çocuklara Talim*, *Musavver Çocuk Postası*, Eski Harfli Çocuk Dergileri, Türkçe Eğitimi, Çocuk Eğitimi.

***THE ANALYSING OF THE MAGAZINES ÇOCUKLARA TALİM (1887-1888)
AND MUSAVVER ÇOCUK POSTASI (1923) THAT CONTRIBUTES TO THE
CHILD EDUCATION***

Emine Merve TÜRKMEN KILIÇ

**Erciyes University, Institute of Educational Sciences
Master Thesis, July 2018
Supervisor: Doç. Dr. Şahika KARACA**

ABSTRACT

This thesis is a study on the *Çocuklara Talim* of the Tanzimat Period and *Musavver Çocuk Postası* magazines of the Republican period. In the study, translation texts of these magazines and their place in child education were studied. The aim of the study is to investigate the contributions of old- literary children's magazines to child education. It is also to determined the differences and parallels between the two journals and to learn about the changes that children's literature makes in publishing magazines.

Children's magazines transmit information about the social life of the period they were published. Contributes to child literature and child education. As a result of these to cases, the need for studies on magazines has increased. The work we have prepared is also important in terms of keeping a light on the social and literary aspects of the Tanzimat and the Republican period.

Çocuklara Talim and *Musavver Çocuk Postası* appear to reflect social and cultural characteristics of the periodicals published. The differences between the types of texts and values handled in the magazines seem to vary according to the political authority. *Çocuklara Talim* and *Musavver Çocuk Postası* magazines have been published, contributing to their development in terms of education, culture and science.

Key Words: *Çocuklara Talim*, *Musavver Çocuk Postası*, Child Magazines with Old letters. Turkish Education, Child Education.

İÇİNDEKİLER

ÇOCUKLARA TALİM (1887-1888) VE MUSAVVER ÇOCUK POSTASI (1923) DERGİLERİNİN ÇOCUK EĞİTİMİNE KATKILARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	ii
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.2. Problem Cümlesi.....	4
1.3. Sayıtlılar.....	5
1.4. Sınırlılıkları.....	5

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. Araştırmanın Yöntemi	6
2.2. Araştırma Materyali (Dokümanı)	7
2.3. Verilerin Toplanması	7
2.4. Veri Çözümlemesi	7

BÖLÜM III

3.ÇOCUK EDEBİYATI KAVRAMI VE ÇOCUK DERGİCİLİĞİ.....	8
3.1.Çocuk Edebiyatı Kavramı.....	8
3.2.Çocuk Dergiciliği.....	9

3.2.1. Dünyada Çocuk Dergiciliği	10
3.2.2. Ülkemizde Çocuk Dergiciliği	11
3. 3. <i>Çocuklara Talim</i> (1887-1888)	17
3. 3. 1. <i>Çocuklara Talim</i> 'in Yayın İlkeleri.....	17
3. 3. 2. <i>Çocuklara Talim</i> 'in İçeriği ve Genel Yapısı.....	18
3. 3. 3. <i>Çocuklara Talim</i> 'in Hazırlayıcısı: Mehmed Şemseddin.....	20
3. 4. Musavver Çocuk Postası (1923)	21
3. 4. 1. <i>Musavver Çocuk Postası</i> 'nın Yayın İlkeleri	21
3. 4. 2. <i>Musavver Çocuk Postası</i> 'nın İçeriği ve Genel Yapısı	21
3. 4. 3. <i>Musavver Çocuk Postası</i> 'nın Hazırlayıcısı: Süleyman Tefrik Özzorluoğlu	23

BÖLÜM IV

ÇOCUKLARA TALİM VE MUSAVVER ÇOCUK POSTASI DERGİLERİNDE EDEBİ TÜRLER

4. 1. Dergilerdeki Yazıların Edebi Türlele Göre Dağılımı	24
4. 1. 1. Hikâye	26
4. 1. 2. Masal.....	30
4. 1. 3. Fabl	33
4. 1. 4. Makale	36
4. 1. 5. Mektup	38
4. 1. 6. Sohbet	40
4. 1. 7. Efsane (Söylence)	41
4. 1. 9. Günlük (Günce)	45
4. 1. 10. Manzum Masal	46
4. 1. 11. Şiir.....	47
4. 1. 12. Bilmece	49
4. 1. 13. Atasözü	50
4. 1. 14. Fıkra (Mizah)	51
4. 1. 15. Eleştiri.....	52
4. 2. Dergide Yer Alan Diğer Metinler	55
4. 2. 1. Hayvanbilim.....	57
4. 2. 2. Kültür	59
4. 2. 3. Deney-Bilim.....	61
4. 2. 4. Coğrafya.....	63
4. 2. 5. Hesap	63
4. 2. 6. Dil Bilimi Çalışmaları.....	64
4. 2. 7. Irk Bilimi (Antropoloji) Çalışmaları	65

4. 2. 8. Yarışma.....	66
4. 3. Dergilerde Yer Alan Görseller.....	67

BÖLÜM V

ÇOCUKLARA TALİM VE MUSAVVER ÇOCUK POSTASI DERGİLERİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ

5. 1. Değer ve Değerler.....	68
5. 2. Değerler Eğitimi ve Önemi.....	69
5. 3. Türkçe Eğitiminde Değerler Eğitimi	72
5. 4. <i>Çocuklara Talim ve Musavver Çocuk Postası</i> Dergilerinde Yer Alan Değerler	73
5. 4. 1. Adil Olma	76
5. 4. 2. Alçakgönüllü Olma.....	77
5. 4. 3. Cesaretli Olma	78
5. 4. 4. Çalışkan Olma.....	79
5. 4. 5. Dürüst Olma.....	80
5. 4. 6. Dostluğa Önem Verme	81
5. 4. 7. Fedakâr Olma.....	82
5. 4. 8. Sabırlı Olma.....	83
5. 4. 9. Sevgi ve Saygılı Olma	83
5. 4. 10. İyilik Yapma, Yardımsever Olma.....	84
5. 4. 11. Merhametli Olma	85
5. 4. 12. Kanaatkâr Olma	85
5. 4. 13. Cömert Olma.....	86
5. 4. 14. Temizliğe Önem Verme.....	86
5. 4. 15. İtaatkâr Olma	87
5. 4. 16. Vatansever Olma.....	88
5. 4. 17. Bilimselliğe Önem Verme	90

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6. 1. Sonuç	91
6. 2. Öneriler	94
KAYNAKÇA.....	95
EKLER	100
ÖZGEÇMİŞ	187

KISALTMALAR

TDK: Türk Dil Kurumu

MÇP: Musavver Çocuk Postası

ÇT: Çocuklara Talim

S: Sayı

s: Sayfa

c: Cilt

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1869'dan 1927'ye Kadar Yayımlanan Eski Harfli Çocuk Dergileri	14
Tablo 2. Çocuklara Talim Dergisindeki Diğer Metinlerin Konularına Göre Dağılımı...	55
Tablo 3. Musavver Çocuk Postası Dergisindeki Diğer Metinlerin Konularına Göre Dağılımı	56

BÖLÜM I

GİRİŞ

"Yalnızca çocuklar neyin peşinde olduklarını biliyorlar." dedi küçük prens.

Antonie De Saint- Exupéry

Çocuğun eğitiminde kullanılan temel gereçler basılı kaynaklardır. Bu kaynakların başlıcaları eğitim aracı olarak kullanılan ders kitapları ve okuma kitaplarıdır. Kitaplardan sonra çocuğun ilgi odağı olan en önemli yayın ise çocuk dergileridir. İlk etapta dış kapak görünüşüyle çocukları etkilemeyi başaran çocuk dergileri içeriğindeki değişik metin ve görsellerle okuru etkisi altına alarak içine çekmektedir. Ayrıca dergilerin yanında dağıtılan hediyeler geçmişte ve günümüzde çocukların ilgisini çeken bir diğer unsur olmuştur.

Çocuk dergileri; çocukların yeni bilgiler edindikleri ve bu bilgileri edinirken eğlendikleri yayınlardır. Bu yayınlar çocuğa kelime dağarcığını geliştirme fırsatı verirken, edebî ve estetik açıdan da kendisini geliştirme imkânı sunmaktadır. Çocuk dergileri okuyucusuna okulda öğrendiklerini hatırlama ve uygulama ortamı sunar. Çocuk bu uygulama ortamında derginin öğreticiliğinden faydalanırken kendisine sunulan eğlence alanını da kullanmış olur. Zira eğiticilikten önce eğlendiricilik ön planda olmalıdır.

Sürelî yayınlar yayınlandığı dönemin izlerini taşıyarak bize o dönemdeki sosyal ve kültürel yaşam, idealler ve toplumsal aksaklıklar hakkında bilgi veren en temel kaynaklardır. İçel' e (1997) göre toplumun çeşitli katmanlarına veya tümüne ulaşmayı amaçlayan; meslek, ilgi, yaş ve cinsiyet farklılıklarına yönelik hazırlanan iletişim araçlarından sürelî yayınlar, eğitim aracı olarak günlük sorunların çözümünden bir mesleğin çeşitli yönlerine yönelik tamamlayıcı, eğitsel, öğretici hatta eğlendirici bilgi vermeyi hedeflemektedir (s.79).

Ülkemizde çocuk dergiciliğinin başlangıcı, Tanzimat dönemi olarak kabul edilmektedir. Tanzimat dönemi ile birlikte yenileşme hareketleri her alanda olduğu gibi eğitim alanında da kendini göstermiştir. Osmanlı Devleti'nde batılı anlamda eğitim -öğretim faaliyetleri yürütülmeye başlanması ile bu okullarda okutulacak bilimsel ve teknik kitaplara olan ihtiyaç da artmıştır. Eğitim faaliyetleri ile basının doğrudan ilişkisi bulunduğundan çocuk dergilerinin çıkışının bu döneme denk gelişinin tesadüf olmadığı görülmektedir.

15 Ekim 1869 yılında çıkan *Mümeyyiz* edebiyatımızda bilinen ilk çocuk dergisidir. Bu dergiyi 23 Nisan 1875 tarihinde çıkan *Sadakat* dergisi takip eder. *Sadakat* daha sonra *Etfal* adını alarak yayım hayatını sürdürür. Bu dergiler çocuk dergiciliği alanında atılan ilk adımlar olarak edebiyat tarihimizde görülmektedir. Dergicilik alanında atılan adımların ardından onların izinde devam eden *Bahçe* (1880), *Çocuklara Kıraat* (1881), *Çocuklara Rehber* (1897) , *Çocuk Bahçesi* (1904) gibi dergiler yayımlanmıştır. Bu dergiler ise dönemin çocuklarının okuma ihtiyacını giderirken aynı zamanda onlara kendileri için yayımlanmış süreli yayınları takip etme imkânı sağlamıştır.

İkinci Meşrutiyet dönemi çocuk dergilerinde biçim ve içerik bakımından radikal değişimlerin baş gösterdiği yıllardır. Bu dönemde yayın hayatını sürdüren dergilerde biçim bağlamında resim ve karikatürlere sıkça yer verildiği, içerik bağlamındaysa çocukların ilgilerinin dikkate alındığı gözlenmektedir. Bu dönemde yayımlanan başlıca çocuk dergileri şunlardır:

Çocuk Bahçesi (1905), *Musavver Küçük Osmanlı* (1909), *Mekteplilere Arkadaş* (1910), *Çocuk Dünyası* (1913), *Ciddi Karagöz* (1913), *Çocuk Yurdu* (1913), *Mektepli* (1913), *Talebe Defteri* (1913), *Çocuk Duygusu* (1913), *Türk Yavrusu* (1913), *Çocuklar Âlemi* (1913), *Kırlangıç* (1913), *Çocuk Bahçesi* (1914), *Çocuk Dostu* (1914), *Mini Mini* (1914), *Küçükler Gazetesi* (1918), *Hür Çocuk* (1918), *Haftalık Çocuk Gazetesi* (1919), *Lane*(1919), *Hacıyatmaz* (1920), *Bizim Mecmua* (1922), *Yeni Yol* (1923), *Musavver Çocuk Postası* (1923), *Çıtı Pıtı* (1923), *Haftalık Resimli Gazetemiz* (1924), *Resimli Dünya* (1924), *Sevimli Mecmua* (1925), *Mektepliler Âlemi* (1925), *Türk Çocuğu* (1926), *Çocuk Dünyası* (1926), *Çocuk Yıldızı* (1927) (Şirin; 1988: 243).

Bu dönemde yayımlanan çocuk dergileri içinde yayın hayatına uzun süre devam edenlerin yanında birkaç sayı çıkıp sonra yayın hayatını sürdüremeyen dergiler de bulunmaktadır. 1911 yılında yayımlanan *Çocuk Bahçesi* 21, *Mekteplilere Arkadaş* 14,

Çocuk Yurdu 7, *Çocuk Dünyası* 94, *Talebe Defteri* 68, *Çocuk Duygusu* 61, *Mektepli* 19, *Türk Yavrusu* 2, *Kırlangıç* 3, *Çocuk Dostu* 13, 1914 yılında yayımlanan *Çocuk Bahçesi* 21, *Mini Mini* 7, *Küçükler Gazetesi* 8, *Hür Çocuk* 3, *Haftalık Çocuk Gazetesi* 8, *Lane*3, *Hacıyatmaz* 1, *Bizim Mecmua* 74, *Yeni Yol* 113, *Çocuk Postası* 25, 1923 yılında yayımlanan *Çocuk Yıldızı* 5, *Çıttı Pıttı* 4, *Haftalık Resimli Gazetemiz* 7, *Resimli Dünya* 28, 1927 yılında 4 yayımlanan *Çocuk Yıldızı* 10 sayı yayımlanmışlardır. (Yardımcı ve Tuncer, 2002: 52)

Tanzimat döneminin başlamasıyla birlikte eski harflerle yazılmış çocuk dergileri örnekleri verilmeye başlanmıştır. Bu dergiler cumhuriyetin ilk yıllarına kadar yayın hayatlarını sürdürmüşlerdir. Yüzyıla yakın olan bu süreçte elliden fazla çocuk dergisi yayımlanmıştır. 1 Kasım 1928 tarihinde gerçekleşen harf inkılabına kadar çocuk dergileri eski harflerle yayımlanmaya devam etmiştir. Yapılan devrim ile birlikte Osmanlıca harf sisteminden Latin harf sistemine geçişe çocuk dergileri de ayak uydurmuştur. Fakat devrim öncesinde yayımlanan eski harfli çocuk dergileri unutulmaya yüz tutmuştur. Yazıldığı dönemin toplumsal ve siyasal yapısı hakkında bilgi veren bu dergilerin unutulma tehlikesi millî birikimlerimizin yok olması anlamına gelmektedir.

Tarihi süreçte önemli olaylara tanıklık etmiş olan eski harflerle basılmış çocuk dergilerinden biri *Çocuklara Talim* bir diğeri ise Cumhuriyetin ilan edildiği yıl yayıma başlayan *Musavver Çocuk Postası*' dir.

1. 1. Araştırmanın Amacı, Önemi ve Kapsamı

Çocuklar merak duygularının sonuna kadar peşinde koşan varlıklardır. Çocuk dergileri, çocukların meraklarını gidermelerine ve onların sorunlarına bir nebze de olsa çözüm bulma imkânı sunmaktadır. Aynı zamanda çocuğun yeni öğrenmeler gerçekleştirmesine katkı sağlamaktadır.

Çocuk dergileri, metin türleri bakımından oldukça zengin araçlardır. Çocukların düzeyine uygun öyküler, masallar, şiirler, bilmece, fıkralar içermektedir. Bunlar da çocukların sıkılmadan okuma ortamına dâhil olabilecekleri aynı zamanda yeni öğrenmeler gerçekleştirebilecekleri materyallerdir. Çocuk dergilerinin çocukların atasözü, deyim, cümle kuruluş biçimlerini öğrenmelerine yardımcı olmasının yanında sözcük dağarcıklarının gelişiminde de önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir.

Araştırmamızda okuma materyali olarak eski çocuk dergileri incelenmektedir. Çocuk dergilerinin okuma kültürüne katkılarını belirtmeden önce “okuma”nın tanımını yapmayı uygun görmekteyiz. Okuma, yazılı iletişimlere duyu organları yoluyla algılayarak, algılananı, anlamlandırma etkinliği olup aynı zamanda yorumlama ile zihnin duyu organları ile ortaklaşa yaptığı bir etkinliktir. Okuma alışkanlığı ise bu durumun hayatın bir parçası haline getirilmesidir. Bu alışkanlık ne kadar erken yaşlarda edinilirse hayata yansımaları da o denli kalıcı ve verimli olur. Bir alışkanlığın edinimindeki baş unsurlar; isteyerek ve zevk alarak yapmaktır. Bu nedenle öncelikli olarak çocuğun ilgi ve isteği doğrultusunda yönlendirmeler yapılarak okuma işi alışkanlığa dönüştürülecektir. İşte tam da bu noktada çocuk dergileri, çocukların ilgi duyabileceği birçok türü içerisinde barındırdığından okuma alışkanlığı kazanmada büyük bir öneme sahiptir.

Çocuklar için yayımlanan dergilerin onlara; okuma alışkanlığı kazanma, genel kültür edinme, hayal gücünü geliştirme gibi birçok noktaya katkı sağlamaya yönelik olarak hazırlandıkları bilinmektedir. Bu çalışmanın amacı, 1887-1888 yıllarında yayımlanan *Çocuklara Talim* ve 1923 yılında yayımlanan *Musavver Çocuk Postası* dergilerinin çocuk eğitimindeki rolleri ve Türkçe eğitimine katkılarını ortaya koyabilmektir. Bu çalışmanın sonunda elde edilecek veriler günümüzde yayımlanan çocuk dergilerine örnek teşkil edecek ve metin türü öğretiminde çeşitlilik sağlayamayan Türkçe öğretmenlerine verilen örneklerle katkı sağlayacaktır.

Çocuk dergileri tarihi süreç içerisinde değişimlere uğramıştır. Bu tez çalışması 1887-1888 yılları ve 1923 yıllarında yani iki farklı dönemde yayımlanmış çocuk dergilerini incelemektedir. Bu sayede bir bakıma çocuk edebiyatının geçirmiş olduğu ilerleme ve değişimleri ele alacaktır. Bu çalışma ile çocuk dergilerinin önemli bir eğitim materyali olduğu vurgulanacak ve bu alanda daha fazla çalışma yapılmasının gerekliliği ortaya konulacaktır.

1.2. Problem Cümlesi

Eski harfli çocuk dergilerinden *Çocuklara Talim* ve *Musavver Çocuk Postası* dergilerinin Türkçe eğitimi ve çocuk edebiyatındaki işlevi nedir?

Araştırma aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. Hangi yıl ve ne kadar süreyle yayım hayatına devam etmişlerdir?
2. Hangi yaş grubuna hitap etmektedirler?
3. Yayım ilkeleri nelerdir?
4. Bu dergileri yayımlayanlar kimlerdir?
5. Bu dergiler nerede yayımlamıştır?
6. Bu dergilerin biçim özellikleri nelerdir?
7. Dergilerin içeriğinin türlere göre dağılımı nasıldır?
8. Dergiler hedef kitlesine hangi değerleri kazandırmayı amaçlamıştır?
9. Bu dergiler çocukların ilgi ve ihtiyaçlarını gidermeye yönelik hazırlanmış mıdır?
10. Dergilerde bulunan metinler günümüz Türkçe derslerinde kullanılabilir mi?
11. Dergiler çocuk dergiciliği ölçütlerine uygun hazırlanmış mıdır?
12. Çocuklara Talim ve Musavver Çocuk Postası dergilerinin yayımlandığı dönemdeki siyasal yapı dergilere yansımış mıdır?

1.3. Sayıtlar

Bu çalışmada ele alınan *Çocuklara Talim* ve *Musavver Çocuk Postası* dergilerinin dönemlerindeki diğer dergiler gibi çocuk edebiyatına ve çocuk eğitimine katkısı olduğu kabul edilmektedir. Dergilerin yayımlandığı dönemin sosyal ve kültürel özelliklerini aktarması bakımından önemli bir özelliğe sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca dergilerde kullanılan metinlerin günümüz Türkçe ders kitaplarında tür öğretimi aşamasında kullanılabileceği görülmektedir. Bu sayede günümüz Türkçe derslerinde metin öğretimi açısından kolaylık sağlanacaktır.

1.4. Sınırlılıkları

Araştırma öncelikle tarihsel bir sınırlandırmaya tabi tutulmuştur. Tez çalışması eski harfli çocuk dergileri içinde 1887-1888 yılları arasında yayımlanan *Çocuklara Talim* ve 1923 yılında yayımlanan *Musavver Çocuk Postası* dergilerini ele almaktadır.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştıra olarak tanımlanmaktadır. Bir başka deyişle nitel araştırma kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:39). Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Çalışmanın hazırlanması sırasında *Çocuklara Talim ve Musavver Çocuk Postası* dergilerindeki bütün yazılar, metin türleri ve değerler eğitimi açısından gruplandırılarak incelenmiştir. Elde edilen veriler metin türlerine uygunluğu ve değerler eğitimine olan katkıları bakımından irdelenmiştir. Eski harfli çocuk dergilerimizden *Çocuklara Talim ve Musavver Çocuk Postası* dergilerini yeni harflere aktarırken çeviri Türk Dil Kurumu'nun *Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu*'nun son baskısını göz önüne alarak yapılmıştır. *Yazım Kılavuzu*'nda bulunmayan kelime ve tamlamaların yazımında Ferit Develioğlu'nun *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*'ı esas alınmıştır. Birkaç sözcüğün yazımında da *TDK Tarama Sözlüğü*'ne başvurulmuştur.

Derginin yazımından ya da baskısından kaynaklanan eksiklik ya da yanlışlıkları, köşeli ayraç [ ]lar içinde doğrusunu yazarak göstermeye çalıştık. Noktalama yanlışlarını da doğru noktalamaıyla gidermeye çalıştık.

Bu araştırmada kullanılan yöntemler: Doküman inceleme, tarama yöntemi, çevriyazı yöntemi, inceleme yöntemi ve metin türlerine göre sınıflandırma yöntemidir.

2.2. Çalışma Materyali (Dokümanı)

Edebiyat eserlerinin incelenmesi, toplumların kültürel değerlerinin ortaya çıkarılması açısından önem arz etmektedir. Sosyal ve kültürel tarihin ortaya çıkarılmasında edebiyatın her ürünü bir malzeme niteliğindedir. Süreli yayınlar da döneminin toplumsal ve siyasi yapısına şahitlik eden önemli bir edebi üründür. Ayrıca süreli yayınlar barındırdıkları eserlerle kalıcılık da sağlamaktadırlar. Süreli yayınların sahip oldukları bu özelliklerden yola çıkarak eski harfli çocuk dergileri çalışmamızın materyali olarak seçilmiştir. Eski harfli çocuk dergileri içinde yer alan 1887-1888 yılları arasında yayımlanan *Çocuklara Talim* ve 1923 yılında yayımlanan *Musavver Çocuk Postası* dergileri dönemsel farklılıkları ve materyal zenginliği sebebiyle çalışmamızın dokümanı olarak seçilmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Veriler toplanırken doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. *Çocuklara Talim* ve *Musavver Çocuk Postası* dergilerine ait elde edilen bütün sayılar tek tek incelenmiş, eski harfli yazı türleri günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Çeviri işlemi akabinde metinler türlerine göre sınıflandırılmış ve çocuk eğitimine olan katkıları incelenmiştir.

2.4. Veri Çözümlemesi

Çocuklara Talim ve *Musavver Çocuk Postası* dergilerindeki bütün yazılar günümüz Türkçesine çevrilmiş ve elde edilen veriler, içerik analizi ile çözümlenmiştir.

BÖLÜM III

3.ÇOCUK EDEBİYATI KAVRAMI VE ÇOCUK DERGİCİLİĞİ

3.1.Çocuk Edebiyatı Kavramı

Çocuk edebiyatının tanımının yapılabilmesi için edebiyat ve çocuk kavramlarını ayrı ayrı ele alıp, bu kavramları irdelemek gerekmektedir. Çocuk kavramına yönelik kabul görmüş tanımlardan bazıları şunlardır:

Çocuk, henüz yetişkinlerin vasıflarını gösteremeyen ve birçok yönden eğitilerek geliştirilmesi gereken bireydir. TDK' ye göre, "Bebeklik ve ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız" (2005, s. 290). Aytaş ve Yalçın' a (2012) göre "Genellikle bedensel ve zihinsel gelişim bakımından insanoğlunun 0-16 yaş grubu..." (s.13). Oğuzkan'a (1997) göre "İki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz erinlik dönemine erişmemiş kız veya erkek yahut bebeklik çağı ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan insan" (s. 11) şeklinde yapılan tanımlamalar çocuğun nasıl algılandığını ortaya koymaktadır. Bu tanımlamalardan anlaşılacağı üzere çocuk hem yapı hem biyolojik hem de psikolojik özellikleri bakımından yetişkinlerden ayrı bir sınıftır.

Çocuk edebiyatı kavramını oluşturan "edebiyat" sözcüğü ise TDK' ye göre; "Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın" (TDK, 2009, s.754) olarak tanımlanmaktadır. Edebiyat; Aytaş ve Yalçın' a (2012) göre "Malzemesi dile dayanan, insanların duygu, düşünce, hayallerini dile getiren, edebi ve estetik değeri olan, bayağılık ve çirkinliği kabul etmeyen sözlü ve yazılı verimlerin tamamı" (s.17) şeklinde tanımlanmıştır. Devellioğlu (2008), "Nazımlı, nesirli güzel sözler ve bu sözlerden bahseden ilim" (s.203) olarak edebiyat kavramından bahsetmektedir. Kıbrıs (2010) ise "Duygu, düşünce ve düşlerin yazılı ve sözlü olarak anlatımı" (s.10) olarak edebiyatın tanımını yapmaktadır.

Edebiyat ve çocuk kavramlarını bu şekilde tanımladıktan sonra çocuk edebiyatı tanımına geçmek doğru olacaktır.

Çocuk ve edebiyat ilişkisinden yola çıkarak çocuk edebiyatı kavramının pek çok tanımı yapılmıştır. Şirin'e (1994) göre "Çocuk edebiyatı çocukların büyüme ve gelişmelerine hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır" (s.82). Sever' e (2002) göre "Okulöncesi dönemden başlayarak çocukları renk ve çizginin estetik dili ile tanıştıran onlara anadilinin güzelliğini duyumsatan ilk araçlardır" (s.12). Çocuk edebiyatı, genel edebiyat kavramından ayrı tutulmamakla beraber hitap ettiği kitleye uygunluk kaygısı taşımaktadır. Dilidüzgün (2002); " Çocuk edebiyatı hem edebiyat niteliği taşıyan hem çocuğun doğal çevresindeki konuları ele alan ve onun kendi dünyasına geniş bir açıyla bakabilmesini sağlayan hem de ona bilinçli bir okuma alışkanlığı kazandırmayı öngören edebiyat ürünlerinden oluşur" (s. 43) diyerek çocuk edebiyatının genel edebiyattan ayrı tutulmaması gerektiğini ifade etmiştir. Oğuzkan (2000) ise "Usta yazarlarca özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan yapıtlardan oluşan edebiyat" (s.3) olarak tanımlamış ve çocuk edebiyatının pedagojik bir kaygısının olduğunu belirtmiştir. "Çocuğun ilişkilerini düzenleyen yaş grubuna göre, duygu ve düşüncelerini eksiksiz olarak anlatmasını amaç edinen bir edebi tür" (2012, s.15) olarak tanımlayan Yalçın ve Aytaş çocuk psikolojisi üzerine yapılan çalışmaların bu alanın gelişiminde önemli payı olduğunu vurgulamaktadır.

Sonuç olarak çocuk edebiyatı çocukların eğitilip gelişmesine yardımcı olan, hayal dünyalarını genişleterek yaşadıkları dünyaya uyumlarını artıran, çocuklarda edebî zevk oluşturmaya çalışan çocuklara yönelik edebiyata denir.

3.2.Çocuk Dergiciliği

Çocuk dergiciliğinin ortaya çıkışı basın tarihinin içinde ele alınabilir. Basın dünyada 17. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devletine girişi ise 19. yüzyılın başlarına denk gelmektedir.

Dergicilik tarihi basın tarihi içerisinde ayrı bir yere sahiptir. Çocuk süreli yayınları, basın dünyasının toplumun tüm kesimlerine hitap etme arayışı sonucu ortaya çıkmıştır. Artık toplumun tamamına yönelik bir haberleşme yerine daha özele

indirgenmiş; kadınlara, çocuklara, gençlere, değişik ilgi alanları ve meslek gruplarına yönelik gazete ve dergiler çıkarılmaya başlanmıştır.

19. yüzyılda Batıda gerçekleşmeye başlayan bilimsel ve teknolojik adımlar insanların yaşam şartlarını iyileştirmiş ve hayatı anlamlandırmaya yönelik meraklarının artmasını sağlamıştır. Özellikle Avrupa’da yaşanan bu yenilik ve gelişmeler toplumun her kesiminde bilgiyi kullanan yetişmiş insan ihtiyacı doğurmuştur. Bu ihtiyaç toplumun en alt tabakasında bulunan çocukların eğitilmesini gündeme getirmiştir. Bu amaçla hem fiziksel altyapılar hazırlanmış hem de çocuğun ilgisi doğrultusunda merak uyandıran yazınsal ürünler oluşturulmaya başlanmıştır. Bu yazınsal yapıtlar arasında içerik zenginliği ve görselliğiyle her yaştan çocuğa ulaşan çocuk dergileri çocuk edebiyatının temellerini atan önemli yazınsal yapıtlardır.

Oğuzkan (2016) “Önce çocuklara onların anlayabilecekleri bir dil ve anlatım ile güncel olaylar ile ilgili haberler vermek, sonra belli bir oran içinde öğreticiye dinlendirici yazı ve resimler yayımlamaktır” (s.346) diyerek çocuk dergilerinin başlıca amacını belirler. Çocuk süreli yayınları çocuğa güncel olaylar ve gelişmeleri takip etme fırsatı sunmaktadır. Oğuzkan (2002) “Çocuk, gazete ve dergilerle çevresinde olan olaylardan yeni buluşlardan ve dış dünyaya ait birçok dünyaya ulaşır” (s.338) sözleriyle çocuk süreli yayınlarının işlevini ortaya koymaktadır.

Çocuk dergiciliği çalışmaları; dünyada ve ülkemizde olmak üzere iki alt başlıkta incelenecektir.

3.2.1. Dünyada Çocuk Dergiciliği

Çocuklar için yayımlanan süreli yayın örnekleri ilk olarak Batı’ da verilmeye başlanmıştır. 18. yüzyılın sonlarında İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri bu alanda çok sayıda çocuk dergisi yayımlamaya başlamıştır. Bu dönemin dergileri arasında *The Chil’s Companion*, *The Children’s Friend*, *Infant’s Magazine*, *The Youth’s Monthly visitor*, *The Youth’s Miscellany Of Knowledge* gibi dergiler bulunmaktadır.

İngiltere’de çocuklar için gerçek bir dergi ancak XIX. yüzyılın ortalarında yayımlanabilmiştir. Bu, 1852’ de çıkmaya başlayan, ne yazık ki sadece iki yıl süren *The Charm* dergisidir (Oğuzkan, 1987, s. 25). İngiltere’de 1860’ lardan sonra çok sayıda çocuk dergisinin yayımlandığını görüyoruz. Bu dergiler arasında 1879’ da çıkmaya başlayan *The Boy’s Own Paper* adlı dergi kendi alanında ülke sınırlarını aşan bir üne

kavuşmuştu. Dergide okul hikâyeleri, duygusal hikâyeler ve serüven hikâyeleri yanında Jules Verne' in (1828-1905) ilginç yazıları da yayımlanmıştır (Şirin, 1998, s.241-242).

Bunun yanı sıra 1722 yılında Almanya'nın *Leipzig* kentinde yayımlanan *Leipziger Wochenblattfür Kinder* adlı dergi çocuk dergiciliğinin ilk örneği kabul edilir.

İngiltere'de ise 1788 yılında çocuklar için *Juvenile Magazine* dergisi çıkarılmıştır. Bunu 1799 yılında *The Children's Magazine* takip eder. İngiltere'de yayımlanan diğer çocuk dergileri ise *The Child's Companion* (1824), *The Children's Friends* (1826)'dir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde çıkan ilk çocuk dergisi 1826 yılında Boston'da yayımlanan *The Juvenile Miscellany* isimli dergidir. ABD'de, İngiltere'de olduğu gibi, çocuk dergiciliği alanında önemli gelişmelerin XIX. yüzyılın ikinci yarısında sağlandığı görülmektedir (Oğuzkan, 1987, s.26). *The Children's Magazine* (1829), *Youth's Magazine* (1850), *Parley's Magazine* (1832), *The Child's Friend* (1843), *The Little Pilgrim* (1854) dergileri bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nde yayımlanan dergilerdendir.

1827 yılında çıkmaya başlayan *The American Boy* dergisi ise Amerika Birleşik Devletleri'nde yayımlanan en uzun soluklu dergidir. ABD'de yaşanan ekonomik bunalımlar çocuk dergiciliğinin durağanlaşmasına neden olmuştur. Bu durum 2. Dünya Savaşı sonuna kadar devam etmiş, savaş sonrasında ise yeniden hız kazanmaya başlamıştır.

Aynı dönemde Fransa'da *Le Musée de Familles* ve *Magazine de 'Education et de Rec' re'ation* (Oğuzkan, 1987, s. 26) adlı dergiler yayımlanmıştır.

3.2.2. Ülkemizde Çocuk Dergiciliği

Tanzimat döneminin, 1839 yılında Gülhane Parkında okunan Gülhane Hatt-ı Hümayunu ile başladığı bilinmektedir. Bu dönemin padişah ve sadrazamlarının düşüncelerinin tesiri her alanda kendini göstermektedir “Denilebilir ki bu dönemde, Osmanlı devlet adamları imparatorluğun milli bir devlete dönüşmesini derinden kavramış, batılı örnekleri göz önünde bulundurarak bu doğrultuda politikalar uygulamaya koyulmuşlardır” (Yılmaz, 2012, s.35). Gerçekleşen bu politikalar çerçevesinde halka ulaşmanın en kolay yolu olarak görülen edebiyat alanında da çeşitli yenileşme hareketleri meydana gelmiştir. Bu vesileyle Türk basınında, 19. yüzyılın ikinci yarısında ilk süreli yayınlar yayım hayatına başlamıştır. “Süreli yayınlar, Tanzimat'la beraber

resmi olarak başlayan Avrupalılaşıma/Batılılaşma çabalarının göstergelerinden, uzantılarından biridir” (Okay,1999, s.16). Aynı zamanda süreli yayınlar arka planda tutulan kadın ve çocukların geriden de olsa sosyalleşmelerini sağlayacak bir unsur olarak görülmüştür. Kadın ve çocukların toplumda var olduklarını onlar için verilen ürünlerle ispat etmek ya da onlara toplumun bir parçası olduklarını göstermek amaçlanmıştır. Bu bağlamda ülkemizde ilk kadın dergisi *Terakki*, ilk çocuk dergisi ise *Terakki* ile aynı yıl yayımlanan *Mümeyyiz* dergisidir. *Mümeyyiz*,1869 yılında Sıtkı Efendi tarafından aynı isimli gazeteye ek olarak haftada bir yayımlanmıştır. Bu dergicilik girişimini *Sadakat* (1875) ve *Etfal* (1875) takip etmiştir.

Eski harfli çocuk dergilerinin genellikle kısa bir yayım hayatı olduğu görülmektedir. İlk çocuk dergisi olan *Mümeyyiz* 49 sayı ile yayım hayatını tamamlamıştır. *Mümeyyiz* 'den sonra en uzun süre yayımlanan dergilerden biri *Çocuklara Mahsus Gazete* (1896-1908) 626 sayı çıkarılmış, diğeri *Çocuklara Rehber* (1897-1901) 166 sayı olarak yayım hayatını sürdürmüştür. *Yeni Yol* 113 sayı ile en uzun süre yayımlanan çocuk dergisi sıralamasında üçüncü sırada yerini almıştır. Geriye kalan dergiler ise yirmi sayıya bile ulaşamamıştır.

" 'Edebi ürün' olarak bakıldığında bu türün ilk iptidai numunelerini görmek için Mehmet Şemseddin'in *Arkadaş* dergisini beklemek gerekecektir” (Okay, 2006, s.18). Mehmet Şemsettin, çocukların gazete ve dergiye fazlasıyla ihtiyacı olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle çocuk dergilerini bir öğretim aracı olarak kullanmış ve dergilerde çocukların anlayabileceği sadelikte bir dil kullanmaya özen göstermiştir. Bu doğrultuda *Arkadaş*, *Çocuklara Arkadaş* ve *Çocuklara Talim* dergilerini yayımlamıştır. Eski harfli çocuk dergilerinin amacı eğitmek, öğretmek ve eğlendirmektir. Bu nedenle fen, matematik ve diğer bilim dallarına fazlaca yer verilerek eğitim boyutu tamamlanmaya çalışılmıştır. Temizlik, dürüstlük, çalışkanlık, adalet, hoşgörü vs. erdemlerin; hikâye, şiir ve masal gibi türler vasıtasıyla aktarılması dergilerdeki öğretim boyutunu tamamlamaktadır. Bilmeceler, arkası yarınlar, yarışmalar ve ödüller ise çocuklar için ilgi çekici olduğundan eski harfli çocuk dergilerini eğlendirici kılmaktadır. Çocuk dergileri genellikle haftalık olarak yayımlanmıştır. Hafta tatilinin cuma olması nedeniyle ya perşembe ya da cuma günü basılmıştır. Dergilerin yayım tarihinin tatil günlerine denk getirilmesi çocukların derslerini ihmal etmemeleri içindir.

Eski harfli çocuk dergilerinin genellikle İstanbul'da çıktığı görülmektedir. Fakat farklı şehirlerde çıkan dergi örnekleri de bulunmaktadır. Bu dergileri Okay, “Üç dergi Selanik

(Aile, Çocuklara Rehber, Çocuk Bahçesi), iki dergi Bursa (Ciddi Karagöz, Haftalık Çocuk Gazetesi), iki dergi İzmir (Mektepliler Âlemi, Çocuk Yıldızı), bir dergi de (Türk Çocuğu) Ankara'da” (1999, s. 21) olarak ifade etmektedir.

Eski harfli çocuk dergilerinin isimlerine baktığımızda dikkat çekici özellikte olduğu görülmektedir. Bu konuda Okay; “Eski harfli çocuk dergileri genellikle çocukların sevebileceği ya da çocuklarla ilgili şeyleri hatırlatabilecek isimler seçmişlerdir” (1999, s. 23) demektedir. *Çıttı Pittı, Ciddi Karagöz, Mini Mini, Hacıyatmaz* bu dergilere örnek olabilecek isimlere sahip dergilerdir.

Çocuk dergilerinin birçoğunda okuyuculardan gelen mektupların yayımlandığı bir köşe bulunmaktadır. Bu köşeye çocuklardan ve velilerden gelen mektuplar eklenir. Gelen mektupların bir bölümü dergiyi eleştirirken, bir bölümü ise ülkenin eğitim ve sağlık gibi aksayan yönlerine dikkat çekilmesi konusundadır. Yayıncılar da gelen bu dilek ve şikâyetleri dikkate almışlardır. Bu duruma örnek verecek olursak; *Çocuklara Talim* (1887-1888) dergisi insan ve hayvan resimlerinin dergide bulundurulmamasını isteyen mektuplar almıştır. Bunun üzerine bir süre dergide insan ve hayvan resimleri yayımlanmamıştır.

Türkiye’de çocuk edebiyatı, başka bir deyişle çocuca özgü edebiyat 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gündeme gelmiş ve gitgide yaygınlaşmıştır. Kimi zaman dönemin politik durumunu yansıtan bir saha olan çocuk edebiyatı için süreli yayınlar önemli bir yer oluşturmaktadır.

“Çocuk dergiciliğinin doğuşu Tanzimat ile birlikte hız kazanan sosyal değişimin bir devamıdır. Çünkü iletişim araçları edebiyat yoluyla sosyal değişimin aracılık eden elit kitle, değişimin sağlıklı biçimde sürmesi ve kalıcı olabilmesi için toplumun en dinamik kesimi olan genç kuşaklara yönelme ihtiyacı duymuşlardır. Çünkü genç kuşak değişime en açık kitle olarak görülmüştür. Bu düşünce, çocuklara daha iyi ulaşma yollarını arayışına götürmüştür. Başlangıçta çeşitli edebiyat eserleri yayınlanmış, basında da çocuklara yönelik sınırlı yazılar yayınlanmıştır. Ancak doğrudan çocuklara yönelik ürünlerin çıkması 19. yüzyılın ikinci yarısında mümkün olabilmıştır” (Şimşek, 2001, s.119).

Çocuklar için yayımlanan dergiler genellikle devletle aralarını iyi tutmuşlardır. Meşrutiyet ilan edilene kadar saltanatçı, 1908’den sonra Meşrutiyetçi, nitekim 1923’ten

sonra da Cumhuriyetçidirler. Devletin aksayan yönlerini eleştirecek olsalar da bunu gayet ılımlı bir şekilde dile getirmişlerdir.

Cumhuriyet'in ilanından sonra eğitim alanında yapılan yenilikler çocuk edebiyatına da yansımıştır. Bu dönemde çocuk dergiciliği hız kazanmaya başlamıştır. Cumhuriyet döneminde yeni harflerin kabul edilmesinden sonra çocuk dergilerinin hem sayısı hem de baskı sayıları çoğalmıştır. Ancak daha önceki dönemlerde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de yayın hayatını uzun ve kesintisiz sürdüren çocuk dergileri azdır (Yalçın ve Aytaş, 2005, s.241). Ancak çocuklara yönelik kitapların az olduğu yıllarda *Çocuk Sesi*, *Mektepli*, *Arkadaş* ve *Çocuk* gibi dergilerin çocukların okuma ve öğrenme ihtiyacına cevap vermeye çalıştığı söylenebilir.

1869'dan 1927'ye Kadar Yayımlanan Eski Harfli Çocuk Dergilerinin Kronolojik Listesini Cüneyd Okay şu şekilde belirlemiştir.

Tablo 1. 1869'dan 1927'ye Kadar Yayımlanan Eski Harfli Çocuk Dergileri

<i>Çıkış Tarihi</i>	<i>Dergi Adı</i>	<i>Sayı</i>	<i>Kapanış Tarihi</i>
1869	<i>Mümeyyiz</i>	49	1869-1870
1873	<i>Hazine-i Etfal</i>	1	1873
1875	<i>Sadakat</i>	6	1875
1875	<i>Etfal</i>	16	1875
1875	<i>Ayine</i>	41	1875-1876
1876	<i>Arkadaş</i>	13	1876-1877
1880	<i>Tercüman-ı Hakikat</i>	16	1880
1880	<i>Aile</i>	3	1880
1880	<i>Bahçe</i>	40	1880-1881
1881	<i>Mecmua-i Nevresidegan</i>	4	1881
1881	<i>Çocuklara Arkadaş</i>	12	1881
1881	<i>Çocuklara Kiraat</i>	18	1881-1882
1882	<i>Vasita-i Terakki</i>	4	1882
1886	<i>Etfal</i>	23	1886
1887	<i>Numune-i Terakki</i>	9	1887-1888
1887	<i>Debistan-ı Hired</i>	1	1887

Tablo 1. Devamı

1887	<i>Çocuklara Talim</i>	9	1887-1888
1896	<i>Çocuklara Mahsus Gazete</i>	626	1896-1908
1897	<i>Çocuklara Rehber</i>	166	1897-1901
1905	<i>Çocuk Bahçesi</i>	43	1905
1909	<i>Musavver Küçük Osmanlı</i>	3	1909
1910	<i>Mekteblilere Arkadaş</i>	14	1910
1913	<i>Çocuk Dünyası</i>	94	1913-1918
1913	<i>Ciddi Karagöz</i>	3	1913
1913	<i>Çocuk Yurdu</i>	7	1913
1913	<i>Mektebli</i>	19	1913
1913	<i>Talebe Defteri</i>	68	1913-1918
1913	<i>Çocuk Duygusu</i>	61	1913-1914
1913	<i>Türk Yavrusu</i>	2	1913
1913	<i>Çocuklar Âlemi</i>	10	1913
1913	<i>Kırlangıç</i>	3	1913
1914	<i>Çocuk Bahçesi</i>	21	1914
1914	<i>Çocuk Dostu</i>	13	1914
1914	<i>Mini Mini</i>	7	1914
1918	<i>Küçükler Gazetesi</i>	8	1918
1918	<i>Hür Çocuk</i>	3	1918
1919	<i>Haftalık Çocuk Gazetesi</i>	8	1919
1919	<i>Lane</i>	3	1919-1920
1920	<i>Hacıyatmaz</i>	1	1920
1922	<i>Bizim Mecmua</i>	74	1922-1927
1923	<i>Yeni Yol</i>	113	1923-1926
1923	<i>Musavver Çocuk Postası</i>	18	1923
1923	<i>Çıtı Pıtı</i>	4	1923
1924	<i>Haftalık Resimli Gazetemiz</i>	7	1924
1924	<i>Resimli Dünya</i>	21	1924-1925
1925	<i>Sevimli Mecmua</i>	13	1925
1925	<i>Mektepliler Âlemi</i>	6	1925
1926	<i>Türk Çocuğu</i>	24	1926-1928
1926	<i>Çocuk Dünyası</i>	30	1926-1927
1927	<i>Çocuk Yıldızı</i>	10	1927

Bu tabloda da görülmektedir ki eski harflerle yayımlanan ilk çocuk dergimiz 1869 yılında yayımlanan *Mümeyyiz*, son yayımlanan çocuk dergimiz ise 1927 yılında yayımlanan *Çocuk Yıldızı* dergisidir. Bu süreç içerisinde edebiyatımız Tanzimat, Servet-i Fünun, Fecr-i Ati ve Milli Edebiyat olarak adlandırılan dönemleri geçirmiştir. 19. asrın sonlarından itibaren dönemin şöhretli yazarları da çocuk dergilerinde boy göstermeye başlamıştır. “Tevfik Fikret, Ziya Gökalp, Rıza Tevfik [Bölükbaşı], Râif Necdet [Kestelli], Hüseyin Cahid [Yalçın], Celâl Sahir [Erozan], İsmail Hakkı [Baltacıoğlu], Hüseyin Ragıp [Baydur], Faik Ali [Ozansoy], Nigar Binti Osman, Ali Ulvi [Elöve], Mehmet Emin [Yurdakul], Sabiha [Sertel], Nafi Atuf [Kansu], Yusuf Akçura, Ahmed Cevad [Emre], Enis Behiç [Koryürek], Osman Fahri, Baha Tevfik, Edhem Nejad, Akagündüz, Avanzade Mehmet Süleyman gibi isimler yazı ve şiirleriyle mecmualara katkıda bulunurlar” (Okay, 1999, s.19-24). Belirtilen isimlerin çocuk dergilerinde eser vermeleri dönemin yazarlarının da çocuğun gelişimi, eğitimi ve edebiyatı için çaba sarf ettiğini göstermektedir.

Çocuklara Talim (1887-1888) ve Musavver Çocuk Postası (1923) **Dergileri**

3. 3. *Çocuklara Talim (1887-1888)*

Çocuklara Talim dergisinin ilk sayısı 1 Rebiyülahır 1305/17 Aralık 1887, son sayısı ise 16 Recep 1305/29 Mart 1888 tarihinde yayımlanmıştır. *Çocuklara Talim*'in yayımlandığı dönem, I. Meşrutiyet ilan edilmiş ve ardından İstibdat Dönemi'ne girilmiştir. *Çocuklara Talim* dergisi de sansürün yoğunlukla yaşandığı bu dönemde yayım hayatını sürdürmeye çalışmıştır.

Dergi, ilk sayısından itibaren her on beş günde bir yayımlanmaya başlamıştır. *Çocuklara Talim* dergisinin sahibi ve müdürü Mehmed Şemseddin' dir. Derginin idari yeri Bahçekapı'sında Sebil karşısında Râsimpâşâ Hanın Orta Katında 18 numaralı dairedir.

3. 3. 1. *Çocuklara Talim*'in Yayın İlkeleri

Çocuklara Talim'in yazarı Mehmed Şemseddin ilk sayısında dergiyi neden çıkarttığını şöyle ifade eder:

“Bismihî ve bihamdidihî Teâ'Lâveselâvesselâmü, alâresûlina ve ba'demâ Selâtin-i â-li Osman eyyidehumullâhüalâni hâyetüzzamân pâdşâh-i hakâyik-iktinâh efendimiz hazretlerinin üzerimize mefrûz olan ed'iyeye-i hayriyye-i Cenâb-ı maârifpenâhîleriniedâ ederek şu vechiletahrîr-i cerideye mübâşeret olunur ki öteden beri emelim evlâd-i vatanın her cihetten faydalarına hizmet için yazı olduğundan, fikrimin erdiği ve kalemimin yazabildiği mertebede ufak tefek birkaç risâleler yazmış ve hele “Arkadaş”, “Mektep” isimleriyle de cerîdeler çıkarmış idim. Bu neşriyyâtıma değersizlikleriyle beraber pek çok rağbet edilmişti.

Ancak o cerideleri daima çıkarmaya devam edemeyişim bazı sebeplerden ileri gelmiş idi. Lâkin emelim hâlâ bâkî bulunduğundan, işte bu defa da *Çocuklara Talim* namıyla bu cerideye yazmaya başladım.

Biiznillâh-i kerîm bu devam üzere çıkarma emel ve niyetim pek kavi olduğundan, şu hâlde bu eser-i âcizânemin dahi evvelki eserlerim gibi rağbet bulacağına ümit ederim ve her hâlde inâyet-i bârî ve rûhâniyyet-i peygamberimden istimdâd ederim” (ÇT, 1887, s. 1).

Mehmed Şemseddin ifadelerinden de anlaşılacağı üzere dergicilik alanında yeni bir isim değildir. *Arkadaş* ve *Çocuklara Arkadaş* dergilerini çıkaran Mehmed Şemseddin yeni dergisinin de rağbet göreceği ümidindedir. Vatan evlatlarına faydalı olmak adına kaleminin yettiğince yazacağını belirtmiştir.

Çocuklara Talim; toplumun baskı ve sansüre maruz kaldığı bir dönemde çocuklara yararlı olmak adına, tecrübeli bir yazar tarafından kaleme alınmış; bilgili ve ahlaklı nesiller yetiştirme emeli ile yola çıkmış çocuklara özgü bir dergidir.

3. 3. 2. *Çocuklara Talim*’in İçeriği ve Genel Yapısı

Çocuklara Talim dokuz sayı çıkarılmıştır. Dergiler 30x42 cm ebadında basılmıştır. Derginin her sayısı sekiz sayfa olacak şekilde oluşturulmuştur. Dergilerin tanesi bir kuruştan satılmaktadır. Derginin ön sayfasında toplu bir şekilde alım olması halinde indirim yapılacağı belirtilmiştir. Derginin satıldığı yerler ise; Bâb-ı Ali caddesindeki kitapçılar, Köprübaşı’ndaki Kütüphane-i Osmaniye, Hakkâklarda Gayret Kütüphanesi, Bahçe kapısında Feşçi Bağaz Ağanın Dükkânı, Beşiktaş’ta Cami-i Kebir sokağında aktar Hacı Nazif Dükkânı’ dır. Dergilerde yetmişin üzerinde metin tespit edilmiştir. Derginin tüm sayılarında işlenen konuya uygun resimler bulunmaktadır. Dergideki metinlerin bir kısmı anlatım bir kısmı ise soru-cevap şeklinde oluşturulmuştur. Dergide Fen bilimleri ile ilgili bilgiler soru-cevap şeklinde verilmiştir. Dünya nedir? Dünyayı kim yarattı? Kepek nedir? Küf nedir? Vs. sorular cevaplarıyla birlikte verilmiştir. Dergide dil, fen bilimleri, coğrafya, tarih, matematik alanında ağırlıklı bilgilendirici metinler dikkati çekmektedir.

Çocuklara Talim dergisinde Mehmed Şemseddin yazmış olduğu yazılara başlık vermemiştir. Ama yine de “Bazı Lügat”, “Birkaç Darb-ı Mesel”, “Her Şeyden Bir Parça Anlamak”, “Türkçe Lügat Kitabı”, “Üç Lisan” gibi belli başlıklı yazılar bulunmaktadır.

Çocuklara Talim dergisinin bölümleri ve bu bölümlerde anlatılanlar aşağıda verilecektir.

- “Bazı Lügat” bölümü; yazar bu bölümde dilimize yabancı dillerden girmiş sözcüklere yer vermiş, sözcüklerinin asıllarını ve kökenlerini bu bölümde belirtmiştir. “Çok sözler var ki biz anları asıl Türkçe zannediyoruz. Hâlbuki Rumcadan İtalyancadan ve sair lisanlardan alıp bazısını doğru bazısını galat olarak söylemekteyiz” (ÇT, 1888, s. 35). Diyerek yazar sözcüklerin asıllarını vermeyi görev edindiğini göstermiştir. Yazar bu bölümde anahtar, lâhana, pırasa, enginar, Anadolu, anaför, akrep, palamut, Trabzon, palaska gibi kelimelerin kökenlerini ve dilimize nereden geldiğini anlatmaktadır. Bu bölümler *Bazı Lügat* başlığıyla derginin; 4, 5, 7 ve 8. sayılarında yer almaktadır.
- “Türkçe Lügat Kitabı” bölümü; yazar bu bölümde sözcüklerin anlamını vermektedir. Yalnız verilen sözcüklerin çocukların düzeyinde olmadığı görülmektedir. “Türkçe Lügat Kitabı” başlığıyla derginin; 6, 7, 8 ve 9. sayılarında yer almaktadır.
- “Üç Lisan” bölümü; bu bölümde Arapça, Farsça ve Türkçe sözcüklerin üç dilde de anlamları verilmiştir. Diller arası karşılaştırma yapıldığı düşünülmektedir. “Üç Lisan” başlığı derginin; 2, 3, 6 ve 9. sayılarında yer almaktadır.
- “Birkaç Darbimesel” bölümü; dergide atasözlerinin yer aldığı bölümdür. “Birkaç Darbimesel” başlığıyla derginin; 2, 4 ve 7. sayılarında yer almaktadır.
- “Her Şeyden Bir Parça Anlamak” bölümü; yazar bu bölümde sorular sormakta ve bunları cevaplandırmaktadır. Bu şekilde okuyucunun yeni şeyler öğrenmesini sağlamaktadır. Mevsimler, renkler ve gaz gibi konularda bilgi vermektedir. “Her Şeyden Bir Parça Anlamak” derginin; 2, 3, 6 ve 7. bölümlerinde yer almaktadır.

Çocuklara Talim dergisinde belli başlıklar yukarıda bahsedildiği gibidir. Bunun dışında yer alan metinler ilerleyen bölümlerde ayrıntılı şekilde incelenecektir.

3. 3. 3. *Çocuklara Talim*'in Hazırlayıcısı: Mehmed Şemseddin

Mehmet Şemseddin'in hayatı hakkında kaynaklarda çok sınırlı bilgi bulunmaktadır. Yazar hakkında bilgi sahibi olunacak başlıca kaynak yayımladığı eserleridir.

Mehmet Şemseddin, 1849'da İstanbul'da doğmuştur. Babası İngiliz lâkabıyla tanınan deniz subaylarından Kaymakam Yusuf Bey'dir.

Yazar ilk eğitim hayatından sonra yabancı dil öğrenmiştir. Genç yaşta gazetelere yazı vermeye başlamıştır.

Yayımladığı ilk çocuk dergisi *Arkadaş* (1876) ' tır. Kapatılan bu derginin ardından sırasıyla, *Çocuklara Arkadaş* (1881) ve *Çocuklara Talim* (1887-1888) dergilerini yayımlamıştır.

Mehmed Şemseddin çocuk dergileri yayımlarken bir yanda da dil bilgisi alanında çalışmalar yapmıştır. *Çocuklara Kılavuz* (1883), *Anahtar* (1881), *İlâveli Anahtar* (1881) ve *Anahtar Halkası* (1881) kitapları okuma yazma ve dil bilgisi üzerine yazdığı kitaplardır.

Mehmet Şemseddin, son dönemlerinde dil ile ilgili çalışmalara ağırlık vermiştir. Dil ile ilgili yazılarını ilk olarak *Çocuklara Talim* dergisinde yayımlayan yazar bu yazıları *Lügat-ı Şemseddin* (1891) adlı bir sözlükte toplamıştır. Bu sözlüğün devamı gelmemiştir. Sadece bir cilt yayımlanmıştır.

İnsanın ne öğrenirse çocukluğunda öğreneceğine inanan yazarın; yayımladığı tüm eserler çocuklara yöneliktir. Ömrü boyunca vatan evlatlarının yetişmesi için dergi ve kitaplar yayımlamıştır.

Üsküdar'da vefat eden Mehmet Şemseddin'in kabri, Karaca Ahmet mezarlığında Miskinler Tekkesi karşısında bulunmaktadır, yanında babasının mezarı da yer almaktadır.

Mehmet Şemseddin'in eserleri dört bölümde incelenmiştir: Çocuk dergileri, dil ile ilgili eserleri, tiyatro eserleri ve diğer eserleri.

Çocuk Dergileri: *Arkadaş*, *Çocuklara Arkadaş*, *Çocuklara Talim*.

Dil ile İlgili Eserleri: *Anahtar*, *Anahtar Halkası*, *Çocuklara Kılavuz*, *İlâveli Anahtar*, *Lügât-ı Şemseddin*.

Tiyatro Eserleri: *Kendim Ettim Kendim Buldum, Mücâzat, Tedbirde Kusur.*

Diğer Eserleri: *Çocukların Cumâ Günü Mektebi, Çocukların Gece Eğlencesi, Hoca Ol, İbtidâ, İnsaf, Mektep, Mülâhazat, Ramazan Hediyesi, Tarih-i Osmanî, Zeyl-i Anahtar.*

3. 4. Musavver Çocuk Postası (1923)

Musavver Çocuk Postası Cumhuriyetin ilanından önce yayımlanan son dergilerden biridir. 3 Eylül 1923 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Derginin çıkışı “*Küçük Okuyuculara Müjde*” olarak duyurulmuştur. Her hafta pazartesi günleri okuyucu ile buluşmuştur. *Musavver Çocuk Postası* ’nın sahibi Süleyman Tevfik (Öz) Zorluoğlu’dur. Derginin idare yeri İstanbul Bab-ı Âli Caddesi Kitabhane-i Sûdi’dir. Derginin basımı Teşebbüs Matbaası’nda yapılmaktadır. Resimli çocuk dergisi olan *Musavver Çocuk Postası* ’nın son sayısı 31 Aralık 1923 tarihinde yayımlanmıştır. Derginin on sekizinci sayısından sonra yayım hayatı sona ermiştir.

3. 4. 1. Musavver Çocuk Postası’ nın Yayın İlkeleri

“Türk yavrularının bilgilerini yükseltmeye çalışır haftalık gazete” (MÇP, 1923, s.1) beyanı derginin ilk sayısından son sayısına kadar yerini korumuştur. Bu ifade derginin temel hedefini göstermektedir.

Musavver Çocuk Postası yayım hayatına başladığı dönem itibariyle toplumsal ve siyasi alanda köklü değişimlerin yaşandığı bir dönemi yansıtmaktadır. Bu nedenle *Musavver Çocuk Postası* bilgili bir nesil yetiştirme sorumluluğunu üstlenmiştir.

Ülkenin uzun yıllar savaşlarla yorgun düşmesi sonucu ve nüfusun ciddi oranda azaldığı bir dönemde; *Musavver Çocuk Postası* ’nın yeni bir nesil inşası için çabaladığını söylemek doğru olacaktır. Dergi, eğiticiliğinin yanında eğlendirmeye yönelik ürünleriyle çocukların kendilerini değerli hissetmesini sağlayacak ürünler ortaya koymuştur. Dolayısıyla millî kimlik oluşturma adına emek sarf etmiş bir dergidir.

3. 4. 2. Musavver Çocuk Postası’ nın İçeriği ve Genel Yapısı

İlk sayısı 3 Eylül 1923 son sayısı 31 Aralık 1923 tarihinde yayımlanan *Musavver Çocuk Postası* toplam on sekiz sayı çıkarılmıştır. Her sayısı sekiz sayfa olacak şekilde toplam yüz kırk dört sayfadan oluşmaktadır.

Derginin kapak yazısının altında çeşitli okullardan gönderilmiş gruplar halinde çekilmiş fotoğraflar bulunmaktadır. Her sayısının ilk sayfasında müsabaka ve bilmece kuponu bulunmaktadır.

Derginin ilk sayısında “Küçük Okuyucular” başlıklı yazıda çocuklara “Öyleyse sizi fazla üzmemek için söyleyeyim: İçinde en meraklı, en tatlı hikâyeleri, güzel resimleri, kıymetli hediyeli müsabaka ve bilmeceleriyle ‘Posta’ nızı her hafta elinizde bulacaksınız.

O, sizin küçücük elinizden tutarak bilmediğiniz, görmediğiniz âlemleri gezdirecek, size tatlı masallar anlatacak, sizinle beraber bahçenizde oyunlar oynayacak sadık bir arkadaşınızdır. Onun daima sizin yanınızda bulunması sizden göreceği samimiyete bağlıdır. Onu siz ne kadar çok sever, her hafta ne kadar samimiyetle ararsanız o sizi daha çok sevecek sizi memnun etmek için elinden geleni yapacaktır.” (MÇP, 1923, s.1) sözleriyle dergi büyük bir müjde olarak kendini göstermiştir.

Dergi ağırlıklı olarak eğitici ve öğretici yazılarla okuyucusuna seslenmiştir. Her sayıda “Çocuklara Temizlik” başlıklı yazıyla temizlik konusu ele alınmıştır. Bunun yanında çocukların seviyelerine uygun olacak şekilde her hafta çeşitli materyallerle evde yapabilecekleri deney yapımına da yer verilmiştir.

Musavver Çocuk Postası dergisinin yazar kadrosu metin sayısına oranla zayıftır. Dergide yer alan metinlerin çoğunluğu imzasızdır. Necdet Rüştü, Bedriye Tevfik, Vedat Avni, Melik Kemalettin, Aziz Harabi, Güzide Osman ve Osman Nuri dergilerde şiir, fabl ve manzum masal örnekleriyle göze çarpan isimlerdir. Bunun yanında çeşitli mekteplerden yayımlanması için şiir gönderen okuyucuların şiirlerine de dergide yer verilmiştir. Okul isimleri ile birlikte karşımıza çıkan bu isimlerden bazıları; Mehmet Mesih, Necdet Aziz, Haydar Sabri, Emir Süleyman, Zeki Tahsin, Muallim Ahmet Kemalettin’dir. *Musavver Çocuk Postası*’nda yer alan kimi metinlerin ise Gıdı Gıdı, Ağa Baba, Eşya Hocası, S.R ve F.Y gibi takma isimlerle yayımlandığı görülmektedir.

Musavver Çocuk Postası; şiir, masal, hikâye, efsane, darbimesel, bilmece gibi türlerle çocukları buluşturmuş ve onların hayal dünyalarına seslenmiştir. Her hafta düzenlediği ödüllü yarışmalar ise derginin bir diğer özelliğidir. Derginin son sayfasında çocukların seviyesine uygun tarihî sorular, bilmeceler, kelime türetmelerinden oluşan yarışma kısmı bulunmaktadır. Yarışmaya katılacak çocukların dergide verilen adrese cevapları

göndermeleri istenmektedir. Yarışma ödülleri ise; kitap, kalem seti, not defteri, sulu boya ve fotoğraf makinesi gibi çeşitli türlerden oluşmaktadır.

3. 4. 3. *Musavver Çocuk Postası*' nın Hazırlayıcısı: Süleyman Tevfik Özzorluoğlu

Süleyman Tevfik Özzorluoğlu 1861 yılında İstanbul'da doğup 1939 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Süleyman Tevfik Özzorluoğlu, mabeyin kâtiplerinden Zoluzade Hacı Aziz Hüsnü Bey'in oğludur. Yazar, Arapça, Farsça, Fransızca, İngilizce ve İtalyanca bilmektedir. 1881 yılında Antep'te Fransızca öğretmenliği yapmıştır. *Sabah* gazetesi muhabiri olarak Osmanlı-Yunan savaşlarına katılmıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra çeşitli gazete ve dergilerin yönetiminde yer almıştır.

Süleyman Tevfik; Tanzimat, Meşrutiyet, Millî Mücadele ve Cumhuriyet dönemlerini gören bir yazardır. Gazetecilik, muharrirlik, muallimlik, sözlük bilimcilik çalıştığı alanlardan bazılarıdır. Birçok dile hâkim olan yazar çeviri eserler üzerine de yoğunlaşmıştır. Çevirilerinin çoğunu Fransızca ve Arapçadan yapmıştır. Yazar İkinci Meşrutiyet'ten sonra dinî eserlerin çevirisine ağırlık vermiştir.

Eserleri:

- *Devlet-i Aliye-i Osmaniye ve Yunan Muharebesi* (1897)
- *Teselya'da Bir Cevelan ve Dört Aylık Seyahatim* (1897)
- *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Elli Yıllık Hatıralarım* (1935)
- *İncili Çavuş* (1918)
- *Kendi Kendine Konservecilik* (1918)
- *Hayber Kalesi Gazası ve Fethi* (1931)
- *Dürrü Yekta* (1933)
- *Âşık Ömer Divanı* (1932)
- *Yunus Emre Divanı* (1937)
- *Yeni Mektup Örnekleri* (1932)
- *Vasiyetnâme* (1933)

BÖLÜM IV

ÇOCUKLARA TALİM VE MUSAVVER ÇOCUK POSTASI DERGİLERİNDE EDEBÎ TÜRLER

Çocuklara Talim ve *Musavver Çocuk Postası* dergileri yayımlandıkları dönem bakımından farklılıklar göstermektedir. 1887-1888 yılları arasında yayımlanan *Çocuklara Talim*; metin türlerinin yeni gelişmekte olduğu, yayıncılıkta baskı ve sıkı denetimin baş gösterdiği bir dönemde yayım hayatını sürdürmüştür. *Musavver Çocuk Postası* ise Cumhuriyetin ilan edildiği yıl yayım hayatına başlamıştır ve yeni savaştan çıkmış bir milletin çocuklarına seslenmiştir. İki dergi arasında otuz altı yıllık bir zaman dilimi mevcuttur. Bu zaman dilimi çocuk yayıncılığının gelişimi ve değişimini, dergilerdeki edebî türler vasıtasıyla, göstermektedir.

Çocuklara Talim ve *Musavver Çocuk Postası* dergileri edebi türler, diğer metinler ve görsel materyaller başlıkları altında incelenmiştir.

4. 1. Dergilerdeki Yazıların Edebi Türlere Göre Dağılımı

Çocuklara Talim’de metinlerin edebî türlere göre dağılımı şu şekildedir.

Edebî Tür	Tekrar Sayısı
<i>Hikâye</i>	5
<i>Makale</i>	5
<i>Mektup</i>	2
<i>Haber (Bilgi Veren Yazılar)</i>	33
<i>Sohbet (Her Şeyden Bir Parça Anlamak)</i>	5
<i>Atasözü</i>	3
<i>Fabl</i>	2
<i>Diğer Türler</i>	17
Toplam	72

Musavver Çocuk Postası 'nda metinlerin edebi türlere göre dağılımı şu şekildedir.

Edebî Tür	Tekrar Sayısı
<i>Hikâye</i>	30
<i>Bilmece</i>	19
<i>Şiir</i>	18
<i>Atasözü</i>	12
<i>Mizah (Fıkra)</i>	12
<i>Masal</i>	11
<i>Aramaca (Bulmaca)</i>	9
<i>Manzum Masal</i>	6
<i>Sohbet</i>	6
<i>Fabl</i>	5
<i>Anı</i>	5
<i>Mektup</i>	2
<i>Günlük</i>	2
<i>Efsane</i>	2
<i>Eleştiri</i>	1
Toplam	140

Çocuklara Talim dergisi yazı türleri bakımından zengin bir çeşitlilik arz etmemektedir. Derginin dokuz sayısında hikâye, makale, mektup, sohbet, masal, özlü sözler türünde yazılar bulunmaktadır. Dergide, çocuk edebiyatında önemli bir yere sahip olan şiir türünde yazı yoktur. *Çocuklara Talim*; eğitici ve öğretici yönü ağır basan bir dergi olduğundan ahlak dersi veren yazıların üzerinde fazlaca durulmuştur. Ayrıca dil bilimi konusunda çalışmalar yapan Mehmed Şemseddin, dil öğretimi üzerine yaptığı çalışmaları bölümler halinde dergide yayımlamıştır. Keza Mehmed Şemseddin'in *Çocuklara Talim* dergisinin "Türkçe Lügat Kitabı" bölümünde yayımladığı dil çalışmalarını kitaplaştırdığı bilinmektedir.

Musavver Çocuk Postası dergisi ise tür çeşitliliği bakımından oldukça zengin görünmektedir. Dergide hikâye, masal, fabl, efsane, manzum masal, şiir, bilmece, anı, mektup, sohbet, günlük ve eleştiri tarzında metinler bulunmaktadır. Tür çeşitliliğinin fazla olmasının nedeni de *Musavver Çocuk Postası*'ndaki yazar kadrosudur denilebilir. Çünkü *Çocuklara Talim* tek yazarın kaleminden çıkan yazılarla oluşturulmuş bir dergi olup, *Musavver Çocuk Postası* ise birden çok yazarın eserleriyle oluşturulmuştur.

Sonuç olarak; II. Meşrutiyet'ten sonra yayımlanmış olan *Çocuklara Talim* dergisi edebî tür bakımından çeşitlilik gösterememiştir. *Musavver Çocuk Postası* ise artık edebî türlerin çeşitlendiği ve türler arası ayrımın yapılabildiği bir dönemde yayımlanmış ve bu nedenle metin türü zenginliği artmıştır.

Tür dağılımlarına bakıldığında *Musavver Çocuk Postası*'nda en çok tekrar edilen tür hikâye, bilmece ve şiir iken *Çocuklara Talim*'de bilgi veren yazıların tekrar sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum yıllar ilerledikçe çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına dergilerin cevap verme oranının yükseldiğini göstermektedir. Çünkü hikâye çocukların okumalarını geliştirmeye, bilmeceler zihinsel gelişimlerine ve şiirler duygu gelişimine katkı sağlayan türlerdir. *Musavver Çocuk Postası* dergisi de bu durumu kavramış ve tür dağılımlarını bu doğrultuda çeşitlendirmiştir.

4. 1. 1. Hikâye

Arapçadan dilimize geçmiş olan hikâye “belli bir zaman ve yerde az sayıda kişinin başından geçen, gerçeğe uygun birtakım olaylar anlatan ya da birkaç kişinin karakteri çizilen roman türünden kısa yapıt, öykü” (TDK, 2009, s.1100) olarak tanımlanmaktadır. Yazınsal bir tür olan hikâyenin tarihi şiir ve masala göre daha yenidir. “Düz yazı türleri Türk edebiyatına, çağdaş anlamda Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatıyla birlikte girmiştir. Noktalama işaretlerinin bile bu dönemde (1860-1896) kullanılmaya başlandığı dikkate alınır, düz yazı konusunda daha önce oturmuş bir geleneğin-tutumunun olmadığı daha iyi anlaşılır” (Kıbrıs, 2016, s.180). Kavcar, Emin Nihat'ın 1873 yılında yayımlanan *Müsameretname* adlı yapıtı bu türün ilk örneklerinden olduğunu belirtmektedir. Ahmet Mithat'ın *Letaif-i Rivayet*'i de bu türün ilk örnekleri arasında sayılmaktadır. Cumhuriyet Dönemi'ne dek bu tür üzerinde çalışmalar yapılmışsa da çağdaş anlamda en nitelikli örnekleri veren öykücümüz Ömer Seyfettin'dir (1884-1920).

Çocuklar ilk çocukluk dönemlerinden sonra daha gerçekçi özelliğe sahip ürünlere ilgi duymaya başlarlar. Masal çağı ilk çocukluk dönemini geçen çocuğa artık yeterli gelmez ve çocuk gerçek yaşamdan örnekler görmek ister. Bunu karşılayabilecek; çocuğun bilgisini, bakış açısını ve duygusal gelişimine olumlu yönde katkılar sağlayacak tür ise hikâyedir.

“Çocukların ilgisini çeken ve zevkle okudukları eserlerin başında hikâye ve romanlar gelir. Çocuklar, hikâye ve romanlarda çeşitli konulara ilişkin çözülmesini gerekli gördükleri birçok sorunun karşılığını, olayları ‘neden’ ve ‘niçin’ ini açıklayan bilgileri, görüş ve yorumları bulabilir. Hikâye ve romanlar, çocukların sınırlı hayat tecrübelerini zenginleştirir; türlü insan tipleri üzerinde düşünmelerine imkânı sağlar; geliştirmekte oldukları değer yargılarının daha açıklık kazanmasına yardımcı olur; böylece çocukların içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel ortama uymalarını büyük ölçüde kolaylaştırır.” (Oğuzkan, 2000, s.79)

Çocuk dergileri ve çocuklar için vazgeçilmez bir yere sahip olan hikâye, incelediğimiz dergilerde sıklıkla yer verilmiş bir edebî tür olarak karşımıza çıkmaktadır. *Çocuklara Talim ve Musavver Çocuk Postası* dergilerinde yayımlanan hikâyeler incelendiğinde; hikâyenin çocukları eğiten, onları ahlaki yönden geliştireni, gerçek yaşamdan kesitler sunan bir unsur olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu hikâyeler yoluyla çocukların iyiyi ve kötüyü karşılaştırarak doğruyu bulmaları hedeflenmiştir.

Çocuklara Talim dergisinde yer alan “Bir Hikâyecik” adlı metinde vaktiyle faklı memleketlerde yaşayan iki âlim anlatılmaktadır. İki âlim de birbirlerini hiç görmemelerine rağmen isimlerini çokça duymakta ve birbirlerini merak etmektedirler. Bunun üzerine bir mektup ve birçok hediye hazırlatan âlimlerden biri hizmetkârını yola çıkarmıştır. Mektubunda uzak memleketlerde yaşadıkları için kendisini bizzat görmeye sağlığının el vermediğini ve ününü duyduğu âlim bir filozofu ziyaret edememekten duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir. Mektubu alan âlim hizmetkâra teşekkürlerini iletmiş ve ondan efendisinin yüzünü, kılık kıyafetini ayrıntısıyla tarif etmesini istemiştir. Hizmetkârın detaylı tarifinden sonra âlim hediyelerine karşılık ikramlarda bulunmuş ve hizmetkâra efendisinin “hırsız tabiatlı” bir insan olduğunu söyleyerek onu yolcu etmiştir. Mektubu yollayan âlim hemen hizmetkârı karşılamış ve mektup yolladığı filozofun kendisi hakkında neler söylediğini sormuştur. Hizmetkâr utana sıkıla

efendisinin hırsıza benzetildiğini söylemeye mecbur kalmıştır. Bunun üzerine âlim, ismini duyduğu âlim kişinin doğru söylediğini gerçekten bilgili bir zât olduğunu belirtmiştir. Kendisinde hırsızlık tabiatının bulunduğunu fakat akli ve ilminin buna el vermediğini eklemiştir. Hikâyenin sonunda aklın ve ilmin yolundan gitmenin insanı doğru yola sevk edeceği ve yanlışlardan arındıracağı doğrudan okuyucuya öğütlenmiştir.

Musavver Çocuk Postası dergisinde yer alan “Halife ve Fakir Talebe” isimli hikâyede dönemin halifesi Harun Reşit’tir. Hikâyede tebaasının nasıl yaşadığını görmek için geceleri tebdili kıyafet şehirde dolaştığı anlatılmaktadır. Halife çoğunlukla vezirini bu gezintilerde yanında bulundurmaktadır fakat birinde yalnız dolaşmak istemiştir. Dilenci kılığına girip sarayından çıkmış ve fakir bir mahalleye gitmiştir. Tesadüf bu ya girdiği mahallede kontrol için uğradığı mesken eşkıyaların bulunduğu bir yer çıkmıştır. Eşkıyalar ise dilenci kılığına girmiş halifenin casus olduğunu düşünüp bayılıncaya kadar dövmüşler sonra da götürüp baygın halde sokak kenarına atmışlardır. O sırada yoldan geçen Ebu’l Âlâ isimli genç bir talebe yaralı adamcağızı hiç düşünmeden sırtlanıp evine götürmüştür. Kendine gelen halife genç talebeye fakir bir dilenciye neden yardımcı olduğunu sormuştur. Genç talebe ise ilk başta sevimli ve zeki yüzünün hoşuna gittiğini, sonrasında sohbetini de işitince bir kat daha sevdiğini söylemiştir. Muhabbette buldukça terbiyeli ve tahsil görmüş bir kişi olduğu için kendisine yakın gördüğünü ifade etmiştir. Bu nedenle yolda bulduğu bu zavallı yaralı ile dost olmak, tecrübelerini paylaşmak ve ona yardımcı olmak istediğini söylemiştir. Ebu’l Âlâ eline geçen her kuruşa kitap aldığını, çalıştığını ve öğrendiğini dost olmak istediği Halife’ye anlatmıştır. Son derece fakir olsa da, iyi ve sadık kalpli iki âdem birleşirse ittifak eden iki zenginden ziyade birbirlerine muavenet edebileceklerini belirtmiştir. Ebu’l Âlâ kalbî duygularla konuşmuştur. Halife mevkiinden dolayı değil de şahsına yapılan bu iltifattan çok hoşlanmıştır. Sohbetleri ilerledikçe Halife Harun Reşit, Ebu’l Âlâ’nın âlimlerin bulunduğu bir mecliste yer almak ve bir kütüphanede memur olmak istediğini öğrenmiştir. Halife gencin bu isteğini yerine getireceğini söyleyerek evden çıkmış ve Bağdat sokaklarında birkaç saat geçirdikten sonra tekrar dönmüştür. Halife ve Ebu’l Âlâ birlikte saraya doğru yola çıkmışlardır. Halife kıyafetini değiştirmek üzere odasına çıkarken genci âlim meclisinde mütevazı bir köşeye oturtmuşlar, tüm misafirler yerlerini aldıktan sonra Harun Reşit içeri girmiş ve yerini almıştır. Genç talebeyse onu halife olduğunu anlamış, olanları hayretle izlemiştir. Halife ise gencin uzak bir köşede

oturmasını istememiş ve hemen yanına getirilmesi emretmiştir. Artık kimin hayatını kurtardığını öğrenen fakir talebeye kalem ve hükmü el verdiğince yardımcı olacağını söylemiştir. Ebu'l Âlâ ise halifeden sözünü tutmasını ve onu kütüphanenin başına geçirmesini istediğini söylemiştir. Yemekler yenmiş ve âlim meclisinde sohbetler sürerken Ebu'l Âlâ halifeye karşı bir kusur işlemiştir. Halifenin önüne gelen kahveyi hızlı bir hamle ile kendisinininkiyle değiştirmiştir. Halife bu duruma çok sinirlenmiş fakat o an bir tepki vermemiştir. Ertesi gün kütüphaneye Ebu'l Âlâ'yı ziyarete giden Halife, kütüphaneye girdiğinde yerde yatan ölü bir köpek görmüştür. Ebu'l Âlâ'ya köpeğin orada ne işi olduğunu ve dün gece neden öyle bir terbiyesizlik yaptığını sormuştur. Genç talebe kahveyi kendisinin içmediğini, içer gibi yaptığını sonra bu köpeğe verdiğini ve zavallının bu hale geldiğini söylemiştir. Yapılan tahkikat sonucunda halifenin sol tarafında oturan ecnebi bir prensin onu zehirlemek istediği anlaşılmıştır. Harun Reşit, Ebu'l Âlâ'ya; “Fakir fakat namuslu bir dost, zengin bir yardan daha ziyade mukimdir, demekte haklı imişsin. Birbirimize yardım hususunda hiçbir vakit seninle yarışamayacağım. Senin ihtiyacın pek ehemmiyetsiz bir şeydi. Onu tesviye edebildim. Mamafih emin ol, bütün hayatım müddetince senin bana ettiğin bu iyilikleri unutamayacağım.” (MÇP, 1923, s. 66) der. *Musavver Çocuk Postası* dergisinden aldığımız bu hikâyenin “Bir Hikâyecik” e göre daha profesyonel olduğunu söyleyebiliriz. Hikâyenin öğeleri olan; olayın kurgulanışı, kahraman kadrosu, yer ve zaman unsurlarına yıllar geçtikçe yazarların daha fazla özen gösterdiklerini söylemek doğru olacaktır. Bu iki hikâye dergilerdeki dönemsel farklılıkları ve bu süreçte yazarlık alanında yaşanan gelişmeyi gözler önüne sermektedir.

İncelenen dergilerdeki yazarlar yayımladıkları dergilerin hemen her sayısında hikâye türüne örnek vermişlerdir. *Çocuklara Talim* dergisinde yayımlanan hikâye sayısı beş iken *Musavver Çocuk Postası* dergisinde hikâye sayısı otuzdur. Bu da çocukların düşünce ve duygu gelişiminde etkili bir tür olan hikâyenin yazarlarca da önemsendiği ve çocuk dergilerindeki öneminin fark edilerek sıkça yer verildiğini göstermektedir. Dergilerde, hikâyelere sıklıkla yer verilmesinin bir diğer nedeni ise somut düşünen çocuklara kazandırılmak istenen davranışların kahramanlar vasıtasıyla öğretilmeye çalışılmasıdır. Çocuk, hikâyede okumuş olduğu kahramanı örnek alarak taklit etmeye çalışacak; böylelikle çocuğun kazanması istenilen davranış kendiliğinden gerçekleşecektir.

4. 1. 2. Masal

Masal, Arapça bir sözcük olan “mesel” kökünden gelmektedir. “Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen, olağandışı olayları anlatan hikâye” (TDK, 2009, s.1630) olarak tanımlanmaktadır. Sözlü edebiyat ürünü olan masalın geçmişi Türk edebiyatında oldukça eskiye dayanmaktadır. Fakat yazılı edebiyat ürünü olarak karşımıza çıkışı Tanzimat dönemine denk gelmektedir. Bu dönemde yabancı masallar ve fabl tarzı masallar çeviriler yoluyla Türk edebiyatına kazandırılmıştır. Türk edebiyatında doğal masalların yazıya geçirilmesi ise Cumhuriyetten sonra gerçekleşmiştir.

Çocuğun dil ve duygu gelişimde masallar önemli bir role sahiptirler. “Çocuğun ana dilini öğrenmesinde, kullanmasında araç olarak kullanılacak olan masallar, aynı zamanda da iyi bir eğitim-öğretim aracıdır. Bu nedenle masallar, çocuğun ilgi ve gereksinimlerine uygun olmalı, onun yaşamı daha anlamlı olarak kavrayabilmesi için kurgusal dünya ile gerçek yaşam arasında güçlü bir bağ oluşturmalıdır” (Sever, 2003, s.69). Bir çocuğun gelişmesi demek insanlığın gelişmesi demektir. Düş gücü gelişmiş olan bir çocuk gelecekte insanlığa faydalı olacak ve başarılarıyla hizmet edecektir.

İncelediğimiz dergilerden *Musavver Çocuk Postası*’nda masallara oldukça önem verildiğini görmekte fakat *Çocuklara Talim* dergisinde masal türünde bir yazıya rastlanılmamaktadır. *Musavver Çocuk Postası* dergisinde masallar dergilerin hemen her sayısında yerini almıştır. Merak unsurunu artırmak adına “Beyaz Turnalar” masalı derginin birinci sayısından sekizinci sayısına kadar yarıda kesilerek devam ettirilmiş, masal derginin sekizinci sayısında son bulmuştur. Masalda, vaktiyle bir padişahın on bir oğlu, Gül Gonca adında bir de kızı yaşarmış. Şehzadelerle sultanın valideleri vefat etmiş, yerine başka bir kadın gelmiş. Yeni gelen kadın çok fena tabiatlı bir kadınmiş. Bir hafta geçmeden Gül Gonca’yı bir köylünün evine yollamış, on bir erkek kardeşini ise kötü bir sihirle turnaya çevirmiş. Aradan on beş yıl geçtikten sonra Gül Gonca çok güzel bir genç kız oluvermiş. Padişah sık sık kızını görmek istediğinden, kötü kalpli analık kızı saraya getirmek zorunda kalmış. Sihirbaz analık Gül Gonca’ya zarar vermek için üç tane kurbağaya büyü yapmış ve şöyle demiş: “Gül Gonca suya girince başına otur. O da senin gibi korkak olsun. Diğer kurbağaya: Gül Gonca havuza girdiğinde alınma kon. Babası bile tanıyamayacak kadar çirkin olsun. Üçüncü kurbağaya: Sen de onun kalbine otur. Kendi kendisine bile bir bela olacak kadar huysuz olsun.” (MÇP,

1923, s. 14) demiş. Gül Gonca suya girer girmez kurbağalar kızın üzerine atlamış. Kötü kalpli analık sihrin tutmasını beklerken Gül Gonca'nın saflığı ve temizliği sayesinde attığı kurbağalar birer güle dönüşmüşler. Bunun üzerine kötü kalpli kadın daha çok sinirlenmiş, sudan çıkan kızın yüzünü ceviz kabuğuyla boyayıp buruşturucu yağlar sürmüş ve zavallının saçlarını dağıtmış. Padişah Gül Gonca'yı görünce onu tanıyamayıp kendi kızı olmadığını düşünmüş. Gül Gonca bu duruma çok üzülmüş, saraydan çıkıp ormana doğru yürümeye başlamış. Şehzade kardeşlerini bulmak için günlerce ormanı dolaşmış. Yürümekten o kadar yorulmuş ki bir taşın üzerinde uykuya dalmış. Gül Gonca'nın rüyasına bir peri gelmiş. Peri kardeşlerinin yaşadığını ve bir sahil kenarına gitmesi gerektiğini söylemiş. Uykudan uyanan Gül Gonca elinde çilek sepeti olan ihtiyar bir kadına rastlamış. Gül Gonca, yaşlı kadına kardeşlerini görüp görmediğini sormuş. İhtiyar kadın ise kardeşlerini görmediğini ama Gül Gonca uyurken başında dolaşan on bir turna gördüğünü ve bu turnaların denize doğru gittiklerini söylemiş. Zavallı kız sahile kadar yürümüş ve kardeşlerinin gelmelerini beklemiş. Nihayet on bir turna Gül Gonca'ya doğru yaklaşmış. Gece yarısı olduğunda bu kuşlar insan görünümü almışlar. Kötü kalpli üvey annelerinin büyü sonucunda on bir erkek kardeş gündüzleri turna kuşu, geceleri ise insana dönüştüklerini anlatmışlar. Turna şeklindeki şehzadeler Gül Gonca'yı yanlarında nasıl götüreceklerini düşünüyorlarmış. Çünkü turnaların göç etmeleri gerekmekteymiş; Gül Gonca'yı da orada bırakmak istemiyorlarmış. Hazırladıkları hasırdan bir sepetle Gül Gonca'yı da yanlarında götürmeye karar vermişler. On bir şehzade turna Gül Gonca'yı sepete bindirip uzak diyarlara taşımışlar. Gül Gonca bir mağarada gündüz turna, gece insan olan kardeşleriyle yaşamaya başlamış. Kardeşlerinin bu haline çok üzülen Gül Gonca onları kurtarmayı çok istiyormuş. Yine bir gün rüyasına o peri gelmiş. Bu peri Gül Gonca'ya kardeşlerini kurtarmak için yeterince cesaretinin olup olmadığını sormuş. Gül Gonca kardeşlerini kurtarmak için her şeyi yapmaya hazır olduğunu söylemiş. Peri kızı Gül Gonca'nın onu dikkatle dinlemesini söylemiş. Uyumakta olduğu mağaranın etrafındaki ısırganları toplamasını fakat yalnızca bulunduğu mağaranın etrafındaki ve mezarlıklarda yetişen ısırganların işe yarayacağını belirtmiş. Bu ısırganların Gül Gonca'nın ellerini yakıp yara edeceğini ama yine de dayanıp toplaması gerektiğini eklemiştir. Onları ayakların ile çiğneyip ezmesi gerektiğini ve bu ısırganları ipek yaparak uzun kollu gömlekler örmesi gerektiğini söylemiştir. Bu gömlekleri turnaların üzerine koyduğun zaman sihrin bozulacağını fakat bu işe başladığı dakikadan itibaren sonuna kadar bir kelime bile söz

söylememesini şart koşmuştur. Eğer bir kelime bile söylersen bu, kardeşlerinin göğsüne saplanacak bir hançer olacaktır, demiştir. Kardeşlerinin hayatının Gül Gonca' nın sükûtuna bağlı olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Gül Gonca hemen işe koyulmuş. Şehzadeler ise Gül Gonca'nın bu hâlinin yine üvey anneleri tarafından yapılan bir büyü olduğunu düşünmüş ve çok üzölmüşler. Gül Gonca'nın ısırganlardan örmeye çalıştığı yeleklerden elleri şişmiş ve acıları dayanılmaz bir hâl almış. Çektiği bu acıyı sadece erkek kardeşlerinin gözyaşları dindiriyormuş. Günlerden bir gün mağarasında ısırgan ören Gül Gonca'yı birkaç avcı ve ülkenin padişahı bulmuş. Padişah ömrü hayatında böyle güzel bir kızı hiç görmemiş. İyi kalpli padişah Gül Gonca ile konuşmaya çalışsa da kardeşlerinin yaşaması için Gül Gonca padişaha tek bir söz bile etmemiş. Padişah Gül Gonca'yı kendisiyle evlenmek için saraya götürmüş. Üzölmemesi için ısırgan otlarını ve ördüğü yelekleri de yanına aldırmiş. Padişahın bu iyiliği karşısında Gül Gonca onu içten içe sevmeye başlamış. Düğün hazırlıkları yapılırken Gül Gonca yedinci yeleğini örmekteymiş ama ısırgan otu tükenmiş. Isırganları tek tek kendi toplaması gerektiğinden bir gece vakti saraydan ayrılmak zorunda kalmış. İssız bir mezarlıkta ısırgan toplayan zavallı kız etrafta birçok büyücü kadınlara rastlamış ve onlardan çok korkmuş. İçinden dualar ederek ısırganlarını toplayan kız hızla saraya dönmüş. Fakat ısırganları toplarken onu sarayın büyücüsü de görmüş. Padişahı büyü yaparak elinde tutmaya çalıştığını tüm ülkeye yaymış. Bu durum padişahın da kulağına gitmiş. Padişah Gül Gonca'ya sorsa da cevap alamamış. Gül Gonca on birinci yeleğe geldiğinde yine ısırgan otu tükenmiş. Saraydan çıkmak zorunda kalan Gül Gonca yine sarayı terk ederek mezarlığa doğru yol almış. Padişah da onu takip ediyormuş. Bu duruma çok üzölen padişah Gül Gonca'nın bir büyücü olduğuna inanmış. Gül Gonca'nın cezalandırılması için büyük bir ateşe atılmasına karar verilmiş. Gül Gonca ördüğü on yelek ve hâlâ örmeye devam ettiği on birinci yelekle beraber ateşe doğru götürölüyormuş. O sırada on bir turna halkın zavallı kıza zarar vermemesi için onu korumaya çalışmışlar. Gül Gonca tam ateşe atılacakken on birinci yeleği bitirmiş ve her bir yeleği bir turnanın başına geçirivermiş. Tüm turnalar bir anda şehzadeye dönüşmüş. Gül Gonca artık konuşmakta özgürdür. Başından geçen bütün olayları padişaha anlatmış. Gerçekleri öğrenen padişah Gül Gonca için dillere destan büyük bir düğün hazırlığı yapıp onunla evlenmiş ve mutlu bir hayat sürmüşler. Derginin sekiz sayısı boyunca bölünerek verilen "Beyaz Turnalar" masalı okuyucuda merak unsurunu hep zirvede tutmuştur. Bu da çocuklarda masalı okuma isteğini arttırmıştır. Masal türüne ait oldukça verimli bir örnek olduğunu

düşündüğümüz “Beyaz Turnalar” dan sonra okuyucu müjdelenmiş ve bir sonraki sayıda yine başka bir masal dergide yerini almıştır. Masalın olağanüstü özelliklerinden faydalanarak okurlarda merak duygusu uyandırılmış olup, bu sayede bir sonraki sayıya olan talep ve ilgi arttırılmaya çalışılmıştır. Bunun en büyük kanıtı ise “Beyaz Turnalar” masalından sonra “Periler Saltanatının Son Günleri” masalının yayımlanmaya başlanmış olmasıdır. “Periler Saltanatının Son Günleri” isimli masal uzun soluklu olmasa da ilgi çekici niteliktedir. Bu masalda da peri denilen yaratıkların nasıl yok olduklarını anlatılmaktadır. Nevbahar Sultan ve Cihangir Han’ın düğünleri sırasında perilerin tamamı düğünün yapılacağı türbeye sığmayacağından bazı periler düğüne davet edilememiştir. Bunun üzerine periler şekil değiştirerek düğüne girmeye karar vermişler, birbirlerinin şekillerini değiştirmişler ve bu durumda sonlarını getirmiştir. Tüm periler böcek, kuğu ve kelebek şeklini almışlardır. Kişisel hırslara yenik düşmenin sonucunda başa gelebilecek felaketler masalda detaylı bir şekilde aktarılmaktadır.

Musavver Çocuk Postası dergisi çocuğun dil ve düşünce gelişiminde masal türünün önemini kavramış ve bu özeni tüm sayılarında göstermiştir.

4. 1. 3. Fabl

Fabl, Latince’ de “Öykü, oyun, piyes, masal” anlamına gelmektedir. TDK’ye göre; “kahramanları çoklukla hayvanlardan seçilen, sonunda ders verme amacı güden, genellikle manzum hikâye, öykünce” (2009, s.845) olarak tanımlamaktadır. Fabl, masal ile öykü arasında yer alan bir türdür. Genellikle kahramanları bitki ve hayvanlardan seçilen, içerisinde mutlaka bir ahlak dersi barındıran, insanların kusurlarını gidermeye çalışan, nazım veya nesir türleri bulunan kısa hikâyelerdir. Kahramanları hayvanlar, bitkiler ya da cansız varlıklar olsa da ele alınan insandır.

İlk fabl örnekleri Hindistan’da verilmeye başlanmıştır. *Pançatantra Masalları* en eski fabl örneğidir. Fabl tarzı eserleriyle ün kazanmış Beydaba *Kelile ve Dimne* adlı eserini Hint hükümdarı Debşelem’ e sunmuştur. Batı’da ilk fabl yazarı olarak Aisopos (Ezop) bilinmektedir. Fabl türüne bugünkü anlamda ününü kazandıran kişi ise 17. yüzyılda Fransa’da yaşamış olan Lafontaine’ dir.

Türk edebiyatında ilk fabl örnekleri; hikâye ve romanda olduğu gibi çeviridir. “Kayserili Rüştü 1858 yılında çocuklar için hazırlamış olduğu ilk Türkçe alfabesinde bu çevirilerden okuma parçası olarak (Nuhbet-ül Etfal) yararlanmıştır.” (Kıbrıs, 2016, s.83)

Edebiyatımızda çeviriler yoluyla fabl örnekleri veren yazarlar Şinasi, Ahmet Mithat Efendi ve Rezaizade Mahmut Ekrem'dir. Ahmet Mithat Efendi'nin çevirileri dışında *Kıssadan Hisse* adlı eserinde kendi yazdığı fabllar da bulunmaktadır. Milli Edebiyat ve Cumhuriyet Edebiyatı dönemlerinde de çeviriler devam etmiştir.

Musavver Çocuk Postası ve *Çocuklara Talim* dergilerinde de fabllara rastlanmaktadır. *Çocuklara Talim* dergisinde "Hikâye" başlığı ile yazılmış olsa da incelenen parçanın fabl türüne uygun olduğu görülmektedir. *Çocuklara Talim* dergisinde fablların da "Hikâye" başlığı altında gösterilmesi o dönemde fabl ve hikâye ayırımının yapılamadığını göstermektedir. *Çocuklara Talim* dergisinde yer alan "İki Hikâyecik" adlı metinde; sıcak bir yaz gününde susuz kalan bir karga uzun arayışlar sonunda deniz kenarında bir testi görmüştür. Testinin içinde su bulmak ümidiyle sevinerek aşağı inmiştir. Testinin içinde su vardır; fakat gagasıyla bu suyu içebilmesi mümkün değildir. Suyu nasıl içeceğini iki dakika düşündükten sonra ufak bir taş bulup testinin içine atmıştır. Suyun yukarı doğru hareket ettiğini görünce taş atmaya devam eder ve su testinin ağzına ulaşıncaya kadar bu hareketini devam ettirmiştir. Testinin ağzına ulaşan suyu kolayca içer ve susuzluğunu dindirmiştir. Metinde sözü edilen karganın insan gibi düşünmesi ve konuşmalar yapması fabl türünün özelliklerini taşıdığını göstermektedir.

Musavver Çocuk Postası dergisinde yer alan "Kaplumbağa ile Leylekler" isimli hikâyede fabl özelliği göstermektedir. Metinde; bir kurbağa her zaman aynı ormanda bulunmaktan sıkılmıştır. Dünyayı gezmeye karar veren kurbağa bu durumu gölde su içen iki güzel leyleğe anlatmıştır. Leylekler kurbağa ile alay ederek araba ile Amerika'ya bile gidebileceğini söylemişlerdir. Amerika sözünü duyan kurbağa şaşkın şaşkın leyleklere bakmıştır. Leylekler bir ağaç parçasını almış ve ağızlarıyla tutmuşlar, kurbağanın da ağzı ile bu ağaca tutunmasını söyleyen leylekler bu şekilde birçok dağ, ova, şehir, payitaht ve bahçeler görebileceğini söylemişlerdir. Yalnız kurbağanın uyması gereken tek kural hiçbir şartta ve koşulda konuşmamasıdır. Kurbağa bu teklifi memnuniyetle kabul etmiş ve gökyüzünde iki leylek bir kurbağa birlikte uçmaya başlamışlar. Havada kurbağanın uçtuğunu gören kuşlar ise bir mucize görmüş gibi davranmış ve onu konuşturmaya çalışmışlardır. Etrafında pervane olan kuşları gören kurbağa kendisini tüm kurbağaların padişahı sanmaya başlamıştır. Gerçeği unutup bu hayale ortak olmuş ve uçuş yeteneğinin kendisine ait olduğunu düşünmekteymiş. Kurbağa bu duruma o kadar inanmış ki kuşlara, kurbağaların padişahı olduğunu

söylemek için ağzını açtığı anda yere düşmüş ve feci bir şekilde ölmüştür. Mağrurluk gösteren kurbağa bir nevi budalalık etmiştir. Metinde, kurbağa ve leyleklerin sohbet etmeleri, düşünmeleri bu yazıyı fabl türünün içine almamızı sağlamaktadır. Aynı zamanda yazının sonunda mağrurluk etmenin kişiye açacağı zararların okuyucuya ders verir nitelikte ifade edilmesi de fablların genel özelliklerindedir.

Musavver Çocuk Postası dergisinde yer alan “Tilki ve Kurt” isimli fablda; bir ormanda cesaretiyle tanınan bir aslan anlatılmaktadır. Aslan yaşlandığı için hastalanmış ve tilki hariç ormandaki tüm hayvanlar aslanı ziyarete gitmiştir. Bu durumu fırsat bilen kurt, tilkinin aslanı önemsemediğini aslanı ziyaret edeceğine yatmayı tercih ettiğini söylemiştir. Bu duruma sinirlenen aslan tilkinin derhal yakalanmasını emretmiştir. Sadık bir arkadaşından durumu haber alan tilki hemen huzura getirilmiştir. Aslanın huzuruna gelen tilki diğer arkadaşları gibi kuru kuru ziyaret etmek yerine sağlığının yerine gelmesi için araştırmalar yaptığını söylemiştir. Hatta Cenab-ı Hakka dualar etmek için mübarek yerlere gittiğini ve duasının manevi bir mükâfatı olarak yolunun üzerinde beyaz hayaletler belirmeye başladığını söyler. Dikkatle baktığında ise en önde aslanın hayalinin olduğunu ve üzerinizde de bir kurt postu giysi taşıdığını belirtir. Kulağına bir sesin ‘Aslan iyi olur fakat bir kurt postu giysisine sarılarak kendisini sıcak tutacak olursa’ dediğini ve koşarak bu müjdeyi vermek için aslanın yanına geldiğini anlatır. Bunun üzerine kurt öldürülmüş ve aslan onun postunu almıştır. Başkasına kötülük yapmak isteyenler her zaman daha büyük bir kötülüğe maruz kalırlar. “ Tilki ve Kurt” metni de fabl türünün özelliklerini taşımaktadır.

İncelenen dergilerden *Çocuklara Talim*’ den alınan “Bir Hikâyecik” başlıklı fabl örneği zorluklar karşısında pes edilmemesi gerektiği mesajını okuyucuya ulaştırmaya çalışmıştır. Yalnız kurgulanış biçimi bakımından özgün bir fabl örneği olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü hayvan ve bitki konuşmaları açıkça gösterilmediğinden fablın tüm özelliklerini barındırdığı söylenilemez. Buna rağmen yazıldığı dönem nedeniyle fabl olarak kabul etmek yerinde olacaktır. *Musavver Çocuk Postası* dergisinden alınan fabl örneklerinin ise çeviri olduğu görülmektedir. Fakat çeviri olduğu dergide belirtilmemiştir. Çocukların gelişimine katkısı bakımından olumlu davranışlar kazandıracak fablların seçilmiş olması dergi için olumlu bir özelliktir.

4. 1. 4. Makale

Çocuklara Talim dergisinde yer alan düşünce yazılarının büyük bir bölümü makale türüne örnek verilebilir. Bu yazılarda bilimsel bir ispatlama yapılmamakla birlikte çeşitli konularda okuyucuları bilgilendirme amaçlanmıştır. Dergide yer alan makaleler çeşitli yenilik ve gelişmeleri konu alan; okuyucuya ahlaki, dinî ve sosyal dersler vermeyi amaçlayan yazılardır. *Çocuklara Talim*'in hemen hemen her sayısının başında Mehmed Şemseddin tarafından kaleme alınmış, dinî, ahlaki, sosyal konular içeren başyazılar bulunmaktadır. Bu yazıların türü belirtilmemiştir. Ancak konuların işleniş biçimi ve anlatım tarzı nedeniyle bu yazılar makaleye örnek gösterilebilir. Derginin üçüncü sayısında yer alan “İtaat” başlıklı yazıda; itaatin tanımı yapılmış, kimlere itaat edileceği hususunda bilgiler verilmiş, itaatin toplum içinde kazandırdığı faydalar örneklerle anlatılmıştır.

“İtaat, yaşta ve rütbede ve ilimde kendimizden büyük olanların emirlerinin hilâfında bulunmamak demektir. Evvela, yerleri ve gökleri ve bunca şeyleri yoktan var eden Tanrı Teâlâ hazretlerine, sonra peygamberimiz (Muhammed Mustafa) Aleyhi’s-salâvat ve’s-sellâm efendimiz hazretlerine ve badehu hâmî-i şerîat ve hâdim-i dîn-i Ahmed bulunan padişahımız efendimiz hazretlerine ve badehu ana ve baba ve ulema ve üdebâyâ ve üstada, vesâir bizden büyük olanlara itaat ve hürmet etmek üzerimize farz ve vâcibdir... İtaatin nihayetsiz faydaları vardır, meselâ: Kimseyi incitmemek ve kimsenin düşmanlığını kazanmamak için herkesle hoş geçinmek dahi bir türlü itaat olduğundan insan için saadet ve selâmetin birinci sebeplerinden bulunduğu cihetle cümlemizin buralara dikkat ve riayet etmemiz elzemdir” (ÇT, 1888, s. 28).

İfadeleriyle başlayan yazı okuyucunun başta Allah’a, sonra Peygamberimize, daha sonra padişaha ve son olarak da anne, baba ve büyüklere karşı itaatkâr olunması telkininde bulunarak bu davranış çocuklara kazandırılmaya çalışılmıştır. Yazıda dikkat çeken diğer bir unsur ise itaat konusu ile teokratik ve monarşi düzeninin de kendini hissettirmesidir. Basında baskının yoğun olduğu bir dönemde çıkarılan *Çocuklara Talim* dergisinin kapatılmamak için böyle bir yazı yayımladığı düşünülmektedir. Çünkü Mehmed Şemseddin daha önce çıkarmış olduğu *Arkadaş* dergisinde sansüre uğramış ve derginin baskısı durdurulmuştur.

Çocuklara Talim dergisinde yer alan “İstanbul” başlıklı yazıda İstanbul şehrinin tarihçesi aktarılmıştır. İstanbul’un Hz. İsa doğmadan 658 yıl önce Bizans adında bir hükümdar tarafından inşa edildiği belirtilmektedir. Metinde Hükümdar Bizans’ın Sarayburnu ve Ahır Kapısı mevkiinde şehri oluşturduğu ve burayı başkent olarak kullandığı ifade edilmiştir. Daha sonra İranlılar yani Acemlerin, ardından Atinalıların şehri işgal ettiği söylenmiştir. Daha sonra ise şehri Romalıların ele geçirdiği ve Büyük Konstantin’in İstanbul’un inşa edildiği tarihten 987 sene sonra şehri yönetmeye başladığı belirtilmiştir. Romalı Konstantin’in şehri işgalinden sonra İstanbul’un artık Konstantinopolis olarak anıldığı yazıya eklenmiştir. Şehri ele geçirmek için İranlılar, Araplar, Osmanlı padişahlarından Sultan Orhan ve Yıldırım Bayezid uğraşmışlar fakat ele geçirememişlerdir. Metinde İstanbul’un tarih sahnesindeki durumu aktarılmaktadır. Metnin bilgilendirici nitelikte olması nedeniyle makale başlığı altına almak uygun görülmüştür.

Çocuklara Talim dergisinde “Yalancılık,” “Kanaat”, “Adab-ı İslamiyye” başlıklı ahlaki yazıların yanı sıra; “Fener”, “Mercan” ve “Çin’de Uçurtmalar” gibi bilgilendirici yazıları makale türünün içine almak uygun bulunmuştur.

Çocuklara Talim dergisinde yer alan “Fener” başlıklı yazıda; fenerin işlevlerinden bahsedilmektedir. Mehmet Şemseddin yazıda, fenerlerin geceleri girilecek liman, kıyı, koy ve boğazların yerini vapur ve gemilere göstermek amacıyla icat edildiklerinden söz etmektedir. Fenerlerin çeşitlerinin bulunduğu; kimisinin döndüğü, kimisinin durduğu hâlde renklendirildiği belirtilmektedir. Gemicilere kılavuzluk etmesi amacıyla inşa edilen ilk fenerin, Batlamyus isimli bir âlim tarafından İskenderiye Limanı yakınlarında Farus Yarımadası’nda bulunmakta olduğu söylenmektedir. Bu fener oldukça yüksek, dört köşeli bir yapıya sahiptir. Fenere çıkmak için kullanılan merdivenler fenerin dışında bulunmaktadır. Farus’ ta bulunan bu fener şu an yıkık bir harabe hâlinde olduğu bilgisi de yazıda belirtilmiştir. Son olarak Fransızlarda fener sözcüğü yerine “far” denildiği bunun da Farus adından geldiği ifade edilmiştir. Sözcüklerin kökenlerinin hemen hemen tüm yazılarda verilmesi Mehmed Şemseddin’in genel bir özelliğidir. Ayrıca metnin başında bir fener resmi eklenmesi okuyucunun dikkatini çekmekte ve yazının okunma oranını artırmaktadır. *Çocuklara Talim* dergisinde yer alan bu metin; Fener’in neden icat edildiğini ve ne işe yaradığını anlatmış olup okuyucuya daha önce karşılaşmadığı bir bilgi sunduğu için makale başlığı altına alınmıştır.

4. 1. 5. Mektup

Mektup, “bir şeyi haber vermek, bir şeyi sormak veya istemek için, birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kâğıt name” (TDK, 2009, s.1647) olarak tanımlanmaktadır. Bir duyguyu, düşünceyi özel bir kişiyle paylaşmak için özenle oluşturulan yazılı metinlerdir. Eskilerde daha çok iletişim aracı olarak kullanılan bir türdür.

Çocuklara Talim ve Musavver Çocuk Postası dergilerinde ikişer adet mektup örneğine rastlanmaktadır. *Çocuklara Talim* dergisinde; Kamil Efendi isminde bir okuyucu tarafından gönderilen mektupta bambunun ne olduğu hakkında yapılan tartışma aktarılmıştır. Okuyucunun arkadaşı bambunun bir şebek olabileceğini söylerken diğer bir arkadaşı ise renkli bir taş olduğunu iddia ettiği belirtilmiştir. Okuyucu ise; Hindistan’da yaşayan siyahi insanlara “bambu” denildiğini düşünmektedir. Bu mektuba cevaben Nazım Bey; “bambu” hakkında yapılan yorumlara çok güldüğünü aktarmaktadır. Beraberinde bambunun Hindistan ve Çin’de bulunan büyük bir kamış olduğunu söylemektedir. Ayrıca sarıklı olan siyahi insanlara “bambu” değil “Hindu” denildiğini belirtmiştir. Mektubun sonunda insanın bilmediği şeyler üzerine inatçılık etmemesi ve bir bilene danışması gerektiğini eklemektedir. *Çocuklara Talim* dergisinde yer verilen mektup ve cevabı sayesinde okuyucu “bambu” sözcüğünün ne anlama geldiğini öğrenmektedir. Bu öğrenme şeklinin farklı bir metin türü ile sağlanması ise derginin niteliğini artırdığı düşünülmektedir. *Çocuklara Talim* dergisine gönderilen bir mektup ve bu mektuba verilen cevap türün örneği olarak sayılmıştır. Mektupta okuyucu tarafından bambunun ne olduğu sorulmuş ve cevabı verilmiştir. “Bir Mektup” başlığı altında kaleme alınmış bu yazı dergideki mektup türüne örnektir. Dergide edebî nitelikte mektup örneğine rastlanmamaktadır.

Musavver Çocuk Postası dergisinde Aziz Harabi tarafından yazılmış, “İlk Hasbihal” başlığıyla bir mektup örneğine rastlanmaktadır. Mektupta *Çocuk Postası*’nın karilerine seslenilmektedir. Mektupta, Amerika’nın Oregon eyaletinde yaşayan oduncuların şehirden uzak ormanlarda senelerce odun kesmek zorunda olduklarından bahsetmektedir. Bu oduncuların aileleri de onlarla birlikte yaşamak durumunda olduklarından çocuklarının eğitimlerinin aksamaması için bir çözüm bulunduğu anlatılmaktadır. Eyalet yöneticileri, yemekhanesi ve bir dersliği bulunan seyyar bir vagon yaptırıp çocukların öğretimlerinin aksamamasını sağlamıştır. Her gün şehirden

bu vagona binip ormanlık alana gelen bir öğretmen, otuz öğrenciye ders vermektedir. İngiliz gazeteleri “Talebesinden Ayrılmayan Bir Mektep” başlığıyla bu olayı gazetelerinde yayımlamıştır. Yazar, ülkemizde ise Büyükdere mevkiinde birçok öğrenci bulunmasına rağmen bir tane okul bile olmadığından yakınmakta ve eklemektedir:

“Harpte yalnız bir şey beklenir: zafer.

Salahta yalnız bir gaye vardır: tahsil.

Zafer için ordu ve silah ne ise tahsil için de maarif ve matbuat odur.

Dua edelim de bize zafer tayin edenler salahın gayesin[e] de istihsalde muvaffak olsunlar” (MÇP, 1923, s. 18). Mektubunu; ülkemizin de eğitime ve öğretime katkı sağlayan, geleceğin mimarı minik yavruların eğitim hayatını önemseyen bir yer olması ümidiyle sonlandırmaktadır. Bu mektupla bir bakıma geri kalmış bir ülke olmanın eleştirisi de yapılmaktadır.

Musavver Çocuk Postası dergisinde yer alan bir diğer mektup ise Cumhuriyet’ in ilan edildiği hafta yayınlanan “Mesut Hafta” isimli yazıdır. Mektupta Cumhuriyet’ in ilanı çocuklara ve gençlere müjde olarak duyurulmuştur. Karanlık günlerin sona erdiği ve kalplerin aydınlığa kavuştuğu ifade edilmiştir. Müjde şu sözlerle aktarılmıştır: “Ey genç! Bugün gözlerinin önünde bir ışık yandı. Ve kalbinde en yüksek saadetin en derin heyecanını duydun. Bu gözlerinin önünde yanan ışık, hürriyet ve hâkimiyetin nurudur. Sana onu, milletin azm-i sebatı getirdi. Ve kalbinde duyduğun o büyük saadet günler[in]den biri kucağında taşıdı[ğ]ın kahraman ordunun zaferi ve galebesidir. O zaferi asker, hayatı ve fedakârlığıyla kazandı” (MÇP, 1923, s. 41). Ayrıca bu süreçte gençlere büyük görevler düştüğü, Türk gencinin görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği belirtilmekte, mektup; “Hazırlan ey genç! Vatana olan borcunu dürüst bir surette ödemek için hazırlan!” (MÇP, 1923, s. 42) sözleriyle sonlandırılmıştır.

Musavver Çocuk Postası dergisinden alınmış “İlk Hasbihal” ve “Mesut Hayat” metinleri mektup türünün güzel birer örneğidir. İki mektupta da Kurtuluş Savaşı’ndan çıkan bir milletin çocuklarına seslenilmektedir. Yeni bir savaştan çıkıldığı bu nedenle eğitim ve öğretimin aksadığı belirtilerek çocuklara büyük işler düştüğü söylenmektedir. Ayrıca fena, buhranlı bir kıtlıktan çıkan ve zaten çocuk edebiyatı konusunda öteden beri fakir olan matbaanın mütarekeden sonra büsbütün kurumuş olduğu belirtilmektedir.

Başka memleketlerin çocuk matbuatına verdiği ehemmiyetten ve bizim çocuklarımızın mahrumiyetinin telafiye muhtaç olduğu ifade edilmektedir. Çocuklar için bir edebiyattan da bahsedilmiş ve çocuk eğitiminin önemsendiği vurgulanmıştır.

4. 1. 6. Sohbet

Çocuklara Talim ve *Musavver Çocuk Postası* dergilerinde yer alan bazı fikir yazıları makaleye göre daha serbest şekilde kaleme alınmıştır. Yazıların türü belirtilmemesine rağmen konu ve anlatım yönüyle sohbet türüne örnek gösterilmesi uygun olacaktır. *Çocuklara Talim* dergisinde yer alan “Perhizkârlık” başlıklı yazının sohbet türünün özelliklerini içerdiğini görmekteyiz. Yazar metne giriş bölümünde hastalar için bir perhiz yazmadığını perhize farklı bir boyuttan baktığını belirtmektedir. Perhizin yalnızca yeme ve içmeden kısmak değil kişinin kendisini kötü huylardan ve kötü işler yapmaktan koruması olarak tanımlamaktadır. Yazara göre perhiz, insan doğasının nefsinin istediği birçok zarardan sakınmasıdır. Bu da kişinin Allah’a yaklaşmasını ve insanlar arasında hürmetli olmasını sağlamaktadır. Yazar karşısında biri varmış gibi metni kaleme almaktadır. Yazar, perhizkâr olmamak nasıldır? gibi sorulara metinde yer vermektedir. Cevaben; her gördüğümüzü, her bulduğumuzu aç gözlülük ile midemizin alacağından çok yemek ve tembellik ederek uyku uyumak, vücudumuzu pis tutmak, elbisemizi kirletmek gibi yaraşksız hallerin perhizkâr olmamak anlamına geldiğini ifade etmektedir. Okuyucuyla konuşuyormuşçasına kaleme alınmış bu yazıda perhizin yazara göre tanımlaması yapılmıştır. Samimi bir dille kaleme alındığından sohbet başlığında ele almak uygun görülmüştür.

Musavver Çocuk Postası dergisinde yer alan “Musahabe” başlıklı yazıda çocuklara çalışma zevkinin ne olduğu sohbet havasında aktarılmaktadır. Bu zevki sınıfın daima ön sıralarını tercih eden çalışkan mekteplilerin tattığı belirtilmektedir. Her Türk evladının çalışma zevkini tatmaya hakkının olduğu ve bunun için gayret göstermesi gerektiği metinde ifade edilmektedir. Aynı zamanda takdir edilme duygusunun çocuklar için vazgeçilmez bir his olduğu belirtilmektedir. Metin aracılığı ile Türk çocuklarının çalışkan olması ve çalışmaktan zevk almayı bilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu metinde çocuklara çalışma zevkinden bahsedilmiş, bu zevki tatmaları halinde çevreleri tarafından takdir edilme şerefine de nail olacaklarından bahsedilmiştir. Yazar bu

davranışı sohbet edercesine samimi bir dille kaleme aldığı için bu metni de sohbet başlığı altında ele almak uygun görülmüştür.

Musavver Çocuk Postası dergisinde toplam altı adet sohbet türüne örnek olabilecek metin bulunmaktadır. Yazarı belli olmayan bu metinler, okurlarla çeşitli fikirler paylaşmakta ve bazen de öğüt vermektedir. “Küçük karilerim...” ifadesiyle başlamakta ve “Musahabe” başlığı ile ele alınmaktadır.

4. 1. 7. Efsane (Söylence)

“Tarihin belli dönemlerinde, insanları hayrette bırakan tarih, toplum ve doğa olaylarının akıl dışı yollarla açıklanıp yorumlanmalarında oluşan masalımsı öykülere efsane denir” (Kıbrıs, 2016, s.141). Efsaneler, bir anlamda insanların oluşum nedenlerini açıklayamadığı durumları yorumlayarak anlatmaya çalışmalarıdır denilebilir. Efsaneler, kültürün bir parçasını oluşturmaktadır. Çocuklarımız kültürlerini bilerek -mitlerini, destanlarını, efsanelerini- büyümelidirler. Bu nedenle efsanelerin çocuk edebiyatında rolü büyüktür. Özellikle içinde hayal unsuru barındıran efsanelerin çocuk edebiyatında yer alması gerekmektedir. Yalnız efsaneler seçilirken dikkat edilmesi gereken hususlar da vardır. Olumlu, yapıcı ve geliştirici efsanelerin yanında çocuklara korku vereceğini düşündüğümüz efsaneler de bulunmaktadır. Korku ögesi bulunan efsaneler çocuk edebiyatında bulunmamalıdır.

İncelediğimiz dergilerden *Çocuklara Talim*'de efsane türünde bir metne rastlanmamaktadır. *Musavver Çocuk Postası* dergisinde ise iki adet efsane türünde metin bulunmaktadır. Bunlar “Demir Efsanesi” ve “Şems-i Fer Sultan” başlıkları ile okuyucu ile buluşturulmuştur. Efsaneler incelendiğinde çocukların düzeyine uygun seçimler yapıldığı görülmektedir. Hem türün özellikleri doğru biçimde yansıtılmış hem de çocuğun hayal dünyasına seslenilmiştir. Korku unsuru içermemesi de yayımcının çocukların seviyesini dikkate alarak seçimler yaptığını göstermektedir.

Musavver Çocuk Postası dergisinde yer alan “Demir Efsanesi” başlıklı metinde; geçmiş zamanlarda insanların şehir ve evin ne olduğunu bilmediği bir devirde etrafı yeşil çam ağaçlarıyla çevrili bir yer varmış. Bu yerde yaşayan biri kız üç kardeş bulunmuş. Üçü de ailesiyle birlikte oyuk bir kaya içerisinde büyümüşler. Anne ve babaları öldükten sonra yalnız kalıp birbirlerinden ayrılmışlar. İki kardeş Lemi ve Vayyina yaşamak için ormanı seçerken, kız olan Poja anne ve babasının yaptığı gibi mağarada kalmayı seçmiş.

Burada beş tavuğu ve iki ineği ile yaşayan Poja sabahları inekleri sağar, tavukların yumurtalarını toplar bunlardan ise kardeşleri için çörek yapar onlara götürürmüş. Erkek kardeşler ise kız kardeşlerine öldürdükleri hayvan derileri ve geyiklerin boynuzlarını getirirlermiş.

İki erkek kardeş çok bahtsızmış. Yaşadıkları orman çok soğukmuş. Bunun yanında ormandaki tehlikelere karşı kendilerini koruyacakları bir silahları bile yokmuş. Elllerinde sadece uçları sivriltilmiş taşlar varmış. Demir ve çelik henüz bu dönemde bulunmamış. Geceleri ormandaki hayvanların saldırılarına uğramamak için ağaçlara çıkar buralarda uyurlarmış. Kışın lapa lapa kar yağınca ağaçların kurumuş dallarını yere düşürüp toplayarak üst üste yığarak kendilerine sığınacak bir yer yaparlarmış.

Vayyina yaşadığı bu hayattan hiç şikâyet etmezken Lemi çok şikâyetçiymiş. Ormandan nefret eder asabi tavırlar sergilermiş. Hatta bazen ormanı seven kardeşi Vayyina' dan bile nefret ettiği olurmuş. Sevdiği tek kişi kız kardeşi Poja' ymış. Çünkü Poja hem sevimli hem zeki hem de sihirle uğraşan bir kızmış. Hatta bazen ona iyi fikirler verir, güzel şarkılar söyleyerek onun keyfini yerine getirirmiş.

Bir akşam Lemi'nin canı sıkılmış. Kız kardeşinin mağarasına giderek bir taşın üzerine oturmuş. Kız kardeşi Poja'ya gece uyuduğu ağaca bir kurt çıktığını ve ondan kaçarak kurtulduğunu, kaçarken de başını kaya ve ağaçlara çarptığını hatta sabah soğuktan donmak üzereyken uyandığını anlatmış. Kendisine bir yer yapacağını ama bunun için fikir vermesi gerektiğini söylemiş. Poja onun söylediklerini dikkate almak şöyle dursun, gülerek ineklerini sağmaya devam etmiş. Bu duruma sinirlenen Lemi onu tehdit etmek için yanına yaklaşınca ineklerden birinden kırmızı diğerinden ise siyah süt sağdığını görünce şaşkınlıktan kendi derdini unutmuş. İnekleri sağmayı bitiren Poja kardeşi Lemi'ye dönerek derdinin çaresinin az önce sütleri sağdığı hayvan derisinden yapılmış güğümleri göstermiş. Bu duruma çok kızan Lemi güğüme tekme atarak devirmiş. Sütler siyah mürekkep ve kırmızı kan gibi birbirine karışarak otların üstünde yayılmış. Vakit iyice ilerlediği için ormana dönemeyen Lemi homurdanarak olduğu yere uzanıp uyumuş. Sabah uyandığı zaman sağına soluna bakınmış. Yanında siyah süt ile kırmızı sütün dökülerek karıştığı yerde daha önce hiç görmediği iki şey, iki büyük cisim görmüş. Gördüğü bu cisme dokunan Lemi bunları kaldırmak istemiş fakat çok ağır olduğu için kaldıramamış. Hemen bunların ne olduğunu Poja'ya sorması gerektiğini düşünmüş. Poja'yı oraya çağırarak ne olduğunu sormuş. Poja bunun demir olduğunu,

eğer isterse bundan balta, testere ve çivi yapabileceğini bunlardan da kendini soğuktan ve hayvanlardan koruyabilecek bir ev yapabileceğini söylemiş. Bunu duyan Lemi sevinçten adeta deliye dönmüş. Poja'ya teşekkür ederek onun sayesinde ormanın en kuvvetli adamı olduğunu belirtmiş. Tam bu sırada Poja sağ elinin başparmağını kaldırarak demirin iyi bir şey olmakla beraber kötü bir şey de olabileceğini bu kötülüğünü önlemek için de bal arılarının reisi Güzel Hanım'ı bularak ondan bal istemesi gerektiğini, aldığı balın içinde demiri bir gün bir gece bekletmesi gerektiğini belirtmiş. Bunu duyan Lemi hemen oradan ayrılarak bal arılarının reisi Güzel Hanım'ı bulmaya koşmuş. Ormandan geçerken Lemi'nin bu halini gören eşek arıları durumu merak ederek onu takip etmeye karar vermişler. Lemi sonunda bal arılarının reisi Güzel Hanım'ı bularak durumu ona anlatmış. Güzel Hanım Lemi'nin balı iyilik için istediğini duyunca istediği kadar balı ona getireceğini söylemiş. Lemi memnun bir şekilde bal arılarının yanından ayrılırken eşek arıları Güzel Hanım'ın etrafını çevirerek ona Lemi'ye neden bal getireceğini ve Lemi için bal götürecek biri varsa onun da kendileri olduğunu söylemiş. Eşek arılarının bu talebine karşılık Güzel Hanım iyilik yolunda yapılan bir iş olduğu için verdiği sözü tutacağını belirtmiş. Bu cevabı beğenmeyen eşek arıları Güzel Hanım'a saldırarak onun kanatlarını yolup, gelip geçenin eksik olmadığı bir yola bırakmışlar. Amaçları gelip geçen birinin onu görmeden ezerek ldrmesiyymiş. Daha sonra kendi aralarında toplantı yapan eşek arıları Lemi' ye balı biz götürelim demişler; fakat balları olmadığını hatırlayınca yoldan geçen bir yılandan zehir isteyerek onun zehrini alıp götürmüşler. Yolda giderken ölmek üzere olan bir akrep görmüşler. Akrebin de müsaadesini alarak kanından almışlar. Tam bu sırada tozlu yoldan geçen bir yolcu da Güzel Hanım'ı çiğneyerek öldürmüş.

Güzel Hanım'ı beklerken karşısında eşek arılarını gören Lemi şaşırmış. Eşek arıları Güzel Hanım'ın verdiği söze önem vermediğini ve ona bal getirmeyeceğini bildikleri için onun yerine ona yılan zehri ve akrep kanı getirdiklerini söylemişler. Lemi'nin tereddüt ettiğini görünce de Poja'nın onu aldattığını, demirin tesirini düşürmek için onu kandırdığını anlatmışlar. Eşek arılarına güvenen Lemi demiri yılan zehri ve akrep kanında bekletmiş. Fakat kardeşi Poja'ya yalan söyleyerek demiri bal içinde beklettiğini söylemiş. Kız kardeşini inandırarak onu kandırdığını düşünen Lemi sevinerek ormana doğru koşarken kız kardeşi Poja, arkasından bağırarak dikkat etmesi gerektiğini tembih etmiş.

Lemi tam bir sene çalışarak ağaçları kesip bir araya getirip çivilemiş. Kendisine güzel bir ev yapmış. Kimseye bu kadar kısa sürede nasıl böyle bir ev meydana getirdiğini söylemiyormuş. Herkes Lemi'yi kıskanıyormuş. Bir gün Lemi kız kardeşi Poja'yı evine davet etmiş. Eve gelen Poja duvarda asılı duran baltayı görmüş ve kardeşine demiri Güzel Hanım'ın balının içinde yeteri kadar ıslatıp ıslatmadığını sormuş. Lemi'nin yeteri kadar ıslattığı cevabını alınca kardeşinin mutlu olmasını dileyerek oradan uzaklaşmış. Kardeşi uzaklaştıktan sonra iyi ki eşek arılarının sözünü dinlediğini düşünen Lemi ikinci bir ev yapmaya karar vermiş. Lemi baltayı her kullandığında kulağına dikkat etmesi gerektiği ve demirin fena olduğuna dair sesler işitiyormuş. Bir müddet sonra baltada bulunan yılan zehri ve akrep kanı Lemi'nin bileklerinden kanına ve kalbine akmaya başlamış. Yüzünü ve derisini vahşi bir hâl almış. Bir gün soğuktan titreyen ve ailesiyle soğukta yaşayan kardeşi Vayyina, Lemi'den yardım isteyerek evi nasıl inşa ettiğini sormuş. Fakat kalbine yılan zehri ve akrep kanı akan Lemi kardeşinin bu sorusu ve yakarışlarına aldırmış etmemiş. Vayyina ısrarla öğrenemediği bu sırrı kurnazlıkla öğrenmeye karar vermiş. Kardeşini gözetlemeye karar veren Vayyina saklanarak Lemi'yi izlemiş. Lemi'nin tek balta darbesiyle ağaçları devirdiğini görünce de hemen saklandığı yerden çıkarak birkaç saatliğine ondan baltasını istemiş. Kardeşinin sırrını onu gizlice gözetleyerek öğrendiğini anlayan Lemi kalbinin verdiği kötülük ve kızgınlıkla baltayı havaya kaldırarak Vayyina'nın başına doğru indirmiş. Zavallı kardeşinin başı yarılarak orada vefat etmiş. Her taraf kan içinde kalmış. Lemi şaşkınlık içinde kardeşinin cesedine bakarken bir fırtına kopmuş. İki dakika içerisinde kasırga çıkıvermiş. Kasırga Lemi'nin bir senede yaptığı evi yıkıp paramparça edip savurmuş. Bütün köylü sese koşarak Lemi'yi Vayyina'nın cansız bedeni önünde görmüş. Bu manzara karşısında hep bir ağızdan haykırarak kardeşini öldürdüğünü söylemişler. Lemi hâlâ olayın şaşkınlığı içerisinde etrafına bakınırken elindeki kanlı baltayı köylülere doğru atmış. Bu sırada olayı duyan Poja koşarak olay yerine gelmiş. Poja, Lemi'nin kendisine hem yalan söylediğini hem de kardeş katili olduğunu haykırarak onu oradan kovmuş.

Lemi başı önünde koşarak ormana dalmış, kendisini kaybetmiş. Gece olduğu halde önünü görmeden koşmaya devam ederken bir bataklığa düşüvermiş. Kurtulmak için çabalasa bile başarılı olamayıp yavaş yavaş gözden kaybolmuş. Poja, Lemi'nin kanlı baltasını alarak Güzel Hanım'ın yaptığı bal içinde tam bir sene bekletmiş. Ardından

baltayı kullanmayı köylülere öğreterek baltaya işleyen balın tatlılığının onu kullanan ellerden kalplere akmasını sağlamış. Herkes muhabbet ve saadet içinde yaşamış.

Efsanede demirin insan hayatına girişi masalımsı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. İnsanoğlunu doğaya hükmetme çabası içerisindeyken demiri bulup, işlevsel aletler geliştirmiştir. Fakat geliştirdiği bu aletler insanlığa hizmet etmesi gerekirken insanoğlu hırsına yenilmiş, kardeş kardeşin katili olmuştur. Sabretmenin, paylaşmanın ve dürüstlüğün önemi insanı hayrette bırakacak bir biçimde okuyucuya aktarılmıştır. İncelediğimiz “Demir Efsanesi” ve dergide yer alan diğer efsaneler, türün özelliklerini yansıtmaları ve konularının ilgi çekici olması bakımından günümüz çocuk edebiyatında da yararlanılacak efsane örnekleridir.

4. 1. 9. Günlük (Günce)

Günlük, “günü gününe tutulan anı yazısı veya bu yazıları içine alan eser, günce” (TDK, 2009, s.1008) olarak tanımlanmaktadır. Günlük türünün anıdan tek farkı günü gününe yazılmış olmasıdır. Bu nedenle anı ne denli çocuğun ilgisini çekiyorsa günlük de o denli ilgi çekici olabilmektedir. Özellikle tanınmış kişiler tarafından kaleme alınmış bir günce çocukta okuma isteği uyandıracaktır.

İncelediğimiz dergilerden *Çocuklara Talim*’ de günlük türüne rastlanılmamaktadır. *Muscavver Çocuk Postası* dergisinde ise “Gelmeyenler” ve “Gelecekler” başlıklı yazılar günlük türüne örnek oluşturmaktadır. “Gelmeyenler” başlıklı yazıda eşi Kafkaslarda şehit düşen bir annenin mektepli çocukların sevinçleri karşısında içinde yaşadığı hüznü aktarılmaktadır. Şehit askerin kızı ve annesinin arasında geçen konuşmalar kızın ağzından kaleme alınmıştır. Anne ise yaşadığı acıyı şu cümlelerle belirtmiştir: “ ...Fakat sen bahtiyarsın. Baban mukaddes vatanı için canını verdi. Ve sen kıymetli bir şehidin evladı oldun. Bak, hiçbir mahrumiyet içinde değilsin; mektebine gidiyor, okuyor, çalışıyor ve öğreniyorsun. Evinde pişen sıcak bir çorban ve yiyecek taze ekmeğin var. Ya, düşün yavrum! Bunları bulamayan ne kadar şehit evladı vardır ki bugün gelen askerlerde babalarının hayallerini sezerek kalplerinin sevince karışan hüznünü duydular” (MÇP, 1923, s. 49). Metinde yazar, gün içerisinde annesi ile başından geçen olayları kaleme alarak okuyucuya aktarmıştır. İçeriğine bakıldığında ise savaştan çıkan bir milletin millî ve manevî duygularına yer verildiği görülmektedir.

4. 1. 10. Manzum Masal

Manzum masallar, masalların genel özelliklerini taşımaktadırlar. Manzum masallarda ele alınan konu, kafiyeli ve şiirsel bir hava ile okuyucuya sunulmaktadır. Çocuklar okuma yazmayı öğrendikten sonra düzeylerine uygun kısa ve hayal dünyalarına dokunan metinlere yönelirler. Şiirsel ifadelerle aktarılan bir masal da çocuğun ilgisini çekmeyi başaracaktır. İncelediğimiz dergilerden *Musavver Çocuk Postası* manzum masal konusunda oldukça nitelikli örnekler barındırmaktadır. Toplam altı adet manzum masala yer veren dergi; masalları tek bir sayıda bitirmeyip birkaç sayı boyunca devam ettirmiştir. Böylelikle merak ögesini zinde tutmaya çalışmıştır. Dergilerde masallar “Manzum Masal” başlığı ile ele alınmıştır.

Musavver Çocuk Postası dergisinde yer alan “Korku Bilmeyen Çoban” başlıklı manzum masalın giriş kısmı masallarda olduğu gibi tekerleme ve kalıplaşmış sözlerle başlamaktadır. “Evvel zaman içinde, / Kalbur saman içinde/ Cesur bir çoban varmış. / Bu çoban hep sorarmış, / Bilemedim kaç senedir, / Dünyada korku nedir? / Bilmem nasıl şeydir / Söyleyin nedir korku?” (MÇP, 1923, s. 60). Bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere bu bölüm masalın için giriş bölümünü oluşturmaktadır. Masalın devamında Çoban Memiş’in hayatı boyunca korkunun ne olduğunu merak ederek yaşadığı anlatılmaktadır. Nihayet bu durumdan sıkılmış ve yollara düşmüştür. Günlerce yürümüş sonunda bir köye varmış, köyün kahvesine gidip oturmuştur. Köylüler Memiş’in nereden geldiğini, kim olduğunu ve neden köylerinde olduğunu sormuşlardır. Memiş, Ödemişli olduğunu ve korkunun ne olduğunu merak ettiği için yollara düştüğünü sonunda köylerine ulaştığını anlatmıştır. Köyün ileri gelen ihtiyarları bunun bir çözümü olduğunu söylemiş ve Memiş’e yapması gerekenleri anlatmışlardır. Memiş köylülerin talimatlarına uyarak gece çöktüğünde köyün dışında bulunan mezarlığın yolunu tutmuştur. Gece çöktüğünde ise mezarlığa girip tek tek tüm mezar taşlarını saymaya başlamıştır. Tam yüz mezar taşı saydıktan sonra yüz birinci boş mezarı fark etmiş bir soluk almak için dinlenecekken; “Arkasından sert bir ses / Der ki: Hiç kaçma, dur!/ Biri der: Dur deme, vur! ” (MÇP, 1923, s. 85) sözlerini duymuştur. İki koca eşkıya çobanı öldürmek istemişler ama Çoban Memiş yerden aldığı taşla eşkıyaları öldürmüştür. Gün aydınlanınca çoban tekrar köye doğru yola çıkmıştır. Sabahın olduğunu gören köylü telaşa kapılmış ve Çoban Memiş’in öldüğünü zannetmişlerdir. Kısa zaman sonra köyün çıkışındaki atlılar Memiş’in ölmediğini, köye doğru geldiğini söylemişler. Memiş köye

dönmüş fakat korkuyu yine bulamamıştır. Köylü ise Memiş'in ardından mezarlığa gitmiş ve aylardır cin sandıkları şeyin aslında Memiş'in öldürdüğü iki eşkiya olduğunu anlamışlardır. Memiş'in köylüye yaptığı iyilik onların da Memiş'in derdine ortak olmalarını sağlamıştır. Köyün imamı Memiş'e korkuyu öğreteceğini söyleyerek onu evine çağırmıştır. Memiş imamdan korkmayacağını düşünerek bu daveti kabul etmiş ve icabet emiştir. İmamın evine giden Memiş iki saat boyunca yalnız başına bir odada bekletilmiş, sonra imam sıcak bir çorba, biraz turşu ve ağzı kapalı bir sahanla odaya gelmiştir. Biraz çorbadan içen Memiş'e imam:

“Kapağı üstünden at, / Yemişi bana uzat!” (MÇP, 1923, s. 94) der. Bunu üzerine Memiş; “Açar kapağı çoban, / Fakat işte o zaman / İçinden üç kuş uçar / Çoban birden sıçrar / Oturduğu yerden / Bir ‘Ay!’ deyip derinden” (MÇP, 1923, s. 94). İmam pazardan aldığı üç kuşu sahana saklamış ve bunun kapağını çobanın açmasını sağlayarak korku duygusunu ona tattırmıştır. Masalın sonunda Çoban Memiş imamın kızı ile evlendirilir ve masal mutlu son ile sona erer.

İncelenen parçada görüldüğü üzere manzum eser özellikleriyle korkusuz bir çobanın başından geçen olaylar okuyucuya aktarılmaktadır. Yazım türü olarak her ne kadar şiir özelliği gösterse de içerik ve bulanık hayali unsurlar bakımından masal özelliği taşımaktadır.

4. 1. 11. Şiir

Şiir, en eski edebiyat türüdür. Az sözle çok şey anlatma sanatı olarak tanımlanmaktadır. Sanat değeri taşıyan, belli biçimsel özellikleri olan manzum yapıttır. “Öğrencilere ulus, yurt ve insanlık sevgisinin kazandırılmasında, iyiden, güzelden yana bir tutum takınılmasında, anadilini sevdirmeye ve onu bilinçle kullanma konusunda şiir, düz yazıya göre daha etkileyici bir araçtır” (Kıbrıs, 2016, s.142). Şiir; çocukların gelişim evrelerinin tamamına yakınında severek yapılan bir etkinlik olmuştur. Şiirdeki ahenk öğeleri çocuğun ritim ve uyum duygusunun gelişmesine katkı sağlar. Bu nedenle şiir çocuk edebiyatında çok önemli bir yere sahiptir.

Çocuklar küçük yaşlarda ninni, tekerleme, bilmece gibi türlerle karşılaşır. İlerleyen dönemlerde ise şiirsellikle karşılaşır ve ahenk uyumundan zevk almaya başlarlar. Çocuklar için seçilen şiirler yani çocuk şiirleri, şiir estetiğine uygun tüm unsurları içinde

barındırmalıdır. Çocuk şiirleri çocukların duygu ve düşünce dünyalarına seslenmeli ve onlarda coşku uyandırmalıdır.

İncelediğimiz dergilerden *Musavver Çocuk Postası* dergisinde şiire önem verildiğini görmekteyiz. Çünkü hikâye ve bilmecedan sonra en çok tekrar edilen edebî tür şiirdir. Dergide toplam on sekiz şiir bulunmaktadır. Bu şiirler mektep marşları, köy hayatı, tabiat, oyun şarkıları, kahramanlık şiirleri, mevsimleri anlatan şiirler, hayvan sevgisini konu alan şiirler ve mizahi şiirler olmak üzere çocukların ilgisini çekecek birçok konuyu işlemektedir. *Çocuklara Talim* dergisinde ise şiir türüne yer verilmemiştir. Bu durum bir çocuk dergisi için kusur olarak görülmektedir. *Musavver Çocuk Postası* dergisinde yer alan Necdet Rüştü'ye ait olan “Yavruların Annesi” başlıklı şiirde tüm canlılarının annelerine olan bağlılığını ve anne sevgisini konu almaktadır. “Sevmeliyiz anamızı / Çünkü sever onlar bizi./Yalnız budur benim bilgim: / Kıymetlidir anacığım” (MÇP, 1923, s. 10). Dizeleri ile sona eren şiir çocukların duygu dünyalarına seslenmektedir. *Musavver Çocuk Postası* dergisinde yer alan “Çiftçi Çocuğu” başlıklı şiirde yurdun en temel geçim kaynağı olan tarım ve çiftçiliğin faydalarından söz edilmektedir. Çocukların yazılan şiir ile çiftçiliği benimseyip ailelerini bu konuda desteklemeleri amaçlanmaktadır. “Hatırında tut bunu her an: / Zengin olur çiftçi olan. / İstedığın başka nedir? / Ey arkadaş bil bunu sen, / Tohum atıp eker isen / Topraklar bir hazinedir” (MÇP, 1923, s. 19). Mısralarıyla çiftçiliğin ve tarım arazilerinin canlandırılması gerekliliği çocuklara aşılana çalışılmıştır. Dergide yer alan “Çiçekleri Sevelim” başlıklı Osman Nuri'ye ait olan şiirde, çocuklara tabiat sevgisi şiirler yardımıyla verilmeye çalışılmıştır. Doğayı koruma mesajı çocuklara şiir yoluyla aktarılmaktadır. Çocukların eğitim-öğretime olan ilgilerini artırmak ve onları motive etmek amacıyla da şiirlere başvurulduğu görülmektedir. Güzide Osman'a ait olan “Küçük Mektepliye” adlı marş çocuklarda görev ve sorumluluk bilinci uyandırmaktadır. “Marifet ve ilmi sev öğren... / Ey mektepli! Vazife bu: / Yükselt artık güzel yurdu...” (MÇP, 1923, s. 100) dizelerinden de anlaşılacağı gibi çocukların yurdu yükseltmek ve yüceltmek için ilk basamak olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

Yukarıda incelenen şiirlerden “Yavruların Annesi” hayvan sevgisine, “Çiftçi Çocuk” köy hayatına, “Çiçekleri Sevelim” tabiat sevgisine ve “Küçük Mektepli” şiiri ise mektep marşına örnek olarak ele alınmıştır.

4. 1. 12. Bilmece

Bilmece; “bir şeyin adını anmadan niteliklerini üstü kapalı söyleyerek o şeyin ne olduğunu bulmayı dinleyene veya okuyana bırakan oyun, muamma” (TDK, 2009, s.121) olarak tanımlanmaktadır. İçinde mutlaka bir soru bulunduran, tekerlemeye benzer ifadelerle ve ahenk unsurlarına başvurulmuş olarak oluşturulan sözcük gruplarıdır. “Çocukların konuşma ve dinleme becerilerinin gelişmesinde, dikkat ve çözümleme yöntemlerinin zihinlerinde oluşmasına, rekabetçi bir ortamda bulunmanın vermiş olduğu haz ile yeni şeyler üretme gayretinin uyanmasına bilmeceler yardımcı olmaktadır” (Ungan, 2014, s.91). Soyut ve somut birçok kavramla ilgili bilmece sorulabilmektedir.

“Çocuklar için sözcüklerle üretilmiş bir oyun aracı olan bilmece, onların düş ve düşünce gücüne seslenen kurmaca bir dünya sunar. Şiirsel bir anlatımla çocukları dille kurgulanmış bir zekâ oyununa davet eder. Onları tüm bildiklerini sınamaya, olaylar ve olgular ile kavramlar arasında anlam ilgileri kurmaya yöneltir. İkilemeleri, deyimleşmeleri kullanarak, ana dilinin söz varlığını yansıtmadaki işlevini somutlar”(Sever, 2003, s.55).

Aynı zamanda bilmeceler çocukların pratik düşünme alışkanlığı kazanmalarına yardımcı olur. İncelediğimiz dergilerden *Musavver Çocuk Postası* bilmece türüne oldukça önem vermiştir. Derginin her sayısının son bölümünde bir bilmece sorulmuş ve cevabının posta yoluyla gönderilmesi istenmiştir. Dergi, okurlarından bir ay içinde bilmeceye cevap vermelerini belirtmiştir. Bilmeceyi doğru cevaplayan okuyucular kura ile belirlenmiş ve dergi yönetimi tarafından ödüllendirilmiştir. Derginin her sayısında bu şekilde bir müsabakaya yer verilmesinin derginin baskı sayısını olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. *Çocuklara Talim* dergisinde ise bilmece türünde bir yazıya rastlanılmamaktadır.

Musavver Çocuk Postası dergisinde yer alan bazı bilmece örnekleri şunlardır:

“Üç harfli Türkçe bir kelime bulunuz ki sağdan sola ve soldan sağa okunduğu zaman aynı hayvanı gösterebilir. İlk harfini esre ve hafif okur isek içine binilen bir şey olsun. Birinci harfini kaldırır isek Farsça bir sayının ismi, son harfini kaldırır isek Arapça ‘ateş yanığı’ nı ifade etsin” (MÇP, 1923, s. 8).

“Dakikada bir, iki ayda üç defa görüldüğü halde senede hiç görülmeyen şey nedir?” (MÇP, 1923, s. 72).

“Ne eti var ne kemiği var, / Ne canı var ne kanı var, / Beş parmaklı eli var” (MÇP, 1923, s. 80).

Yukarıdaki bilmece örnekleri *Musavver Çocuk Postası* dergisinden alınmıştır. Derginin her sayısında yayımlanan ödüllü bilmecelerin cevapları ve kazananlar liste şeklinde ilerleyen sayılarda belirtilmiştir. Ödüller de hemen her sayıda değişiklik göstermektedir. Kitaptan atlasa, sulu boya takımından mürekkepli kaleme kadar çeşitlilik gösteren birçok hediye dağıtılmıştır. Sonucunda somut bir ödül olan yarışmalar derginin okunmasına katkı sağlamıştır. Bilmeceler günümüzde de çocukların dikkatini çekmektedir. Bu nedenle günümüz dergilerinde de sıklıkla yer verilen bir türdür. Yıllar önce yayımlanmış eski harfli çocuk dergilerinde bu türe yer verilmesi derginin olumlu bir özelliği olarak görülmektedir.

4. 1. 13. Atasözü

Atasözleri; “uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel” (TDK, 2009, s.180) olarak tanımlanmaktadır. Atasözleri biçim yönüyle diğer yazı türlerinden ayrılmaktadır. Öykü, roman, masal, fabl ve şiir pek çok sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşturulan metin türleridir. Fakat atasözleri en fazla iki cümlenin bir araya gelmesiyle oluşur. Atasözleri evrensel özelliklerinin yanında yalnızca bir ulusa özgü nitelikler de taşıyabilmektedir. Evrensel ve millî deneyimlerin ürünü olan atasözlerine çocuklar için yazılmış eserlerde yer vermek oldukça önemlidir.

İncelediğimiz dergilerin her ikisinde de çocuklara öğretmek adına “Darbimeseller” adı ile atasözlerine yer verilmiştir. Bu da her iki derginin de dile verdikleri önemi ortaya koymaktadır. *Çocuklara Talim* dergisinde atasözleri belli bir sıralamaya uyulmadan rastgele verilmektedir. *Musavver Çocuk Postası* dergisinin ilk sayısında “a” harfi ile başlayan atasözleri verilmiş fakat derginin diğer sayılarda bu kural devam ettirilmemiştir. *Musavver Çocuk Postası* dergisinde yer alan atasözlerinde ses tekrarlarının bulunduğu görülmektedir. “Âdem, âdem sayesinde âdem olur. Âdemin kıymetini âdem bilir. Âdem âdemden korkmaz, hatır sayar. Âdem sormakla âlim olur.” (MÇP, 1923, s. 2) şeklinde dergide yayımlanan atasözlerinde ses tekrarlarına yer

verildiği dikkat çekmektedir. Bu durumun da atasözlerinin akılda kalıcılığını arttırdığı düşünülmektedir. *Çocuklara Talim* dergisinde atasözlerinin içindeki bazı sözcükler anlamları ile verilmektedir. “Isını [*] ağırlayan kemik atar itine. [ ] Is, Türkçe sahip ve efendi manasındadır” (ÇT, 1887, s 35). Örneğinde de anlaşıldığı üzere dergideki atasözlerinin içinde bulunan çocuklarının anlama düzeyinde olmayan sözcüklerin manaları eklenerek öğrenmeleri sağlanmaktadır.

Her iki dergide belirtilen atasözlerine yer verilmiştir. Atasözleri seçilirken öğrenilmesinin kolay olması açısından ses tekrarlarının fazla olduğu örnekler tercih edilmiştir. Ayrıca dergilerde yayımlanan atasözlerinin; çalışkanlık, dürüstlük, iyilik, dostluk gibi erdemleri konu aldığı da göze çarpmaktadır. Bu durum dergilerin öğretici boyutunun atasözlerine de yansıdığını göstermektedir.

4. 1. 14. Fıkra (Mizah)

Fıkranın edebiyatımızda iki tür kullanımı bulunmaktadır. Gazetelerde günlük olayların konu edildiği köşe yazılarına fıkra denir. Çocuk edebiyatındaki fıkra türü ise mizah yönü ağır basan, güldürücü olayların anlatıldığı kısa yazılardır. Fıkralar insanı ve insanlar arasındaki çatışmaları konu edinmektedir. Hoş vakit geçirmeye, eğlenirken düşünmeye yönlendiren yazı türleridir. “Çocuklar fıkralar sayesinde olaylara farklı açılardan bakmayı öğrenirler ve iyimser bir dünya görüşünü benimserler. Fıkraların düşündürücü özelliği ile çocuklar pratik zekâlarını daha rahat kullanabilirler. Çocuklar bu türü zevkle okuyup dinleyebilirler” (Şimşek, 2004, s.113). Fıkralarda kullanılan dil, üslup ve konunun işlenişi çocukların tat alarak dinlemesine ve okumasına uygundur.

İncelediğimiz dergilerden *Musavver Çocuk Postası*'nda fıkra türüne yer verilmiştir. Genellikle dikkat çekici bir resmin altında okuyucuya sunulmuştur. Metin aralarında bir dinlenme, soluk alma ve eğlenme unsuru olarak görülmüştür. “Kocaman Lahana”, “Tuhaf Fıkralar”, “Nüzhet’in Trampeti”, “Açık Göz Nuri” başlıklı metinler fıkra türüne örnek oluşturmaktadır. *Musavver Çocuk Postası* dergisinde yer alan “Fikir Tatbiki” başlıklı metinde:

“Hoca:

— Ayıp değil mi, arkadaşına maymun demişsin!

Talebe:

— Efendim bunda fena bir niyet yok. Geçen ders insanların maymundan azma olduğunu siz söylüyordunuz.” (MÇP, 1923, s. 26) şeklindeki hoca ve talebe arasında geçen konuşma fıkra özelliği taşımaktadır.

Musavver Çocuk Postası dergisinde yer alan bazı metinler; mizah ögesi barındıran, kısa ve düşünmeye yönlendiren yazılar olduğundan fıkra olarak ele almak uygun bulunmuştur.

4. 1. 15. Eleştiri

Eleştiri; “Bir edebiyat veya sanat eserini her yönüyle değerlendirerek anlaşılmasını sağlamak amacıyla yazılan yazı türü, tenkit, kritik” (TDK, 2009, s.786) olarak tanımlanmaktadır. Bir sanat eserinin zayıf veya güçlü yönlerini ifade etme ve eserin gerçek niteliği hakkında yorumlamalar yapmak amacıyla yazılan yazılardır. Eleştirinin çocuk edebiyatındaki yerine baktığımızda; bu türün çocuklar için yazılmış bir süreli yayında bulunması gerekli görülmemektedir. Çocuğun anlamlandırma ve yorumlamaya yeni başladığı bir dönemde hayal dünyasına seslenemeyen, ağır bilgi yüklü metinler seviyesine uymayacaktır. Bu nedenle yoğun içerikli bir eleştiri metninin çocuklar için yazılmış bir eserde bulunması gerekli görülmemektedir.

İncelediğimiz dergilerden *Musavver Çocuk Postası* 'nda “Ben Bir Sosyalistim” başlıklı metin eleştiri türünde yazılmış bir metindir.

“Ben Sosyalistim!

Evet, size açıkça söylüyorum... Ben sosyalistim. Hem de ihtilalci bir sosyalist! Bunu düne kadar bilmiyordum. Nasıl anladım? Pek kolay... Dün akşam bey babam gazetede, bilmem nerenin sosyalistleri ihtilal çıkaracaklarmış, diye okuyordu. Sosyalistin ne demek olduğunu sordum. Bey babam: ‘Her şeyde ve herkeste müsavâtı isteyen insanlara sosyalist derler.’ dedi. Bu müsavâtı ben de istiyordum. Müsavatsızlığa ben de kızyordum. Demek ben bu ana kadar sosyalist imişim de haberim yokmuş. Şimdi öğrendim... Artık bütün cesaret-i medeniyyem ile kimseden korkmadan, çekinmeden cümle âleme ilan ediyorum: Ben bir sosyalistim! Hem de ihtilalci bir sosyalist! Bir mevki-i iktidara geçse idim her şeyi

yapmak elimde olsa idi neler yapmazdım neler... Derhâl bir, yalnız bir tek kanunla her şeyi müsavi kılardım.

Görüyorsunuz ya ben, öyle tembel, yavaş yavaş ve korkarak iş gören takımlardan değilim. O ne demek efendim? Birtakım insanların birtakım şeylere malik olmalarına mukabil diğerlerinin bu şeylerden mahrum kalmaları muvafık-ı adalet, insaniyet ve müsavat mıdır?

Ah, dediğim gibi... Elimde bir parça iktidar olsa idi! Bir taraftan süpürge sapı, fasulye sırığı, telgraf direği gibi upuzun insanları diğer bir karış boylu biçare cüceleri görünce insan nasıl tahammül eder? Hemen emir verirdim:

— Cüceleri uzatsınlar. Sırık gibi olanları da kısaltınsınlar! Herkes boyca müsavi olsun...

Ya yağ tulumu gibi şişmiş koca karınlı, geniş enseli adamlara ne dersiniz? Bunların yanında çerez gibi sımsıska biçareleri görürseniz müsavatsızlığa kızmaz mısınız? Ben hemen emri verirdim:

— Zayıfları şişirsinler, şişkoları da baskıya koyarak yağlarını eritsinler. Herkes vücutça müsavi olsun.

Hele tahtakuruları ile pirelere o kadar hiddetleniyorum ki zenginlerin evlerinde hiç mi hiç yok. Hep biçare fakirlere musallat oluyorlar. Zavallıların zaten etleri, kanları kendilerine yetişmiyor. Bir de bu hayvanlara mı versinler? Hemen emrederdim:

— Bütün tahtakuruları ile pireleri toplasınlar, umum-ı müsavat dairesinde taksim etsinler.

Herkes azapça da müsavi olsun. Daha sonra hangi birisini söyleyeyim? Saymakla bitmez tükenmez ki... Bir tarafta bekâr erkekler dururken diğer tarafta evlilerin ailelerinden başka bir de kaynanaları var. Bu doğru mu? Muvaffak-ı insaniyet ve müsavat mı? Derhâl emir verirdim:

— Evliler zevceleri ile yalnız kalsınlar. Bütün kaynanaları da alıp bekârlara versinler.

“Bir taraftan yağ tulumu gibi şişmiş adamlar varken... Bu muvaffak-ı adalet ve müsavat mıdır?”

Herkes ailece de müsavi olsun. Son gün[ler]de bir takım insanların, ben Ankaralıyım yok sen İstanbullusun, diye birbirlerine kafa tuttıklarını görüyor ve işitiyorum. Bu ne demek? Bu ne müsavatsızlık! Hemen lazım gelenleri serian ve derhâl emirler verirdim:

— İstanbulluları Ankara’da doğurtsunlar, Ankaralıları [da] İstanbul’da... Ne Ankaralı kalsın ne de İstanbullu. Bu suretle herkes vata[n]ca da müsavi olsun” (MÇP, 1923, s. 85).

Musavver Çocuk Postası dergisinden alınıp, incelenen bu eleştiri, kurulu düzene karşı eşitliği savunmaktadır. Bunun yanı sıra *Çocuklara Talim* dergisinde de yer alan “İtaat” başlıklı metin padişaha övgüler sunmaktadır. İncelediğimiz iki derginin tarihsel ve dönemselsel farklılıkları metinlerde de kendini göstermektedir. Tanzimat Dönemi’ne kadar çocuğun toplumda biyolojik olarak varlığı dışında bir yeri yoktur. Bu döneme kadar çocuğa özgü yazılmış eser yok denecek azdır. 19. yüzyılın ortalarına kadar çocuklara ait özel yaşam alanı ve giysileri bile bulunmamaktadır. “Tanzimat süreci ile hem kurumsal anlamda hem de sosyal yaşamın kendi özgün dinamikleri içinde bir dizi yenilik gündeme gelmiştir.” (Öztañ, 2011, s.35). Çocuklar artık toplumda fark edilen, onların gelişmesiyle ülkenin kalkınmasının doğru orantılı olduğu düşünülen bir kitle olmaya başlamıştır. Bu nedenle çocuklara has dergiler yayımlanmış ve bu dergiler aracılığıyla “ideal çocuk” motifi oluşturulması hedeflenmiştir. Tanzimat Dönemi’nin “ideal çocuğı” İstibdat Dönemi’nin “itaatkâr çocuğı”, II. Meşrutiyet’le birlikte “yurttaş çocuk” olmaya başlamıştır. “Osmanlı toplumunun umudu ve istikbali olarak telakki edilmeye başlanan çocuk; müstakbel yurttaş, müteşebbis ve asker olarak, yalnızca ailesinin ve yakın çevresinin değil toplumun –ve tabii ki devletin- bir unsuru olarak konumlandırılmış ve vazifelendirilmiştir.” (Öztañ, 2011, s.45). İncelediğimiz dergilerde çocuğun toplumsal yerindeki değişimini yakından görmek mümkündür. 1887 yılında yayımlanan *Çocuklara Talim* dergisinde “İtaat” başlıklı yazıda çocuğun önce Allah’a ve Peygamberine sonra anne-babaya ve ardından padişaha boyun eğmesi ve uyum göstermesi yani “itaatkâr çocuk” olması beklenmektedir. Bu beklentiler açıkça yazılarda dile getirilmektedir. Cumhuriyetin ilan edildiğı yıl yayımlanan *Musavver Çocuk Postası* dergisinde ise Meşrutiyet’in de etkileriyle eşitlikçi, yaşadığı savaşlar nedeniyle vatansever bir nevi asker çocuklar oluşturma fikri metinlerde gözlenmektedir. Yani

yaşanan dönemlerin politik etkileri, şekillendirilmek istenen çocuk için oluşturulan eserlerde kendini alenen göstermektedir.

Musavver Çocuk Postası dergisi içerisinde yer alan “Ben Bir Sosyalistim” başlıklı eleştiri “sosyalizm, ihtilal, eşitlik” gibi ideolojik ifadeler barındırdığından bir çocuk dergisinde yer alması uygun görülmemektedir. Aynı şekilde *Çocuklara Talim* dergisinde yer alan “İtaat” başlıklı yazı da bir birey olarak çocuğun fikir ve düşüncelerini gözetmeksizin itaate zorladığından, çocuk için oluşturulan dergide yer almaması gereken bir metindir. Bu tarz metinler çocuklar açısından uygun bulunmayıp, siyasi unsurlar barındırdığı için çocukların bilişsel düzeylerine uygun görülmemektedir. Çünkü çocuklar için verilen eserlerde dönemin siyasi unsurları yol gösterici olmamalıdır.

4. 2. Dergide Yer Alan Diğer Metinler

Çocuklara Talim ve *Musavver Çocuk Postası* dergilerinde edebî metinler dışında farklı konuların ele alındığı metinlere de yer verilmiştir. Dergilerde yer alan diğer türlerin konularına göre dağılımı aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 2. *Çocuklara Talim* Dergisindeki Diğer Metinlerin Konularına Göre Dağılımı

İşlenen Konu	Tekrar Sayısı
Dil Bilimi Çalışmaları	12
Hayvanbilimi	10
Kültür	9
Hesap	6
Bilim	5
Coğrafya	4
Kişisel Gelişim	4
Tanıtım	2
İrk Bilim (Antropoloji)	2
Keşif	2

Dergide çıkan yazılara bakıldığında bilgi ağırlıklı yazıların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Özellikle dil alanında yapılan çalışmalar; dergide eğitimden çok öğretime yönelik çalışmalara yer verildiğini göstermektedir.

Tablo 3. *Musavver Çocuk Postası* Dergisindeki Diğer Metinlerin Konulara Göre Dağılımı

İşlenen Konu	Tekrar Sayısı
Duyuru	25
Yarışma	8
Deney	7
Sağlık	7
Kültür	4
Tanıtım/Reklam	3
Oyun	2
Bilim	2
Hesap	2
Haber	2
Hayvanbilim	2
Coğrafya	2
Teşekkür	1
İletişim	1
Pratik Bilgi	1

Musavver Çocuk Postası dergisinde konu çeşitliliği de tür çeşitliliğinde olduğu gibi artış göstermektedir. Bunun en temel nedeni ise Osmanlı toplumu I ve II. Meşrutiyet Dönemlerini yaşamıştır. Bu süreçte toplumun bakış açısı, yaşam tarzı değişmiş ve toplum yeniden inşa olunmaya başlamıştır. Toplumu geliştirmek için Batı'dan alınan

kültürel unsurlar *Musavver Çocuk Postası* dergisinde konu çeşitliliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilim ve teknoloji gelişmeye başlamış dergilerde basit deney tekniklerine yer verilmiştir. Ayrıca okuyucunun dergiyi takibini sağlamak adına yarışmalar düzenlenmiştir. Okuyucu aktif olarak okuma ortamına katılımı sağlanmaya çalışılmıştır. Özellikle okuyucuya aktarılan hemen her konu görsellerle desteklenerek yayımlanması sağlanmıştır. Batı'nın eğitim, kültür ve sosyal faaliyetleri dergideki metinlerde kendini göstermektedir. *Çocuklara Talim*'de öğretime verilen ağırlık, *Musavver Çocuk Postası*'nda eğlendirme, hoşça vakit geçirme etkinliklerin artışıyla eğitim anlayışındaki değişimi de beraberinde getirmiştir.

Çocuklara Talim ve *Musavver Çocuk Postası* dergilerinde ele alınan konular, dergilerden alınan örnek metinlerle incelenecektir.

4. 2. 1. Hayvanbilim

Çocuklara Talim dergisinin her sayısında çocuklara bir hayvan tanıtılmıştır. Aynı zamanda tanıtımı yapılan hayvan derginin kapak resmi olarak basılmıştır. Yazarın okuyucuyu bilgilendirme gayesi yüksek olduğundan dergide bu alana fazla yer verdiği düşünülmektedir. Dergide çevremizde rastlayabileceğimiz arı, deve, yarası gibi hayvanlara yer verirken; çevremizde kolaylıkla rastlayamayacağımız, aslan, kaplan, jaguar, ayı balığı gibi hayvanlara da yer verilmiştir. *Musavver Çocuk Postası*'nda ise timsah ve yılanın özellikleri çocuklara aktarılmıştır. Çocuklar için hayvanları keşfetmenin her dönemde keyif verici olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle her iki dergide de hayvanlarla ilgili metinlerle karşılaşmaktadır.

Çocuklara Talim dergisinin üçüncü sayısında yer alan "Terzi Kuşu" başlıklı metinde; terzi kuşunun nerede yaşadığı ve yuvasını nasıl oluşturduğu anlatılmaktadır. Bu kuş yuvasını ot, çöpten değil yaprakları birbirlerine dikerek kendisinin oluşturduğundan söz edilmektedir. Üstelik bu kuş türünün yaprakları dikmek için kullandığı ipi de pamuk tarlalarından topladığı, pamuklardan kendisinin yaptığı belirtilmektedir. Yaprakları dikme işlemini ise gagasıyla deldiği yapraklara ayakları ile ipleri geçirerek yapmakta olduğu ifade edilmektedir. Terzinin kuşunun yuva yaparken gösterdiği bu çabanın nedeni ise yavrularını gizlemek olduğu metinde belirtilmektedir. Ayrıca metnin başında terzi kuşunun resmi de verilerek bilgilerin kalıcılığı sağlanmaya çalışılmaktadır. *Çocuklara Talim* dergisinin dokuzuncu sayısında yer alan "Ayı Balığı" isimli metinde

hayvanın dış görünüşü ayrıntılı bir şekilde betimlenmektedir. Ayı balığının nerelerde yaşadığı okuyucuya söylenmekte ayrıca hayvanın resmi de eklenerek çocuklarının genel kültür seviyesi arttırılmaya çalışılmaktadır. *Çocuklara Talim* adlı derginin sekizinci sayısında “Jaguar” adlı metinde Yeni Dünya diye bahsedilen Amerika’da yaşayan jaguar hayvanı tanıtılmaktadır. Metinde hayvanın dış özellikleri itibariyle kaplana benzetilmekte siyah derili ve benekli olduğu söylenmektedir. Ayrıca beslenme şekli olarak genellikle maymun etini tercih ettiği bunun yanında geyik, at gibi gücünün yettiği hayvanları da tükettiği belirtilmektedir. Yine *Çocuklara Talim* dergisinde yer alan “Kaplan” adlı metinde de Hindistan’da yaşayan ağaç kedisi olarak da bilinen kaplan tanıtılmaktadır. Kaplanların genellikle tavuk ve cinsi hayvanlarla beslendiği belirtilmektedir. Çiftlik sahiplerinin kümeslerindeki hayvanları yemelerinden dolayı kaplanlardan şikâyetçi oldukları ifade edilmektedir. Ayrıca kaplanların derileri kıymetli olduğundan avcılar tarafından hedef olarak seçildikleri söylenmektedir.

Musavver Çocuk Postası dergisinde yılan ve timsah tanıtılmaktadır. “Yılan” metninde yılanların hepsinin zehirli olmadığı ve bir yılanın zehirli olup olmadığı nasıl anlaşılacağı tarif edilmektedir. Gözlüklü, engerek ve çingiraklı yılan türlerinin zehirli oldukları; piton, boa ve karayılanın zehirsiz olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca yılanların beslenme şekilleri de aktarılmaktadır. Yılanlar bir cismi yutmak isterlerse önce onu ıslattıkları ardından midelerinde ezme için ağaca sarıldıkları söylenmektedir. *Musavver Çocuk Postası* dergisinde yer alan “Timsah” metninde ise timsahın dış görünüşü tarif edilerek türlerinden bahsedilmektedir. Üç farklı timsah türünün bulunduğu bunların; Afrika’da yaşayan Krokodil, Hindistan’da yaşayan Gavval ve Amerika’da yaşayan Kayman timsahları olduğu ifade edilmektedir. Bu timsah türlerinin her birinin resmi dergide ayrı ayrı gösterilmektedir.

Her iki dergide de tanıtılan hayvanlar okuyucunun günlük hayatta karşılaşamayacakları ilginç hayvanlar olduğu gözlenmektedir. Bu durumun dergilerin öğretici boyutunu desteklediği düşünülmektedir. Hayvanların tanıtımı yapılırken görsellerle desteklemesi bilgide kalıcılığı desteklemekte ve dergilerin merak edilip okunmasını sağlamaktadır. Her iki dergide de buna uyulması eski harfli çocuk dergileri adına olumlu birer özellik olarak gösterilebilir.

4. 2. 2. Kùltür

Kùltür başlığında ele alınan konular *Çocuklara Talim* dergisinde günlük hayatımızda yanlış kullandığımız sözcüklerin doğrusu, kahve ve çay gibi içeceklerin nasıl meydana geldiğine dair bilgiler içermekte; *Musavver Çocuk Postası* dergisinde ise başka ülkelere ait gelenek ve göreneklerin tanıtımı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuklara Talim dergisinde yer alan “Çay ve Kahve” başlıklı yazıda çay bitkisinin yetiştiği yerler ve bu bitkinin türlerinden söz edilmektedir. Afgan, Acem ve Hinduların tükettikleri çay türleri ile çayın mide ve sinirlere olan faydaları aktarılmaktadır. Yazının kahve bölümünde ise kahvenin Yemen’den İstanbul’a oradan İtalya’ya ve Fransa’ya nihayet 1652 yılında İngiltere’ye yayıldığı belirtilmektedir. Kahve ağacının yetiştiği coğrafyalar; “Kürre-i Arz’da en birinci kahve Yemen “Mocha” kasabasında çıkandır. Amerika’da çıkan kahvelerinde en meşhuru “Kostarika” ülkesinde hâsıl olanıdır.” (ÇT, 1888, s. 30) şeklinde ifade edilmektedir. Kahve ağacının yeşil yapraklı ve beyaz çiçekli bir ağaç olduğu, meyvesinin ise kahve olduğu söylenmektedir. Yemen’de kahveye “ben” denildiği de eklenmiştir.

Mehmed Şemseddin yazılarında dil bilimci yönü her zaman ağır basan bir yazardır. Bu durum “Husûm Yahut Berd-i Acûz” adlı metinde şubat ayının sonlarında gerçekleşen fırtına ve soğuğa “Kocakarı Soğuğu” denildiği ifade edilmektedir. Bu fırtınalı dönem “Berd-i Acûz” ve “Berd-Ülacûz” olarak takvimlerde isimlendirilmektedir. Berd-i Acûz yazan takvimlerde “acûz” sözünün kocakarı anlamına gelen “acuze” sözüyle karıştırıldığı ifade edilmektedir. Ayrıca vaktiyle kocakarının birinin kırdaki keçileri otlatırken şiddetli bir fırtına ile donarak hepsinin helak olduğu şeklinde hikâyelerin uydurulduğundan söz etmektedir. Fakat bu hikâyelerin yanlış olduğunu doğrusunun ise 4438 sene evvel Yemen civarında “Hızır-ı Mevt” ve “Badiye-i Ahkâf” denilen yerlerde “Ad Evveli” ismiyle kabilelerin yaşadığı aktarılmaktadır. Bu kabileleri bir araya toparlamaya çalışan “Hud” peygambere türlü eziyetler ettiği söylenmektedir. Bu durum üzerine Allah Teâla’nın Ad Kavmini 4438 sene önce şubat ayının yirmi altıncı günü şiddetli bir soğuk ve fırtına ile helak ettiği aktarılmaktadır. Bu fırtına; ”Kur-an’ı Azîmüşşân’ın yirmi dokuzuncu ‘Tebâreke’ cüzünde ‘El-Hakka’ suresinin baş tarafındaki ayeti kerime ile beyan bulunduğu üzere sekiz gün yedi gece devam eylemiş. İşte bu sebeple her sene şubatın yirmi altıncı gününden itibaren sekiz gün yedi geceye

kavimlerin bazısı “Husûm Fırtınası” yazar. ‘Husûm’ lafzının lügat manası: 1. Şeamet, bahtsızlık, 2. Bir düziye olan zarar ve fenalık.” (ÇT, 1888, s. 36) olarak tanımlandığı ifade edilmektedir. Berd-i acûz sözündeki “berd” sözcüğünün Arapça soğuk anlamına geldiği “acûz” sözünün ise son ve nihayet anlamlarına geldiği, bu durumda berd-i acûz ve berd-ülacûz olarak adlandırılan sözlerin soğğun nihayeti anlamına geldiği metinde belirtilmektedir.

Çocuklara Talim dergisinden alınan bu metinde ise halk arasında kocakarı soğukları olarak bilinen hava durumunun nedeni açıklanmıştır. Metinde sözcüklerin kökenlerine inilerek anlamlarına yer verilmiş ve çocukların kelime dağarcıkları geliştirmeye çalışılmıştır.

Musavver Çocuk Postası dergisinde yer alan “Buzdan Bir Abide” başlıklı yazıda Almanya’nın Heidelberg civarında yüksek dağlarda kış aylarında heykeltıraşların yaptığı eserler tanıtılmaktadır. Bu tanıtımlar yapılırken heykellerin resimlerine de yer verilmektedir. Yine *Musavver Çocuk Postası*’nda yer alan “Müteharrik Kaldırımlar” adlı yazıda Amerika’da dik yamaçları hayvanların ve insanların rahat bir şekilde çıkması için inşa edilen merdivenler tanıtılmaktadır. Yine tanıtımlar görsellerle desteklenmektedir.

Musavver Çocuk Postası’ndan alınan bu iki metin başka ülkelere ait çeşitli teknoloji ve sanat örneklerinden bahsetmektedir. Bunu yaparken görsellere başvurulması çocuktaki merak unsurunu artırdığından yazıyı okuma isteğini artıracaktır. Ayrıca farklı dünyaları tanımak; çocukta keşfetme heyecanı uyandırdığından öğrenme isteğini de artıracığı düşünülmektedir. *Musavver Çocuk Postası* dergisinde yer alan “İngiliz Falakası” başlıklı yazıda İngiltere’de kullanılan falaka sistemi okuyucuya anlatılmaktadır. Falaka ile gerçekleştirilen eğitim sistem eleştirilmektedir. Bununla birlikte ülkemizde de on- on beş sene öncesine kadar eğitim ve öğretimde falakanın kullanıldığı ifade edilmektedir. Fakat artık falakanın eğitim ve öğretim hayatımızda yerinin olmadığı ve olamayacağı eklenmiştir.

Musavver Çocuk Postası dergisinde yer alan “İngiliz Falakası” metninde geçmiş yıllarda ceza vermek için kullanılan falaka aletinden bahsedilmiştir. Bu tür bir metnin bir aleti tanımak adına da olsa çocuklar için yayımlanan bir dergide bulunması olumlu karşılanmamaktadır. Bu tarz şiddet unsuru barındıran metinlerin çocukların zihinsel gelişimine olumsuz etkide bulunacağı düşünülmektedir.

4. 2. 3. Deney-Bilim

Çocuklar, içinde yaşadıkları doğal çevreyi tanımak, bu çevrede yaşayan hayvan ve bitki gibi canlı varlıklar ile türlü cansız varlıkların özelliklerini öğrenmek isterler. “Rüzgâr, yağmur, mevsim değişimi, çiçeklerin ve ağaçların büyümesi, kuşların göçmesi gibi sayısız doğa olaylarına karşı daha pek erken yaşlarda ilgi duymaya başlarlar. Çocuklar ayrıca yeni buluşlara, fen alanındaki son gelişmelere ve bu buluşların ve gelişmelerin ürünü olan makinelere, ulaşım araçlarına, iletişim gereçlerine karşıda yakın ilgi gösterirler” (Oğuzkan, 2000:79).

Çocuklar Talim ve Musavver Çocuk Postası dergilerinde bilimsel yazılara ağırlık verildiğini görmekteyiz. Bilimsel boyutu çocukların seviyesinde olan, onların günlük hayatlarını kolaylaştırmaya yönelik bilgilerden oluşan yazılara yer verilmiştir. *Çocuklara Talim* dergisinde “Her Şeyden Bir Parça Anlamak” başlıklı yazılarda; “Dünya nedir?”, “Yer yuvarlak mıdır?”, “Küf nedir?”, “Dünyanın her tarafında kış aynı zamanda mı olur?”, “Kar nedir?”, “Kışta kuşlar ne yaparlar?”, “Asıl renk kaç tanedir?”, “Gaz nedir?”, “Kıştan sonra hangi mevsim gelir?”, “Çiftçiler ne yaparlar?”, “Baharda kuşlar ne yaparlar?” gibi sorular sorulmuş ve cevapları verilmiştir. Okuyucunun seviyesine uygun soru ve cevaplarla belli düzeyde bilimsel sorgulamalar yapması sağlanmaya çalışılmıştır. *Musavver Çocuk Postası* dergisinde ise “Postanın Fennî Tecrübeleri” başlığı ile okuyucunun evde yapabileceği basit düzeyde deneyler anlatılmıştır. Çocukların evde temin edebilecekleri eşya ve aletlerle deney yapabilmelerini destekleyen metinlere yer verilmiştir. Bu pratik deney örneklerinden bazıları şunlardır:

- Kuru bir cam çubuğun yün üzerine hızlı bir şekilde sürtülerek kâğıt parçalarına yaklaştırılıp, kâğıt parçalarının hareketlendiğini gözlemek.
- Bir masa üzerinde bulunan iki kitabın arasına ufakça kesilmiş insan ya da hayvan resimleri koyduktan sonra kitapların üzerine kuru ve ısıtılmış pencere camı koyulur. Bu camın elle ovulması sonucu masa ile cam arasında kalan figürlerin hareketleniyormuş gibi bir izlenim verdiği gözlenir.
- Kâğıttan bir boru yapılır. Bu boru sol elle tutularak sol gözün hizasına koyulur. İki göz de açık bir şekilde bir cisme bakılır. Bu sırada sağ el açılarak avuç

boruya yaklaştırılır. Karşıdaki cisim hareket ediyor gibi gözükürken avuç içi delik olarak gözlenir.

- Yuvarlak olarak kesilen mukavvanın bir tarafına kafes diğer tarafına kuş resmi çizilir. Yuvarlak mukavvanın ucuna birer ip bağlayarak hızla çevrilir. Çevrilen ipteki mukavvalarda kuş kafesin içindeymiş gibi gözlenir.
- Koyu kırmızı renkte olan kare bir kâğıt alınır. Daha sonra bu kâğıt beyaz bir kâğıt veya bez üzerine koyulur. Kırmızı kâğıda bir süre baktıktan sonra hızla uzaklaşırsa kırmızı rengin altında bulunan beyaz kâğıt yeşil gibi görünür. Aynı şekilde kırmızı kâğıt yerine yeşil kâğıt bırakılarak deney tekrar edilirse bu defa da yeşil kâğıdın altında kalan beyaz kâğıt kırmızı olarak görüldüğü gözlenir.
- Sağ göz kapatılır. Sol gözle sağ parmaklardan birinin ucuna yapıştırılan küçük beyaz bir nesne yapılır. Parmak yavaşça göze yaklaştırılır. Otuz santimetre mesafeye geldiğinde nesnenin kaybolduğu gözlenir.
- Beyaz bir makara alınır. Bu makara tuzlu bir su içinde iki, üç dakika bekletilir. Daha sonra ucundan tutulup sarılarak çıkarılır. Kurumaya bırakılan ip kuruduktan sonra tekrar tuzlu suya sokulur. Bu durum üç kez tekrar edilir. Bu makara artık sihirlenmiş olur. Bu makara duvara çakılan iki çivi arasına bağlanır. Duvara temas etmemesine dikkat edilir. Bu makaranın ucuna hafif bir yüzük geçirilir ve kibritle ateşlenir. Makara tamamen yandığı halde yüzüğün duvarda asılı kaldığı gözlenir.
- Ufak bir tahta alınır. Bu tahtanın üzerine bir çivi çakılır. Çivinin uç kısmına ip bağlanır, çivinin diğer kısmına ise bir demir parçası takılır. Bu tahta duvara asılır ve beklenir. Havanın yağışlı olduğu zamanlarda ip nem oranından dolayı gevşer. Ucundaki demir parçasının ağırlığı ile ip gerilerek uzar. Böyle bir durumda kalem yardımıyla tahta üzerindeki hizası işaretlenir ve beklenilir. Birkaç gün sonra hava açılıp nem giderse iplikteki yumuşaklık kaybolur. Demirin yukarı çekildiği ve işaretlenen yerden ayrıldığı görünür. Yeni meydana gelen hiza tekrar işaretlenir. Artık havanın nasıl olduğunu anlamak için tahtaya bakılır. Eğer ipin ucundaki demir aşağı çizgiye inmişse yağmur yağacak, demir yukarı çıkmış ise güneş açacak demektir.

“Postanın Fennî Tecrübeleri” çocukların yaparak yaşayarak öğrenmelerine katkı sağlamaktadır. Çocukların bu dergilerde okudukları metinler yoluyla materyal oluşturarak bilgiyi somutlaştırmaları ve keşif yapma hazzını yakalamalarını öğrenmeye olan isteklerini artırdığı düşünülmektedir. Günümüz dergilerinde de yer alan bu tür bilimsel çalışmaların yıllar öncesinde eski harfli çocuk dergilerinde de bulunması bu dergilerin niteliklerinin yüksek olduğunu ispatlamaktadır.

4. 2. 4. Coğrafya

Coğrafi bilgiler verme noktasında her iki dergide de az sayıda metin yer almaktadır. Daha eski bir dergi olan *Çocuklara Talim* dergisinde coğrafya ile ilgili dört metin yer alırken *Musavver Çocuk Postası* dergisinde iki metne yer verilmiştir. “Dünyada En Yüksek Dağlar”, “Ay ve Güneş Tutulması”, “Dünyada En Büyük Nehir” başlıklı yazılar bu konu alanına örnektir. *Çocuklara Talim* dergisinde yer alan “Ay ve Güneş Tutulması” başlıklı metinde Ay ve Güneş tutulması olayının nasıl meydana geldiği aktarılmaktadır. Ay tutulmasına Küre-i Kameriye; Güneş tutulmasına ise Küre-i Arz denildiği söylenmektedir. Bu doğa olayının dünyanın her yerinde aynı anda görülemeyeceği ve bunun dünyanın şeklinden kaynaklandığı belirtilmektedir. Ay ve Güneş tutulması olayının yaşandığı zaman silah ve tabanca atmak gibi çeşitli batıl inançların görüldüğü söylenerek, bu eylemlerin cahillik olarak nitelendirilmesi gerektiği metinde ifade edilmektedir. Ayrıca Ay tutulmasına Arapça “husuf”, Güneş tutulmasına ise “küsuf” denildiği eklenmektedir.

Yazar, metinde Ay ve Güneş tutulması ile ilgili bilimsel veriler vermenin yanında bu olayların gözlenebileceği coğrafi mekânlar hakkında da bilgiler sunmuştur. Bunun yanı sıra bu doğa olayının tarih ve hesaplamalardan yola çıkarak ne zaman gerçekleşeceğini tespit edilebileceğinden de bahsederek ilgi çekici bir metin haline getirdiği görülmüştür. Çünkü çocuk çevresinde olup biten şeyleri anlama çabası içindedir. Bu nedenle bu tür yazılar dikkatini çekecektir.

4. 2. 5. Hesap

Matematik bölümü, *Çocuklara Talim* dergisinin dokuz sayısının yedisinde yer almaktadır. Bu bölümde yazar toplama, çıkarma, çarpım tablosu gibi işlemleri tablo halinde yayımlamıştır. Dergide “Cem”, “Levha”, “Kerrat”, “Tenzil Yahut Tarh” gibi

başlıklara yer verilmiştir. *Musavver Çocuk Postası* dergisinde ise okuyucuların akıl yürütmelerini sağlayacak sayısal ifadelere dayalı metinler yer almaktadır: “Milyar! Bu ‘telaffuzu kolay gelme’ hakikatte nedir, hiç düşündünüz mü? Gümüş olarak bir milyar mark, tam milyon kilo yapar. Beş yüz vagonu doldurur. Evrak-ı nakdiye olarak yüzer marklık kâğıtları kitap haline koysak bahri beşer yüz sahifelik tam iki bin cilt kitap yapar. Bir milyar markı mütemediyen olmak şartıyla insan yemeden oyuz iki senede sayabilir” (MÇP, 1923, s. 130). Okuyucuyu farklı boyutlarda düşünmeye sevk eden metinler olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. 2. 6. Dil Bilimi Çalışmaları

Çocuklara Talim dergisinin “Türkçe Lügat Kitabı” ve “Üç Lisan” başlıklı yazılarında dil çalışması yapılan metinlere rastlanmaktadır. “Türkçe Lügat Kitabı” bölümünde sözcüklerin anlamı verilmektedir. Bu bölümde yazılan sözcüklerin çocuklara göre olduğu söylenemez. Yazar, bu bölümde yayımladığı sözcüklerin de yer aldığı sözcük çalışmalarını *Lügat-ı Şemseddin* (1892) kitabı ile yayımlamıştır. “Üç Lisan” başlıklı yazılarda karşılaştırmalı dilbilgisi çalışmaları yapılmıştır. Yazar, bu bölümde Arapça, Farsça ve Türkçe sözcüklerin anlamlarına yer vermiştir.

Türkçe zannedilen bazı kelimelerin asıllarının neler olduğundan bu bölümde bahsedilmiştir. Dilimizde bulunan bazı sözler Rumca, İtalyanca ve diğer dillerden alınmış olmasına rağmen sık kullanılmaları ve dile yerleşmiş olmalarından ötürü Türkçe zannedilmektedir. Mehmed Şemseddin ise bu kelimelerin aslını okuyucuya sunmayı kendine borç bilmiştir. “Anafor, akrep, ayazma, palamut, Trabzon, palaska, aban, abanmak, abayı, aberu, abla, ablak, ebe, ab, apaçık, ap-apansız, apar, aparmak, abalık, apratmak, eprimek, apış, apmık, at, ata, atışmak, atkı, etek, atel, atla, atlamak, atlangaç, atmaca, ekmek, aç, acıkmak, acı, acımak, açık, açmak, ahar, ahşam, ad, ada, adaş, adak, adamak, edepsiz, er, ara, aramak, araba, aral, aralık, arayıcı, arpa” gibi sözcüklerin *Çocuklara Talim* dergisinde kökenlerinin ne olduğu ve anlamları ayrıntılı biçimde aktarılmaktadır. Dergide sözcükleri anlamlarının verildiği ayrı bir köşe bulunmaktadır. “Türkçe Lügat Kitabı” bölümlerinden alınan sözcük örneklerinden de anlaşılacağı gibi bazı sözcüklerin anlamlarına yer verilerek oluşturulan mini bir sözlük bölümüdür.

“Üç Lisan” bölümünde yer alan bazı karşılaştırmalı sözcükler şöyledir:

Farsça	Arapça	Türkçe
Hudâ	Allah İlah	Tanrı Çalap[*]
Peygamber Resul	Nebî	Peygamber
Hûrşid	Şems	Güneş
Şeb	Leyl	Gece
Har	Hamar Merkep[*]	Eşek
Şütür	Cemel	Deve

[*]Çalap, Süryani lisanından alınmış galat olarak söylenir.

[*]Merkep, gemi manası da gelir, merâkib-i bahriye denilir ki gemiler demektir” (ÇT, 1888, s. 43).

Örnekten de anlaşılacağı gibi bazı sözcüklerin Farsça, Arapça ve Türkçe nasıl söylendiklerini göstermektedir. Sözcüklerin düzeyi çocuklar için uygun görülmemekle birlikte çocuklar için yayımlanmış bir dergide bu denli dilbilgisi yüklemesi yapılması doğru bulunmamaktadır.

4. 2. 7. Irk Bilimi (Antropoloji) Çalışmaları

Çocuklara Talim dergisinde dil bilimi çalışmalarının yanında bazı milletlerinden nerede nasıl yaşadıklarına, dış görünüşlerinin nasıl olduğuna dair metinler bulunmaktadır. *Çocuklara Talim* dergisinde yer alan “Laponlar” başlıklı metinde Avrupa kıtasının batısında bulunan İskandinav Yarımadası’nda yaşayan Lapon ırkından söz edilmektedir. Bu ırktan olan kişilerin Rusya, İsveç ve Norveç’in kuzeylerinde yaşadıkları belirtilmektedir. Konum olarak; “şimal tarafı Bahr-i Müncemid şimali şark tarafı Bahr-ı Ebyaz, garp tarafı ‘Postini Körfezi’ ” (ÇT, 1888, s. 29) civarında bulunmakta oldukları söylenmektedir. Bu memleketin oldukça soğuk olduğu, yaz mevsiminde bile sıcaklığın en fazla bir veya iki derece olarak ölçüldüğü aktarılmaktadır. Kış mevsiminde birkaç hafta güneşin doğmadığı, yaz mevsiminde de birkaç hafta güneşin hiç batmadığı ifade edilmektedir. Laponların 15- 20 bin kadar nüfusa sahip olan oldukça kısa boylu kişiler olduğu söylenmektedir. İsveç ve Norveç’te yaşayan Laponların Protestan mezhebine; Rusya’da yaşayan Laponların ise Rum mezhebine mensup oldukları eklenmektedir. Ayrıca konuştukları dilin Fince olarak bilinmekte olduğu okuyucuya aktarılmaktadır.

Dergide Lapon ve Samoyed milletleri hakkında bilgiler verilmiştir. Çocuklar açısından farklı bir milletin yaşayış tarzı ilgi çekici olabilmektedir. Öğretici yönü ağır basan bir dergi olan *Çocuklara Talim* dergisinin ırk bilimi ile ilgili metinlere de yer vermesi doğaldır.

4. 2. 8. Yarışma

Musavver Çocuk Postası dergisinin her sayısında ödüllü bilmece, aramaca ve “Müsabakalı Sualler” başlığı altında yarışma sorularının yer aldığı metinlere yer verilmiştir. Genellikle tarihi bilgilerin sorulduğu yarışmalarda iki yüz okuyucuya hediye dağıtılmıştır. Derginin sekizinci sayısından itibaren sualleri doğru cevaplayarak ödül kazanan okuyucuların isimleri dergide yayımlanmıştır. Bu sorulardan bazıları şöyledir:

“Müsabakalı Sualler

1. Gülbahar Sultan hangi padişahın zevcesidir?
2. Mimar Sinan hangi tarihte ölmüştür?
3. Bizi büyük, emsalsiz zaferlerle bahtiyar eden ordumuzun ilk şehidi kimdir?” (MÇP, 1923, s. 8).

“Müsabakalı Sualler

1. Osmanlı padişahlarından en fazla saltanat süren kimdir? Ve kaç sene saltanat sürmüştür?
2. Türkler Rumeli’ye kaç tarihinde ve hangi padişah zamanında geçmiştir?
3. Rumeli’ye ilk evvel kimler geçmiştir?” (MÇP, 1923, s. 15).

“Tarihi Sualler

1. Kaptan-ı Derya Barbaros Hayrettin Paşa hangi tarihte doğmuş ve hangi tarihte vefat etmiştir?
2. En büyük muharebe-i bahriyemiz hangi padişahın devrinde idi?” (MÇP, 1923, s. 64).

Yarışma soruları incelendiğinde tarih sorularının çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu da küllerinden doğan bir milletin çocuklarında tarih bilinci ve şuuru oluşturmanın amaçlandığını göstermektedir. Günümüz çocuk dergilerinde de yer alan bu tarz yarışmaların eski harfli çocuk dergilerinde de bulunması olumlu bir özelliktir. Ödüllü

yarışmalar derginin okunma oranını artırmakla birlikte tarihi soruların yer alması okuyucularda tarih bilincinin oluşmasını sağlamaktadır.

4. 3. Dergilerde Yer Alan Görseller

Çocuk gazete ve dergileri, çocukların öğrenme ihtiyaçlarını karşılayan birtakım yazı ve resimleriyle onların bilgi ve kültür düzeylerinin yükselmesine yardımcı olmaktadır. Çocuklar için oluşturulan kitap, dergi, gazete gibi ürünlerde onların dünyalarına, ruhsal ve zihinsel yapılarına uygun resimler ve görsellerden yararlanılmalıdır. “Okuma-öğrenme sürecinde çocuğun algılamakta güçlük çekebileceği birçok kavram resimlerle somutlaşır, anlamlı hale gelir. Çünkü resim, sadece bakılan bir sanat objesi değildir. Resim, önce bakılan sonra görülen ve duyumsanan daha sonra ise iletisini izleyiciye taşıyan ve bu ileti üzerine düşündüren bir sanat formudur” (Karatay, 2014, s. 81). Bu nedenle görseller hem konunun anlaşılmasında hem de verilen mesajın algılanması için ayrılan sürenin eğlenceli geçmesine yardımcı olmaktadır. Görsel materyaller, çocukların tekdüze bir okuma süreci geçirmesine engel olacak, okumayı nitelikli zaman geçirme aracı haline getirecektir.

Musavver Çocuk Postası dergisi isminden de anlaşılacağı üzere görselliğe önem veren bir dergi olmuştur. İçeriğindeki yazılı metinler beraberinde görsellerle desteklenmiştir. Dergide 209 metin yer alırken 208 adet görsel veri bulunmaktadır. Yazılı metinlerle görsel veriler neredeyse eş değerdir denilebilir. Çocuklar için yazılan metinlerin görseller içermesi oldukça önemli bir özelliktir. *Musavver Çocuk Postası* da görseller açısından zengindir. *Musavver Çocuk Postası* dergisinden yaklaşık otuz altı yıl önce yayımlanmış olan *Çocuklara Talim* dergisinde ise toplam 23 adet görsele yer verilmiştir. Dergide yer alan konularla ilgili fotoğraflar derginin kapağında bulunmaktadır. Dergilerde tanıtılan hayvan, bitki, böcek ve diğer nesnelere görsellerle desteklenerek sunulmuş, derginin çekiciliği artırılmıştır. *Çocuklara Talim* dergisinde yalnızca fotoğraf olarak karşımıza çıkan görsel materyaller; *Musavver Çocuk Postası*'nda çok daha zenginleşerek çizim, resim, karikatür ve fotoğraf olarak karşımıza çıkmaktadır.

BÖLÜM V

ÇOCUKLARA TALİM VE MUSAVVER ÇOCUK POSTASI **DERGİLERİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ**

5. 1. Değer ve Değerler

Değerin sözlük anlamı, bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü (TDK, 2009, s.607) olarak belirtilmektedir. “Değer, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır.” (Erdem, 2003, s.56) “Toplum bilimsel anlamda değer kavramı; nesnelerin ve bilinç olgularının toplum, sınıf ve insan açısından taşıdıkları önemi belirleyen niteliklerini dile getirir”(Hançerlioğlu, 1996, s.99).

Değerler ise, bir toplumun tarihi ve kültürel birikimi sonucu ortaya çıkan, birlik ve beraberliğin devamı olarak görülen inançlar bütünüdür. “Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır.” (Erdem, 2003, s.56). Değerler, toplumda kontrol mekanizması olarak çalışan gizli bir el mahiyetindedir. Bu mekanizma bir taraftan birey ve toplum arasındaki ilişkileri kontrol edip düzenlemeye çalışırken diğer taraftan kişilerin toplum içindeki statüsünün belirlenmesinde etkili olmaktadır. Birey var olan bu değerler aracılığıyla diğer bireylerle iletişime geçip sosyal konumunun belirlenmesini sağlar. Bunun yanı sıra değerler toplumdaki bireyler arasındaki bağlılığı da arttırmaktadır. Bireyler birlikte yaşayabilmek adına toplumun belirlediği ve çoğunluğun benimsemiş olduğu toplumsal değerler konusunda görüş birliğine varmaktadır. Toplumda bireyler veya kuşaklar arasındaki fikir ayrılıklarından

kaynaklanan değerler nedeniyle çatışmalar meydana gelebilmektedir. Bu çatışmaların çözümü ise yine barışmak, saygı duymak, uzlaşmak gibi ortak değerlerimizden faydalanarak sağlanacaktır. Toplumların bu tarz problemlerle karşılaşmamak, karşılaşsa dahi başa çıkabilmek adına yeniliklere ve değişimlere ayak uydurulabilen bir değerler anlayışı oluşturması gerekmektedir. Çünkü Moğul' a (2010) göre “değerler durağan, mutlak ya da değişmez değildir” (s.14). Değerler canlı bir olgudur, bu da değerlerde sürekli ekleme ve kopmaların olmasını sağlar. Toplumun geleceğe güvenle bakması için değerlerin doğru anlaşılması ve sosyal problemlerden uzak durması gereklidir.

5. 2. Değerler Eğitimi ve Önemi

Değerler öğrenilebilir ve öğretilbilir niteliğe sahip olgulardır. Değerler eğitimi ise bir milletin sahip olduğu inanç, kültür ve yaşam biçimini davranışa dönüştürme sürecidir. Bu süreci üstlenen organlar ise aile, okul ve toplumdandır. Değerler eğitimi aynı zamanda bir rol öğrenmesidir de denilebilir. Her bireyin toplum içinde konumları ve buna uygun rolleri vardır. Birey bebeklik döneminden itibaren ailesini gözlemlemeye başlar, yaş ilerledikçe ve çevresi genişledikçe bu gözlemler artarak devam eder. Bu gözlemleri sonucunda kadın-erkek, anne-baba, öğretmen-öğrenci vs. her statünün bir rolü olduğunu ve buna uygun davranışlar geliştirilmesi gerektiğini fark eder. Kendini bu statüdeki rol ve davranışlarla özdeşleştirip, destekleyici mesajlar alması durumunda ise bilgilerinin daha kalıcı olmasını sağlar.

“Daha ayrıntılı olarak değerler eğitimi ele alındığında kimilerine göre değerlerin açık ve şuurlu bir şekilde öğretilme teşebbüsüdür. Kimilerine göre ise doğrudan ya da dolaylı olarak kişilerin değerler hakkındaki anlayış ve bilgisin geliştirmek, onların bireyler ve daha geniş bir toplumun olarak belli değerler doğrultusunda davranabilmelerini sağlamak için gerekli beceri ve eğilimleri aşılacaktır” (Hökelekli, 2003, s.385).

Değerler, yaşantı ile bütünlük arz eder. Hayatın her alanında bunu gözlemlemek mümkündür. Bu alanlardan biri de eğitimidir. Toplumun daha kaliteli bireyler yetiştirmek, iyi bir gelecek yaratmak için eğitim alanında da değerlerden faydalanılması zorunlu hale gelmiştir. Değerler vasıtasıyla bireyin hayatını insani şekilde sürdürmesi için eğitimin gerekliliği biliniyorsa, eğitim anlayışımıza da değerleri katmanın ne denli önemli olduğu bilinmelidir. “Değerler eğitiminin amacı, çocuğun doğuştan getirdiği en

iyi tarafı ortaya çıkarmak; kişiliğinin her yönüyle gelişmesini sağlamak; insani mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olmak; bireyi ve toplumu kötü ahlaktan korumak ve kurtarmak, bunun yanında iyi ahlakla donatmak ve devamını sağlamaktır” (Aydın, 2010, s.54). Lickona’ya göre; değer eğitimi demokratik bir toplumun başarısı için temeldir. Demokrasi halkın kendi kendini yönetmesi ise, insanlara önce adil ve özgür bir toplum sağlanmalıdır. Bunun anlamı insanın en azından ‘iyi’ olmasıdır. Buradan yola çıkacak olursak değerler eğitimi bir bakıma karakter eğitimidir denilebilir. Değerler eğitimi; evrensel ve millî değerleri, bireylerden başlayarak nesillere oradan da toplumun tamamına ulaştırmayı amaçlayan bir olgudur.

Millî Eğitim Temel Kanunda, Türk milli eğitiminin genel amaçlarının birinci maddesinde: “Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik ve laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek” (MEB, 1973, s. 2342) şeklinde bahsedilen ifadeler değerler eğitiminin eğitim sistemimizdeki önemini göstermektedir. Toplumsal değerleri kazandırmak adına tüm dersler ve Türkçe dersi öğretim programında değerler eğitiminin amaçlandığı görülmektedir. “Bir ülkenin eğitim sistemi o ülkenin önem verdiği ve eğitim sistemine de yansımış olan değerlerle başlar. Bu değerler eğitiminin çerçevesini, amaçlarını ve yönünü belirler. Eğitim sistemi bu amaçlara ulaşmak için faaliyet gösterir” (Doğan, 1997, s.18). Bu ifadelerden hareketle, Milli Eğitim Bakanlığı da örgün eğitim aşamaları için bir “Değerler Eğitimi” çalışması başlatmıştır. Bu amaç doğrultusunda 28-29 Mayıs 2010 tarihinde İstanbul’da gerçekleşen “Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı” bu konuda ülke genelinde söz sahibi olan öğretim üyelerinin çalışmalarıyla gerçekleştirilmiştir. Gerçekleşen bu konferans, Millî Eğitim Bakanlığının yayımladığı genelgeyle de alakalı olarak değer eğitimi konusunda destekleyici niteliktedir.

18. Millî Eğitim Şurası’nda ‘Değerler Eğitimi’ konusu, Spor, Sanat, Beceri ve Değerler Eğitimi başlığı altında özel bir komisyon aracılığıyla gündeme alınmıştır. Ayrıca değerler eğitimiyle ilgili verilen 53 öneriden 13’ü kabul edilmiştir.(MEB, 2010).

18. Millî Eğitim Şûrası Kararları arasında Spor, Sanat, Beceri ve Değerler Eğitimi başlığı altında sunulan kararlarda değerler eğitimiyle ilgili alınan kararlar şu şekildedir:

1. “Sanat İnsanı Yetiştirme Projesi” ve “Değerler ve Eğitimi Projesi” hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır.
2. Öğretim programlarında, değerler eğitiminde değer aktarımı yerine ulusal ve evrensel değerler birlikte düşünülerek farkındalık kazandıracak yaklaşımlara öncelik verilmelidir.
3. Değerin bir tercih olduğu ve toplumların benzer tercihlere sahip kişilerden oluştuğu vurgulanarak öğretmenlere değer eğitimi bilinci kazandırılmalıdır.
4. Öğretmen yetiştiren tüm programlara değerler eğitimine yönelik bir ders konulmalı ve sistemdeki öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarında değerler eğitimine yer verilmelidir.
5. Ortak değerlerin vurgulanması ve değer farklılıklarının zenginlik olduğu bilincinin kazandırılması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Tüm eğitim-öğretim kademelerinde değerler eğitimine yönelik, STK’larla iş birliği yapılarak alan öğretmenlerinin ortak kullanabileceği program ve materyal geliştirilmelidir.
6. Değerler eğitimine, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dâhil olmak üzere eğitim-öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş birliğine gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
7. Ödüllendirme kriterlerinde, değerler eğitimi açısından örnek davranışlar sergileyen öğrencilere yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.
8. Medya ve değerler eğitimi ilişkisi konusunda farkındalık kazandırmaya yönelik araştırma ve eğitim çalışmalarına önem verilmeli; bu konuda gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
9. Öğrencilerin akademik başarıları yanında değerlerin oluşumunda önemli yeri olan duygusal, sosyal ve ruhsal zekâ gelişimlerine yönelik de yatırım yapılmalıdır (MEB, 2010).

5. 3. Türkçe Eğitiminde Değerler Eğitimi

Dil, millî birlik ve beraberliğin temel unsurudur. Değerler ise bir toplumun hayata bakış açısı niteliğindedir denilebilir. Kaynağını toplumdan alan değerleri anadilden ayırmak mümkün değildir. Özbay (2002), “Değerlerin aktarımında dil önemli bir role sahiptir. Dil bir toplumun anlaşma vasıtası olduğu gibi aynı zamanda bir kültür taşıyıcısı ve kültür aktarıcısıdır”(s.153) şeklinde ifade etmektedir. Türkçenin anadil olduğu ülkemizde Türkçe eğitimi programlarında da değerler eğitiminden söz edilmesi gerekmektedir. Türkçe eğitimi aracılığı ile değerler aktarımı; dört temel dil becerisi olan okuma, yazma, dinleme, konuşma etkinlikleri ve edebî metinler yoluyla yapılmaktadır.

Tüm milletler toplumlarının kültürlenmesinde öncelikle öz değerlerinin benimsenmesini temel almaktadırlar. Toplumlar bireylere kendi değerlerini özümsettikten sonra evrensel değerlerle tanıştırmayı hedeflemektedirler. “21. yüzyılın yetiştirmeyi amaçladığı bireylerin taşınması gereken temel becerilerin başında millî, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma; kişisel ve sosyal değerlere önem verme ve estetik zevk kazanma becerileri gelmektedir. Öğrencilerin söz konusu becerileri kazanmasında Türkçe derslerinin ayrı bir yeri vardır” (Yaman, 2009, s.105). Türkçenin hem bir ders hem de anadil olması münasebetiyle toplumun oluşumundaki yeri ve önemi yadsınamayacak bir gerçektir.

Türkçe dersi bireylerin dinleme, okuma, yazma ve konuşma becerilerini geliştirmek, aynı zamanda bireyde toplumsal farkındalıklar oluşturmayı hedeflemektedir.

“Türkçe Dersi Öğretim Programıyla dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık haline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.” (MEB, 2005, s. 3).

Bu amaç ve hedefler doğrultusunda Türkçe eğitim programları ve ders kitaplarında değerler eğitimine verilen önem daha da arttırılmalı, çocukların yaşına ve öğrenme düzeylerine uygun etkinlikler çerçevesinde yeniden ele alınıp güncellenmeleri gerekmektedir. Güncellenen bu eğitim programı ve kaynak kitap olma özelliği gösteren

ders kitapları, okuma kitapları, dergiler ve edebî metinler aracılığıyla kazandırılmak istenen değerler çocuğa iletmeye çalışılmalıdır.

Aşağıda tezin konusu olan dergilerden *Çocuklara Talim ve Musavver Çocuk Postası* değerler eğitimi açısından ve bu değerlerin Türkçe eğitiminde kullanılabilirlikleri bakımından incelenecektir.

5. 4. *Çocuklara Talim ve Musavver Çocuk Postası* Dergilerinde Yer Alan Değerler

2017 İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın temalarına ve bu temalara yönelik konu önerilerine baktığımızda;

Erdemler teması altında: Ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sıla i rahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb. değerlerine;

Millî Kültürümüz teması altında: Gelenekler, geleneksel sporlar, kültürel miras, millî bayramlar, dinî bayramlar, şehirlerimiz, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vatan, yurdumuz vb. değerlerine;

Millî Mücadele ve Atatürk teması altında: Cesaret, fedakârlık, vatanseverlik vb. değerlerine;

Birey ve Toplum teması altında: Ana dili, adalet, barış, dayanışma, duygudaşlık, eşitlik, kardeşlik, misafirperverlik, selamlaşma vb. değerlerine;

Kişisel Gelişim teması altında: Çalışkanlık, duygudaşlık, öz denetim, öz eleştiri, öz güven, öz saygı, sorumluluk vb. değerlerine;

Vatandaşlık teması altında: Adalet, eşitlik, iş birliği, özgürlük, paylaşma, sorumluluk vb. değerlerine yer verildiğini görmekteyiz (MEB, 2017).

2017 İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı, değerler bağlamında, kendinden önceki Türkçe öğretim programlarından farklılık göstermektedir. 2006 ve 2015 Türkçe dersi öğretim programlarında değerler örtük bir biçimde yer almakta ve değerlerden kastedilen şeyin ne olduğu tam olarak belirtilmemektedir. Buna karşın 2017 Türkçe dersi öğretim programında değerler için ayrı bir başlık açıldığını ve öğrenciye kazandırılması istenilen değerlerin ne olduğu, yukarıda verilen temalar altında sıralanmıştır. Bu nedenle 2017 İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı,

değerlerin Türkçe dersi içerisinde ele alınması bağlamında bir milat niteliği taşımaktadır. 2017 programında öğrencilere iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olmalarını sağlayacak bilgi, beceri “Öğretim Programında Değerler Eğitimi” başlığı altında şu ifadelere yer verilmiştir:

“Öğrencilere iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olmalarını sağlayacak bilgi, beceri, tutum, davranış ve alışkanlıkları kazandırmayı amaçlayan eğitim, bu yönüyle değerlerle şekillenmiş bir etkinliktir. Bu bağlamda okullardaki değer eğitiminin amaçlarından biri öğrencilerin sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik geliştirmelerini sağlamaktır. Bunun için bireyin çok yönlü gelişmesi önem taşımaktadır. Ayrıca insanın tutum ve davranışlarını biçimlendirmede önemli bir role sahip olan değerler, öğrencinin sağlıklı ve dengeli gelişimine katkı sağlamaktadır.

Türk millî eğitim sisteminin temel hedefleri arasında öğrencileri sağlıklı, mutlu bir şekilde hayata hazırlamak, iyi insan ve iyi vatandaş olmalarını sağlayacak bilgi, beceri, değer, tutum, davranış ve alışkanlıklarla donatmak yer almaktadır. Bu bağlamda değerlerin eğitim süreci içerisinde kazandırılması ve yeni nesillere aktarılması hedeflere ulaşmada ve kültürel devamlılık açısından da son derece önem taşımaktadır. Günümüz demokratik toplumlarında, akademik başarı kadar, insan ilişkilerini düzenleyen pek çok değer giderek daha fazla öne çıkmaktadır. Millî, manevi ve evrensel değerleri tanıyan, benimseyen ve bunları içselleştirerek davranışa dönüştüren bireyler yetiştirmede aile, toplum, medyanın yanı sıra öğretim programlarının da önemli bir etkisi bulunmaktadır. Öğretim programlarında derslerin doğasına uygun olarak kazanımlar içinde yer alan değer ifadeleri, öğrencilere hissettirilerek ve yaşantısal hâle getirilerek örtük bir biçimde kazandırılmaya çalışılmalıdır. Bu doğrultuda kazanımların gerçekleştirilmesinin değerlerin kazanılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak öğretim programının uygulayıcısı olan öğretmenin değerler eğitimine ilişkin farkındalığının yanı sıra yeterliliği ve becerisi bu süreçte büyük önem taşımaktadır. Değerlerin kazanılma sürecinde rehber olan öğretmen, öğretim programında yer verilen bilgi ve becerileri

kazandırmanın yanı sıra neyin iyi ve doğru olduğunu model olarak ve etkinlikler yoluyla sunabilmelidir (MEB, 2017, s.7).

Çocuklara Talim dergisinde çocuklara kazandırılması hedeflenen değerler şunlardır:

- Açgözlü olmama
- Adil olma
- Alçakgönüllü olma
- Birlik ve beraberlik içinde yaşama
- Bilimselliğe önem verme
- Çalışkan olma
- Dürüst olma
- Dostluğa Önem Verme
- Kanaatkâr olma
- Saygılı olma
- Sabırlı olma
- İtaatkâr olma
- Yardımsever olma

Musavver Çocuk Postası dergisinde çocuklara kazandırılması hedeflenen değerler şunlardır:

- Adil olma
- Alçakgönüllü olma
- Bilimselliğe önem verme
- Cesaretli olma
- Cömert olma
- Çalışkan olma
- Dürüst olma
- Dostluğa önem verme
- Fedakâr olma
- Kibar olma
- Sabırlı olma
- Sevgi dolu olma
- Merhametli olma
- Tedbirli olma
- Temizliğe önem verme

- Vatansever olma
- Yardımsever olma

Çocuklara Talim ve Musavver Çocuk Postası dergilerinde vurgulanan değerler yukarıda sıralanmıştır. Dergilerin yayımlandığı dönemlerin özelliklerini de göz önünde bulunduracak olursak bazı değerlerin farklılıklar gösterdiğini görmekteyiz. 1923 yılında yayımlanmış bir dergi olan *Musavver Çocuk Postası*'nda vatanseverliğe vurgu yapılırken, 1887-1888 yılında yayımlanmış *Çocuklara Talim* dergisinde itaatkâr olmanın (anne-baba, padişah vs.) vurgulandığını görülmektedir. *Musavver Çocuk Postası* dergisinde eşitlik, bağımsızlık temalı metinlere ağırlık verilirken, baskının yoğun olduğu yıllara denk gelen *Çocuklara Talim* dergisinde ise eşitlik ve bağımsızlık temasını işleyen herhangi bir metne rastlanmamaktadır. Bu durum göstermektedir ki değerler durağan değildir, zamanın şartlarına, toplumun ihtiyaçlarına ve dönemin yönetim şekline göre değişkenlik gösterebilmektedir.

Aşağıda *Musavver Çocuk Postası* ve *Çocuklara Talim* dergilerinde çocuklara kazandırılması amaçlanan değerler, dergilerdeki metin örnekleriyle incelenecektir.

5. 4. 1. Adil Olma

Çocuklara Talim dergisinin “Adâbı İslamiyye” başlıklı yazısında; her milletten insanın bulunduğu Osmanlı'da dini ne olursa olsun tüm insanların haklarının gözetilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Müslüman, Hristiyan, Yahudi ırkı ve dini ne olursa olsun insanlığın tamamının bir tutulması gerektiği ifade edilmiştir. İslam dinin; din ve ırk ayrımı gözetmeksizin haklı olanın yanında olmayı emrettiği belirtilmiştir. Metinde İslam dinine mensup kişilerin, herkesin canını kendi canı, herkesin malını kendi malı ve herkesin ırzını kendi ırzıymış gibi gözetmesi gerektiği tembih edilmiştir. İslam ahlakının gereklerinin belirtildiği bu metinde adaletli olunması gerektiği vurgusunun da yapıldığını görülmektedir.

Musavver Çocuk Postası dergisinde ise “Dervişin Ulüvv-ü Cenabı” başlıklı yazıda Sultan Beyazıt döneminde; padişahın tanıdığı, nüfuzlu bir kimsenin kapısında bir derviş ekmek dilenmektir. Bu nüfuzlu kimse adamlarına dervişi taşıtarak kovalamalarını istemiştir. Derviş günü gelir intikamımı alırım düşüncesiyle kendisine atılan taşlardan bir tanesini alıp koynuna koyarak oradan uzaklaşmıştır. Aradan altı ay geçmeden nüfuzlu kimse padişahın gözünden düşmüş ve elleri bağlanmış şekilde sokaklarda

dolaştırılmıştır. Bunu duyan derviş işte fırsat geldi diyerek hemen oraya gitmiş ve koynunda sakladığı taşı çıkarmıştır. Tam atacakken; “Hayır, hayır! Şimdi ben intikam almaya kalkışsam çok büyük bir günah olur. Bir insanın düşmanı kuvvetli ve nafiz olursa ondan intikam almak tedbirsizlik ve budalalıktır. Fakat bu düşmanın elinden kuvveti gider ve âciz kalırsa o zaman aleyhinde bulunmak da acizlik ve vahşilik olur.” (MÇP, 1923, s. 95) diye düşünerek taşı fırlatmaktan vazgeçmiştir. Bu metin aracılığıyla çocuklara karşıdaki kimse düşman dahi olsa adil olunması gerektiği öğretilmeye çalışılmıştır.

İncelenen her iki dergide de adil olma bilinci metinler aracılığıyla okuyuculara kazandırılmaya çalışılmaktadır.

5. 4. 2. Alçakgönüllü Olma

Çocuklara Talim dergisinde yer alan “Adab-ı İslamiyye” başlıklı yazıda; “Hâsılı insan, sakat viran kimseden hoşlanmadığı misilli kendisi dahi herkese sıklet vermekten çekinmemelidir. Zira kendi sıkletini anlamayan kimseye sakil derler. Hülâsa adabı selamiyeden daha pek çok şey vardır. Ancak hepsini yazmaya bu risalenin de vesaire olmadığından bu kadarla iktifa olandır.” (ÇT, 1888, s. 66) ifadeleri ile okuyuculara tevazu sahibi olmalarının kendilerine sağlayacağı faydalar aktarılmaktadır. Metinde kişinin kendini üstün görmemesi gerektiği yani alçakgönüllü olması gerekliliği vurgulanmıştır.

Musavver Çocuk Postası dergisinde yer alan bir fablda ise uçmak isteyen bir kaplumbağa leyleklere özenmektedir. Leylekler bu durumla başlarda alay etseler de duruma üzülüp kaplumbağaya yardım ederler. Kaplumbağa ağız ile tuttuğu bir dal parçası ile leyleklerin de dalı tutmasıyla uçmaya başlar ve uçan ilk kaplumbağa olduğu için kendisini kaplumbağaların padişahı olarak görmeye başlar. O kadar gururlanır ki kendisi bile padişah olduğuna inanır. Tam aşağıdaki kaplumbağalara bağırarakken yere düşer ve paramparça olur. “Yavrularım; görüyorsunuz ki kaplumbağayı öldüren yegâne sebep mağrur olmasıdır. Sizler asla mağrur olmayınız. Çünkü mağrurluk hakikatle taban tabana zıt, bir nevi budalalıktır.” (MÇP, 1923, s. 47) sözleriyle yazar fablı sonlandırır. Alçakgönüllülük teması dergide “Kaplumbağa ile Leylekler” fablı ile çocuklara öğretilmeye çalışılmaktadır.

5. 4. 3. Cesaretli Olma

Musavver Çocuk Postası dergisinde Kurtuluş Savaşı'nın anlatıldığı metinlerde çocuklar için cesur olma temalı metinlere yer verilmiştir. Dergide yer alan “Korku Bilmeyen Çoban” başlıklı manzum masalda cesareti ve korkusuzluğu ile ünlü bir çobanın hikâyesi cesaretli olmanın en güzel örneğidir. Hikâyenin kahramanı Memiş Anadolu'nun bir köyünde çobanlık yapar. Huzurlu bir yaşam süren Memiş'in tek derdi korkusuzluktur. Ömrü boyunca korkunun nasıl bir duygu olduğunu bilmemekte ve çok merak etmektedir. Korkuyu tatmak için diyar diyar gezmeye karar verir. Aradan uzun zaman geçtikten sonra bir köye ulaşır. Memiş'in korkusuzluğunu bilen köylüler türlü yollara başvursalar da bir türlü onu korkutamazlar. Son olarak köyün imamı Memiş'i evine çağırıp, ona yemek hazırlar. Sahanın içinde iki tane kuş koyar. Sofraya oturduklarında imam sahanı açar açmaz kuşlar uçmaya başlar. Böylece çoban korkuyu öğrenir. “O dakika imam der: /Bak, bu ihtiyar peder /Seni, ey cesur çoban, /Kurtardı merakından! /Sen ki nice senedir /Korku denen şey nedir, /Diye gezip dolaştın, /Dağlar, tepeler aştın, /Korkuyu bulamadın. /Fakat oldu muradın” (MÇP, 1923, s. 84). Manzum masaldan alınan bu bölüm çobanın cesurluğunu göstermektedir. “Cesaretli olma” değerini yansıtan bir diğer metin İnönü Muharebesini konu almaktadır. Savaş sırasında önemli bir tepenin Yunanlılardan alınması gerekmektedir. Kanlı bir mücadele sonunda tepe alınır. Tepenin alındığının iki saat uzaklıktaki diğer bölüğe bildirilmesi gerekmektedir. Fırka kumandanı, başçavuşu çağırır ve tepenin alındığını diğer bölüğe bildirmek üzere görevlendirildiğini tebliğ eder. Fakat başçavuş o sırada ciddi bir şekilde yaralıdır ve bu durumu komutanı da fark edememiştir. Yaralı olmasına rağmen görevi kabul ederek tepenin alındığı haberini diğer bölüğe başarıyla bildirerek oracıkta şehit olur. Yaralı başçavuş oraya ulaşınca şu konuşmalar geçer:

“— Tepeyi aldık, dedi.

Fırka kumandanı çavuşun üstündeki kanları görerek:

— Fakat evladım, sen de yaralısın, deyince kahraman çavuş:

— Hayır! Yaralanmadım fakat şehit oldum... Cevabını vererek yere düştü ve teslim-i ruh eyledi” (MÇP, 1923, s. 83).

Yaralı olmasına rağmen vatan için görevini yerine getirmek uğruna canından bile vazgeçen bu asker “cesaretli olma” değerini yansıtan nitelikli bir örnektir.

5. 4. 4. Çalışkan Olma

Çocuklara Talim dergisinde yer alan “Bir Hikâyecik” başlıklı metinde Sabri ve Cemile isimli iki kardeş teyzelerinin vermiş olduğu tohumları ekmek için bahçeye giderler. Fakat Cemile kutuyu aniden açınca tohumlar etrafa saçılır. Sabri, Cemile’ye kızmaz ve birlikte dökülen tohumları toplarlar. Topladıkları tohumları ekerler ve her gün yeşermelerini gözlerler. Nihayet bir sabah tohumların yeşil yeşil baş verdiğini görürler. İlerleyen günlerde o tohumlar büyür ve mis kokulu çiçekler olur. Metnin sonunda “...Fakat o iki manayı hikâyenin neresinde bulunduğunu anlayabildiniz mi? Anlayamadıysanız pederleriniz size anlatır ve sabırdan daha ne gibi iyilikler ve çalışkanlıklardan ne yolda faydalar olacağını iyice beyan ederler.” (ÇT, 1887, s. 18) diyerek çocukların aileleri ile iletişim kurmaları da teşvik edilmiştir. Hikâye sabır ve çalışkanlık üzerine kurgulanmıştır.

Musavver Çocuk Postası dergisinde “Topaç Ali” başlıklı metinde Ali isimli yaramaz, sorumsuz, tembel, derbeder kıyafetli, işi gücü oyun olan bir çocuk anlatılmaktadır. Ali Mektebe hep geç gelmekte ve mektebin huzurunu bozmaktadır. Çok karlı bir kış günü Karanfil Hoca Hz. Muhammed’in hayatını anlatmaktadır. Tüm sınıf pür dikkat hocayı dinlemektedir. Ali yine derse geç kalmış, üstü başı sırlıklıdır. Normalde çok sinirli olan Karanfil Hoca Ali’yi içeri alır: “... Bak, Ali oğlum... Bugün yine geç geldin. Niçin geç geldin bunu pek iyi bilmiyorum. Çünkü sokakta, mahalle çocuklarıyla beraber oynamak istiyordun. Kartopu yapıp birbirinizle dövüşecektiniz. İstedğin oldu, oynadınız. Şimdi sana soruyorum, bu oyundan ne kazandın? Her gün gibi bugün de bir dersini kaçırdın. Arkadaşlarının öğrendiği şeylerden sen mahrum oldun. Bundan elbette biz bir şey kaybetmedik. Seneler geçiyor yavrum, günler, haftalar, aylar gibi seneler geçiyor. Sonra ne olacak? Böyle gidersen bir gün seni kulağından tutup sokağa atacaklar. Ondan sonra da ömrün hep orada, sokak kaldırımları üzerinde, ümitsiz ve tesellisiz geçecek. Artık senin için büyüüp adam olmak ihtimali kalmayacak. Bunu istiyor musun, yavrum? Ali söyle, bunu istiyor musun?” (MÇP, 1923, s. 42) diye sorar. Hocanın sözlerinden sonra Ali gözyaşlarını tutamaz. Bu sözlerden o kadar çok etkilenir ki bayılacak duruma gelir. Çalışmamanın cezasını bu sözlerle çeker.

“Bir Tesadüf” başlıklı metinde ise sabah erken saatlerde işine giden bir memur on, on bir yaşlarında iki çocuğun sohbetine tanık olmaktadır. Bu çocuklar gayet temiz ve bakımlı görünmektedirler. Adam çocuklarla konuşmaya başlar; yavrulardan ikisinin de

babalarının Kurtuluş Savaşı'nda şehit olduğunu, annelerinin ise vefat ettiğini öğrenmiştir. Bu iki çocuk ise Darüşşafaka'ya yazılmak için erken saatlerde yollara düşmüşlerdir. Adam nedenini sorduğunda ise "...Okumak, adam olmak için. Sonra da memlekete hizmet etmek için..." cevabını almıştır. Adam bu durum karşısında ziyadesiyle üzülmüştür. "Ya, siz yavrularım! Sizler ki her sabah şefkatli bir anne elinin itinasıyla hazırlanır ve mekteplerinize gönderilirsiniz. Orada hocalarınız size:

— Çocuklarım çalışınız... Çalışınız... Diye her gün nasihatler verir. Acaba okumak, adam olmak için sonra da memlekete hizmet etmek için çalışıyor musunuz?" (MÇP, 1923, s. 42) sorusu ile metin tamamlanmıştır. Cevabı bilinen sorular çocuklara sorularak onları çalışmaya sevk etmek amaçlanmıştır.

5. 4. 5. Dürüst Olma

Çocuklara Talim dergisinde "Yalancılık" başlıklı metinde çocuklara güzel ahlak kazandırmayı amaçlamaktadır. "Yalancılık, gerçekliğin zıddıdır. Yani olana bir şeyi olmadı yahut olmayan bir hali oldu gibi birtakım asılsız sözlerle insanları aldatmak demektir. Asıl ve asılsız olmayan sözlerle insanları aldatan kimseye "yalancı" denir. Yalan söylemek kötü huyların en kötüsü olduğu gibi yalancı insanların en alçağıdır" (ÇT, 1888, s. 46). Metinde yalan söyleyen insanların karşılaşabileceği durumlar, örneklerle vurgulanmıştır: "Bir kimsenin yalancılığa adı çıktığı, artık o kimsenin ahbabı, arkadaşları, anası, babası, karındaşları, doğru sözlerine bile inanmazlar ve kendisine itibar etmeyip daima hakaret ederler. Böyle hakaretle itibarsızlıkla dünyada yaşamaktan ise ölmek daha hayırlı işte her fena huyların yalancılıktan ileri geldiği gibi her iyi huyların dahi yalancılığı terk etmeden hâsıl olduğunu anladınız ya" (ÇT, 1888, s. 47). Yalancı bir kimsenin cezalandıracağı ve gerçeklerin er geç ortaya çıkacağı vurgulanarak okuyucular "dürüst olma" ya sevk edilmektedir.

Muscavver Çocuk Postası dergisinde "Elma Hırsızı" adlı hikâyede komşularının bahçesindeki elmaları gözüne kestiren Fehmi, duvarda bulunan dar bir geçitten geçerek elmalara ulaşır. Bahçede kaldığı süre içerisinde istediği kadar elmalardan yiyen ve ceplerini de elmayla dolduran çocuk, dönüş yolunda dar geçitte sıkışır. Çocuğunun feryatlarını duyan anne sıkıştığı yerden oğlunu kurtarır ancak doğru yoldan sapıp hırsızlık yaptığı için onu cezalandırır. "Fehmi'nin sesini annesi işiterek koştu. Çocuğu o delikten kurtardı ise de çocuk ceplerine doldurduğu elmaları boşaltmaya mecbur kaldı.

Fazla olarak da validesinden hırsızlığı için dayak yedi” (MÇP, 1923, s. 4). Nefsine hâkim olamayan Fehmi ailesi tarafından cezalandırılmıştır.

İncelenen dergilerde yalan “dürüstlük” vurgusu farklı türlü metinlerde karşımıza çıkmaktadır. Dürüst olmanın, yalan söylememenin üstün nitelikler olduğu vurgulanmaktadır.

5. 4. 6. Dostluğa Önem Verme

Çocuklara Talim dergisinde yer alan “Üç Dost” adlı hikâye, insanın kendisine ahirette yoldaşlık edecek en iyi dostlarının para, eş-dost, akraba olamayacağı, insanı bu dünyada da ahirette de doğru yola götüreceği olanın ancak ve ancak kendisinin yaptığı hayır, iyilikler ve yaptığı ibadetler olduğu üzerine kurgulanmıştır. Hikâye dostluğa farklı bir boyut ve bakış açısı getirmiştir. Dinî ve manevî değerlere ağırlık verdiği için çocuklar açısından üst düzey bir metin olduğu söylenebilir.

Musavver Çocuk Postası dergisinde “Halife ile Fakir Talebe” başlıklı metinde Halife Harun Reşit’in kılık değiştirerek dolaştığı bir gece yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Halife dilenci kılığına girdiği bir gece eşkıyalar tarafından dövülerek sokağa atılır. Yoldan geçen genç bir talebe dilenci zannettiği halifeyi evine götürür. Üzerini temizler, karnını doyurur ve yaralarını sarar. Halife asıl kimliğini gence söylemez. Uzun bir zaman derin sohbetler ederler ve genç talebe bir kütüphane kurma hayalini de halife ile paylaşır. Halife bir bahane bularak gencin saraya gelmesini sağlar ve orada gerçek kimliğini açıklar. Genç talebe yemek sonrasında Harun Reşit’e büyük bir edepsizlik ederek onun önündeki kahveyi alır. Harun bu duruma çok sinirlenir fakat birkaç gün sonra kahvenin zehirli olduğunu öğrenir. Genç talebe yine Harun Reşit’in hayatını kurtarmıştır. Bunun üzerine genç talebeye şu sözleri söyler: “... Fakir fakat namuslu bir dost, zengin bir yardan daha ziyade mukimdir, demekte haklı imişsin. Birbirimize yardım hususunda hiçbir vakit seninle yarışamayacağım. Senin ihtiyacın pek ehemmiyetsiz bir şeydi. Onu tesviye edebildim. Mamafih emin ol, bütün hayatım müddetince senin bana ettiğin bu iyilikleri unutamayacağım” (MÇP, 1923, s. 67). Hikâyenin son cümlelerinde dostluk ve iyilik vurgusu yapılmaktadır.

5. 4. 7. Fedakâr Olma

Musavver Çocuk Postası dergisinde “Mesut Hafta” başlıklı yazıda Kurtuluş Savaşı’nda vatan için şehit düşmüş askerlerimizin fedakârlığı anlatılmaktadır. “Ey genç! Bugün gözlerinin önünde bir ışık yandı. Ve kalbinde en yüksek saadetin en derin heyecanını duydun. Bu gözlerinin önünde yanan ışık, hürriyet ve hâkimiyetin nurudur. Sana onu, milletinin azm-i sebatı getirdi. Ve kalbinde duyduğun o büyük saadet günler[in]den biri kucağında taşıdı[ğ]ı kahraman ordunun zaferi ve galebesidir. O zaferi asker, hayatı ve fedakârlığıyla kazandı” (MÇP, 1923, s. 41). Kahraman Türk ordusunun azim, kararlılık ve fedakârlığının zaferi getirdiği belirtilmektedir.

Fedakârlığın bir diğer örneği ise *Musavver Çocuk Postası*’nda yer alan “Beyaz Turnalar” başlıklı efsanenin kahramanı Gül Gonca’dır. Gül Gonca, on bir erkek kardeşiyle birlikte kudretli bir padişahın çocuklarıdır. Çocukların anneleri vefat edince padişah kötü kalpli bir kadınla evlenir. Üvey anne Gül Gonca ve kardeşlerinden nefret eder, onlardan kurtulmak için bir büyü yapar. Gül Gonca’yı bir köylüye satar, şehzadeleri ise turnaya çevirir. Gül Gonca yıllarca kardeşlerini arar ve sonunda bulur. Efsanenin sonunda yaptığı fedakârlıkların karşılığını bulan genç sultan hem kardeşlerine kavuşur hem de bir padişahla evlenir. “O zamana kadar cereyan eden ahval ve vakayı hikâye eyledi. O söyledikçe meydana güzel bir gül kokusu yayılıyordu. Çünkü orman güzelini yakmak üzere oraya getirip yığıldıkları odunlar kâmilen yapraklanmış, kök salmış ve birer gül ağacı olarak orasını bir gül ormanına çevirmişlerdi. Bütün bu milyonlarca gül[ün] ortasında bir tek beyaz gül açmıştı. Padişah bu gülü koparıp göğsüne koydu. Sultan Hanım derhâl kendisine gelerek gözlerini açtı. Kalbi sürur ve meserretle doldu. Bunun üzerine mükemmel bir tahtirevan getirilerek genç kız buna bindirildi. Saraya gittiler. Padişah yeni baştan bir mükemmel düğün yaptı. Onlar da muradına erdiler” (MÇP, 1923, s. 63). Gül Gonca kardeşleri için yaptığı büyük fedakârlık sonucu yakılmaktan kurtulmakta ve mutlu bir hayat ile ödüllendirilmektedir. Bu masal vasıtasıyla yapılan fedakârlıkların bir gün mutluluk ile ödüllendirilebileceği mesajı verilmektedir.

Fedakârlık vurgusu *Musavver Çocuk Postası* dergisinde yer alan şiirlerde de bulunmaktadır. “İzcinin Öğüdü” şiirinde; “Çalış izci, kış, yaz, bahar / Seni zebun bulmasınlar! / Öksüz kalır sonra anan / Hiç kimseden gelmez medar” (MÇP, 1923, s.

22). Dizelerinden de anlaşılacağı gibi izcinin ailesini aciz bırakmamak adına çalışma fedakârlığı göstermesi gerektiği belirtilmektedir.

5. 4. 8. Sabırlı Olma

Musavver Çocuk Postası dergisinde yer alan “Gül” başlıklı metinde ihtiyar bir adam dikenli gülfidanın bahçesinin en güzel yerine ekmektedir. Bunu gören Süheyla neden o dikenli ve çirkin şeyi bahçenin en güzel yerine diktiğine şaşırır. Bunun üzerine Ağa babası; “Kızım, biraz sabret. Bugün dikenli değnek parçası zannettiğin gülfidanı, birkaç ay sonra bahçenin bütün çiçeklerini bastırarak.” (MÇP, 1923, s. 90) cevabını verir. Birkaç ay sonra gül açar ve Süheyla çok beğenir. Metnin sonunda sabırlı ve iyi niyetli olmanın insani bir değer olduğunu vurgulanmaktadır. “...Süheyla, yavrum, dedi. Bu çiçeği görüyor musun? Onu sen evvela nasıl beğenmedi isen güle benzeyen fakat bidayette dikenli olan bazı nasihatleri cahil insanlar dinlemek istemezler. Yanlarına gelen, aralarına giren mürşitlerin ikazına kulak vermek işlerine gelmez. Gülün dikenli fidanı evvela hoş gitmediği gibi mün[i]r adamların da sözleri hoş gitmez. Onlara hücum ederler fakat zaman geçer, bir parçacık sabır ile hakikat meydana çıkar. Nihayet bu türlü insanlar kendilerine itiraz edenlerin itirazlarının gevşemeye yüz tuttuğunu [anlar] [o] sırada [kendileri de][önce] yavaş yavaş ve nihayet büsbütün açılırlar. Ve ‘İnsan Bahçesi’ nin medar-ı iftihar olurlar. Kendileri ile istihza edenleri istihza edenleri utandırır. Lakin kızım, ‘nebatî gül’ gibi ‘insani gül’ ün de açılabilmesi ve güzel, çok çiçek vermesi için iki şart lazımdır:

— Evvela sabır sonra da kuvvetli, akıllı, nâfiz bir bahçıvan...” (MÇP, 1923, s. 91). Metinde gül örneğinden yola çıkılarak insanın bir işi sabırla yapması ve aceleci davranmaması gerektiği belirtilmektedir. Sabrın selamete sonuçlanacağı örneklerle okuyucuya aktarılmaktadır.

5. 4. 9. Sevgi ve Saygılı Olma

Çocuklara Talim dergisinde “Yavru Toyun” başlıklı metinde anne ve babasının sözünü dinlemeyip onlara karşı çıkararak yolunu kaybeden bir toyun hikâyesi anlatılmaktadır. Yavru toyun, büyüdüğünü ve artık tek başına avlanabileceğini söyleyerek ormana doğru yol alır. Ormanın derinliklerinde yolunu kaybeder. Akşam karanlıkta tek başına kalır, ailesi de onu çok merak eder. Bağırıp sesini duyurmaya çalışır ama çok uzakta

olduğundan kimse duymaz. Ertesi gün babası onu arayıp bulur ve evlerine getirir. Metnin sonunda büyüklerin sözlerinin dinlenilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır. “...İşte bu yavru toyun halinden şunu anlamalı ki insan pederinin validesinin, büyük karındaşının vesaire kendinden büyük kimselerin sözünü dinlemelidir. Büyüklerin sözlerini dinlemeyen daima zarar görür. Söz dinleyenler ise her zaman iyilik bulur...” (ÇT, 1887, s. 6).

Musavver Çocuk Postası dergisinde yayımlanan “Çiçekleri Sevelim” ve “Yavruların Annesi” başlıklı şiirler sevgi dolu olmayı vurgulamaktadır.

“Bizim de bir anamız var, /Her gün bizi öpüp sarar. / Şefkat dolu kucağında, / Uyutur hep yatağında. / Sevmeliyiz anamızı, / Çünkü sever onlar bizi. /Yalnız budur benim bilgim: / Kıymetlidir anacığım.” (MÇP, 1923, s. 43) ve “Çiçekleri Hak yaratmış, / Çayirlara serpip atmış. / Onları korumak iyi, / Ezmek günah papatyayı, / Ziyet verir o kırlara, / Yeşil yeşil bayirlara...” (MÇP, 1923, s. 12).

İncelenen şiirlerde başta aileyi sonra doğadaki her varlığı sevmenin insana katacağı güzellikler aktarılmaktadır.

5. 4. 10. İyilik Yapma, Yardımsever Olma

Musavver Çocuk Postası dergisinde “Allah Gönderdi” , “Küçük Ali” ve “Tembel Çocuklar” başlıklı metinlerde yardımseverlik vurgulanmaktadır.

“Allah Gönderdi” başlıklı metinde babaları muharebede şehit olmuş iki kardeşin öyküsü anlatılmaktadır. Babaları şehit olan iki kardeş anneleri ile birlikte ihtiyar dedelerinin yanında kalmaktadırlar. Bayram yaklaşırken komşularının yeni kıyafetler aldıklarını gören Nezihe ve Cevdet çok üzülmüştür. Dedelerinin maddi durumunu bilen Cevdet kardeşi Nezihe ile birlikte bayramlıklarını Allah’tan istemeye karar verirler. “Ey, bizi yaratan Allah’ım! Yarın bayram, babamız şehit oldu. Büyük babamız fakir, parası yok. Herkes çocuklarına yeni elbiseler, oyuncaklar aldılar. Bizim bir şeyimiz yoktur, sen de bize esvap, oyuncak gönder.” (MÇP, 1923, s. 5) şeklinde bir mektup yazıp mektubun altına mahallerini ve ev numaralarını eklerler. Allah Teâlâ’ya yazarak posta kutusuna mektubu atarlar. Posta müdürü mektubu açıp okur, daha sonra mektubu evine götürerek eşine gösterir. Posta müdürü eşiyile çocukların evine gider, çocuklar uyurken kendi çocuklarına aldıkları kıyafet ve oyuncakları onların başuçlarına koyarlar. Çocukların

annelerine de bir miktar para verip dönerler. Cevdet ile Nezihe ertesı gün erkenden uyandıkları zaman minderin üstündeki kıyafetleri ve oyuncakları görünce çok sevinirler. İyilik yapmanın iki küçük çocuğu nasıl mutlu ettiğinin anlatıldığı öyküde yardımseverlik değeri üzerinde durulmuştur.

5. 4. 11. Merhametli Olma

Musavver Çocuk Postası dergisinde “Merhametli Çocuk” başlıklı metinde bir çocuğun yoldan geçmekte zorlanan bir ihtiyara yardımcı olması anlatılmaktadır. Görme engelli ihtiyar bir adamın değneklerini yaramaz bir çocuk alıp kaçırmıştır. İhtiyar değneğini arar fakat bulamaz. Ağlayan ihtiyarı evine götürmek üzere Cevat eşlik eder. Mektebe geç kalacak olan Cevat yolda onu önceden tanıyan bir Hanım müdire ile karşılaşır ve durumu müdireye anlatır. “Cevat, mektebe biraz geç kalmıştı. Korkarak sınıfa geldi. Bir kabahat yapmış gibi büzülerek yerine oturdu. Dersten sonra müdür bey dershaneye gelerek Cevat’ı yanına çağırđı. Bütün talebeye karşı Cevat’ın o gün yaptığı iyi hareketi nakil ile çocuğu tebrik etti. Ona büyük bir mükâfat vereceğini söyleyerek:

— Aferin, oğlum! İşte böyle olmalı, dedi ve alnından öptü” (MÇP, 1923, s. 62). Yaşlı birine karşı gösterdiği merhamet duygusu Cevat’ın hocaları ve diğer arkadaşlarınca takdir görmesini sağlamıştır. Bir kimsenin düştüğü acı durumdan kaynaklanan üzüntü karşında tepkisiz beklemek yerine harekete geçen Cevat, okuyuculara örnek teşkil etmektedir.

5. 4. 12. Kanaatkâr Olma

Çocuklara Talim dergisinde “Kanaat” adlı metinde ise ‘kanaatin’ ne demek olduğu açıklanmıştır. “Kanaat, tok gözlülük demektir, yani Cenab-ı Hak bir insana geçmek için her ne ihsan buyurmuş ise ona şükretmeye derler. Benim malım ve param niçin falan adamdan azdır yahut Hak bana ne sebepten falan kimse gibi riayet etmiyor. Ve yahut benim rütbem neden başkalarından aşağıdır. Yollu birtakım beyhude fikirlerde bulunarak, şeytani ve nefsani sözlerde bulunmamalıyız. Hâsılı dünyada rahat bir ömür geçirmek kanaat edenlere mahsustur. Bu halde kanaati elden bırakmamaya gayret etmeliyiz.” (ÇT, 1888, s. 41-42). Kanaatin İslam dininde nasıl değerlendirildiği, tok gözlü olmanın faziletleri, hakkına razı olan insanların mutlu ve huzurlu bir hayat sürdürdüğü,

kanaat eden kulların mutlaka ödüllendirileceği örneklerle vurgulanmıştır. Örnekler, çocukların anlayabileceği kadar sadedir. Kanaat ile ilgili örneklerle elindekilerden hoşnut olan bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır.

5. 4. 13. Cömert Olma

Musavver Çocuk Postası dergisinde yer alan “Alicenaplık” başlıklı metinde zengin ama cömert bir beyin evinde çalışanının yaptığı hırsızlık anlatılmaktadır. Kerim Bey’in evinde çalışan bir adam evde bulunan çok değerli şamdanı çalar ve satar. Aradan birkaç ay geçtikten sonra bir tanıdıkları altın şamdanı görüp satın alır. Şamdanı çalan adamın da bulunduğu bir ortamda yenden Kerim Bey’e verir. Böylelikle şamdanı kimin sattığı ortaya çıkmış olur. Şamdanı satan adam kızarır ve çok mahcup olur. Fakat Kerim Bey kibarca; “...Şimdi hatırlıyorum ben bu şamdanı size hediye vermiştim. Anlaşılan sıkıntı çektiniz de bunu sattınız. Alınız, bunu size tekrar hediye ediyorum. Fakat bir daha satarken öyle ucuz vermeyiniz. Hakiki kıymeti ile satınız.

Sarık, Kerim Bey’in büyük alicenabı karşısında büsbütün ezildi ve bir daha hırsızlık etmeye tövbe etti” (MÇP, 1923, s. 99). Metinde evin beyi Kerim Bey’in yaptığı cömertlikle birlikte topluluk içinde hatalı da olsa bir insanı küçük düşürücü bir harekette bulunmadığı da vurgulanmaktadır. Metin okuyuculara zenginliğin yalnızca mal varlığı olmadığını gönül zenginliğinin üstün bir meziyet olduğunu aktarmaktadır.

5. 4. 14. Temizliğe Önem Verme

Musavver Çocuk Postası dergisinde temizlik konusu ile ilgili beş tane metine rastlanmıştır. “Çocuklara Temizlik” ve “Temizlik” başlıklarıyla yayımlanan bu metinler birbirinin devamı niteliğindedir. *Musavver Çocuk Postası* dergisinde yer alan bedensel temizlik üzerinde özenle durulmaktadır. Bu metinlerde temizlik konusunun dinin gereği olarak değil, medeni bir insan olmanın şartı olarak ele alındığı görülmektedir. Bedeni temiz tutmanın yollarının aktarıldığı metinlerde; tuvalet temizliği, el-yüz temizliği, kıyafet temizliği, diş ve vücut temizliği konuları işlenmektedir. *Musavver Çocuk Postası* dergisinin ilk sayısında “Çocuklara Temizlik” başlığında çocuklara; tuvalette geçirdikleri süreyi kısa tutmaları, yataktan kalkar kalmaz el ve yüzlerini yıkamaları öğütlenmektedir. Ayrıca yatak kıyafetlerini uyandıktan sonra çıkarmaları, sağlıklı ve zinde bir gün geçirmek için soğuk su ile el ve yüzlerini yıkamaları söylenmektedir.

Derginin ikinci sayısı diş temizliği üzerinde durmaktadır. Dişlerin çürüme nedenlerini ve çürüme nedeniyle yaşanan diş kayıplarının insan sağlığına olan zararları okuyucuya aktarılmaktadır. Diş bakımının nasıl olacağı ise; “...Elhasıl, dişleri her zaman temiz tutmak, her gün sabahları yıkayıp fırçalamak, yemeklerden sonra sabunlu su ile yıkamak lazımdır. Bunu kendine âdet eden çocuklar ihtiyar olsalar bile dişlerini genç gibi düzgün ve tam muhafaza ederler. Diş çürüğünden sonra ilaç aramaktansa çürütmemek daha iyidir.” (MÇP, 1923, s. 42) sözleri ile ifade edilmektedir. Derginin yedinci sayısında ise beden temizliğinin önemi belirtilmektedir. İnsan derisinin nefes alması için sık sık yıkanmanın gerekli olduğu ifade edilmektedir.

Musavver Çocuk Postası dergisi Cumhuriyetin ilk yılı yayımlanan bir dergidir. Savaştan çıkmış, yıpranmış bir milletin çocuklarına seslenen dergi yeniden kurulan medeni bir toplumun küçük fertlerini yetiştirmekte bir araç vazifesi taşımaktadır. Medeni bireyler temizliklerine, giyim kuşamlarına dikkat ederler ve davranış kurallarına uyarlar. *Musavver Çocuk Postası* dergisinin de medeni bireylerin özelliklerini küçük okuyucuları ile paylaşmak amacı ile temizlik konusu üzerinde durduğu düşünülmektedir.

5. 4. 15. İtaatkâr Olma

Çocuklara Talim dergisi, toplumda huzurun sağlanmasında itaati başlıca etken olarak görmüştür. Dergide herkesin barış ve kardeşlik içinde yaşaması için birbirlerine itaat etmeleri gerektiği savunulmuştur. “İtaat” başlıklı metinde itaatın ne manaya geldiği açıklanmış, kimlere itaat edilmesi gerektiği sebepleriyle belirtilmiş, itaat eden insanların göreceği faydalar günlük yaşamdan örneklerle açıklanmıştır. Önce Allah’a sonra Peygamber’e itaatın önemi anlatılmıştır. İkinci başlıkta; “Allah Teâlâ hazretlerinin emirlerine ve peygamberlerine tembihlerine itaat eylemeyen tek mil hayvanlardan akılsız olduğu gibi insanların dahi en cahili en nankörüdür” (ÇT, 1887, s. 9). Hükmünde; Allah’ın emir ve yasaklarına uymanın fazileti övülürken üçüncü başlıkta anaya, babaya, padişaha, ulemaya ve büyüklerimize itaat anlatılmıştır. “...İşte her halde ve zamanda padişahımıza itaat eylemek boynumuzun borcudur. Ebeveyne itaate gelelim: Valide ve peder, insanın vücuda gelmesine sebep oldukları misilli, doğurduğundan ta büyüyüncüye kadar tahmil olduğumuz birçok eziyet ve meşakkat çekip ve pek çok da para sarf edip besleyerek meydana getirdikleri cihetle, bunların hakları pek büyüktür.

Bu sebeple babaya ataya ne derece muhabbet ve itaat olunsa, yine haklarının binde biri ödenemez. Bunun için her halde babanın ananın sözlerine itaat ederek, her zamanda hizmetlerinden geri durmamaya çalışmalıdır. Ulema, akraba ve saire büyüklere borçlu olduğumuz itaat sözü getirince: Bir memlekette olmazsa o memleket ehli cehaletten kurtulmayıp her türlü fenalığa duçar olurlar. Fakat izlemesi olan memleket ahali pek çok iyilik görürler, Çünkü ulema kısmı fenalıktan görülecek zararları ve iyiliklerden gelecek faydaları anlatarak herkesi doğru yola götürüp, fenalık olmaya meydan vermez” (ÇT, 1887, s. 9).

Çocuklara Talim dergisi II. Abdülhamit Döneminde yani İstibdat Döneminde yayımlanan bir çocuk dergisidir. Bu dönemde “Vatana bağlılık ve siyasi iktidara itaat, vatanseverlik, çalışkanlık, dürüstlük, ahlaklı olmak gibi görece süreklilik arz eden özellikler ‘ideal çocuğun’ tasvirinde birinci dereceden önem taşımaya devam etmiştir.”(Öztaş, 2011, s.47). *Çocuklara Talim* dergisi siyasi olaylardan ve devletin içinde bulunduğu konuları ele alan yazılardan uzak durmuştur. Çünkü içinde bulunulan dönem sultana bağlılık ve itaati gerektirmektedir. Dönemin yayın organları da siyasi otoritenin benimsediği görüşe bağlı kalmak durumundadır. Farklı yayın politikası izlenmesi durumunda siyasi yaptırımlara maruz kalabilmektedir. Bu nedenle *Çocuklara Talim* dergisinin yayıncısı Mehmed Şemsettin *Arkadaş* dergisinde yaşamış olduğu kapatılma durumunu *Çocuklara Talim* dergisinde yaşamamak adına “İtaat” başlıklı yazıyı yayımlamıştır. Bu yazı ile padişaha bağlılığını bildirmiş ve yayım hayatını garanti altına almaya çalışmıştır. *Çocuklara Talim* ve *Musavver Çocuk Postası* dergilerindeki dönemsel fark metinlerde işlenen değerlere de yansımaktadır. *Musavver Çocuk Postası*’nda vatanseverlik teması ağır basarken, *Çocuklara Talim* dergisinde ise padişahın bir milletin başı olduğu belirtilmiş, vatanın rahat ve huzur içinde olması için padişahların adaletli ve hakkaniyetli olması gerektiği ifade edilerek, herkesin ona itaat etmesinin bir borç olduğu anlatılmıştır.

5. 4. 16. Vatansever Olma

Musavver Çocuk Postası dergisinin yayımlanması Kurtuluş Savaşı sonrasına denk geldiği için dergide vatanseverlik vurgusuna sıkça yer verilmiştir. Dergide kahraman askerlerle ilgili hikâyeler, şehit çocuklarıyla ilgili şiirler ve cesur komutanlarla ilgili

anekdotlar bulunmaktadır. “Kahraman Kumandan” başlıklı metinde ne pahasına olursa olsun vatanın çıkarını düşünen bir kumandan bahsedilmektedir.

“Harb-i Umumi ’de Suriye Cephesi’nde bir mevkiimiz düşmanın sıkı bir tecavüzü karşısında tehlikeye düşmüştü. Düşman kumandanı bu mevkiinin müdafiyi olan zabite teslim olması için haber gönderdi. Ve imzalamak üzere bir de mukavele yolladı. Kahraman zabıt ise şu cevabı verdi:

— Kumandanınıza söyleyiniz. Gönderdiği mukaveleyi imzalamak isterdim fakat maalesef yanıma kalem almayı unutmuşum. Yalnız kılıcımı aldım...” (MÇP, 1923, s. 75). Kahraman bir Türk askerinin hiçbir koşulda vatani teslim etmeyeceğini vurgulayan bu metin vatanseverliği vurgulamaktadır.

Çok uluslu olan Osmanlı toplumu kaybettiği topraklarla birlikte Osmanlılık fikrini de kaybetmiştir. İttihat ve Terakki döneminde uzun süren savaşlar nedeniyle vatanperver ve millî duyguları ön planda tutan bir bilinç yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Balkan Savaşları ile birlikte Osmanlı devletinde milliyetçilik fikri kendini göstermeye başlamıştır. “Millet olma başlı başına somut ve soyut değerleri içeren bir olgudur. Milletlerin devam etmesi için ise zaman zaman millet olma şuurunu canlı tutacak ideolojilere ihtiyaç vardır. Milletleri dünya üzerinde görünür kılmaya devam eden ideoloji ise milliyetçiliktir” (Karaca, 2013, s.119). Türk toplumu da birlik ve beraberliğini sağlamak amacıyla bu ideoloji çerçevesinde vatansever fertler yetiştirmeyi amaçlamıştır. Vatanseverlik bilinci aile gibi kutsal bir kurumla özdeşleştirilmiş, vatani korumak ve yüceltmek, aileyi korumak ve yüceltmek sayılmıştır. *Musavver Çocuk Postası* dergisinde yer alan birçok şiirde Türk çocuğunun vatanını sevmesi ve ona sahip çıkması öğütlenmektedir. “İzcinin Öğüdü” şiirinde yer alan; “Türk genciyim anlı, şanlı / Özü temiz, hür vicdanlı! / Doğdum inan genç Turanlı, / İzciliğe ben nişanlı” (MÇP, 1923, s. 23) dizelerinden de anlaşılacağı gibi vatansever Türk evlatları yüceltilmektedir. Savaştan yeni çıkmış bir millet ancak belli ideolojilerle bir arada tutulabilmektedir. *Musavver Çocuk Postası* dergisinin de dönemin siyasi görüşüne uyum sağladığı ve bunu dergilerinde okuyucu ile buluşturduğu görülmektedir.

“Türk Oğullarına” başlıklı şiirde yer alan şu dizeler: “Kalbinin istiklal olsun emeli / Türkoğlu: ‘Ben esir olmam’ demeli. / Çünkü bu mukaddes yurdun temeli, / Tam altı yüz sene evvel kuruldu, / Uğrunda binlerce yiğit vuruldu. / Misakımillî’dir başlıca özün, / Dilinden düşmesin: ‘Türk ölmez’ sözün. /Bu küçük yaşında açılıns gözün /Kalbinde

daima duran hevesle /Düşmanın olana kinini besle!” (MÇP, 1923, s. 28) özgürlüğüne düşkün olan Türk milletinin evlatlarına seslenmektedir. Ayrıca dizelerde yer alan “Misakımillî” sınırları gibi terimlerin kullanılması küçük okuyucuları memleket meseleleri konusunda haberdar etmektedir. *Musavver Çocuk Postası* dergisinde milliyetçilik akımı Türklük ve Türkçülük olarak karşımıza çıkmaktadır.

5. 4. 17. Bilimselliğe Önem Verme

Çocuklara Talim ve Musavver Çocuk Postası dergileri bilimsellik değerine vurgu yapmaktadırlar. *Çocuklara Talim* 'de bu değer cahil kalmamak biçiminde karşımıza çıkarken, *Musavver Çocuk Postası* dergisinde çeşitli deney ve tecrübelerle belirtilmektedir.

Çocukların bilimle ve doğa ile ilgili olayları anlatan eğitici- öğretici kaynaklarla erken yaşta karşılaşması gerekmektedir. Çünkü çocuk deneysel bilimlerle ilgili bilgi edinip, bilim dünyasını tanımalıdır. Çocuklar bu şekilde insanların hayatını kolaylaştıracak pek çok araç-gereç ile tanışma fırsatı da yakalayabilirler. *Musavver Çocuk Postası* dergisi çocukların kolay erişebilecekleri malzemelerle çeşitli deney örneklerini yaparak tecrübeler kazanmalarını sağlamaktadır. Dergide basit barometre, sürtünme yoluyla elektriklenme, göz yanılmaları, renklerin değişimi gibi çeşitli deney örnekleri ayrıntılı bir şekilde okuyucuya aktarılmış ve evlerinde denemeleri istenmiştir. Böylelikle hem çocuklar bilime teşvik edilmekte hem de yaparak yaşayarak öğrenmeleri sağlanmaktadır.

Çocuklara Talim dergisinde yer alan “Ay ve Güneş Tutulması” başlıklı metinde ay ve güneş tutulmasının oluşum aşamaları anlatılmaktadır. Yazının son paragrafında batıl inançlardan uzak durulması gerekliliği şu ifadelerle belirtilmiştir. ...Ve bâbta birtakım batıl itikatta bulunmak, layık değildir. Ay ve Güneş tutulduğu zaman tabanca ve tüfek atmak dahi cahillik ve itikatsızlık alametidir. 10, 50, 100 ve daha ziyade sene sonra Ayın ve Güneşin tutulacağı şimdiden hesap edilip bilinir. Ay tutulmasına Arapça “Husuf” dedikleri gibi Güneş tutulmasına dahi “Küsum” denilir” (ÇT, 1888, s. 24).

Musavver Çocuk Postası ve Çocuklara Talim dergilerinde yer alan doğa ve fen olaylarını konu alan yazılar küçük okuyucuların bu yönde okuma eğilimi oluşturmalarına katkı sağlamaktadır. Bu eğilim sayesinde de çocuğun içindeki araştırma-inceleme isteği artmış olacaktır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde dergideki metinler aracılığı ile elde edilen bulgulardan yola çıkılarak ulaşılan sonuçlar ve bunlara yönelik öneriler dile getirilecektir.

6. 1. Sonuç

Eski harfli çocuk dergilerinden *Çocuklara Talim* (1887-1888) ve *Musavver Çocuk Postası* (1923) dergileri incelenmiştir.

İnceleme sonucunda; dergilerdeki metinler eski harflerden günümüz alfabesine çevrilmiştir. Her iki dergideki metinler, edebî türlerine göre sınıflandırılmıştır.

Eski harfli çocuk dergileri dönemlerinin toplumsal, siyasi ve edebî yapıları hakkında bilgi veren önemli kaynaklardır. Dergilerin yayımlandıkları dönemler arasındaki siyasal otorite farklılıklarından kaynaklanan metinlerin özellikleri üzerinde durulmuştur.

Çocuklara Talim dergisi 1887-1888 yılları arasında yayımlanan çocuk dergilerimizdendir. Toplam dokuz sayı, yetmiş iki sayfa olarak yayımlanan dergi baskı ve sansüre rağmen çocukların eğitim ve gelişimlerine katkıda bulunmuştur.

Musavver Çocuk Postası dergisi Cumhuriyetimizin ilan edildiği yıl yayımlanmıştır. Toplam on sekiz sayı, yüz kırk sayfa olarak yayımlanan dergi Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e geçiş yıllarının ürünüdür. Yayımlandığı dönemin çocuklarının eğitim ve gelişimlerine katkıda bulunarak, süreli yayın boşluğunu gidermeye çalışmıştır.

Çocuklara Talim ve *Musavver Çocuk Postası* dergilerinin içeriğinde yer alan edebî türler; hikâye, masal, sohbet, deneme, fabl ve diğer metinler yer almaktadır. Ayrıca her iki dergide de işlenen konu ile ilgili görseller bulunmaktadır. *Musavver Çocuk Postası* dergisi *Çocuklara Talim* dergisine oranla görsel öğeler bakımından oldukça zengin eski

harfli bir çocuk dergisidir. Yayımlandıkları tarihler göz önünde bulundurulduğunda teknolojik gelişmelerin dergilerde de etkisini gösterdiği görülmektedir.

Çocuklara Talim'de 33 adet bilgi veren yazı, 5 hikâye, 5 makale, 5 sohbet, 2 mektup, 3 atasözü, 1 masal ve 17 adet diğer türlere ait olmak üzere toplam 72 metin bulunmaktadır.

Musavver Çocuk Postası'nda 30 adet hikâye, 19 bilmece, 18 şiir, 12 atasözü, 12 fıkra, 11 masal, 9 aramaca, 6 manzum masal, 6 sohbet, 5 fabl, 2 mektup, 2 günlük, 2 efsane, 1 eleştiri ve 69 adet diğer türlere ait metin olmak üzere toplam 209 metin bulunmaktadır.

Çocuklara Talim dergisinde hepsi çizim olan 26 görsel bulunmakta, *Musavver Çocuk Postası* dergisinde 163'ü çizim, 40'ı fotoğraf, 5'i hikâye edilmiş görsel olmak üzere toplam 208 adet görsel bulunmaktadır.

Çocuklara Talim dergisi içeriğinde barındığı matematik öğretimi, dil çalışmaları, karşılaştırmalı sözcük öğretimi gibi bilgilendirici metinlerin çokluğu nedeniyle öğretici yönü ağır basan bir dergi olarak karşımıza çıkmaktadır. *Musavver Çocuk Postası* dergisi ise çocuk dergiciliğinde kat edilen yıllar ve gelişmeler sonucu içeriğinde hem eğlendirme hem de öğretme unsurlarını bir arada bulundurmaktadır. Bu sonuca varmamızın önemli kanıtları ise *Musavver Çocuk Postası* dergisinde çocukların oynayabilecekleri oyun anlatımları, hem eğitici hem eğlendirici fennî tecrübe tarifleri, müsabakalı tarihî sorular ve bilmeceler, yarışmalar sonucu ödüllendirmeler ve çok sayıda görselle desteklenmiş metinlere yer verilmesidir.

Çocuklara Talim dergisi tek yazarın metinlerinden oluşurken *Musavver Çocuk Postası* dergisi yeterli olmasa da farklı yazarların eserlerine dergide yer vermektedir.

Dergilerde yer alan metinler değerler eğitimi açısından incelenmiştir. Eğitim bilimlerinde kabul gören temel terbiye çerçevesindeki değerlerin dergilerde ağırlıklı işlendiği görülmüştür. Adalet, cesaret, çalışkanlık, dürüstlük, fedakârlık, sabır, saygı ve vatanseverlik gibi öğrencileri ilmî anlamda geliştirecek olan her hususta mesajlar verilmiştir. Özellikle *Musavver Çocuk Postası* dergisinde savaştan yeni çıkan bir kitleye hitap etmesi nedeniyle yayımlanan şiirler vatanseverlik teması ağırlıklıdır. Aynı zamanda dergilerde dönemin içinde bulunduğu şartlar çerçevesinde dünyadaki ve özellikle Avrupa'daki medenî gelişmeler aktarılmıştır. Özellikle de bilim ve kültür

alanındaki ilerlemenin tanıtıcısı olan dergiler, öğrencileri kabuğundan çıkmaya teşvik etmiştir. Çeşitli yazılarla okuyuculara, bilim ve kültür hakkında rehberlik yapılmıştır.

Fen ve Tabiat sayfalarında, kaplan, jaguar, bebr, timsah, ayı balığı, deve, yaban eşeği, yılan gibi hayvanları anlatan yazılar bulunurken, vücuttaki elektriğin nasıl ortaya çıktığı, kolay barometre yapımı, ay ve güneş tutulmasının nasıl oluştuğu gibi bilimsel bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca öğrencilerin matematik pratiklerini arttıracak bölümler ve tarih bilgilerini arttıracak müsabakalı sorular bulunmaktadır.

Çocuklara Talim dergisi ve *Musavver Çocuk Postası* dergisinin seslendiği kitle (yaş grubu olarak) belirtilmemektedir. Bu durum dergilerin istenilen hedef kitleye ulaşmasına engel olmaktadır.

Günümüzde her birey yaşamını sürdürebilmesi için bazı beceri ve değerlere ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaçlar her alanda farklılıklar göstermektedir. Türkçe dersinde kazandırılması hedeflenen beceriler ise anlama ve anlatma becerisidir. Birey okuduğunu anlamalı, okuduklarından çıkarımlarda bulunmalı ve düşüncelerini rahatça ifade edebilmelidir. Bu becerilerin kazandırılması için çeşitli metinlerden yararlanılır. Yararlanılan metinler çocuklara ders kitapları, okuma materyalleri ya da süreli yayınlar yoluyla ulaştırılır. Ortaokul Türkçe derslerinde ele alınacak metinler, eğitsel ve sanatsal özellik taşımalıdır. Öğrencilere istenen kazanımı vermek için metinlerin özenle seçilmiş olması gerekir. Türkçe ders kitapları ve çocuklar için yayımlanan günümüz çocuk dergilerine bakıldığında nitelikli metinler bulmak güçleşmektedir. İncelediğimiz dergilerde yer alan metinler edebî türlerin öğretiminde kullanılabilir. Aynı zamanda metinlerde yer alan değer aktarımları Türkçe dersi öğretim programında yer alan değerler eğitimi teması ile örtüştüğü görülmektedir. Bu metinlerden faydalanarak hem tarihi değer taşıyan eserlerle öğrenciler buluşturulacak hem de gizil öğrenmeleri sağlanacaktır. Dergilerde yer alan birçok metin eski harfli görselleriyle birlikte çocukla buluşturulursa dikkat çekiciliği de artacak bu sayede çocuğun öğrenme düzeyi artmış olacaktır.

Çocuklara Talim ve *Musavver Çocuk Postası* dergileri yayımlandıkları dönemin çocuklarını eğitim, kültür ve bilim anlamında gelişmelerine katkı sağlayarak onlara rehber oldukları görülmüştür.

6. 2. Öneriler

1. Eski harfli çocuk dergileri çocuk edebiyatı için temel kaynaklardır. Bu sebeple bu kaynaklar üzerinde daha fazla çalışma yapılmalıdır.
2. İncelediğimiz dergilerde bulunan metinlerden günümüzde hazırlanan çocuk kitapları, gazete ve dergilerinde de yararlanılmalıdır.
3. Türkçe eğitiminde önemli bir yere sahip olan yardımcı materyal olarak kullanılan dergilerdeki metinlerin seçimi sırasında çocukların ilgi ve gelişim seviyeleri dikkate alınmalıdır.
4. Çocuklar için hazırlanan bütün eserlerde değer aktarımı konusunda hassas davranılmalı, onlara bu eserleri tanıttacak eğitimciler de bu konuda bilinçlendirilmelidir.
5. Türkçe öğretim programında, değerlerin öğretime yönelik etkinliklere yer verilmelidir.
6. İncelediğimiz dergilerin dışında eski harflerle yazılarak oluşturulmuş dergiler, günümüz alfabesine çevrilerek içeriğindeki nitelikli metinler Türkçe ders kitaplarında yer almalıdır.
7. Günümüzde çocuklar için yayımlanan süreli yayınların Türk kültür, örf, âdet ve geleneklerini yansıtan değerlerle şekillendirilmesine özen gösterilmelidir.
8. *Çocuklara Talim* dergisinde Mehmed Şemseddin' in yazdığı metinler günümüz çocuk dergilerine örnek teşkil etmelidir.
9. Türkçe Öğretim Programında yer alan değerler eğitimi ile ilgili temaların içerikleri çeşitlendirilmelidir.
10. Çocuk dergileri içerik olarak güncel olaylardan faydalanmalı fakat bu güncel olaylardan faydalanırken döneminin siyasi otoritesinden etkilenmemelidir.
11. *Çocuklara Talim ve Musavver Çocuk Postası* dergilerinin yazarlarının kullandığı yöntem ve teknikleri günümüz çocuk dergilerince örnek alınmalı ve uygulanmalıdır.
12. Mehmed Şemseddin ve Süleyman Tevfik Özzorluoğlu' nun çocukluk çağına ve çocuk eğitimine verdiği önem günümüz yazar ve şairlerince örnek alınarak uygulanmalıdır.

KAYNAKÇA

Osmanlıca Kaynaklar;

Çocuklara Talim (17 Aralık 1887), C.1, No.1, İstanbul, Şirket-i Müretteye Matbaası.

Çocuklara Talim (31 Aralık 1887), C.2, No.2, İstanbul, Şirket-i Müretteye Matbaası.

Çocuklara Talim (15 Ocak 1888), C.3, No.3, İstanbul, Şirket-i Müretteye Matbaası.

Çocuklara Talim (30 Ocak 1888), C.4, No.4, İstanbul, Şirket-i Müretteye Matbaası.

Çocuklara Talim (13 Şubat 1888), C.5, No.5, İstanbul, Şirket-i Müretteye Matbaası.

Çocuklara Talim (28 Şubat 1888), C.6, No.6, İstanbul, Şirket-i Müretteye Matbaası.

Çocuklara Talim (14 Mart 1888), C.7, No.7, İstanbul, Şirket-i Müretteye Matbaası.

Çocuklara Talim (29 Mart 1888), C.8, No.8, İstanbul, Şirket-i Müretteye Matbaası.

Çocuklara Talim (10 Nisan 1888), C.9, No.9, İstanbul, Şirket-i Müretteye Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (3 Eylül 1923). C.1, No.1, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (10 Eylül 1923). C.2, No.2, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (17 Eylül 1923). C.3, No.3, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (24 Eylül 1923). C.4, No.4, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (1 Ekim 1923). C.5, No.5, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (8 Ekim 1923). C.6, No.6, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (15 Ekim 1923). C.7, No.7, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (22 Ekim 1923). C.8, No.8, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (29 Ekim 1923). C.9, No.9, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (5 Kasım 1923). C.10, No.10, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (12 Kasım 1923). C.11, No.11, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (19 Kasım 1923). C.12, No.12, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (26 Kasım 1923). C.13, No.13, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (3 Aralık 1923). C.14, No.14, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (10 Aralık 1923). C.15, No.15, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (17 Aralık 1923). C.16, No.16, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (27 Aralık 1923). C.17, No.17, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Musavver Çocuk Postası (31 Aralık 1923). C.18, No.18, İstanbul: Teşebbüs Matbaası.

Diğer Kaynaklar;

Ateş, S. A. (2012). *Asker Evlatlar Yetiştirmek*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Baş, B. (2015). *Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayınları.

Bayram, Y. “Türk Edebiyatının İlk Çocuk Dergisi: Mümeyyiz(1869-1870)”, *Hece Dergisi*, S.10, 2005, s.484.

Bozkurt, E. ve Karadağ A. B. (2014). Türk Kültür ve Edebiyat Dizgesinde Çok Kimlikli Bir Mütercim: Süleyman Tevfik. *Rumeli’de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. S.1, s.38-59.

Çağan, K. (2005). Çocuk Edebiyatı ve İdeoloji. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 10.

Çıkla, S. (2005). Tanzimat’tan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi*, Ağustos-Eylül 2005, 89-107.

Çocuklara Talim. (1887-1888). 1-9. İstanbul.

Demirkol, Dağbaşı (2017). Osmanlı Çocuk Dergilerinde Dil Öğretimi: *Çocuklara Talim Dergisi* (1887-1888). *Dergi Park*, Aralık 2017, c.6, S.18, s. 815.

Devellioğlu, F. (1995). *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Durgun, S. (2011). *Memalik-i Şahane ’den Vatana*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Emiroğlu, Ö. (1992). *Tanzimat’tan 1928’e kadar yayımlanan çocuk gazete ve dergileri üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış Yüksek yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Enginün, İ. (1998). *Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış*, İstanbul: Çocuk Edebiyatı Yıllığı.

- Güdek, M. (2012). *Modernleşme Döneminde Osmanlı'da Çocuk Eğitimi ve Literatürü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güleryüz, H. (2013). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Edge Akademi Yayınları.
- Gültekin, A. (2011). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazıları*. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Halman, T. (1999). *Çocuk Cumhuriyeti. 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Ankara, 1999, s. 17-25
- İnal, K. (2014). *Çocuk ve Demokrasi*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kaplan, İ. (2005). *Türkiye'de Milli Eğitim İdeolojisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karaca, Ş. (2013). *Türk Edebiyatında Çocuk*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karagöz, S. (2014). *İkinci Meşrutiyetten Harf İnkılabına Kadar Süreli Yayınlarda Yer Alan Eğitim Görüşleri ve Cumhuriyet Eğitimine Yansımaları*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karaosmanoğlu, M. (2005). *Çocuk Nedir Edebiyat Nereye Düşer*. Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, 10.
- Kıbrıs, İ. (2016). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Kök Yayınları.
- Kıbrıs, İ. (2014). *Günümüz Çocuk Dergileri:1980 Sonrası Çocuk Dergilerine Genel Bir Bakış*. Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi,756.
- Kıbrıs, İ. “Günümüz Çocuk Dergileri:1980 Sonrası Çocuk Dergilerine Genel Bakış” *Türk Dili Dergisi*, S.756, 2014, s.736.
- Konar, E. (2005). *Çocuk, Edebiyat ve Eğitim*. Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, 10.
- Koyuncu, Z. (2014). *Musavver Çocuk Postası Adlı Çocuk Dergisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kür, İ. (1991). *Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- MEB. (2018). Türkçe dersi öğretim programı. Ankara. Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

- Moğul, S. (2012). *Mehmet Akif Ersoy'un Safahat İsimli Eserinin Türkçe Eğitimi ve Değerler Eğitimi Açısından İncelemesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Nas, R. (2014). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Okay, C. (1999). *Eski Harfli Çocuk Dergileri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Okay, C. (1998). *Osmanlı Çocuk Hayatında Yenileşmeler*. İstanbul: Kırkambar Yayınları.
- Oğuzkan, A. Ferhan (2001). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Onur, B. (2011). *Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyum 23-24 Nisan 1993*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Onur, B. (2009). *Türk Modernleşmesinde Çocuk*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Onur, B. (2007). *Çocuk, Tarih ve Toplum*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Onur, B. (2007). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Onur, B. (2011). *Toplumsal Tarihte Çocuk*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Öztan, G. G.(2011). *Türkiye'de Çocukluğun Politik İnşası*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Pehlivan, G. (1993). *1860-1928 Yılları Arasında Yayınlanan Çocuk Kitapları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sınar, A. (1997). *Hikâye ve Romanımızda Çocuk (1872-1950)*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Şimşek. T. (2014). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk Edebiyatı Kültürü*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- TDK (Tarihsiz). [http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx? F6E10F8892433C FFA AF6 AA84 9816B2EF31A7A9B636A9F752](http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFA AF6 AA84 9816B2EF31A7A9B636A9F752), (2009).

Tökel, D. A. Eskilerde Çocuk Eğitimi: Çocuk Edebiyatı Gözüyle Eskiye Bakmak. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, S.10, 2005 s.76.

Rousseau, J. J. (2011). *Emile*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Yazıcı, Kubilay. “Değerler Eğitimi’ ne Genel Bir Bakış” , *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 19, 2006, s. 499.

Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EKLER

Hikâye Ekleri

EK-1 / Mehmet Şemseddin, “Bir Hikâyecik”, *Çocuklara Talim*, S. 7, 1888, s. 52-54.

BİR HİKÂYECİK

Vaktiyle gayet âlim iki kimse varmış. Ancak birbirlerinden uzak memleketlerde bulunurlarmış. Her nerede olursa olsun âlim kimsenin ismi, cihanın her tarafında bilinir. İşte bu iktisat dahi her ne kadar birbiriyle görüşmemişlerse de ikisi de birbirinin ismini duymuşlar.

Nihayet bir gün bu âlimin biri öbür âlime birçok hediyelerle beraber bir de mektup yazarak bunları kendi hizmetkârlarından biriyle göndermiş. Hizmetkâr öbür âlimin yanına vardık[ta] hediyelerle mektubu vermiş. Bu âlim mektubu açarak okumaya başlamış. Mektup şu vecihle yazılmış: "Efendim, çoktan beridir zat-ı allâmenizin ismini işitmekteydim. Bu cihetle zat-ı danişâendâneleri gibi bir feylesofla görüşmeyi ziyadesiyle arzu ediyorsam da memleketinizin memleketimize uzak bulunması hasebiyle yol yorgunluğuna vücudumun takat getiremeyeceğinden naşi, gelip ayağınıza yüz sürmek ve onunla beraber ilminizden faydalanmak nasip olmadı. Maahaza, hatır-ı hakîmanenizi sual ile beraber şu hediyeleri bilhassa tarafınıza gönderirim. Kabul buyurmanızı rica ederim. Ol bâbda... İşte âlim mektubu okuduktan sonra gelen hizmetkâra hitaben:

"Efendinizin göndermiş olduğu şu hediyelerden pek memnun oldum. Bu cihetle bunları aldım, kabul eyledim. Ancak ben de hayli zamandır kendilerinin ismi şeriflerini duymaktayım. Bu sebeple zat-ı hikmetmendaneleriyle görüşmeyi pek emel ediyorum. Lâkin nasılsa bu emelime nail olamadım. Fakat size rica ederim ki, efendinizin ne ikbalde bir adam olduğunu tarif ediniz de bari kendilerini görmüş gibi olarak hayalleriyle vakit geçireyim." demiş.

Bunun üzerine hizmetkâr bu âlime kendi efendisinin kaşlarını, gözlerini, ağzını, burnunu ve tekmil azasının ne renkte ve ne şekilde olduğunu birer birer tarif etmesi üzerine âlim tekrar hizmetkâra hitap ederek:

“Senin efendinin ismi bütün cihana âlim diye yayılmış. Sahiden âlim midir bilmem. Çünkü kendisiyle görüşmedim ki, bileyim. Fakat tarifine göre senin efendin hırsız bir adamdır. Var, benden böyle söyle.” deyip hizmetkârı kendisine gelen hediyelerin karşılığı olarak birçok hediyelerle efendisine göndermiş. Hizmetkâr efendisine geldik[te] hediyeleri vermiş.

Efendisi – Ey, ney yaptın bakalım?

Hizmetkâr – gittim, gördüm. O zat dahi sizinle görüşmeyi pek arzu ediyormuş. Bu cihetle bana "Aman efendinin kıyafetini tarif et de bari görmüş gibi olayım" deyince ben de tamamıyla sizin halinizi, şanınızı tarif eyledim.

Âlim – (Hizmetkârın efendisi) Ey, benim için ne dedi?

Hizmetkâr – ...

Âlim – Saklama söyle. Benim için hırsız mı dedi?

Hizmetkâr – E..e..e..vet.

Âlim – Pek doğru söylemiş. İsminin duyulduğu kadar sahiden âlim, feylesof bir zatmış. Zira benim tabiatımda hırsızlık etmek vardır. Ancak aklım ve ilmim bu fena hali bana yaptırtmaz." demiş.

İşte bu hikâyecikten anlaşıldı ki, akıl ve ilim, insanı fena işlerden ve kötü hallerde bulundurmaz. Böyle olunca ilim tahsil etmeye ziyadesiyle gayret edelim.

EK-2/ Şadiye Hâlit, “Halife ve Fakir Talebe”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 8, 1923, s. 65.

HALİFE VE FAKİR TALEBE

Harun Reşit, tebaasının ne halde yaşadığını yakın[da]n görmek için ara sıra geceleri tebdil-i kıyafetle şehirde dolaşırdı. Bu suretle halife, hâkimlerin, kadıların tatbik edeme[di]ği adaleti temine muvaffak olmuş ve birçok haksız[lığ]ın önünü almıştı.

Gezmelerinde Harun, hâce kendisine yardım etmeleri için vezirini ve kölelerinden bazılarını beraberine almaya itiyat edinmişti. Fakat bir gece bu ihtiyata lüzum görmedi. Dilenci kıyafetine büründü. Yalnız başına sarayda[n] çıktı, şeh[ri]n fakir mahallelerine

doğru yürüdü. Fena bir tesadüf, kendisini eşkıya meskeni olan bir haneye sevk etti. İçeriye girip oturdu. Bir taraftan haydutların mükâlematını dinliyor, bir taraftan da ertesi gün bunları tevkif ettirmeyi düşünüyordu. Ansızın eşkıyadan biri ayağa kalkarak Harun'un casus olduğunu söyledi. Haydutlar hep birden dilenci elbiseli halifeyi sersemleyinceye kadar dövdüler sonra bir تنها sokağa atarak savuştular...

Vukuattan hemen sonra oradan geçen Ebu'l Âlâ isminde genç bir talebe, yerde çamurlar içinde yatan dilenci kıyafetli halifeyi gördü. Tabi kim olduğunu anlayamadı fakat tereddüt bile etmeden dilenciye kaldırdı, odasına götürdü; başını, yüzünü yıkadı. Harun ['un] akli başına gelince alicenap talebeye hitap etti:

— Bir dilenci için bu kadar külfet-i ihtiyara ne lüzum gördün? Ben, yaptığın iyiliğin mukabilini ver[e]meyecek derecede fakir bir âdemim...

Talebe cevap verdi:

— İlk bakışta senin fakir olduğunu gördüm. Fakat ben de senin gibiyim... Sevimli ve zeki yüzün hoşuma gitti. Şimdi lakırdını [da] işittim, [seni] bir kat daha sevdim. Diyebilirim ki sen de benim gibi terbiye, tahsil görmüş bir âdemsin. Gel seninle dost olalım, elimizden geldiği kadarıyla birbirimize yardım edelim. Bana inan, benim dünya hakkında epeyce ilmim ve tecrübem var. Çünkü elime geçen parayı kitaba verdim. Çalıştım, öğrendim... Velez son derece fakir olsun, iyi, sadık kalpli iki âdem birleşirse ittifak eden iki zenginden ziyade birbirlerine muavenet edebilirler. Ve dostluğunu kazanmakla sana etmiş olduğum ufak hizmetin mükâfatını kazanmış olduğumu anlıyorum.

Ebu'l Âlâ, karşısındakinin halife olduğunu bilerek tatbi[k]e çalışsaydı bu sade ve kalbi sözleriyle olduğu kadar muvaffak olmayacaktı. Harun, mevkiinin azamet ve haşmetine değil sırf şahsına yapılan şu muameleden pek mütehassıs oldu. Genç talebeye büyük bir teessürle:

— Evladım, dedi. Seninle bir mukavele yapalım. Ben bütün kuvvetimle sana yardım edeceğim. Sen de beni unutmayacaksın. Şimdi söyle bakalım, arzun nedir?

— Benim arzum, ikimizin de iktidarından çok yüksektir. İstedğim nedir biliyor musun: tahsilimi, te[r]biyelerimi ilerletmek için büyük bir kütüphane ve âlimlerden mürekkep bir meclis...

Harun Reşit, hayatını kurtaran talebenin şu basit arzusu karşısında gülmesini zor tuttu. Talebenin ne kadar kolay isaf edilebileceğini düşünüyordu. Fakat işe zahiren ehemmiyet vermek için:

— Pekâlâ, dedi. Korkarım pek cüzi olacak mamafih herhalde bu arzunu kısmen tatbik edebileceğim. Amcamın kızlarından biri Harun Reşit'in sarayında cariyedir. Halife kendisini pek sever. Şimdi onan gidip bana yaptığın iyiliği anlatacağım. Pek umarım ki saadet eder ve seni Harun'un ziyafetlerinden birine davet ettirir. İhtimal, halifenin kütüphanesinde bir memuriyete bile tayin olursun.

Talebe yeni dostunun bu saf haline güldü. Harun, gençten ayrıldı. Bağdat çarşılarında birkaç saat geçirdikten sonra heyecanla avdet etti:

— Arzun eşref saatine tesadüf etmiş, dedi. İş oldu, ulvi kalbin amcamın kızını pek müteessir etti, hikâyeyi Harun'a anlattı. Ve halife ikimizi bu akşam sarayında yemeğe davet etti.

Genç evvela dostunun üst başına sonra kendisinin parça parça [olmuş] elbisesine baktı.

— Ayol, dedi. Bu kıyafetle saray ziyafetine nasıl gideriz!

— Adam sen de! Elbisemizle olduğumuz gibi görünüyoruz fe[na] mı? Emir bir kat daha nazar-ı dikkati[ni] celp ederiz.

Birlikte çıktılar, saraya vardılar. İçeriye girerken Harun Reşit amcasının kızını göreceği bahanesiyle yıkanmak ve resmî elbisesini giymek için Ebu'l Âlâ'dan ayrıldı.

Genç, saray hademelerinin delaletiyle ziyaret salonuna idhal olundu. Ve kendisine sofranın ta dibinde, en mütevazı misafirlerin oturduğu tarafta bir yer gösterildi. Bu mevki, bilge talebenin ruhunu memnun etti. Biraz sonra salonun büyük kapısı açıldı. Vüzera ve ekâbir kalkarak bir ihtişam[la] içeriye girmekte olan Halife-i Zikudret Harun Reşit'i karşıladılar. Harun sofraya şöyle bir göz verdi. Ebu'l Âlâ'yı gördü. Birdenbire hiddetle vezire bağırdı:

— Kim o, sarı yüzlü, paçavra elbiseli çocuk? Burada ne işi var!

Veziri cevap veremedi. Ebu'l Âlâ'yı kovdurmak için emir vereceği sırada artık halife kendisini tutamadı, gülmeye başladı:

— Buraya çağır, dedi. Yanıma otursun. Kendisiyle görüşmek isterim.

Zavallı Ebu'l Âlâ, hayretten hayrete düştü. Harun söze başladı:

— Vay dostum, şimdi kimin hayatını kurtarmış olduğunu anladın mı? Kalem ve hükmüm dâhilinde her yer, her hizmet sana açıktır. Söyle ne istersin? Artık bana kütüphane memuriyetinden bahsetme...

Delikanlı cevap verdi:

— Taahhüdünü ifa et, beni kütüphanene yerleştir. O kadar[ı] kâfi. Ben de sana karşı taahhüdümü bihakkın ifaya çalışacağım.

Ziyafet başladı. Fakat Ebu'l Âlâ'nın yemek esnasında yaptığı bir teşrifat hatası Harun'un epeyce canını sıktı. Talebe, halifenin önüne konan kahveyi almış, kendisi kendi önüne koyulanı da halifeye vermişti. Bu vakıa o kadar çabuk cereyan etmişti ki ikisin[de]n başkası işin farkında olmadı. Şüyua mahal bırakmamak, ziyafeti bozmamak için artık Harun da sesini çıkarmaya lüzum görmedi. Fakat halife bunu unutmadı. Ve sebebini anlamak için ertesi gün kütüphaneye gitti. İçeriye girince müstekreh ve menfur bir manzara karşısında bulundu. Ebu'l Âlâ, bir köpek leşini ortaya koymuş kendisi de ayakta duruyordu. Emir gazabane sordu:

— Bu murdarı niçin buraya koydun? Bir de neden dün akşam[ki] ziyafette o münasebetsizliği yaptın?

Genç talebe cevap verdi:

— Mukavelemizin bana ait kısmını ifa ediyorum. Sen bana iyilik ettin, ben de sana ediyorum. Akşam senin kahveni ben içmedim. İçer gibi göründüm. Kahveyi bu köpek içti. Ve işte bak, ne oldu!

Halife bağırdı:

— Zehir! Fincanıma zehir mi koymuşlar? Kim koymuş?

Tahkikat neticesinde iş anlaşıldı. Bunu, sofrada emirin sol tarafında oturan adam yapmıştı. Bu bir ecnebi prensi idi. Muharebede mağlup olmuş ve sulh akdetmek için Bağdat'a gelmişti. Fakat halifeyi öldürmek ve bundan hâsıl olacak ihtişâş ve tefrikalar neticesinde sulhu vatanı için daha hızlı akdetmek için böyle bir tedbire ta[f]sil etmişti.

Harun Reşit, yeni kütüphane muhafızına yaklaştı:

— Fakir fakat namuslu bir dost, zengin bir yardan daha ziyade mukîmdir, demekte haklı imişsin. Birbirimize yardım hususunda hiçbir vakit seninle yarışamayacağım. Senin ihtiyacın pek ehemmiyetsiz bir şeydi. Onu tesviye edebildim. Mamafih emin ol, bütün hayatım müddetince senin bana ettiğin bu iyilikleri unutamayacağım, dedi.

Ekâbir: İleri gelenler.

Şadiye Hâlit/ Beşiktaş

Masal Ekleri

EK-3/ İmzasız, “Beyaz Turnalar”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 1, 1923, s. 7.

BEYAZ TURNALAR

Buralardan uzak, çok uzak yerlerde; bizim soğuktan tir tir titrediğimiz kış zamanlarında, yazın parlak, renk renk çiçekleri, yeşil çimenleri arasında gezdikleri memleketlerin [birinde] büyük bir padişah vardı.

Bu padişahın on bir oğlu, bir tek kızı olup bunun adı da “Gül Gonca” idi. Şehzadelerle sultan mektebe gidiyor, elmaslı kalemlerle altın levhalara yazı yazıyorlardı. Hele sultanın oturduğu billur iskemle, babasının yarı memleketini satın alacak kadar kıymetli idi.

Bu çocuklar çok bahtiyar idiler. Lakin bu hâl çok sürmedi. Bütün o geniş memleketlere hükmeden pederleri bir gün yeniden evlendi. Şehzâdelerle sultanın vefat eden validelerinin yerine diğer bir kadın geldi. Bu yeni Sultan Hanım pek fena tabiatlı olduğundan çocukları hiç sevmiyordu. Analıklarının böyle fena bir kadın olduğunu çocuklar daha ilk gün anladılar.

Düğün günü, bütün saray eğlenceler içinde idi. Birçok misafir gelip gidiyor, ziyafetler çekiliyordu. Böyle günlerde çocuklara istedikleri kadar şekerlemeler, yemişler vermek âdet iken üvey anaları onlara bir şey vermedi.

Bir hafta sonra, Sultan Hanım küçük kızı alıp bir köye götürdü, orada bir köylünün evine bıraktı. Padişaha şehzadeler için öyle şeyler söyledi ki babaları artık onlara hiç bakmaz oldu.

Babaları ile evlatlarının arasını böylece soğuttuktan sonra sihirbaz olan analıkları bir gün çocuklara:

—Haydi, gidip kendinizi geçindiriniz! Hepiniz turna olunuz, dedi.

O anda şehzâdeler on bir tane turna oldular. Sarayın penceresinden uçarak bahçelere oradan da ormanlara gittiler.

Turnalar hemşirelerinin bulunduğu köylü evinin üstüne gelince orada ötüşerek uçtular. Gitmezden evvel kız kardeşlerini bir kere daha görmek için epeyce dolaştılar. Lakin sabah pek erken olduğundan küçük sultan uykudan uyanmamıştı. Bunları görmedi. Onlar da kız kardeşlerini göremeyerek yükseklere doğru uçup gittiler. Nihayet deniz kenarında bir ormanlığa yetiştiler.

Biçare Gül Gonca, köylünün evinde kaldı. Her gün sabahtan akşama kadar yeşil yapraklarla oynar, yaprakların ortasını delip oradan güneşe bakardı. Kardeşlerimin parlak gözlerini görüyorum, derdi.

Böylece günler geçti. Köylü kulübesinin önündeki gülfidanları hafif rüzgârların tesiriyle sallandıkları zamanlarda Gül Gonca bunlara:

—Bu dünyada sizden güzel bir mahlûk kimdir? Der güller de başlarını sallayarak:

—Bizden güzel mahlûk Gül Gonca'dır cevabını verirlerdi. Bunda da pek haklı idiler.

Gül Gonca on beş yaşına geldiği zaman onu tekrar saraya getirdiler. Pek güzel olduğundan analığı onu son derece kıskanıyor, kalbinden ona fena halde düşman bulunuyordu. Onu da kardeşleri gibi turna yapmak fikrine düştü ise de padişah ara sıra kızını görmek istediğinden buna cesaret edemedi.

Genç kızın saraya geldiğinin haftasında analığı [sarayın] hamamına gitti. Hamamda büyük bir havuz vardı. Gül Gonca o hamama girip yüzmeyi seviyordu. Sihirbaz kadın üç kurbağa alıp birine:

Bitmedi.

EK-4 / İmzasız, "Beyaz Turnalar", *Musavver Çocuk Postası*, S. 2, 1923, s. 15.

-Mabadi-

—Gül Gonca suya girince başına otur. O da senin gibi korkak olsun. Diğer kurbağaya:

—Gül Gonca havuza girdiğinde alnına kon. Babası bile tanıyamayacak kadar çirkin olsun.

Üçüncü kurbağaya:

—Sen de onun kalbine otur. Kendi kendisine bile bir bela olacak kadar huysuz olsun, diyerek hayvanları havuza attı.

Sonra Gül Gonca'yı çağırıp soydu ve suya soktu. Genç kızın havuza daldığı anda kurbağalardan biri gelip başına, diğeri alınına, üçüncüsü de göğsüne oturdu. Gül Gonca bunlara dikkat bile etmedi. Başını sudan çıkardığı zaman suyun yüzünde birdenbire üç tane kırmızı gül görüldü. Sihirli hayvanların Gül Gonca'nın vücuduna kondukları için çiçeğe dönmüşlerdi. Çünkü o kadar iyi, o kadar masum idi ki Cenab-ı Hakk ona sihrin tesirini bırak[tır]mamıştı. Sultan bunu görünce fena halde kızdı. Genç kızın vücudunu taze ceviz kabuğuyla ovuşturarak simsiyah etti. Yüzüne buruşturucu bir yağ sürdü. Sırma gibi saçlarını karmakarışık etti. Gül Gonca'yı artık tanımak mümkün olamıyordu. Babası gördüğü zaman bundan ürküp titredi. Bu benim kızım değildir, dedi.

Genç kız ağlayarak biçare kardeşlerinin başına gelen felaketleri düşünerek yavaşça saraydan çıktı. Bütün gün tarlalar ve kırlar arasında yürüyerek nihayet ormana yetişti. Nereye gideceğini ve gittiğini bilmiyordu. Pek mahzun ve kederli idi. Kendi gibi babalarının sarayından kovulmuş olan kardeşleri için ah çekerek dolaşıyor, onları buluncaya kadar aramak istiyordu.

Ormana yetiştikten biraz sonra gece oldu. Genç kız karanlıkta yolunu kaybetti. O zaman yumuşak yosunlar üzerine oturup başını bir ağacın gövdesine dayadı. Her taraf derin bir sükût içinde idi. Hava güzeldi. Gül Gonca'nın etrafında binlerce yıldız böceği uçuşuyordu. Bütün gece kardeşlerinin rüyasını gördü. Ço[cuk] oldukları zamanlardaki gibi beraber oynuyorlardı. Yine elmaslı kalemler ile altın levhalara yazı yazıyorlardı.

Gül Gonca uyandığı zaman güneş iyice yükselmişti. Ağaç dalları[nın] arasından giren ışıklar etrafında oynaşiyorlardı. Havada güzel ve taze bir yeşillik kokusu vardı. Kuşlar güzel güzel ötüşerek omuzlarına konuyorlardı. Genç kız tatlı bir su şırıltısı işitti. Bu şırıltı, o civarda bir göle akan müteaddit kaynaklardan geliyordu. Gölün etrafında sık çalılıklar vardı. Fakat bir yerinde geyikler su içmek için dallar arasında bir yol açmışlardı.

Gül Gonca kendi aksini suda görünce birden bire ürktü. Çünkü o kadar çirkin ve kara idi ki... Fakat mini mini ellerini suya daldırıp yüzünü yıkadığı zaman derisinin beyazladığını gördüğünden derhâl soyundu ve suya girdi. Sudan çıktığı zaman dünyada ondan güzel bir sultan bulunmayacak kadar güzel olmuştu. Esvaplarını giydi, uzun sırma saçlarını ördü. Sonra da civardaki bir kaynağa giderek avcuyla su içti.

Ormanlarda yürümeye başladı. Kardeşlerini düşünüyor, kendisine arkadaşlık eden bu düşünce ona yalnızlığını hissettirmiyordu. Lakin biraz sonra karnının acıktığını gördü. O sırada tesadüf ettiği bir tilkinin arkasından giderek bir yabani elma ağacının yanına yetişti. Ağacın dalları meyvelerin ağırlığı ile yerlere kadar eğilmişti. Genç kız elmalardan birkaç tanesini koparıp yedi. Sonra yine ormanın içlerine doğru yürüdü. Orman o kadar derin bir sükûnet içinde idi ki kendi ayaklarının sesini işitiyordu.

-Bitmedi

EK-5/ İmzasız, “Beyaz Turnalar”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 3, 1923, s. 22.

-Mabadi-

Bir tek kuş bile yoktu. Ağaçlar ve dallar birbirine o kadar girmiş, o derece sık idi ki güneşin bir şua[sı] görünmüyordu. Müddet-i hayatında kendisini bu kadar yalnız, dünyadan bu derece uzak görmemişti.

Akşam olmuştu. Gece pek ziyade karanlık idi. Otlar ve yosunlar[ın] üzerinde bir tek yıldız böceği bile parlamıyordu. Gül Gonca yumuşak yosunlar üzerine uzanıp uyuyordu. O sırada üstündeki yeşil kabanı teşekkür eden dalların açılarak güzel bir perinin birçok cazibeleriyle beraber sükûn ettiğini gördü. Bunlar sabaha kadar etrafında oturarak onu beklediler. Sabah olunca güzel peri genç kıza tatlı bir tebessüm ile bakarak gözden nihan oldu.

Gül Gonca uyandığı zaman bir rüya mı gördüğünü yahut gördüğü şeylerin bir hakikat mi olduğunu bilemiyordu. Kalkarak biraz yürüdü. Elinde bir sepet dağ çileği bulunan bir ihtiyar kadına rast geldi. Ona, ormanlarda ya[n] yana giden on bir şehzadeyi görüp görmediğini sordu. İhtiyar kadın cevap verdi:

— Hayır, kızım görmedim. Lâkin dün, başlarında altın taçlar olan on bir turna gördüm. Şuracıktaki derenin kenarından aşağıya doğru iniyorlardı.

İhtiyar kadın genç kızı biraz ötedeki derenin yanına götürdü. İki tarafındaki ağaçların dalları bu derenin üstünde yeşillikten bir kaya teşekkül ediyorlar[d]ı. Gül Gonca ihtiyar kadından ayrılarak derenin akıntısına doğru yürümeye başladı. Nihayet geniş bir bahr muhitinin kenarına yetişti. Ucu bucağı bulunmayan deryanın üstünde hiçbir yelken, hiçbir kayık görünmüyordu. Buradan daha ötelere nasıl gidebilecekti? Kenardaki kumlara baktı. Birçok çakıl taşı vardı. Bunların hepsi denizin pek yumuşak eli altında parlamış, cilalanmış, düzelmişti. Kendi kendine düşündü:

— Deniz hiç yorulmadan gidip geliyor. Bu hareket sayesinde en sert şeyleri bile düzleyip parlatıyor. Ben de yorulmayacağım. Teşekkür ederim, daima çalka[la]nan parlak dalgalar! Bana verdiğiniz dersten dolayı teşekkür ederim. Kalbim diyor ki siz bir gün beni kardeşlerime kavuşturacaksınız...

Denizin dalgalarıyla yıkanmış olan kenarda on bir tane beyaz turna tüyü gördü. Gül Gonca bunları toplayarak öptü. Sahil تنها idi. Oralarda kimseler yoktu. Genç kız oturarak uykuda bulunan bir çocuğun sinesi gibi kalkıp inen denizi seyre daldı. Güneş, denizin dalgaları arasında kaybolmak üzere iken başlarında altın taşların parladığı on bir turnanın sahile doğru uçarak geldiklerini gördü. Kuşlar, gökyüzünde beyaz bir şerit gibi birbirinin arkasından uçuyorlardı. Genç kız kayaların arasına saklandı. Turnalar biraz sonra uzun kanatlarını birbirine çarparak [kızın] yakınına indiler.

Güneş batınca turnalar kaybolup yerlerinde on bir genç göründü. Bunları görünce Gül Gonca bir sayha-i sürur atarak meydana çıktı. Kendini biraderlerinin kolları arasına attı. Şehzadeler kız kardeşlerini görerek sevindiler. Onun böyle güzel bir genç kız olduğunu müşahede ile memnun oldular. Sürurlarından hem gülüyor hem ağlıyorlardı. Oturarak analıklarının kendilerine ne kadar zulmettiğini hikâye ettiler. Şehzadelerin büyüğü dedi:

— Güneş gökyüzünde olduğu müddetçe biz, beyaz turnalar gibi uçarız. Fakat gurup edince insan kıyafetine avdet e[der]iz. Bunun için daima güneşin battığı zamanda ayağımızı basacak bir yere muhtacız. Çünkü güneşin battığı ve insan kıyafetine girdiğimiz zaman havada olursak o kadar yüksekte düşeriz. Biz burada ikamet etmiyoruz. Denizin ötesinde, burası kadar güzel diğer bir memleket vardır, orada oturuyoruz. Buradan oraya kadar çok uzaktır. Yolda da hiçbir ada ve sahil yoktur. Yalnız dalgaların arasından yükselen bir küçük adacık vardır ki yalnız bir kayadan ibarettir. Fırtına olduğu zaman dalgalar bu kayayı örterler. Maahaza bu adacık bizim için pek büyük bir faydadır. Çünkü ora[sı] da olmasa buraya gelebilmek bizim için mümkün olmazdı. Yolda akşam olunca oraya iner ve geceyi orada geçiririz. Bununla beraber buraya gelmek için çok zaman uçmak lazım olduğundan uzun günleri bekleriz. İşte bu sebepten memleketimizi ancak senede bir kez ziyaret edebiliyoruz. Burada on bir gün kalır, büyük ormanın üzerinde uçarak doğduğumuz ve babamızın sakin olduğu sarayı, validemizin mezarını görürüz. Çocukluğumuz[un] vakitlerini der-hatır ederiz. Buraya gelmede en büyük maksadımız seni görmektir. Hamdolsun seni bulduk. Burada kalmak için daha iki günümüz [vardır]. Sonra gitmeye mecburuz. Seni de

beraber[imizde] götürmek lazımdır. Lakin nasıl götüreceğimizi düşünüyorum. Ne kayığımız ne gemimiz vardır...

Bütün gece konuştular. Yalnız bir-iki saat uyudular. Gül Gonca uyandığı zaman güneş doğmuş ve kardeşleri kuş şekline girmişlerdi. En küçük şehzade kız kardeşinin yanında kaldı. Diğerleri uçup gittiler.

-Bitmedi-

EK-6/ İmzasız, “Beyaz Turnalar”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 4, 1923, s. 29-30.

-Mabadi-

Gül Gonca kardeşini kucağına aldı, akşama kadar öptü, okşadı. Akşamüzeri ötekiler geldiler. Güneş batınca insan kıyafetine girdiler. Şehzadelerden biri dedi:

— Hemşire, biz yarın buralardan gideceğiz. Tam bir sene sonra avdet edeceğiz. Herhalde seni yalnız bırakamayız. Bizimle gelmeye cesaret edebilecek misin? Ben seni ormanın i[ç]inden taşıyacak kadar kuvvetliyim. Cümlemizin birleşecek kanatları seni denizlerin ötesine kadar nakledemez mi?

— Ah, evet! Beni de beraber alınız.

O gece[yi] kamışlar ve sazlar ile bir asma yatak örmekle geçirdiler. Bu gayet kuvvetli bir ağ olmuştu. Genç kızı bunun üstüne yatırdılar. Şafak atar atmaz şehzadeler turna kıyafetine girdikleri zaman kuşlardan ikisi yatağın uçlarındaki ipleri gagalarıyla tutup uçtu. Hemşirelerinin güneşin hararetinden bizar olmaması için biri de kanatlarını açıp üstüne gölge yaptı. Genç kız uyandığı zaman karadan çok uzakta bulunuyordu. Denizin dalgaları üzerinden havadan böylece nakledilmesi pek garip olduğundan rüya görüyorum zannediyordu. Yatakta yanına kır meyveleri konmuştu. Bunları, hemşiresinin yiyip eğlenmesi için en küçük kardeşi gece toplayıp oraya koymuştu.

Kuşlar o kadar yüksekte idiler ki en büyük gemiyi bir martı kuşu gibi görüyorlardı. Tam onların altında dağ gibi kesif bir bulut teşkil etmişti. Kuşların gölgeleri bir buluta aksediyordu. Genç kız bu latif manzaradan pek memnun oluyordu.

Bütün gün, havada uçar bir ok gibi süra[t]le uç[u]p gittiler. Fakat bu def[a] her zamankinden daha yavaş gidiyorlardı. Çünkü hemşirelerini taşıyorlardı. Akşam oluyordu, hava bozuldu. Denizin ortasındaki kara henüz görünmediği halde güneşin batmak üzere olmasından genç kız korkuyor ve düşünüyordu.

[Turnalar] güneş battığı zaman derhâl insan şekline gireceklerdi. O vakit karaya vasıl olmamış olurlar ise denize düşerek boğulacaklardı. Bunun da sebebi [kendisi] olacaktı. Bunu düşünen genç kız mahzun, mütefekkir etrafına bakıyor[du]. Karayı görmeye gayret ediyordu. Gökyüzünü kalın, mazlum bulutlar kaplamıştı. Hiddetli rüzgâr bunları süratle sürüp götürüyordu. Güneş ufka temas etmişti. Kızın yüreği süratle çarpıyordu. Tam o sırada turnalar yıldırım gibi süratle yere doğru inmeye başladılar. Kız, düşmekte olduklarını zannederek ağlamaya başladı. Fakat çok geçmeden karşısında kayalar[1] gördü. Kuşlar son derece sürat ve gayretle ona doğru uçuyorlardı. Güneşin tamam[1] batıp gözden nihan olduğu sırada onlar da kayaya vasıl olmuşlardı. Derhâl insan şekline giren şehzadeler, birbirinin elini tutarak kız kardeş[ler]inin etrafına toplandılar. Kayanın üzerinde ancak onlara kifayet edecek kadar yer vardı.

Gök gürlüyor, birbirine müteakip çakan şimşekler tenevvür ediyorlardı. O sırada ise Şehzadelerle hemşireleri el ele vermiş, yüksek sesle dua okuyor ve bundan kuvve-i ma[ne]vi[ye]leri kuvvet alarak [hasanet]leri artıyordu.

-Mabadı Var-

EK-7/ İmzasız, “Beyaz Turnalar”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 5, 1923, s. 37.

-Mabadı-

Şehzadelerden küçüğü hemşiresine dedi:

— Bakalım hemşire bu gece ne rüya göreceksin?

— Ah, keşke rüyada sizi kurtarma[nın] çaresini görebilseydim.

Genç kızın en büyük düşüncesi bu idi. Biraz sonra genç kız uykuya daldı. Şöyle bir rüya gördü: Gayet güzel ve genç bir peri karşısına geldi, ona:

— Kardeşlerin üzerlerindeki büyüden kurtulabileceklerdir. Fakat sende o kadar kuvvet ve cesaret var mıdır? Dedi.

Genç kız:

— Evet, kuvvet ve cesaretimden eminim.

— O halde beni dikkatle dinle. Şimdi uyumakta olduğun mağaranın etrafında birçok ısırğan otu vardır. Yalnız bunlar ve mezarlıkta yetişen ısırğanlar işe yarar. Bunu unutma. Bu ısırğanlar ellerini yakıp yara edecekler ise de buna ehemmiyet vermeyerek

mukadder-i kâfi toplarsın. Onları ayakların ile çiğneyip ezersin. Keten gibi telleri vardır, onları alırsın. İpek yaparak onunla uzun kollu gömlekler öfersin. Bu gömlekleri turnaların üzerine koyduğun zaman sihir bozulur. Fakat bu işe başladığın dakikadan itibaren sonuna kadar bir kelime bile söz söylemeyeceksin. Eğer seneler bile devam etse ağzını açmayacaksın. Bir kelime söyler isen bu, kardeşlerinin göğsüne saplanacak, bir hançer olacaktır. Onların hayatları senin sükûtuna bağlıdır. Sana söylediğim bu şeylere tamamıyla dikkat et.

Peri kızı[nın] bu sözleri söylemesine müteakip elinde tutmakta olduğu bir demet ısırgan ile sultanın eline dokundu. Genç kız hissettiği acı ile uyandı. Gündüz olmuştu...

Yattığı mahallin hemen yanında rüyada gördüğü gibi bir ısırgan vardı. Bunun üzerine rüyasının doğruluğuna inanarak ayağa kalktı ve mağaradan çıktı. Elleriyle yakıcı otları toplamaya başladı. Nazenin derisi müthiş suretle yanıyor, elleri ve kolları kabarıyordu. Fakat kardeşlerini kurtarmak için bundan müthiş ıstıraplara tahammül edecekti. Topladığı ısırgan otlarını çıplak ayaklarıyla ezerek tellerini aldı.

Ertesi gün ortalık ağardığı zaman şehzadeler yine kuş oldular. Genç kızın yattığı salıncağı gagalarıyla tutarak bir gün evvel olduğu gibi uçmaya başladılar. Akşamüzeri gidecekleri sahile vasil oldular. Sultan burasını görünce hayret etmekten kendini alamadı. Çünkü her taraf zümrüt gibi çimenlerle müzeyyendi. Cesim ağaçların gölgeleri altından akan derelerin gümüş gibi beyaz ve parlak suları, oraları iskân ediyordu.

Genç kız sarmaşıkla örtülü bir mağaranı kapısı[nın] önünde oturdu.

Etrafını hayran hayran temaşa ediyordu.

-Mabadı Var-

EK-8/ İmzasız, “Beyaz Turnalar”, *Muscavver Çocuk Postası*, S. 6, 1923, s. 45.

-Mabadı-

Güneş battıktan sonra kardeşleri geldiler. Genç kız sükût ediyor ve hiç söz söylemiyordu. Şehzadeler hemşirelerinin bu halini de o[na] validelerinin bir sihri[nin] esiri zannederek pek çok mahzun oldular. Fakat bitişmiş ve yara içinde kalmış olan elle[ri]ni gördükleri zaman onun kendilerini halas etmek için ne yapmakta olduğunu anladılar. Bu kadar fedakârlığa karşı en büyük kardeşi ağlayarak kızın ellerini öpmeye

başladı. Garip hal! Şehzade[nin] gözyaşları[nın] döküldüğü yerde derhâl yara zail oluyor, acı kesiliyordu.

Genç kız gece uykusundan vazgeçmişti. Sabaha kadar çalıştı, ertesi günü de durmayıp uğraştı. Bir gömleği ikmal edip ikinciye başladı. O sırada bir avı borusu[nun] çalındığını işitti. Ses gittikçe yaklaşıyordu. Birçok köpek havlamaları duyuluyordu. Genç kız bundan korkarak mağaranın içine saklandı. Isırgan otlarını bir demet yaparak üstüne oturdu. Biraz sonra mağaranın önünde birçok avcı görüldü. Bunların içinde genç ve güzel biri vardı. Bu da o memleketin padişahı idi. Genç kızı gördü. Ömründe bu kadar güzel bir kadın görmemiş olduğundan onun yanına yaklaştı ve sordu:

— Dilber kız, buraya nasıl geldin? Ve nu suretle buralarda bulunuyorsun?

Kız başını salladı, ağzını açmaya cesaret edemiyordu. Çünkü biraderlerinin hayat ve halası onun sükûtuna bağlıydı. Padişah dedi:

— Sen burada böyle yalnız kalamazsın, benimle beraber şehre gel. Eğer güzel olduğun kadar iyi huylu isen seni ipekler ve kadifeler içine gark ederim. Başına bir altın taç vaz eylerim. Benim en güzel sarayımda yaşarsın ve orada hâkime olursun.

Padişah, bu sözleri söyleme[si]n[e] müteakip genç kızı yerden kaldırarak atının terkisine aldı. Mezbûr ağlıyor ve kıvranıyordu. Kral da soruyordu:

— Dilber kız, ben ancak senin saadetini arzu ediyorum. Bir gün bana bu hareketimden dolayı teşekkür edeceksin.

Bunun üzerine maiyet-i efradıyla beraber dağlardan geçerek sarayına azimet eyledi. Güneş batmakta iken memleketin güzel payitahtı, büyük sarayları, cesim binaları, mükemmel bahçeleri ile önlerinde görüldü. Padişah genç kızı, türlü türlü resimler, nakışlar, yıldızlarla; mermer havuzlar ve fiskiyeler ile müzeyyen olan sarayına götürdü. Fakat [genç kızın] bu güzelliklerde, bu ihtişam ve ziynetlerde hiç gözü yoktu. Yalnız ağlıyor, müteessir oluyordu.

Birçok hizmetçi kadın[ın] kendisini ipekli elbiselerle, şahane mücevherat ile ilbas ve tezyin etmelerine hiç mâni olmadı. Saçlarını inci dizileriyle ördüler. Isırgan otlarının yara bere içine koyduğu mini mini ellerine en ala ve en nefis eldivenler giydirdiler.

Mezbure, bu şahane müzeyyinat ile güneş gibi parlak, ayın on dördü gibi güzel olmuştu. Bütün saray halkı hayret ve ihtiram ile önünde baş eğdiler. Padişah bunu kendisine

namzet ittihaz eyledi. Mükemmel bir düğün yapılmasını, çalgılar çalınarak, sofralar kurularak icrayı meserret olunmasını emretti. Yüzlerce çengi arasında genç kızı gayet muhteşem bir daireye götürdüler. Bahçeler cennet gibi güzel, revayih-i tabiye ile dolu idi. Bu kadar zevk ve meserret arasında gelin hanımın bir kere olsun ağzını açtığını, yüzünün güldüğünü kimse görmedi. O, yas ve hüznün heykeli gibi müteessir ve sakin duruyordu.

-Mabadı Var.-

Mezbûr: İsmi yukarıda geçen, anılan, belirtilen kişi.

EK-9/ İmzasız, “Beyaz Turnalar”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 7, 1923, s. 52.

-Mabadı-

Sırmalı ve ipekli kumaşlardan döşeli, altın ve gümüş eşya ile süslü bir odaya götürdü. Mağarada diken, ısırgan üzerinden örmüş olduğu gömleği de getirip odanın duvarına asmışlardı. Padişah dedi:

— Bu oda size mahsustur. Burada istediğiniz veçhile rahat edersiniz. Ormanda iken çalıştığımız işin numunesini de getirip buraya astırdım. Hayatınızın ihtişamı arasında mazinin bu eserini temaşa ile vakit geçirirsiniz.

Kız, kendi nazarında hazine kadar değeri olduğu halde kaybolduğunu zanneylediği gömleği görünce sevinerek güldü. Kardeşlerini kurtarmak çaresinin mahvolmadığını düşünerek memnun olup padişahın elini öptü.

Padişah, orman güzelini sultan yapmaya karar vermiş olduğundan davullar çalınmasını, düğün hazırlığı yapılmasını emretti. Nikâh günü geldi. Memleketin en büyük âlimi gelip duayı okudu, merasimi icra eyledi ise de kız ağzını açıp bir şey söylemedi. Çünkü ağzından çıkacak ilk kelime kardeşlerinin hayatına hatime çekecekti. Fakat gözlerinden minnettarlığı, şükranı hissölunuyordu. O alicenap ve hayırhah padişaha karşı meyil ve muhabbeti gittikçe artıyordu.

Her gece bütün insanlar derin [bir] uykuda oldukları zaman o, uyanık kalarak gömlek örmekle sabaha kadar meşgul oluyordu. Altı gömleği bitirdi, yedinciye başlayacağı sırada ısırgan otu bitti. Orman güzelini, mezarlıklarda işine yarayacak otların bulunduğunu biliyordu. Lakin otları bizzat kendisinin toplaması icap ediyordu. Bunu nasıl yapacaktı? Düşünüp taşındı. Nihayet karar vererek bir gece, parlak bir mehtap

olduğu sırada saraydan çıktı. Bahçenin ağaçlı yollarından geçerek sokağa yetişti. Tenha sokaklardan dolaşa[rak] kabristana erişti.

Geniş ve büyük bir mezar taşı etrafında sihirbaz kadınlar toplanmışlar ve melun hizmetleri[ni] iştiler ediyorlardı. Genç kız bunları görerek fena halde korktu ise de dönmek olmayacaktı. Herhalde yanlarından geçmek, ısırgan otu toplamak lazımdı. Kalbinden dua okuyarak geçti. Çıplak elleriyle yakıcı otları topladı. Bir demet yapıp saraya avdet etti.

Onu mezarlıkta dolaşır iken sihirbaz kadınlardan bir de kabristanın bekçisi olan hoca görmüştü. Mûmâileyh bunun bir sihirbaz olduğunu ve sihir kuvvetiyle padişahın kalbini zapt eyleyeceğini düşünerek bu keyfiyetten hükümdarı haberdar etmeye karar verdi. Birkaç gün sonra padişah, ziyaret için kabristana gitmişti. Bekçi bu fırsattan istifade ederek geçen gece gördüğü şeyi ve bu hususta düşündüklerini hikâye etti. O sırada bütün mezar taşları başlarını sallıyorlardı. Öyle değildir, inanma, demek istedikleri halde padişah bunu, bekçinin sözünü tasdik manasında alarak teessüründen ağlamaya başladı. Yüreğinde şüphe dolu olduğu halde saraya avdet etti. Uyumak için yattı ise de bir türlü gözlerini yumup uyuyamadı. Genç kızın gece yarısı yatağından kalktığını gördü. Arkasından gitti. Mezbure odasına kapandı. Bunu takip eden geceler aynen takip ediyordu.

Günden güne padişahın düşüncesi arttı. Çehresinde yeis ve kederin gölgesi tezayüt ediyordu. Orman güzeli bunun farkına vardı ise de sebebini anlamıyordu. Kemal-i gayretle gömlekleri bitirmeye çalışıyor ve her gece yatağından kalkıp odasına kapan[mak]ta devam ediyordu.

Sultan, gömleklerin on tanesini ikmal etmiş yalnız biri kalmıştı. Ve fakat ısırgan otu da kalmamıştı. Son defa olarak bir kere daha mezarlığa gidip yakıcı otlardan bir demet toplamak lazım geliyordu. Her ne kadar kabristanda gördüğü sihirbazları, [onların] çirkin çehrelerini düşünerek korkuyor, titriyor ise de azim ve sebatı her şeyi kaybediyordu.

Genç kız bir gece saraydan çıktı ve mezarlığa doğru yürümeye başladı. Padişah da arkasından onu takip ediyordu. Orman güzelinin kabristana girdiğini gördü.

-Mabadı Var.-

Mûmâileyh: Kendisine işaret edilen, ismi evvelce geçen.

EK-10/ İmzasız, “Beyaz Turnalar”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 8, 1923, s. 57.

-Mabadi-

İlk defa[da] olduğu gibi sihirbaz karılar orada, mezarın etrafında toplaşmış oynuyorlardı. Padişah bunu görünce kızın ne yaptığını görmek için beklemeyerek saraya avdet etti. Artık zevcesinin şeytanın cariyesinden biri olduğuna kanaat hâsıl etmişti.

Ertesi gün bir divan topladı. Bütün vezirler, allame, ayan ve mu'tebaran-ı memleket toplandılar. Padişah, gördüğü şeyi anlattı ve bu bâbta ona bir ceza tayin olunmasını istedi. Divan erkâmı uzun uzadıya müzakereden sonra diri diri ateş[te] yakılmasına karar verdiler. Derhâl Sultan Hanım'ı o muhteşem odasından alıp karanlık ve rutubetli bir zindana götürdüler. Üstüne oturma[sı] için odasındaki ısırgan otlarını verdiler. Zindanın yüksekinde demir parmaklıklı bir penceresi vardı.

Genç kız, yorgan yerine verdikleri ısırgan gömlekleri bir tarafa koydu. Yaş toprağa oturarak azimkârane on birinci gömleği örmeye başladı. Akşamüzeri pencerenin üzerinde bir çıtırtı işitti. Başını kaldırıp baktı. Parmaklıkların arasından uzanmış bir turna başı gördü. Bu en küçük kardeşi idi. O kadar sevindi ki onlar için hayatını feda edeceği kardeşlerini bulmuş olduğundan dolayı gözlerinden sevinç yaşları döküldü. Her ne kadar ertesi gün kendisini yakacaklar ise de gömlek bitmek üzereydi. Kardeşleri de uzakta değildiler. Biraz sonra zindan kapısı açılarak içeri bir hoca girdi. Bu, mezbureye tövbe vermek üzere geliyordu. Fakat kız bir söz söylemeyerek başıyla eliyle işaret etmek suretiyle onu gitmeye davet etti. Çünkü işini ikmal etmek icap ediyor, eğer bunu itmam edemez ise çektiği zahmet[i] zayi edece[k], hayatı beyhude olacaktı. Hoca, genç kızın bir şey söylemek ve dinlemek istemediğini gördü. Kendi kendine söylenerek çıkıp gittiğinden Mezbure işe başladı. Şafak attı. Güneş doğmadan evvel on bir şehzade sarayın kapısına gelerek padişahı görmek istediler. Henüz gece olduğu ve padişah uykuda bulunduğu cihetle bunun kabil olmadığı cevabını verdiler. Şehzadeler ricanın kâr etmeyeceğini görünce gürültü çıkardıklarından bütün saray halkı kapıya koştu. Bu şamatadan uyanmış olan padişah da ne olduğunu anlamak için oraya geldi ise de o anda güneş doğduğundan şehzadeler kayboldular. Yalnız on bir turnanın sarayın üstünde uçtuşukları görüldü.

Şehrin kapısından sel gibi halk, kale harcındaki meydana akıyordu. Orada, sihirbaz karyı yaktıklarını izleyeceklerdi. Genç kız bir zayıf başlı be[y]girin çektiği yük

arabasına bindirmişlerdi. Arkasına bir eski çuval giydirmişlerdi. Dağınık saçları iki tarafından açılıyordu. Yanakları ölü gibi soluk olup dudakları kıvılda[mı]yor, elinde tuttuğu gömleği süratle örmeye devam ediyordu. On gömlek yanında duruyor, on birinciyi ikmale gayret eyliyordu.

Binlerce seyirci arabanın etrafını ihata etmiş, sövüp sayıyorlardı. Kızın dudaklarının oynamasına, gömleği örmekte devamına sihir yaptığı manasını veren halkın galeyanı artmış, ona hücum etmek üzere bulunmuşlardı. Tam o sırada on bir turna süratle inerek arabanın üstüne kondular. İri kanatlarını sallayarak ve ötüşerek onu, halkın tecavüzünden muhafazaya başladılar. Bu garibeyi gören halk, korkarak geri çekildi. Ekserisi:

— Bu, Cenab-ı Hakk tarafından bir işarettir. Şüphesiz bu kız masumdur, diye mırıldanıyorlardı.

Araba ateşin yanına gelmişti. Cellat genç kızı tutmuştu. Mezbure ikmal ettiği son gömlekle beraber diğerlerini turnaların üstüne attı. O anda on bir şehzade etrafında boy gösterdiler. Kız sesini yükselterek bağırdı:

— Artık söyleyebilirim, ben masumum!

Bu harikulade ahvale şahit olan binlerce halk kemal-i hürmetle başlarını eğip geri çekildiler.

Korku, heyecan, ıstırap... Biçare kızı pek ziyade yormuş ve düşürmüş olduğundan biraderlerinin kolları arasına düşüp bayıldı. O zaman şehzadelerin en büyüğü söze başlayarak:

— Evet, bu kız masumdur, dedi.

O zamana kadar cereyan eden ahval ve vakayı hikâye eyledi. O söyledikçe meydana güzel bir gül kokusu yayılıyordu. Çünkü orman güzelini yakmak üzere oraya getirip yığıldıkları odunlar kâmilten yapraklanmış, kök salmış ve birer gül ağacı olarak orasını bir gül ormanına çevirmişlerdi. Bütün bu milyonlarca gül[ün] ortasında bir tek beyaz gül açmıştı. Padişah bu gülü koparıp [kızın] göğsüne koydu. Sultan Hanım derhâl kendisine gelerek gözlerini açtı. Kalbi sürur ve meserretle doldu. Bunun üzerine mükemmel bir tahtirevan getirilerek genç kız buna bindirildi. Saraya gittiler. Padişah yeni baştan bir mükemmel düğün yaptı. Onlar da muradına erdiler.

EK-11/ İmzasız, “Periler Saltanatının Son Günleri”, Musavver Çocuk Postası, S. 11, 1923, s. 98.

PERİLER SALTANATININ SON GÜNLERİ

Perilerin güzel ve efsanevi hikâyelerini tatlı tatlı okurken bu sevimli mahlûkların bugün neden mevcut olmadıklarını hiç düşündünüz mü, hikâyeciler? Bu muazzam saltanatın nasıl inkıraz bulduğunu şimdiye kadar anlatmak hususunda biraz gevşek davranmışlar. Ben bugün size, periler saltanatının son günlerini ve bu saltanatın nasıl mahvolduğunu hikâye edeceğim...

Vaktiyle perilerin bütün kuvvet ve nüfuzları ile saltanatlarına hâkim oldukları bir devrede “Nevbahar” isminde genç, çok güzel bir sultan vardı. Bu sultanı “Saadet Perisi” himaye[si] altına almıştı. Bu bahar sultan yirmi yaşına gelince pederi Cihangir Han, [kızım] evlendirmek istedi. Genç sultanı amcazadesi şehzade Turhan ile nişanladı. Düğünleri pek mutantan bir surette yapılacaktı. Bütün halk davet edildi.

Tabi en başta periler olmak suretiyle... Çünkü Nevbahar Sultan-ı Saadet Perisi himaye ediyordu. Arkadaşlarının himaye ettiği bir sultanın düğününe bütün periler sevinçler iştirak-ı kabul ettiler. Hazırlıklar büyük bir hararetle devam ediyordu.

Perilerin her birisi ayrı ayrı genç evlilere verecekleri hediyeleri düşünmekle meşguldüler. Bu hediyelerin insanların gözlerini kamaştıracak derecede görülmemiş bir şey olmasını istiyorlardı.

Saraya mensup eski bir zabıt bir gün Cihangir Han’ın huzuruna çıktı:

— Heybetli hakan, dedi. Ecdat-ı muazzamınızın daima takip ettikleri bir usulü terk etmeyiniz. Hanedan-ı saltanatınız azasından herhangi birisinin izdivaç merasimi büyük pederinin türbesinde icra edilmek usul-i kadime muktezasındandır.

Cihangir Han, bu kadim âdeti hatırladı. İhtiyar zabıtın hakkı vardı. Hemen lazım gelen emirleri verdi. Düğün ve koltuk merasimleri ecdatlarının türbesinde icra edilecekti. Yalnız bir mahzur vardı. Türbe pek küçüktü. Bütün davetlilerin bir kısmı dışarıda kalacaktı. Kalanların arasında periler de vardı. Bu kararın esasen mağrur olan periler indinde nasıl bir âdem-i memnuniyetle karşılandığını söylemeye hacet yok. Hepsi de

hiddetinden küplere bindiler. Türbede en mutena mahallin kendilerine tahsis edileceğini beklerken kapı dışarısında bırakılmak izzet-i nefislerini ceriha-dâr etti. Düğünden bir gün evvel umumi bir içtima-i akdederek müzakereye koyuldular. Müzakere pek hararetle hatta münakaşalı oldu. Evvela hava ve Rüzgâr Perisi söz aldı:

— Bu kendilerini beğenmiş insanlar bilmiyorlar mı ki, gökyüzünde olan bütün bulutları, rüzgârları toplayıp türbelerini başlarına yıkabilirim!

Sular ve Denizler Perisi ileri atıldı:

— Ya ben, dedi. İstersem memleketi tufana gark ederim. Türbeleri de kendileri de Şiddetim karşısında bir sivrisinek kadar dayanamazlar.

Bu suretle her biri intikam almak için kendi kudretini, neler yapmaya kadir olduğunu söyledi. Yıldırım Perisi, tam düğünün ortasında, koltuk merasimi esnasında türbeyi davetlilerin ve yeni evlilerin başına geçirmek istiyordu. Ateş Perisi ise bütün memleketi cayır cayır yakacağından dem vuruyordu:

— Hem [de] öyle bir ateş ki, diyordu. Ebediye[n] yansın ve bizlere karşı insanoğullarının hürmetsizliğini â[lem]e ilan etsin. Hiç olmazsa başkalarına da bir ders olur. Bu sırada tatlı bir seda yükseldi:

— İki kabahatsiz gencin felaketine sebep olmakla sanki büyük bir şey mi kazanacaksınız! Budalaca[sı]na bir âdetin yüzünden daracık bir yerde düğünlerinin olması bu iki gencin kabahati mi? Hem Nevbahar Sultan da bu karardan ve bize karşı alınan hürmetsiz hareketten müteessirdir.

Bunları söyleyen Saadet Perisi idi. Meraklılar Perisi tasdik etti:

— Saadet Perisi' nin hakkı var. Siz intikam almayı düşünürken ben de düğüne iştirak etmek için bir kurnazlık düşünüyordum. Nihayet buldum. Umum periler bir ağızdan sordular:

— Nasıl? Ne gibi bir kurnazlık?

— Pek kolay bir Gey... Hepimiz kelebek ve mayıs böceği şekillerine gireriz.

Türbenin içinde kimseyi rahatsız etmeden herkesten rahat merasimi seyrederez.

Nasıl, muvaffak mı? Herkes hararetle bu teklifi alkışladı:

— Muvaffak... Muvaffak... Çok güzel!

Basiret Perisi itiraz etti:

— Peki, ama bir noktayı unutuyorsunuz. Doğru, biz istediğimiz zaman istediğimiz şekle girebiliriz. Fakat bu şekilden hal-i aslımıza dönmek için mutlaka şeklini değiştirmemiş bir perinin bize temas etmesi lazım. Hepimiz mayıs böceği ve kelebek olursak bizi sonra böcek ve kelebek şeklinden kim kurtaracak?

Basiret Perisi' nin hakkı vardı. Herkes başını önüne eğdi. Herkes sükût ediyordu. Bu sırada Kaygısız Perisi' nin sesi yükseldi:

— Merak etmeyiniz, hepimiz düğüne gideceğiz. Ben gitmem. Gidip de ne yapacağım. Sanki hiç düğün görmedim mi? Ben türbenin kıyısında bekler[im].

Düğünden sonra beni bulursunuz. Temasımla hal-i aslınıza avdet edersiniz. Kaygısız Perisi' nin bu fedakârlığı umumi bir alkış tufanı ile karşılandı. Ertesi gün bütün periler mayıs böceği ve kelebek şekillerinde türbeye doldular. Kapının önünde de Kaygısız Peri uyuklamaya başladı. Bu sırada, akşamki periler içtima[sı]nda ve bittabi karardan haberi olmayan ormanlar perisi geldi. Düğünü görmek istiyordu. Kapıda duran Kaygısız Peri' ye:

— Biraz geç kaldım peri kardeşim, dedi. Müsaade et de içeri gireyim.

Uykusundan uyandırıldığını gören Kaygısız Peri hiddet etti. Ormanlar Perisi' ne kendini göstermek isteyerek:

— Olmaz, dedi. İçeri girmek yasak!

Ormanlar Perisi kızdı. Kendisine kafa tutan Kaygısız Peri' ye sihirli değneği ile dokunarak hemen kurbağa Şekline koydu ve türbeye girmeyerek gerisi[n] geriye ormanına doğru uçtu, gitti... Kaygısız Perisi' nin kederine beyan yoktu. Müsebbibi olduğu büyük felaketi düşünüyor ve hüngür hüngür ağlıyordu. Şimdi ne yapacaktı?

Arkadaşlarını böcek ve kelebek şekillerinden nasıl kurtaracaktı? Bu imkânsızdı. Düğün bitti. Herkes dağıldı. Mayıs böcekleri ile kelebekler de mesut cıvıltıları ve vızılıtları ile Kaygısız Peri' yi aramaya başladılar.

Kaygısız Peri meydana yoktu.

— Kaygısız... Kaygısız! Neredesin?

Sesleri etrafta çınladı ve cevapsız kaldı. Nihayet onu bir taş parçası[nın] arkasında kurbağa şeklinde buldular. Hepsini bir telaş aldı. Ne olduğunu sordular. Kaygısız ağlayarak macerayı anlattı. Hemen, vakit kayıp etmeden Ormanlar Perisi' nin peşine düştüler. Onu bulmak, şekil-i aslilerine avdeti temine kâfiydi. Fakat periler saltanatının zevali mukaddermiş. Meseleden bihaber olan Ormanlar Perisi, ormanda çiçekler arasında kendini bulunca Kaygısız' a karşı olan hiddetini unuttu. Bir arzuya düştü:

— Şimdi beyaz bir kuğu olsam, şu çayda yıkansam. Yıkandıktan sonra da elbet bir peri gelir beni şekil-i aslıma iade eder, dedi. Ve hemen kar gibi beyaz bir kuğu oldu. Böcek ve kelebek şeklindeki periler, Orman Perisi' ni bu halde görünce felaketlerinin derecesini anladılar ve hep birden hüngür hüngür ağladılar. Feryat ve figana başladılar. İşte bu zamandan beri mayıs böcekleri ve kelebekler mütemadiyen koşarak ve vızıldayarak kendilerini şekil-i aslilerine çevirecek bir peri aramakla meşgul oldular. Daha uzun zaman, ta kıyamete kadar bu periyi arayacaklar. Çünkü Kaygısız Peri' nin lüzumsuz hiddeti periler saltanatını büsbütün mahvetti.

Ceriha-dâr: Cerihalı, yaralı.

Fabl Ekleri

EK-12/ Mehmed Şemseddin, “İki Hikâyecik”, *Çocuklara Talim*, S. 5, 1888, s. 38-39.

İKİ HİKÂYECİK

Yazın sıcak bir gününde karganın biri, pek susamış olduğundan şurayı burayı aradığı halde bir katre su bulamadı. Nihayet bir deniz kenarına geldik[diğinde] taşların arasında bir testi gördü. Testinin içinde su bulabilirim diye sevinçle aşağıya indi. Testide su vardı. Lâkin dibinde idi. Biçare karga suyu içeceğim diye başını testiye sokup çok çalıştığı halde gagasının ucunu bile ıslatamadı. Bunun üzerine testiyi başına çevirmeğe çabaladıysa da kadir olamadı. Çünkü testi kendi kuvvetine göre pek ağırdı. Bu cihetle yerinden bile kıvıldamadı. Ba'dehâ, bir iki dakika durup düşündükten sonra yerden ufak bir taş alıp testinin içine attı. Tekrar ve tekrar taş attı. Taşları attıkça su yukarıya kalkardı. Hâsılı on, on beş taş birbiri üzerine attıktan sonra su testinin ağzına çıktı. İşte bundan sonra suyu kolayca içebildi.

EK-13/ Bedriye Tevfik, “Kurbağa ile Leylekler”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 6, 1923, s. 45.

KURBAĞA İLE LEYLEKLER

Topal insanların daima evde kalmaktan usandıkları gibi bir kaplumbağa da her zaman bulunduğu aynı ormanlık ve aynı yuvada oturmaktan usanmıştı. İçinde her tarafı görmek ve gezmek için şiddetli bir arzu vardı. O, bu arzusunu kendisinin bulunduğu yuvanın yakınındaki gölden su içen iki güzel leyleğe anlattı. Bunlar kaplumbağa ile alay ettiler ve dediler ki:

— Arzunuz hiç de zor değil bilakis gayet kolay...

Kaplumbağa sevinçle:

— Kolay mı, kolay mı? Diye bağırdı ve sordu:

— O halde nasıl olacak? Leylekler havayı göstererek:

— Şu geniş yolu görüyor musun? İşte o yoldan arabayla Amerika'ya gideceğiz.

Araba ve Amerika sözünü duyan kaplumbağa, arabanın nasıl olacağına yek nazarda akıl erdiremedi. Şaşkın şaşkın leyleklere baktı. Onlar izah ettiler. Bir ağacın dalını göstererek:

— Bu ağaç araba olacak. Sen ağzınla ortasından tutacaksın. Biz de gagalarımızla iki yandan tutup havalanacağız. Uça uça ta Amerika'ya vasıl olacağız. Orada sen birçok şehirler, payitahtlar, fabrikalar, bahçeler... Hülasa daha birçok güzel ve iyi şeyler göreceksin. Bu suretle hem malumatın çoğalacak hem de her tarafı gezip görmek hususundaki arzun tahakkuk edecek. Şu şartla: havada giderken sair kuşlar seninle konuşmak veya sana bir şey söylemek veya senden sormak isterlerse sakın olup da cevap vermek için ağzını açmayasın. Çünkü yere düşer, bin parça olursun.

Kaplumbağa, leyleklerin bu teklifini memnuniyetle hemen kabul etti. Bir ağaç dalı kır[arak] dalın uçlarından gagalarıyla leylekler tuttular. Ortasından da kaplumbağa tutarak havalandılar. Alelumum kaplumbağaların yavaş yavaş ve sürünerek hareket ettiğini bilen havadaki kuşlar, leyleklerle beraber uçan bu kaplumbağayı görür görmez bir mucize görmüş gibi şaşaladılar. Hayret ve taaccüple ona bakarak bağıştılar:

— Bu muhakkak kaplumbağalar padişahı olacak... Sonra merakla bir cevap almak için ona:

— Değil mi? diye sordular.

Etrafında uçuşan kuşların bu suretle feryat ve suallerine maruz kalan kaplumbağa, kendisini hakikaten bütün kaplumbağaların serdarı zannetmişti. Hakikatten uzaklaşmış, hülyalara dalmış, her şeyi, her hakikati unutmuştu. Mağrur ve mütebessim:

— Evet, bildiğiniz gibi ben bütün kaplumbağaların padişahıyım, demek, kuşlara cevap vermek için ağzını açtı. Ve ağzını açar açmaz bir kelime bile söylemeye muvaffak olamadan yere düştü ve derhâl öldü.

Yavrularım! Görüyorsunuz ki kaplumbağayı öldüren yegâne sebep mağrurluğudur. Sizler asla mağrur olmayınız. Çünkü mağrurluk, hakikatle, taban tabana zıt bir nevi budalalıktır.

Mudi: Bedriye Tevfik

EK-14/ Bedriye Tevfik, “Tilki ve Kurt”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 7, 1923, s. 54.

TİLKİ VE KURT

Vasi bir ormanda yaşayan hayvanlar arasında cesaretiyle tanınan bir aslan vardı. Bu aslan, ihtiyar olduğu için bir gün apansızın hastalandı. Onu tanıyan bütün komşuları ziyaretine geldiler. İçlerinde yalnız bir tilki yoktu. Çoktan beri bu tilki ile araları açık olan bir kurt, onun mevcut olmamasından ve aslanın hal ve hatırını sormaya gelmemesinden istifade etmeyi düşündü. Niyeti, onu aslanın haşmetine uğratmaktı:

— Efendim, dedi. Şu ormanda yaşayan ve bugün huzurunuzda sizi ziyaretle bahtiyar olan arkadaşların hepsi mevcut, yalnız bir tilki yok! Anlaşıyor ki o, sizi ziyaret edeceği yerde ininde yatmayı tercih etmiş olacak. Onun bu suretle hareketinden çıkan yegâne mana ise size ehemmiyet vermemek...

Kurt, bu son sözüyle aslanın en hassas bir damarına, cesaret damarına, dokunmuştu. Evet, bizzat kendisi olan cesur bir aslana karşı bir tilkinin ehemmiyet vermemiş olması hiç de kabil-i af bir iş değildi. Aslan fena halde kızdı ve tilkinin ininde yakalanmasına emretti.

Sadık bir arkadaşı vasıtasıyla kendisi için pek fena olan bu haberi duyar duymaz tilki hemen [huzura] geldi. Aslanın huzurunda gayet terbiyeli ve muti bir hareketle:

— Efendim, hastalığınızı herkesten evvel haber alan ve bundan dolayı pek müteessir olan bendenizin bu arkadaşlar gibi bu vakitte ziyaretinize gelmeyişimin yegâne ve mühim bir sebebi var. O da kuru kuru ziyaretten ise asıl maksat olan sizin sıhhat ve hayatınızın afiyetle devamına bir çare aramaktı. İşte ben, bu düşünce ile buradan oldukça uzak bir mevkiye bulunan bir ziyaret mahalline gittim. İyi olma[nız] için o mübarek yerde Cenab-ı Hakk’a dualar ettim. Sonra döndüm ve geliyordum. Duamın manevi bir mükâfatı olacak ki yolum[un] üzerinde beyaz hayaletler belirmeye başladı. Bunlar bana karşı birtakım işaretler de ediyorlardı. İyice dikkat ettim, en önde sizin hayaliniz vardı. Üzerinizde de bir kurt post[u] giysi taşıyordunuz. Kulağıma nereden geldiğini pekiyi anlayamadığım bir ses:

— Aslan iyi olur fakat bir kurt postu giysi[si]ne sarılarak kendisini sıcak tutacak olursa, dedi ve sustu. Ben sevinçle, koşa koşa bunu size müjdelemeye geldim.

Aslan bu sözlere katıyen inanıp sıhhatinin yerine geleceğine, iyi olacağına sevinirken tilki imalı gözlerle onu, yanı başında bulunan ve biraz evvel kendisine fenalık etmek isteyen kurdu gösteriyordu. Aslan emretti. Kurt öldürüldü ve postuna giysi çıkartıldı.

Çocuklar, hiçbir kimse hakkında fenalık düşünemeyiniz. Başkasına fenalık yapmayı düşünenler, emin olunuz ki, daha büyük fenalıklara maruz kalırlar.

Mudi: Bedriye Tevfik

Efsane Ekleri

EK-15/ Melik Kemalettin , “Demir Efsanesi”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 8, 1923, s. 67.

DEMİR EFSANESİ

Pek uzak bir zamanda, insanların daha şehir nedir, ev ne demektir bilmedikleri bir devirde... Etrafi yeşil çam ağaçlarından ormanlarla çevrilmiş bir yer vardı. Bu yerde bir hemşire ve iki biraderden ibaret üç kardeş yaşıyordu. Her üçü de anneleriyle ve babalarıyla beraber oyuk bir kaya parçası içinde büyümüşlerdi. Fakat ebeveynleri öldükten sonra yalnız kalmışlar ve birbirlerinden ayrılmışlardı.

İki birader “Lemi” ve “Vayyina” ika[me]t etmek için ormanı tercih ettiler. Hemşireleri “Poja” ise peder ve validelerinin yaptığı mağarada kalmayı tercih etti. Burada beş tavuğu ve iki ineği ile beraber yaşıyordu. Her sabah inekleri sağır, tavuklarının yumurtasını alır, süt ve yumurtayı karıştırarak yaptığı çörekleri ormandaki kardeşlerine verirdi. Ağabeyleri “Lemi” ve “Vayyina” ise mukabilinde kız kardeşlerine vurdukları geyiklerin boynuzlarını, öldürdükleri hayvanın derilerini getirirlerdi.

İki birader çok bedbaht idiler... Orman çok soğuk olurdu. Ve hatta don da çoktu. Buna mukabil kendilerini müdafaa edecek hiçbir silahları yoktu. Ellerinde yalnız ağız tarafları ince ve sivri taş parçaları, kendilerine hem balta hem silah vazifesini görüyordu.

Demir ve çelik bu devirde daha malum değildi. Taştan aletlerle hiçbir şey yapılamayacağını elbet takdir edersiniz. Sizin gibi iki iyi birader de ellerindeki taş parçalarının bir şeye yaramadığını gördüğü için çok müteessir oluyorlardı. Fakat ne yap[salar] çaresizlikle karşılaşıyorlardı. Geceleri kurt, ayı gibi hayvanların taarruzuna maruz kalmamak için ağaçların yüksek dallarına çıkarlar, oralarda pineklerlerdi. Kışın lapa lapa yağın karların altında soğuktan don[ar]lardı. Eğer şiddetli bir rüzgâr eser de ağaçların kudurmuş dallarını yere düşürürse bu dalları toplarlar, üst üste yığarlar kendilerine sığınacak muvakkat bir yer yaparlardı.

Vayyina, bu tarz hayattan o kadar şikâyet etmiyordu. Hatta alıştığı için memnun bile oluyordu. Ormanda ökse ile kuş tutuyor, nehirde olta ile balık avlıyor ve kuşlardan öğrendiği latif havaları ıslık ile terennüm ederek yaşıyordu. Lemi'ye gelince o, bu suretle yaşamaktan hiç memnun değildi. Hemen her vakit hiddet ve asabiyet içinde idi. Ormandan nefret ediyordu. Ormanın sade, fena şeylerinden değil güzel kuşlarından, yabani ağaçların tatlı meyvelerinden, latif çiçeklerinden hoşlanmıyordu. Hatta ormana karşı büyük bir muhabbeti olan kardeşi Vayyina'yı bile sevmiyordu. Muhabbeti yalnız hemşiresi Poja'ya idi. Onu seviyordu. Çünkü Poja, hem sevimli hem zeki hem de büyü ve sihirle uğraşan bir kızdı. Ara sıra yanına gidince kendine iyi fikirler verir, güzel ve sehhar şarkılarla memnuniyetini celp ederdi.

Bir akşam Lemi'nin canı pek fazla sıkılmıştı. Âdeta çatacak adam arıyordu. Oyalanmak içi[n] kız kardeşinin mağarasına gitti. Poja, ineklerin sütünü geyik derisinden mamul torba gibi güğümlere sağımakla meşguldü. Lemi, bir taşın üzerine oturdu. Başını avuçları içine aldı:

— Ah, Pojacığım, dedi. Çok bedbahtım. Artık tahammül edemeyeceğim. Gece, pi[n]eklediğim ağaca bir kurt çıktı, az kaldı beni yiyecekti. Bereket versin karanlığa güç hal ile kaçarak kurtuldum. Kaçarken başımı kayalara, ağaçlara çarptım. Bu sabah ise uyukladığım dal üstünde soğuktan az kaldı donuyordum. Biliyorum sen çok zeki, çok kurnaz aynı zamanda çok âlimsin. Bana bir çare göster, bir yol bul. Kendime bir yer yapacağım. Aynı zamanda nefsimi vahşi hayvanların tecavüzüne karşı müdafaa edeceğim.

Poja cevap vermedi. Sadece güldü ve ineklerini sağmaya devam etti. Hemşiresinin cevap vermediğini gören [Lemi] hiddetlendi. Tehdit etmek için yanına yaklaştı. Bir de ne görsün? Hayret! İneğin birinin sütü kan renginde, kıpkırmızı; ötekinin ise simsiyah akıyordu. Şaşırıldı. Şaşkınlığı o kadar büyüktü ki kendi derdini bir müddet için unuttu.

Poja, sütleri sağdıktan sonra ineklerini taş oyuğunun ahır vazifesi gören köşesine götürdü ve bağladı. Kardeşine döndü. Hayvan derisinden yapılmış güğümleri gösterdi:

— Lemi, dedi. Benden istediğin muavenet işte, o gördüğün güğümlerin içindedir, al!

Lemi yine hiddetlendi. Poja kendisiyle alay mı ediyordu! Birer tekme ile güğümleri devirdi. Sütler, siyah mürekkep ve kırmızı kan gibi birbirine karışarak otların üstüne yayıldılar. Vakit geçmişti, gece yaklaşmıştı. [Lemi] o zaman [ormana] dönemedi. Homurdana homurdana olduğu yere uzandı ve uyudu. Uyurken bile küfürler ederek sayıklıyordu. Sabahleyin [Lemi] uyandı. Gözlerini ovuşturduktan sonra sağına soluna bakındı. Yanında siyah süt ile kırmızı sütün dökülerek birbirine karıştığı yerde, o ana kadar görmediği iki şey, iki büyük cisim gördü. Eli ile dokundu. Hem sert hem de buz gibi soğuktü. Kaldırmak istedi, kaldıramadı çünkü çok ağırdı. Merak ederek kız kardeşine seslendi:

— Poja! Cevap alamayınca daha kuvvetli bağırdı:

— Poja! Benim küçük Pojacığım... Gel, artık bir daha hiddetlenmeyeceğim. Gel... Gel... Soracağım şeye cevap ver. Bu siyah, sert, soğuk ve ağır cisim nedir? Bana öğret.

-Mabadı Gelecek Haftaya-

-Baş tarafı geçen sayıda-

Lemi çok yalvardı. Nihayet Poja dışarı çıktı:

— Ne istiyorsun Lemi?

— Benim küçük Pojacığım... Buradaki siyah, ağır, soğuk olan şey nedir? Bunu ben hiç görmedim.

— Bu demir.

— Demir mi? Demirden ne yapılır?

— Demir ile balta, testere ve çivi yapılır. Balta hem ayıları, vahşi hayvanları öldürmeye hem de büyük ağaçları kesmeye yarar. Testere de ağaç gövdelerini tahta haline koyar. Çivi ise bu tahtaları birleştirir. Soğuktan ve hayvanların tecavüzünden korunacak güzel bir ev meydana gelir.

Lemi sevinçten âdeta deli olacaktı:

— Sevgili Pojacığım, dedi. Ben artık ormanın en kuvvetli adamıyım. Bu kadar iyi bir şey olan demiri bana verdiğin için sana ne kadar teşekkür etsem yine az...

Fakat Poja cadı bir eda ile sağ elinin başparmağını kaldırarak:

— Lemi, dedi. Demir iyi bir şey olmakla beraber fena da olabilir dikkat et.

— Nasıl? Fena da mı olabilir? O halde fena olmaması için ne yapmalı?

— Gider bal arılarının reisesi Güzel Hanım'ı bulursun, ondan bal istersin. Getireceği balın içinde bu demiri bir gün bir gece bırakırsın. O zaman fenalığa alet olmaz, bir felakete meydan vermez.

Lemi:

— Hemen şimdi Güzel Hanım'ı bulmaya gidiyorum, dedi. Ve koşarak ormana daldı. Bal arıları ormanın uzağında, Lemi'nin kardeşi Vayyina'nın bulunduğu yerde idiler. Lemi'nin olduğu yerde eşek arıları vardı. Bu eşek arıları Lemi'nin koşarak gittiğini gör[ünce] merak ederek arkasından takip ettiler. Güzel Hanım ile konuştuğunu işittiler. Lemi bal arılarının reisesine:

— Güzel Hanım, diyordu. Bana çok, pek çok bal lazım. Bu balın için[e] bir gün bir gece demiri koyacağım. Bu suretle de demir daima iyiliğe vasıta olacak, fenalık

yapmayacak. Bu balı bana sen bulacaksın. Bu akşam Poja'nın oturduğu yere getireceksin olmaz mı?

Güzel Hanım:

— Peki, olur dedi. Mademki iyilik yapmak içinmiş, bütün mevcudiyetimle çalışacağım ve s[enin] akşama istediğin kadar bal getireceğim.

Lemi, memnun ve müsterih geri döndü. Fakat eşek arıları öğrenecek şeyi öğrenmişlerdi.

Hemen bal arısının arkasına düştüler. Yakalayarak sordular:

— Sen niçin Lemi'nin sözüne itaat ettin, akşama bal getireceğini söyledin? Sen Vayyina'[nın] [ta]rafında yaşıyorsun. Onun sözünü dinle. Fakat bizimle beraber yaşayan Lemi'ye hizmet etmek senin işin değil.

Güzel Hanım metanetle cevap verdi:

— Ben işi kimin hesabına gördüğüme bakmam. O işin iyi veya fena maksatla mı yapıldığını araştırırım. Lemi benden bal istedi. Bu balı iyilik için kullanacak. Niçin itaat etmeyeyim?

Eşek arıları Güzel Hanım'ın güzellikle yola gelmeyeceğini anlayarak üzerine hücum ettiler. Kanatlarını yoldular ve sürükleyerek ormanın ortasından geçen tozlu yolun üstüne bıraktılar. Bu yoldan gelen geçen eksik olmaz[dı]. Eşek arıları, yolculardan birisinin görmeyerek Güzel Hanım'ı öldüreceğini düşündüler ve memnun geri döndüler.

Ormanın ortasında pis, hastalıklı bir göl vardı. Buraya hiç kimse gelmezdi.

Etrafı zehirli hayvanlarla meskûndü. Eşek arıları buraya gelince düşündüler:

— Lemi'nin istediği şeyi biz götürelim. Fakat bizim balımız yok. Onun yerine bir şey bulmak lazım, dediler. Etraflarına bakınca yerde sürüne sürüne giden bir yılan gördüler. Hemen yılanı çevirdiler:

— Yılan arkadaş! Ağzındaki zehrinden bize bir parça verir misin?

— Ne yapacaksınız?

— Lemi'ye götüreceğiz. İçinde sabaha kadar demiri ıslatacak.

Yılan sevinç alameti olarak birkaç kere kıvrandı. Mecnunane ağzını açarak:

— Alın, istediğiniz kadar alın, dedi.

Eşek arıları yılanın zehrini aldılar. Lemi'ye götürürken yolda ezilmiş, kan içinde kalmış bir akrep gördüler. Hemen yanına yaklaştılar:

— Akrep kardeş! Sen nasıl olsa ölüyorsun müsaade et de kanından alalım.

Yılanın verdiği zehirle karıştıralım. Lemi, içinde demiri sabaha kadar ıslatacak.

Akrebın cevap vermeye takati yoktu. Eşek arıları kandan aldılar. Kan ve zehirden mürekkep bir haritayı Lemi'ye götürmek üzere Poja'nın taş kovuğuna doğru uçtular. Tam bu sırada da ormanın tozlu yolundan geçen bir yolcu Güzel Hanım'ı çiğneyerek öldürdü.

Mabadı var

EK-17/ Melik Kemalettin, "Demir Efsanesi", *Musavver Çocuk Postası*, S. 10, 1923, s. 71.

-Başı Evvelki Sayıda-

Lemi, Güzel Hanım'ı bekliyordu. Eşek arılarının geldiğini görünce sordu:

— Bal arısı Güzel Hanım'ı gördünüz mü? Eşek arıları cevap verdiler:

— Evet, Lemi gördük. Serseri serseri o çiçekten o çiçeğe konarak vakit geçiriyordu. Senin ona tahmil ettiğin vazifeye ehemmiyet bile verdiği yoktu. Beklediğini bildiğimiz için yanına geldik.

— Bana bal mı getirdiniz?

— Hayır, fakat daha iyi bir şey. Lemi tereddüt etti:

— Poja bana demiri bal içinde ıslatma[mı] söylemişti.

— Poja seni aldattı. Demiri sana verdiği hatta şimdiden nadim oldu. Kıymetini düşürmek ve tesirini hafifletmek için sana bala batırma[yı] söyledi. Onun sözlerine inanma. Demiri bizim getirdiğimizin içinde sabaha kadar bırak. Memnun olacaksın.

Lemi, inandı. Bir kayanın içi[n]e bir oyuk yaptı. Yılanın zehri ile akrebın kanı içinde demiri sabaha kadar ıslattı. Ertesi gün Poja'nın yanına gitti:

— Pojacığım, dediğini yaptım.

— Uzun müddet bal içinde iyice ıslattın ya?

— Evet, bal içinde ıslattım.

Lemi, utanmadan yalan söylüyordu. Fakat Poja'nın bu yalandan haberi yoktu. Kardeşine inandı. Demirden balta, testere ve çivi[nin] nasıl yapıldığını öğretti. Lemi sevinerek ormana doğru koşarken de arkasından bağırdı:

— Lemi! Lemi! Dikkat et... Demir, iyi ve faydalı olduğu kadar fena ve mucip felaket bir şeydir.

Lemi tam bir sene çalıştı. Ağaçları kesti, demirledi, bir araya getirdi, çiviledi... Kendisine güzel bir ev yaptı. Yanına kimseyi yaklaştırmıyor, ağaçları bu kadar çabuk nas[ı]l kestiğini, evini nasıl meydana getirdiğini kimseye söylemiyordu. Herkes Lemi'ye gıpta etmeye başladı.

Lemi, kız kardeşi Poja'yı evine davet etti:

— İşte Pojacığım, dedi. Senin sayende yaptığım ev... Poja evi beğendi:

— Aferin, çok güzel olmuş, dedi. Duvarda asılı duran baltayı görerek sordu:

— Lemi, demiri Güzel Hanım'ın balı içinde tamamen ıslattığına emin misin? Lemi, alelacele cevap verdi:

— Elbet... Elbet...

— O halde, tamamen mesut olmanı temenni ederim, kardeşim.

Poja memnunâne uzaklaştı. Lemi kız kardeşinin arkasından bakarak mırıldandı:

— Kim bilir... Eğer Poja'nın dediği gibi demiri bal içine batırsaydım belki bu evi yapamazdım. Eşek arılarının hakkı var...

Lemi, ikinci bir ev daha yapmak istedi. Mütemadiyen ormanda çalışıyor, kalın gövdeli ağaçları kesiyordu. Her balta darbesi ağaçlar arasında akisler bırakarak yayılıyor, Lemi'nin kulağına garip sesler getiriyordu. Bu sesler:

— Lemi! Lemi! Dikkat et, demir iyi olduğu kadar fena ve felaketli bir şeydir, diyor gibiydi. Fakat Lemi aldırılmıyordu.

Yılan zehri ve akrep kanına bulanmış demir, uzun müddet kullan[ıl]a kullan[ıl]a içindeki zehri ve pis kanı Lemi'ni[n] bileklerinden kanına ve kalbine akıttı. Siması vahşi bir şekil aldı. Soğuktan titreyen ve açıkta ailesi ve bir çocuğu ile inleyen kardeşi Vayyina, Lemi'ye müracaatla evini nasıl meydana getirdiğini sordu. Bu esrarı

öğretmesini rica etti. Fakat kalbi katılaşıp damarına yılan zehri aşılınmış Lemi, kardeşinin ricalarına, ağlamalarına kulak bile asmadı. Vayyına rica ile elde edemediği esrarı, kurnazlıkla öğrenmek istedi. Kardeşini gözetledi. Ormanda elinde balta [ile] koca koca ağaçları birer hamlede devirirken gördü. Hemen meydana çıkarak tekrar yalvarmaya, baltayı iki saatlik bir müddet için kardeşinden istemeye başladı. Lemi'nin gözleri kararmıştı. Esrarını kardeşinin öğrenmesine de kızdı. Baltayı kaldırdığı gibi Vayyına'nın başına indirdi. Zavallı Vayyına kan içinde başı yarılarak yere yuvarlandı ve o anda terk-i hayat etti. Her tarafı kan içine bulandı. Lemi, şaşkın şaşkın kardeşinin ölmüş cesedi karşısında bakınırken birden kuvvetli bir rüzgâr, bir kasırga çıktı. İki dakika içinde Lemi'nin bir sene zarfında yaptığı evi yıktı, parça parça etti ve her bir parçasını bir tarafa savurdu. Bütün köylüler koşuştular. Lemi'yi Vayyına'nın cesedi önünde görünce haykırmaya başladılar:

— Kardeşini öldürmüş... Kardeşini öldürmüş!

Lemi, hala şaşkın şaşkın etrafına bakıyordu. Kanlı baltayı otların üstüne atmıştı. Bu sırada Poja geldi:

— Lemi, dedi. Sen yalan söyledin. Demiri bal içinde ıslatmadın ve bunun içindir ki katil hem de kardeş katili oldun! Ben sana, demir hem iyi hem de fenadır, dememiş miydim? Aramızdan def ol! Seni kovuyoruz.

Lemi, başı önde deli gibi koşarak ormana daldı. Kendisini kaybetmişti. Gittiği yeri görmüyordu. Gece oldu. Hala koşuyordu. Birden derin bir bataklığa düştü. Kurtulmak için çabaladı ise de muvaffak olamadı. Yavaş yavaş batarak kayboldu.

Poja Lemi'nin kanlı baltasını aldı. Güzel Hanım'ın hemşiresinin yaptığı bal içinde tam bir sene ıslattı. Köylülere kullanmasını öğretti. Baltaya işleyen balın tatlılığı onu kullanan ellerden kalplere aktı. Herkes muhabbet ve saadet içinde yaşadı.

Melik Kemalettin

Makale Ekleri

EK-18/ Mehmed Şemseddin, “İstanbul”, *Çocuklara Talim*, S. 4, 1888, s. 25.

İSTANBUL

İstanbul el-yevm Osmanlı Devleti'nin payitahtıdır. Bu memleketi Hz. İsa (a.s.)'ın doğmasından 658 sene evvel, yani bundan 2547 sene mukaddem Bizans namında bir hükümdar Sarayburnu'ndan Ahır kapı yakınına kadar olmak üzere yaptırtıp kendine payitaht etmiştir. Sonraları İranilere yani Acem hükümdarlarına ve Atinalılara geçerek tekrar memleketi bina eden hükümdarın silsilesine intikal eylemiş ise de bunlar sayesinde yaşadıkları Roma Devleti'ne, isyan eylediklerinden, birçok seneler muharebe ve muhasaraların sonunda, memleketin bina olduğu tarihten 987 sene sonra Roma İmparatorluğu'ndan Büyük Konstantin bu şehri zapt ederek, bu eski halinden daha ziyade büyütülmüştür. Bunun üzerine şehrin eski ismi olan Byzantion namı Konstantino Polis ismine dönmüş ki hala Frenkler İstanbul'a Konstantinopolis dedikleri gibi sikkelerimizin üzerinde dahi Darb-ı fi Konstantiniyye basılıdır. Bade bu memleketi zapt etmek üzere Arap ve Acem hükümdarları uğraşmışlar ve Osmanlı padişahlarından dahi Sultan Orhan ve Yıldırım Beyazıt Hazeratı çalışmışlar ise de hiçbiri muvaffak olamamıştır.

Byzantion: İstanbul' un 1004 yılındaki adı.

EK-19/ Mehmed Şemseddin, “Fener”, *Çocuklara Talim*, S. 5, 1888, s. 37.

FENER

Şu resmini gördüğümüz fener kayaları, kıyıları, boğazları ve limanlara girilecek yerleri geceleyin vapurlara gemilere göstermek için icat olunmuştur. Fenerin bazısı döner bazısı durduğu halde yanar. Bunlardan başka hepsi bir renkte olmayıp bazısı beyaz, bazısı mavi ve kırmızı renkli olarak yanar. Fenerlerin böyle döner ve durduğu halde ve bununla beraber renkli yapılmalarına sebep hangisi limanı hangisi boğazı ve hangisi kayalık mahalli bildirmek içindir. İşte bu cihetle geceleyin gemiciler uzaktan bir fenerin aydınlığını görünce orasının limanlık mı boğaz mı kayalık mı olduğunu fenerin renginden anlarlar. Fenerlerde şimdiki halde turp yağı yakarlar. Gemicilere böyle kılavuzluk için en evvel yapılmış olan fener İskenderiye Limanı yakınında mukaddema ada ve hala yarımada halinde bulunan Farus nam mahalde Batlamyus isminde bir âlim

kimse tarafından yaptırılmış olan bir fenerdir. Ki bu fener gayet yüksek ve dört köşeli ve üzerine dışından çıkılır acayip bir surette yapılmış idi. Şimdiki fenerlerin üstüne içinden çıkılır. Farus' daki o fener evvelce harb olarak şimdi yeri belirsiz derecede mahv ve nâbedid olmuştur. Fransızlar Farus'tan galat olarak fenere far derler. Zannolunduğuna göre Türkçe' de de bundan galat olarak fener denilir.

EK-20/ Mehmed Şemseddin, "İtaat", *Çocuklara Talim*, S. 3, 1888, s.17-19.

İTAAT

İtaat söz dinlemek manasındadır. Yani kendimizden büyük olanların yap dediklerini yapmak, yapma diye tembih ettikleri şeyleri yapmamak demektir. En evvel, Allah Teâlâ Hazretlerine sonra Peygamberimiz Aleyhisselat-ü Vesselâm Hazretlerine ve sair hep Peygamberan-ı Zîşan Hazretlerine ve bade padişahımıza, anaya, babaya, büyük karındaşa, akrabaya ve bizden büyük olanlara itaat edilmek ve vacibattandır. Allah Teâlâ hazretleri cümle şeylerin halikı olduğundan bizleri dahi yoktan var ederek, hakkımızda bunca şeyleri in'am ve ihsan etmiş ve kâffe-i mahlûkatın sahibi yegânesi bulunmuş olduğundan naşi, zatı ulûhiyetine itaat eylemek farz-ı ayndır. Peygamberimiz Aleyhisselatü vesselâm hazretlerimiz Tanrı Teâlâ hazretlerinin, biz aciz kullarının iyilikleri için buyurmuş olduğu her emir ve iradesini beyan buyurarak bizleri cahillikten ve kötülükten kurtarıp cümlemize hak yolunu gösterdiği için kendilerine itaat etmek üzerimize vâcibdir. Sair gelmiş ve din kurmuş hep peygamberlere dahi hürmet eylemek ve her birerlerine hak peygamberimiz tanımak diyanet iktizasındandır. Allah Teâlâ Hazretlerinin emirlerine ve peygamberlerinin tembihlerine itaat eylemeyen, tekmil-i hayvanlardan akılsız olduğu gibi insanların dahi en cahili ve nankörüdür bakınız at eşek köpek inek koç herhangi bir hayvan olursa sahibini asla incitmez yani taciz ısırılmaz süsmez, üzmez. Bunun için çünkü karnının doymasını sahibinin yüzünden olduğunu pekâlâ bilir de onun için incitmez. İşte herhangi bir hayvan olursa, sahibine itaat eylediği halde Cenâb-ı Hakkın yine kendimizin iyilikleri için buyurmuş olduğu emirlerine ve o emirleri bizlere bildiren peygamberine itaat etmeyen tekmil-i hayvanlardan akılsız değil midir? Burasını hocalarınız, babalarınız size daha iyi anlatalar. Gelelim, hayvanlardan bazı hayvan vardır ki, nankörlük eder, yani yem yediren sahibini teper ısırır. Lâkin böyle azgın hayvanı sahibi ne yapar. At ise döver döver satar, köpek ise döver kovar. Koç is ya satar yahut keser. Sen de olsan öyle

yaparsın değil mi? Hal böyle olunca Tanrı Teâlâ hazretlerinin hakkımızda vermiş olduğu bunca nimetlerin kadrini bilmeyip de kendisine ve peygamberine itaat eylemeyen insanların en cahili en nankörü değil midir? İyice düşününüz, ısırın tepen haşere hayvanları sahibi dövüp de ettiği gibi Cenab-ı Hakka ve peygamberine itaat eylemeyi dahi, Allah Zül Celâl Hazretleri dergâh-ı âliyyesinden uzak eder. Matbuamıza itaat gelince padişah umum bir milletin hâkimi, yani en büyüğü, olduğu cihetle milletin bir peder-i şefikidir. Şefkatli bir baba evlâdının saadeti için pek çok fedakârlıklar eylediği misüllü, padişah da evlâdı hükmünde olan milletin ırz, can ve mallarını muhafaza ve esirgemekle beraber her işte adalet ve hakkaniyet icra eyler. İşte padişahımız sultan Abdülhamit Han Sâni Hazretleri bu hasletlere tamamen malik bir padişah -ı adaleti iktina' olduklarından, hakikaten milletin birer peder-i şefiki hami-i hukukîdir. İşte, herhâlde ve zamanda padişahımıza itaat eylemek boynumuza borçtur. Ebeveyne itaate gelelim, valide, peder insanın vücuda gelmesine sebep oldukları misüllü, doğduğundan ta büyüyünceye kadar, tahammül olunmaz birçok eziyet ve meşakkat çekip ve çok da para sarf edip besleyerek, meydana getirdikleri cihetle bunların hakları pek büyüktür. Bu sebeple, babaya, anaya ne derecede itaat olunsa, yine de haklarının bin de biri ödenemez. Bunun için herhâlde babanın ananın sözlerine itaat ederek, her zaman da itaat ederek hizmetlerinden geri durmamaya çalışılmalıdır. Âlime, akrabaya ve sair büyüklere bu ricali olduğumuz itaate sözü getirince bir millette ulema olmazsa, o memleketin milleti cahillikten kurtulamayıp her türlü fenalığa dûçâr olurlar. Fakat uleması olan memleketin ahali pek çok iyilik görürler. Çünkü ulema kısmı fenalıktan görülecek zararları ve iyilikten gelecek faideleri anlatarak, herkesi doğru yola götürüp, fenalık olmağa meydan vermezler. Bu halde, ulemaya ne derecelerde hürmet ve itaate bu ricali olduğumuzu mülâhaza etmelidir. Akrabalar dostlara da itaat eylemek lâzım olduğunu kendiniz bulunuz. İtaatin daha pek çok faideleri vardır. Ancak hepsi yazılacak olsa sözler, pek uzun olacağından birazını da hocalarınız ve pederleriniz anlatalar. Hülâsa kimseyi incitmemek ve kimsenin düşmanlığını kazanmamak için herkesle hoş geçinmek bir türlü itaat olduğundan insan kendi selâmeti için daima itaat üzere bulunmalıdır evlâtlar.

Mektup Ekleri

EK-21/ Mehmed Şemseddin, “Bir Mektup”, *Çocuklara Talim*, S. 8, 1888, s. 68-69.

BİR MEKTUP

Azizim Kâmil Efendi,

Birisi bana bambu nedir? diye sordu. Ben bunun ne demek olduğunu bilirim de arkadaşlarımdan bazıları benim bildiğimin başka türlü olduğunu söylediklerinden, hangimizin söylediğinin doğru olduğuna bir türlü karar veremedik. Cemal Efendi, “Bambu şebeğe benzeyen bir cins hayvandır.” deyip Tahsin Bey ise koyu mavi renkte bir taşır iddiasında bulunuyor. Ben de Hindistan’da bulunan bir cins siyah adamlara bambu denilir, olduğunu söylüyorum. Şimdi size rica ederim ki, bunların hangisi doğru ise bildirirseniz, bununla beraber Cemal Efendi ile Tahsin Beyin bir şey bilmediklerini beyan edesiniz. Zira Hindistan’da bulunan ve başlarında kocaman beyaz sarık sarılı olan adamlara bambu demezler mi? Hâlbuki arkadaşlarımdan benimle eğlenirler, hele benim bildiğim doğru değil midir?

Aziz

Cevap

Azizim Nazım Bey,

Mektubunuzu okuduğum zaman o derece kahkaha ile güldüm ki, dizimde yatmış olan kedi sıçrayıp kaçtı. Bambu Hindistan’da ve Çin’de bulunur, gayet büyük bir cins kamıştır ki oralarda bunu hane yapmakta ve sair pek çok şeyde kullanılır.

Bu kamışı hiç görmediniz mi? Başlarında kocaman beyaz sarık olanlara Bambu değil Hindu derler. Eğer bunu bana sorduğunuz suali başka bir kimseye soracak olsa idiniz. Size pek çok gülerdi. Şu mektupların yazılışından anlaşıldığına göre çok kimseler kendilerini âlim ve zeki zannederek bilmediği şeyler üzerine bahis ederler. Hâlbuki bahis ettikleri şeylerin dokuzunu bilmezler de her biri bir söz söyler. Hele bazıları da bilmediğini, bilmeyip kendi dediğinin doğru olduğunu iddia ederek inat üzere bulunur. İnsan olan insan, bilmediği şey üzerine iddia etmeyip erbabından öğrenmeye cehd eder. O halde kimsenin yanında mahcup olmaz.

EK-22/ İmzasız, “İlk Hasbihal”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 3, 1923, s. 18.

İLK HASBİHAL

Yalnız çocuklar için yazan kalemimi tekrar aldığım zaman yirmi beş senelik bir ağırlığın tabaka tabaka omuzlarımdan kalktığını duydum. *Çocuk Postası*' nın karileri karşısında bir ağabey neşesi, bir ağabey gençliği hissiyatımı aydınlattı.

“Çok yaşamak için daima çocuk kalınız” diyen İngiliz düşünürünü hatırladım. Küçük karilerim, ben derslerimi ve yazılarımı size hasredince zannediyorum ki hiç ihtiyarlamayacağım.

Siz fena, buhranlı bir kıtlıktan çıktınız. Zaten çocuk edebiyatında öteden beri fakir olan matbuatımız mütarekeden sonra büsbütün kurumuş, tek tük ıtıratsız birkaç yaprak, sizde hiçbir dikkat ve ehemmiyet uyandırmaksızın sönüp gitmiştir. Başka memleketlerin çocuk matbuatına verdiği himmete ve bunun semeresi olarak gördüğümüz mebzuliyete karşı sizin mahrumiyetiniz pek feci ve telafiye pek muhtaçtı. Çocuk mecmuaları neşreden az zevata bu mahrumiyetten bahsedince “Henüz mevsimi değil, Eylül gelsin de...” diyorlardı. İşte Eylül! Ortada “*Çocuk Postası*”ndan başka bir şey yok! Buna şükür ve neşredenlere teşekkür ettikten sonra size yeni bir mektepten bahsedeceğim:

Amerika'nın Orego[n] eyaletinde seyyar oduncular var. Bunlar uzak ve muhtelif ormanlarda senelerce odun kesmek ve toplamakla meşgul. Böyle olduğu için ailelerini daima beraber[lerinde] gezdirmek ve ormanlarda seyyar bir halde yaşamak mecburiyetindedir. Böyle bir oduncunun çocuğu nasıl tahsil edebilir? Eyalet maarif müdürü derhâl bir çare bulmuş. Resimde gördüğünüz şekilde bir vagon yaptırmış. Buna bir muallim odası ve bir yemekhane ilave et[tir]miş. Vagon oduncuların çalıştığı mıntıkaya kadar raylardan istifade ederek [geliyor] ve dersler muntazaman devam ediyor. Mektebin şimdilik otuz kadar talebesi var. Tatil günleri de dersane bir salon hizmeti görüyor. Odunculara mesleklerine dair konferanslar veriliyor.

İngiliz gazeteleri “Talebesinden Ayrılmayan Bir Mektep” ser levhasıyla bu icattan uzun uzadıya bahsediyorlar ve müteşebbislerini alkışlıyorlar.

Ben bir bunu bir de Büyükdere gibi kalabalık ve çocukları çoktan beri tahsilden mahrum bir köyümüzün hala bir mektep binasına malik olmadığını düşününce aramızdaki mesafenin azameti tüyleri[mi] ürpertiyor.

Harpte yalnız bir şey beklenir: zafer. Salahta yalnız bir gaye vardır: tahsil.

Zafer için ordu ve silah ne ise tahsil için de maarif ve matbuat odur.

Dua edelim de bize zafer tayin edenler salahın gayesin[e] de istihsalde muvaffak olsunlar.

EK-23/ İmzasız, “Mesut Hafta”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 6, 1923, s. 41.

MESUT HAFTA

Kalplere matem ve gözlere karanlık veren beş seneden sonra bir gün uyandığınız vakit kalplerinizi sevinç ve gözlerinizi aydınlık içinde buldunuz. O gün babalarınız size daha yakın, anneleriniz size daha şefkatli ve hocalarınız daha neşeli geldi. Mektebinize gitmek için sokaklardan geçtiğiniz zaman sanki her şey size gülüyor, her şey:

— Beni kucaklamaz mısın? Bak seninim, artık büsbütün seninim... De[diğini] zannediyordunuz. Evet, o gün her şey sizindi, her şey tekrar sizin olmuştu. Müebbeden sizin olmuştu...

Ah, aziz çocuğum! Küçük başının büyük macerasını hayatının en mesut deminde gördün. Yeni açan çiçekler nasıl bahara ve ilk rüzgârlar nasıl baharistana muhtaç ise sen de tebessüm ve iltifata muhtaç olduğun bir günde en büyük felaketin en acı azabını mini mini kalbinde duydun... Kim bilir belki babanı evinden alıp uzaklara, meçhul ve yabancı illere götürdüler. Annen gizli gizli gözyaşları döktü. Ve sen evde bakımsız, kimsesiz kaldın. Derin bir karanlık içinde gözlerin görececek bir ışık ve ellerin tutunacak hiçbir şey bulamadan yalnız, kimsesiz kaldın. Sokaklarda yabancı dudakları, senin masum ıstırabına karşı müstehzi bir handeyle boğuldu. Vahşi eller, koynunda taşıdığı bayrağı ayaklar altında çiğnedi. Hayatı mezar, ümidi matem olarak tanıdığın o günlerde cihana göğsünü şahsından mütegayyirdir.

Ey genç! Bugün gözlerinin önünde bir ışık yandı. Ve kalbinde en yüksek saadetin en derin heyecanını duydun. Bu gözlerinin önünde yanan ışık, hürriyet ve hâkimiyetin

nurudur. Sana onu, milletinin azm-i sebatı getirdi. Ve kalbinde duyduğun o büyük saadet günler[in]den biri kucağında taşıdı[ğ]n kahraman ordunun zaferi ve galebesidir. O zaferi asker, hayatı ve fedakârlığıyla kazandı.

Sen ve o ayrı şeyler değilsiniz. Onun Sakarya'da, İzmir kapılarında dök[tü]ğü kan, senin damarlarında dolaşan kandır. O, mübarek gazasıyla sana bugünün heyecan ve ulviyetini gösterdi. Sen, bugünkü gayretinle ona olan borcunu yarın öde[ye]ceksin.

Denizler nasıl ırmaklara, çiçekler bahara ve kuşlar yuvalarına muhtaç ise sen de bu vatana onlardan daha ziyade muhtaçsın. Vatanını kurtaranları alkışlarken ta bağrından kopan yemini[ni] unutma! O yemin sana daima mukaddes vazifeni, vatana olan borcunu hatırlatsın... Düşünki bugün onun sana verdiklerini yarın sen yeni nesillere tevdi ve teslim etmek mecburiyetinde [kal]acaksın.

Hazırlan ey genç! Vatana olan borcunu dürüst bir surette ödemek için hazırlan!

Sohbet Ekleri

EK-24/ Mehmed Şemseddin, "Perhizkârlık", *Çocuklara Talim*, S. 1, 1887, s. 2.

PERHİZKÂRLIK

Perhiz sözünü okuyunca, hastalar için perhize dair tembihat yazıyorum zannetmeyin. Perhiz; yalnız hastalar için değil, sağ adamlar için dahi en lazım olan şeylerdendir. İşte bakınız perhizkârlık ne imiş: perhizkârlık; yemekte, içmekte, söylemekte kendimize birçok fenalıklar getirmeye sebep olan kötü huyları ve işleri yapmaktan nefsimizi zapt etmek demektir. Perhizkârlık edebin, terbiyenin başlıca şeylerinden biridir; Zira perhizkârlık tabiatımızın arzu eylediği birçok zararlardan sakındırır. Ve fenayı iyiden fark ettirerek insanı doğru yola getirir. Bu sebeple perhizkâr olanlar Allah Teâlâ hazretlerinin önünde makbul ve şerefli olduğu gibi insanlar arasında dahi hürmetli olurlar. Perhizkâr olmamak nasıldır? Şunlar gibidir ki mesela: Her gördüğümüzü, her bulduğumuzu aç gözlülük ile midemizin alacağından çok yemek ve tembellikle ziyade uyku uyumak sefahat etmek, vücudumuzu pis tutmak, elbisemizi kirletmek gibi yaraşksız hallerde bulunmak perhizkâr olmamak demektir.

EK-25/ İmzasız, “Musahabe”, Musavver Çocuk Postası, S. 7, 1923, s. 50.

MUSAHABE

Küçük okuyucularım...

Size bu hafta, temiz ve saf ruhlarınızı dinlendirecek tatlı zevkten bahsedeceğim. Mektebinizin küçük büyük hangi sınıfında olursanız olunuz bu tatlı zevki kesriniz tatmıştır. Fakat bundan mahrum olan zavallı arkadaşlarınız da vardır. Onlar, sınıfınızın bütün dertlerini dinleyerek, okuyarak öğrenen çalışkanlar yanında hakikaten bedbaht [o]lanlardır. Çünkü onlar, bahçedeki oyunlarını, sınıftaki derslere tercih eden tembel çocuklardır.

Hiç şüphem yok ki, bahsedeceğim bu güzel ve çok tatlı zevki merak etmeye başladınız. Öyle ise söyleyeyim, size bahsedeceğim: “Çalışma zevki” dir.

Mekteplerinizin bahçesinde arkadaşlarınızı incitmeyerek oynadığınız oyunlardan sonra dimağınız dinlenmiş bir halde hocalarınızın öğreteceği dersleri dinlersiniz. Sizin daima iyiliğinizi isteyen sevgili hocanızın bütün sözlerini öğrenmek ve anlamak isteyerek dinlerseniz akşam evinizde kitabınızı okurken ertesi gün vereceğiniz dersi anlamış, öğrenmiş olacaksınız. İşte bu “çalışma zevki”ni ertesi gün hocanın [sizi] takdir ettiği zaman tatmış olacaksınız.

Bilseniz bu zevk ne kadar tatlı ne kadar güzeldir. Sınıfınızın daima ön sıralarını tercih eden çalışkan mektepliler, size şimdi yapma[nız] lazım olan mühim bir vazifenizi ihtar edeceğim. O da derslerinizi bilmeyen arkadaşlarınızın bu tatlı zevkten kalmamaları için çalışma[nız]dır.

Ya... Oyunlardan kendini alamayan yahut öğrenmek istedikleri halde zihinleri almayan o arkadaşlarınızı yanınıza alıp bildiklerinizi öğretir iseniz onlar da bu tatlı zevki tadarak çalışmaya alışacaklardır. Onlar da bu “çalışmak zevki”ni tattıkları için sizin gibi hocalarının, anne ve babalarının takdirlerine nail olacaklardır.

Günlük Ekleri

EK-26/ İmzasız, “Gelmeyenler”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 7, 1923, s. 49.

GELMEYENLER

Yeğenimin defterinden...

Bugün annem, beni yanına çağırdı. Gözleri dolgun, benzi sararmış ve sesi titrekti. Henüz pek taze duran ince, yorgun siması[nın] etrafındaki kır saçları, genç yaşında çok elem gördüğünü söylüyor gibiydi. Ta gözlerimin içine bakarak bir lahza düşündü, sonra sordu:

— Bugün neler gördün kızım, anlat...

Annemi çoktan beri bu kadar hazin bir sima ile görmemiştim, âdeta korktum:

— Anne, hasta mısın? Dedim. Söyle nen var, niçin mahzunsun?

Annem hiç tavrını bozmadı. Dirseklerini dizine, sivri çenesini avuçlarına dayamış hala o derin düşünce içinde idi. Dikkat ettim, gözlerinden inen iki damla yaş yanaklarından sızarak avuçları içinde kayboldu. Sonra hep o vaziyeti muhafaza ederek söze başladı:

— Bugün neşeli bir gündü değil mi yavrum? Sokaklar baştanbaşa donanmıştı. Her taraf kalabalıktı. Siz, mini mini mektepliler en temiz, en güzel elbiselerinizi giymiş, sokak kenarlarına dizilmiştiniz. Gelecek kahramanları bekliyordunuz. Biraz sonra onlar geçtiler. Hepiniz büyük bir heyecan içinde onları, kalplerinizin bütün kuvveti, ruhunuzun bütün himmeti ile alkışladınız. İşte yavrum, senin baban da böyle bir günde gitmişti.

Annem durdu, gözleri uzakta bir hayal arar gibi derinlere uzandı. Sonra tekrar bana dönerek devam etti:

— O gün de tıpkı böyle bir gündü. Yine sokaklar kalabalık ve her taraf donanmıştı. Babanı heyecan içinde teşci etmiştik. O, çok uzak bir memlekete, galiba [Kaf]kas hudutlarına gitmişti. Gitti ve bir daha gelmedi yavrum, bir daha gelmedi... İşte şimdi, o kahraman askerlerimiz bu güzel şehrimize girerken ben onu, zavallı babanı düşündüm. Ah, yavrum! Bu dakikada kim bilir böyle, tıpkı benim gibi düşünen ne kadar valideler ve senin gibi öksüz kalmış ne kadar yetimler var... Fakat sen bahtiyarsın. Baban mukaddes vatanı için canını verdi. Ve sen kıymetli bir şehidin evladı oldun. Bak, hiçbir

mahrumiyet içinde değilsin; mektebine gidiyor, okuyor, çalışıyor ve öğreniyorsun. Evinde pişen sıcak bir çorban ve yiyecek taze ekmeğin var. Ya, düşün yavrum! Bunları bulamayan ne kadar şehit evladı vardır ki bugün gelen askerlerde babalarının hayallerini sezerek kalplerinin sevince karışan hüznünü duydular. Fakat onlar da senin gibi bütün bir milletin evladı oldu. Sen, onların en yakın kardeşi[si]n. Daima, böyle zaferler kazanmış asker alayları şehre girerken onları düşün, bayram sabahları şehit çocukları için ümit ve teselliye koş!

Annem burada sustu. Gözlerinde parlayan iki damla yaş, bana gideceğim yolun ilahi bir ışığı gibi rehberlik ediyordu.

Manzum Masal Ekleri

EK-27/ Necdet Rüştü, “Korku Bilmeyen Çoban”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 8, 1923, s. 60.

KORKU BİLMİYEN ÇOBAN

Bir karlı kış gecesi,	Isınırken sessizce
Hava pek fazla soğuk.	Odamızda üç kardeş,
Çılgın rüzgâr sesi,	Baktık, sobada ateş
İnlerdi boğuk boğuk.	Bir kor kümesi olmuş,
Tam üç gündün beri	Oda hararet dolmuş.
Etraf karla dolmuştu.	Benim arkamda hırkam,
Sokakların her yeri	Kapalı göğsüm, yakam.
Hep bembeyaz olmuştu.	Gözlerim pek süzölmüş,
Müthiş soğuk çıkararak	Bir köşeye büzölmüş
Donmuştu bütün sular.	Dedemi bekliyorum,
Kapanmıştı her sokak	Söylesin diye masal.
Dizlere çıkınca kar.	Dedem omzunda bir şal,
İşte böyle bir gece,	Sırtında kürkü samur

İçiyordu ıhlamur.
 Üç kardeş yalvardık,
 Etrafını hep sardık,
 Aksakallı dedemin.
 Dedik: Hani sen demin
 Sessizce durursanız
 Uslu otursanız
 Masal söylerim size,
 Diye vadettin bize.
 Bizi etrafına al,
 Söyle güzel bir masal.
 Bak, uslu oturduk biz,
 Bizim güzel dedemiz.
 Dedemiz gülümsedi,
 Sonra yavaşça dedi:
 —Öyle ise toplanın,
 Karşımda sıralanın.
 Söyle[ye]yim bir hikâye...
 Biz ki hikâye diye
 Düşerdik bir sevince...
 * * * *
 İşte bir soğuk gece
 Bundan on dört yıl evvel,
 Çocukluğun en güzel,
 O tatlı günlerinde
 Dedemiz minderinde

Bize masal söylerdi.
 Dinleyin yavrum, derdi:
 * * * *
 —Evvel zaman içinde,
 Kalbur saman içinde
 Cesur bir çoban varmış.
 Bu çoban hep sorarmış,
 Bilemedim kaç senedir,
 Dünyada korku nedir?
 Bilmem nasıl şeydir
 Söyleyin nedir korku?
 * * * *
 Bu korku bilmez çoban,
 Sorarak hayli zaman
 Korku nedir, diyerek
 Yıllarca vermiş emek.
 Nihayet bir gün bıkmış,
 Uzak yollara çıkmış.
 Omuzunda dağarcık,
 Ayaklarında çarık.
 Korkuyu aramaya,
 Arayıp taramaya.
 * * * *
 Hep gece gündüz gitmiş,
 Dere tepe düz gitmiş.
 Aşıp dağlardan bütün,

Nihayet varmış bir gün

Güzel bir köye çoban.

Bir köy ki her gün akan

Derelerin yatağı.

Bakarsak sağa sola

Bir cennet kadar güzel

Hatta dünyaya bedel.

Çiçekli bahçeleri var,

[Du]manlı dağları...

* * * *

[Gezer]ek senelerce,

[Dağ]larda her gece.

[Ar]tık çoban yorulmuş,

[Bir] köy kahvesi bulmuş.

[Gir]miş hemen içeri,

[Bir] kenara oturmuş,

[Ra]hatça bağdaş kurmuş.

[Saf] kalpli Çoban Memiş,

[Kah]ve halkına demiş:

Merhaba ağalar!

[Hep]si demiş: Merhaba!

[Ak]sakallı bir baba,

[De]miş: Ey oğul söyle,

[Ne]reden geldin böyle?

[O] sözü duyup çoban,

Cevap vermiş o zaman:

Memleketim Ödemiş,

[İs]mim de Çoban Memiş!

[Bu] yerlerden uzakta,

O sevgili toprakta,

[Ben] çobanlık ederdim,

Davalarını güderdim.

Bir gün köyümden çıktım,

Artık usandım, bıktım,

Kalbimdeki meraktan...

Çünkü benim kaç zaman

Aradığım bir şey var:

Onu herkese sorar,

Anlatın bana derim.

Pek çok merak ederdim,

Ben bunu kaç senedir,

Söyleyin korku nedir?

* * * *

Girdim yirmi yaşına,

Gelmedi ki başıma

Şu dünyada bir korku,

Ne garip meraktır bu!

Artık sormaktan bıktım,

Bir gün köyümden çıktım

Korkuyu aramaya,

Gittim hayli uzağa...

Hep yürüyüp ileri,

Uzak yakın illeri
 Dolaştım adım adım,
 Korku nerde aradım.
 Gezdim de senelerce,
 Ne gündüz ne de gece
 Göze girmedi uyku,
 Bilmem ki nerde korku?
 * * * *
 Kahvede genç, ihtiyar,
 Bu sözlere şaşılar.
 İhtiyarlar gülüştü,
 Gençler hayrete düştü.
 Çobana bir ihtiyar,
 Dedi: Bir çaresi var,
 Emin ol, bu merakın.
 Nasıl şey imiş korku,
 Hemen ifa ederim,
 Mezarlığa giderim.
 Hatta etmeden telaş,

Pek müşkül değildir bu!
 Gün batınca bu akşam
 Yola çıkarak, tam
 İki saat yürürsen
 Bir mezarlık görürsün.
 Olunca gece yarısı
 Gezerek mezarları,
 Sayarak birer birer
 Kaç tanedir haber ver.
 Çoban bu söze güldü,
 Bu sanki pek müşküldü,
 Onun cesaretine!
 Bakarak saatine
 Dedi, daha vakit var,
 Akşam kararsın sular.

-Bitmedi-

EK-28/ Necdet Rüştü, “Korku Bilmeyen Çoban”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 9, 1923, s. 64.

-Mabadi-

Sayarım yavaş yavaş

* * *

Mezarları bütün,

Yalnız durup bir zaman

Söylerim ertesi gün.

Dinlenirse uzaktan

Nihayet akşam oldu,

Sesler duyuluyordu:

Günün ışığı söndü.

Köpekler uluyordu.

Köye çöktü karanlık,

İnlerken vahşi rüzgâr,

Vakit gelmişti artık.

Göklerde yıldızlar

* * *

Ona gülümsüyordu.

Çoban yollara baktı,

Zülûmat bir duvar gibi

Sonra kahveden kalktı.

Titriyordu kalbi.

Bakmadan sağ[ı]na soluna,

Aksedip derin derin

[Devam] eyledi yoluna.

Bu karanlık köylerin

* * *

Uzadıkça gecesini

Ufukta eriyip gün,

Keskin bir çan sesi.

Kaçarak bütün bütün

Korku bilmeyen çoban

Hep karara karara

Yürüyüp hayli zaman

Yabancı diyarlara

Köylerden uzaklaştı,

Ziyasını dökmüştü,

Mezarlığa yaklaştı.

Bir karanlık çökmüştü.

Yürüyüp az bir zaman

Şimdi her yer ıssız,

Sonra gördü uzaktan,

Köyler sessiz sedasız,

Sık ağaçlı bir yeri,

Gürültüsüz kalmıştı,

Karanlık servileri.

Bir uykuya dalmıştı.

Korkmadan ilerledi,

İçinden şöyle dedi:
 Bu mezarlığa girer,
 Taşları birer birer
 Sayarım, gün doğarken
 Köye dönerim erken
 Veririm halka haber.
 Çoban bu sözleri der,
 Mezarlığa girer.
 Mezarları hep tek tek
 Elini sürüp sayar,
 Der ki: Yüz tane var!
 Yere sürüp elini,
 Görür ki bir de yeni
 Kazılmış bir mezar var.
 O zaman baştan sayar,
 Der ki: Tam yüz bir oldu.
 Vücudum pek yoruldu,
 Mezar saymaktan bütün.
 Şuracıkta bir tütün

Sararım biraz durup
 Bir kenara oturup
 Çoban bir yer ararken
 Tütünü sararken
 Çekemedi bir nefes,
 Arkasından sert bir ses
 Der ki: Hiç kaçma, dur!
 Biri der: Dur deme, vur!
 Çoban bakar her yeri,
 Vücutları pek iri,
 İki korkunç eşkıya
 Birden çıkıp ortaya
 Öldürecekler onu
 Çoban görünce bunu
 Çekerek Bismillah
 Bir taş alarak ele
 Hiddetlenir, köpürür,
 Hırsızları öldürür.

-Mabadi-

EK-29/ Necdet Rüştü, “Korku Bilmeyen Çoban”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 10, 1923, s. 68.

-Mabadi-

Sonra kahraman çoban
 Bir dakika durmadan
 Bir mezar taşı bulur,

Üzerine oturur.
 Tütünü sara sara
 İçer orada sigara.

Oturup rahat rahat
 Mezarlıkta üç saat
 Canı sıkılır kalkar,
 Ufuklara bir bakar:
 Zaten güneş doğuyor,
 Nur zulmeti boğuyor.
 Güneş nurlar yayınca,
 Etrafın olmayınca
 Öğle vaktinden farkı
 Çoban bir yanık şarkı
 Hep söyleye söyleye
 Yolların doğru köye.
 * * *
 Gelmeden köye çoban
 Bu korkunç bahsi duyan
 Köylerin uzak yakın
 Yerinden akın akın
 Bir yere gelip halkı
 Olmaz mahşerden farkı.
 Kadın, kız, genç, ihtiyar
 Herkesin merakı var.
 Bekleyenlerin kalbi
 Atıyor bir kuş gibi.
 Toplanıp birer birer
 Yollarda gezinenler
 Meraktan bıkıyor.

Gürültüler çıkıyor
 Her kafadan başka ses.
 Sabırsızlanıp herkes
 Kimi keder ediyor,
 Kimi yazıktır, diyor
 Öyle cesur bir gence.
 Allah bilir ki, bence
 Öyle delilik eden
 O mezarlığa giden
 Bir dakika sağ kalamaz.
 Bunu aklım hiç almaz:
 Vücudu anlı şanlı
 Bir çoban delikanlı,
 Perilerle cinlerin
 Yatağı olan yerin
 Koynuna atılamaz.
 Unuttuk mu, geçen yaz
 Muhtarın oğlu Hasan,
 Bekçinin deli oğlan,
 Sakaların Kıl Bıyık,
 Bir de bizim Pis Bıyık,
 Toplanarak dört kişi,
 Bırakarak her işi,
 Sabırsızca, sessizce
 Köyden çıkıp bir gece
 Görmek için cinleri

O tehlikeli yeri
 Dolaşmıştı, gezmişti,
 Ertesi gün sızmıştı
 Köy[e] bilinmez bir keder
 O gün rahmetli peder,
 Gidip hepsini bulmuş,
 Fakat hepsi yorulmuş.
 Cinlerle olmaz şaka
 Hiç şüphem yok, mutlaka
 Bu korku bilmez çoban,
 Gidecek köye kurban
 * * *
 Halk bunları söylerken
 Pek çok merak ederken
 Köyün mezarlık yolu
 Üstünde sevinç dolu
 Haykırmalar yükseldi,
 Atlılar dedi: Geldi,
 Bir kılında yok ziyan
 Korku bilmeyen çoban!
 * * *
 Ahali birden coştı,
 Yollara birden koştu.
 Baktılar Çoban Memiş,
 Elinde birçok yemiş
 Diyor ki: Pek çok zaman

Korku arayan çoban
 Size neler topladı...
 * * *
 Sevincinden hopladı
 Genç, yaşlı, kadın, erkek
 Türküler söyleyerek.
 * * *
 Sonra bütün köylüler
 Okşayıp birer birer,
 Dediler: Geçmiş olsun!
 Kimi: Çok yaşa tosun!
 Kimi: Ey, delikanlı!
 [Ki]mi cura bağla[dı]
 Kimi kadın ağla[dı]
 Oturup sevincinden.
 * * *
 Çoban halkın içinden
 Şaşarak bu telaşa,
 Çekilip baştanbaşa
 Macerayı söyledi.
 En sonra meyus dedi:
 Fakat korkuyu bulmadım
 Derdimden kurtulmadım.
 * * *
 Köyden bütün ahali
 Dinleyince bu hali,

Kahvede toplandılar,
 Geçen yazı andılar.
 Çünkü o yıl dört erkek
 Mezarlığa giderek
 Aramıştı cinleri
 Sonra o meşum yeri
 Ertesi gün köylüler
 Arayıp birer birer
 Boğulmuş bulmuşlardı.
 Demek bu cinin adı,
 Eşküyaymış hakikat.
 Hep köylüler o saat,
 Mezarlığa doğruldu,
 Eşküyaları buldu,
 Mezarlıkta gebermiş.
 Köylü böylece ermiş
 Eşküyadan halasa.
 Fakat gönlünde tasa
 Her zaman Çoban Memiş
 Rast geldiğine dermiş:
 Ben korkuyu bulmadım
 Meraktan kurtulmadım!

* * *
 Bir gün köyde imam,
 Demiş: Her gün çekip gam
 Bu genç helak olacak,
 Sararacak, solacak.
 Aramış kaç senedir,
 Ben bari korku nedir
 Göstereyim çobana
 Gelsin bir sabah bana.
 Ben ona bir pederim,
 Pek çok ikram ederim.
 Bir gün bende yemek yer,
 Bu maksadına erer!
 * * *
 Bunu duyunca Memiş,
 Omuz silkerek demiş:
 Korku bilmezdir adım,
 Onu kaç yıl bulamadım.
 Gezsem de bulamam yine
 Giren imam evine
 Hiç korkuyu bulur mu?
 İmamdan korkulur mu?

-Bitmedi-

Necdet RÜŞTÜ

EK-30/ Necdet Rüştü, “Korku Bilmeyen Çoban”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 11, 1923, s. 84.

-Geçen nüshamızdan mabadi-

Şaşarak hayli zaman	Ala turşulu lapa.
Nihayet gitmiş çoban	Sofraya geçip Memiş,
Gülerek için için,	Doyarak yemek yemiş.
Tecrübe etmek için	Fakat bakmış nihayet,
Hanesine imamın	İçerisi geniş gayet,
İmam her ihtimamın	Bir kapalı sahan var.
Üstünde etmiş hürmet	İmam ortaya koyar
Geçmiş bir iki saat.	Sahanı, çobana der:
Artık bakmış ki çoban,	Verirken ihtiyar peder,
Hiç eser yok korkudan!	Kapağı açar Memiş.
Hayret etmiş buna pek	Bu sahanda var yemiş.
Demiş: Ne olsa gerek	Kapağı üstünden at,
Davet etmeye sebep?	Yemişi bana uzat!
Daha beklesem hep	Açar kapağı çoban,
Eseri yok korkunun,	Fakat işte o zaman
Sonu bilemem ne bunun?	İçinden üç kuş uçar,
İşte tam o zaman,	Çoban birden sıçrar
İmam demiş ki: Çoban,	Oturduğu yerden
Gel sofraya gidelim,	Bir “Ay!” deyip derinden.
Biraz taam edelim.	* * *
Çoban yerinden kalkmış,	O dakika imam der:
Sofraya gidip bakmış:	Bak, bu ihtiyar peder
Bir güzel sıcak çorba,	Seni, ey cesur çoban,

Kurtardı merakından!

Sen ki nice senedir

Korku denen

Şey nedir,

Diye gezip dolaştın,

Dağlar, tepeler aştın,

Korkuyu bulamadın.

Fakat oldu muradın:

Ben satın alıp üç kuş,

İşte bu sahana koymuş,

Üstünü kapatmıştım.

Kuşlar kapalı kaldı,

Hapis olmaktan bunaldı.

Sen kapağı açınca,

Kuşlar birden kaçınca

Bak birden bire korktun.

Çünkü farkında yoktun,

Burada kuş olduğundan.

Kurtul artık meraktan,

Korkuyu bulan çoban!

Çoban muradına ermiş,

İmam da ona vermiş,

Kızını, yapıp düğün

Tam kırk gece kırk gün.

* * *

Çobanla kız şu dünyada,

Vasıl olmuş saadete.

Onlar ermiş muradına,

Biz çıkalım kerevete

Necdet Rüştü

Şiir Ekleri

EK-31/ Necdet Rüştü, “Çiftçi Çocuğu”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 3, 1923, s. 19.

ÇİFTÇİ ÇOCUĞU

Dağ başında bir evim var,

Bir ev değil, bir dört duvar.

Bu yıl bastı yüz yaşına

* * *

Şehirlerden uzak, kaçmış,

Kırlar ona kucak açmış,

O da koşmuş dağ başına.

* * *

Çok ihtiyar evim fakat

Ne bir yeri çürük, sakat

Görünüşte ne de eski.

* * *

Ufka bakar üst katı da
 Gizli kalmak bu çatıda,
 Öyle tatlı bir heves ki...
 * * *

Hangi köylü temel atmış,
 Hangi çoban onu çatmış,
 Göğe [ha]yran bu dağlara...
 * * *

Gün doğarken dalarım ben
 Eser rüzgârdan dökülen
 Hazin dolu sedalara.
 * * *

Babam burada çift sürer
 Anam bana her gün derdi:
 Sen de çiftçi olacaksın.
 Vereceğin her emekle
 Bu topraktan ümit bekle.
 Ondan hayat bulacaksın.
 * * *

Sapasağlam kolum, elim
 Ziraattır hep emelim,
 Benim büyüdüğüm zaman.
 * * *

Bu kırlarda yaşıyorum,
 Otlatarak aşıyorum,
 Davarımı ovalardan.

* * *
 Hatırında tut bunu her an:
 Zengin olur çiftçi olan.
 İstedğin başka nedir?
 * * *
 Ey arkadaş bil bunu sen,
 Tohum atıp eker isen
 Topraklar bir hazinedir.

Necdet Rüştü

EK-32/ Osman Nuri, “Çiçekleri Sevelim”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 6, 1923, s. 43.

ÇİÇEKLERİ SEVELİM

Kardeşim pek mini mini

Tutuyordum ben elini.

Kardeşim çok yaramaz,

Bir dakika duramaz.

Çayırlarda, çimenlerde,

Çiçeklerin açtığı yerde

Koşuyoruz, geziyoruz,

Çiçekleri eziyoruz.

Çiçekleri Hakk yaratmış,

Çayırlara serpip atmış.

Onları korumak iyi,

Ezmek günah papatyayı,

Ziyet verir o kırlara,

Yeşil renkli bayırlara...

Osman Nuri

EK-33/ Güzide Osman, “Küçük Mektepliye”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 13, 1923, s. 100.

KÜÇÜK MEKTEPLİYE

Mekteptir muabbidi [hepinizin]

Fazilet istiyor her bir din

Çalışmak vazifen fakat bil,

Hakikat önünde dur, eğil!

* * *

Bir sağlam fikirle bir metin

Ahlakı bekliyor milletin.

Yücelmek yücelenmek istersen,

Marifet ve ilmi sev öğren...

Ey mektepli! Vazife bu:

Yükselt artık güzel yurdu...

Güzide Osman

Fıkra Ekleri

EK-34/ İmzasız, “Kocaman Lahana”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 1, 1923, s. 4.

KOCAMAN LAHANA

Dünyanın beş kıtasını dolaştığımı hikâye eden bir adamı beş altı kişi dikkatle dinliyorlardı. Bu seyyah birçok meraklı ve garip şeyler gördüğünden bahsediyordu. Bu sırada dedi ki:

— Japonya’da o kadar büyük lahanalar oluyor ki! Ben bir tanesini gördüm. Bunun yaprakları arasında elli atlı rahat rahat oturabilir.

Dinleyenlerden biri söze karışarak dedi:

— Bu lahana kadar fevkalade bir şeyi gördüm. Bir gün çarşıdan geçiyordum, baktım ki pek büyük bir tencere yapıyorlar. Üç yüz kişi dışarısında çalışıyorlar, yüz elli adam da içine girmiş kalaylıyorlardı.

Lahanayı söyleyen sordu:

— Bu kadar büyük tencereyi ne için yapıyorlardı? Diğeri cevap verdi:

— Sizin söylediğiniz lahanayı pişireceklerdi.

EK-35/ İmzasız, “Tuhaf Fıkralar”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 3, 1923, s. 21.

TUHAF FIKRALAR

Babasının servetin[den] ziyadesiyle mağrur olan kibirli bir çocuk, bir gün güzel bir beygir ile kırdan gezerken bir merkeple babasının tarlasına giden fakir bir mektep arkadaşına tesadüf etti. Zenginliğiyle iftihar eden çocuk, arkadaşının fakirliği ile eğlenmek için:

— Eşek nasıl gidiyor? Diye sual edince bu sözden müteessir olan fakir çocuk şöyle cevap verdi:

— Beygir ile gidiyor!

EK-36/ İmzasız, “Fikir Tatbiki”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 4, 1923, s. 26.

FİKİR TATBİKİ

Hoca:

— Ayıp değil mi, arkadaşına maymun demişsin! Talebe:

— Efendim bunda fena bir niyet yok. Geçen ders insanların maymundan azma olduğunu siz söylüyordunuz.

Azma: Biyolojide melez.

EK-37/ İmzasız, “Nüzhet’in Trampeti”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 9, 1923, s. 67.

NÜZHET’İN TRAMPETİ

Sünnet düğünü münasebetiyle amcası, Nüzhet’e güzel bir trampet hediye etti. Nüzhet’in sevincine artık payan yoktu. Sabahtan akşama kadar trampetiyle evin içindikileri rahatsız etmeye başladı. Nihayet babası tahammül edemeyerek trampeti aldı ve dolaba kilitleti. Birkaç gün sonra Nüzhet babasına yalvarmaya başladı:

- Kuzum, bey baba! Canım bey baba! Ne olur trampetimi ver.
- Olmaz! Yine kafamızı ağrıttacak, kulaklarımızın zarını patlatacak[sın] değil mi?
- Emin ol baba, söz veriyorum, trampeti siz uyurken çalacağım.

EK-38/ İmzasız, “Açıkgöz Nuri”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 10, 1923, s. 75.

AÇIKGÖZ NURİ

Ağa babası torunlarını görmeye geldi. Nuri’ye bir paket uzatarak:

- Nuri, dedi. Bu pakette iki tane pasta var. Büyüğünü sen al, küçüğünü de kardeşine ver. Nuri paketi açtı, baktı ki pastaların ikisi de bir büyüklükte. Hemen bir tanesinin yarısını ısırarak diğer yarısını küçük kardeşine uzattı:
- Al işte, küçüğünü sana veriyorum.

Eleştiri Ekleri

EK-39/ Gıdı Gıdı, “Ben Bir Sosyalistim”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 11, 1923, s. 85.

BEN BİR SOSYALİSTİM

(Monolog)

Evet, size açıkça söylüyorum... Ben sosyalistim. Hem de ihtilalci bir sosyalist! Bunu düne kadar bilmiyordum. Nasıl anladım? Pek kolay... Dün akşam bey babam gazetede, bilmem nerenin sosyalistleri ihtilal çıkaracaklarmış, diye okuyordu. Sosyalistin ne demek olduğunu sordum. Bey babam: “Her şeyde ve herkeste müsavatı isteyen insanlara sosyalist derler” dedi. Bu müsavatı ben de istiyordum. Müsavatsızlığa ben de kızılıyordum. Demek ben bu ana kadar sosyalist imişim de haberim yokmuş. Şimdi öğrendim... Artık bütün cesaret-i medeniyem ile kimseden korkmadan, çekinmeden cümle âleme ilan ediyorum: Ben bir sosyalistim! Hem de ihtilalci bir sosyalist! Bir mevki-i iktidara geçse idim her şeyi yapmak elimde olsa idi neler yapmazdım neler... Derhâl bir, yalnız bir tek kanunla her şeyi müsavi kılardım.

Görüyorsunuz ya ben, öyle tembel, yavaş yavaş ve korkarak iş gören takımlardan değilim. O ne demek efendim? Birtakım insanların birtakım şeylere malik olmalarına mukabil diğerlerinin bu şeylerden mahrum kalmaları muvafık-ı adalet, insaniyet ve müsavat mıdır?

Ah, dediğim gibi... Elimde bir parça iktidar olsa idi! Bir taraftan süpürge sapı, fasulye sırtığı, telgraf direği gibi upuzun insanları diğer bir karış boylu biçare cüceleri görünce insan nasıl tahammül eder? Hemen emir verirdim:

— Cüceleri uzatsınlar. Sırık gibi olanları da kısaltsınlar! Herkes boyca müsavi olsun...

Ya yağ tulumu gibi şişmiş koca karınlı, geniş enseli adamlara ne dersiniz? Bunların yanında çerez gibi sımsıska biçareleri görürseniz müsavatsızlığa kızmaz mısınız? Ben hemen emri verirdim:

— Zayıfları şişirsinler, şişkoları da baskıya koyarak yağlarını eritsinler. Herkes vücutça müsavi olsun.

Hele tahtakuruları ile pirelere o kadar hiddetleniyorum ki zenginlerin evlerinde hiç mi hiç yok. Hep biçare fakirlere musallat oluyorlar. Zavallıların zaten etleri, kanları kendilerine yetişmiyor. Bir de bu hayvanlara mı versinler? Hemen emrederdim:

— Bütün tahtakuruları ile pireleri toplasınlar, umum-ı müsavat dairesinde taksim etsinler.

Herkes azapça da müsavi olsun. Daha sonra hangi birisini söyleyeyim? Saymakla bitmez tükenmez ki... Bir tarafta bekâr erkekler dururken diğer tarafta evlilerin ailelerinden başka bir de kaynanaları var. Bu doğru mu? Muvaffak-ı insaniyet ve müsavat mı? Derhâl emir verirdim:

— Evliler zevceleri ile yalnız kalsınlar. Bütün kaynanaları da alıp bekârlara versinler.

“Bir taraftan yağ tulumu gibi şişmiş adamlar varken... Bu muvaffak-ı adalet ve müsavat mıdır?”

Herkes ailece de müsavi olsun. Son gün[ler]de bir takım insanların, ben Ankaralıyım yok sen İstanbullusun, diye birbirlerine kafa tuttıklarını görüyor ve işitiyorum. Bu ne demek? Bu ne müsavatsızlık! Hemen lazım gelenleri serian ve derhâl emirler verirdim:

— İstanbulluları Ankara'da doğurtsunlar, Ankaralıları [da] İstanbul'da... Ne Ankaralı kalsın ne de İstanbullu. Bu suretle herkes vata[n]ca da müsavi olsun.

Gıdı Gıdı

Atasözü Ekleri

EK-40/ Mehmed Şemseddin, “Darbimeseller”, *Çocuklara Talim*, S. 2, 1887, s. 16.

DARBİMESELLER

Ah deme, düşmanların oh demesinler.

Ben buçuk söylerim, sen bütün söyle.

Gece geldi ortaya, hayrı kaldı erteye.

EK-41/ Mehmed Şemseddin, “Darbimeseller”, *Çocuklara Talim*, S. 4, 1888, s. 35.

DARBİMESELLER

Isını [*] ağırlayan kemik atar itine.

Kisvetini kendisi alır diker?

Sen çelebi ben çelebi atı kim kaşır.

[]Is, Türkçe sahip ve efendi manasındadır.

EK-42/ Mehmed Şemseddin, “Darbimeseller”, *Çocuklara Talim*, S. 7, 1888, s. 56.

DARBİMESELLER

El benim etek senin

Ko aparsın su seni.

Osmanlı tavşanı araba ile tutar.

Hem sağır, hem sığır.

EK-43/ İmzasız, “Darbimeseller”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 1, 1923, s. 2.

DARBİMESELLER

İspatına mukadder olamadığın şeyi söyleme!

Âdem, âdem sayesinde âdem olur.

Âdemin kıymetini âdem bilir.

Âdem âdemden korkmaz, hatır sayar.

Âdem sormakla âlim olur.

Âdem ahabından bellidir.

Adam olacak çocuk bakışından bellidir.

Âdemin hayvaniyeti yemekle insaniyeti okumakla kaimdir.

EK-44/ İmzasız, “Darbimeseller”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 3, 1923, s. 19.

DARBİMESELLER

1. Âdemoğlunun elinden uçan ile kaçan kurtulma.
2. Aslan, kadına dokunmaz.
3. Er olan ekmeğini taştan çıkarır.
4. Ağustos böceği gibi cırlayan sonunda çatlar.

Hayvan Tanıtım Metinleri

EK-45/ Mehmed Şemseddin, “Terzi Kuşu”, *Çocuklara Talim*, S. 3, 1888, s. 19.

TERZİ KUŞU

Terzi kuşunun uzunca gagası vardır. Bu kuş yuvasını ağacın yaprakları arasına yapar. Yaprakların arasına yapar sözünden yuvayı ottan çöpten yapar, zannetmemelidir. Bir iki yaprağı bir araya getirerek ve yaprakları her taraftan birbirine dikerek hoş bir yuva yapar. Bu güzel kuşun böyle yapmasına sebep, yuvayı bir kimse görüp de yavruları

çalarlar korkusundan yuvasının saklı bulunması içindir. Terzi kuşu böyle yuvayı dikip yapmak için ipliği nereden buluyor? Nereden bulacak kendisi yapıyor. Pamuk tarlalarından pamuk toplayarak gagası ve ayakları ile büküp iplik yapar. Yuvayı yapacağı zaman, iki yaprağı münasip yerlerinden gagası ile delerek ipliği geçirir. Bu işte gagası ve ayaklarını kullanarak yuvayı meydana getirir. Süphanallah! İşte yuvasına bakınız. İki daha yavrusu yuvadan başlarını çıkarmışlar. Ne güzel görünüyorlar. Gördüğünüz ya, hanım kızlar hayvanken şu kuş bile kendisine lâzım olanı yine kendisi diyor. Siz de dikiş öğrenmeye gayret ediniz ki kendi esvabınızı kendiniz dikesiniz. Hanım kısmı kendi elbisesini diktirmek için başkalarına muhtaç olmak pek ayıptır. Terzi kuşu Çin’de ve Hindistan’ın bazı semtlerinde bulunur.

EK-46/ Mehmed Şemseddin, “Kaplan”, *Çocuklara Talim*, S. 5, 1888, s. 34-35.

KAPLAN

Kaplan kedi soyundaki hayvanların en güzelidir. Bu mahlûk hem Asya hem Afrika kıtasında bulunur. Bu hayvan bebr kadar büyük değildir. Lâkin endamı biberden daha yakışıklıdır. Derisi sarı olup üzerinde siyah güzel benekleri vardır.

Hindistan’da buna ağaç kedisi derler: Çünkü kedi gibi ağaçlara çıkar ve bir daldan öbür dala sıçrar. Bu haliyle aslan ve biberin avlayamadığı hayvanlardan pek çoğunu kolaylıkla yakalar. Kaplan insanlara avlanacağını hissettiği gibi kendisini ormanın en kuytu yerine gizler fakat köpekler dikenlerin çalılıkların arasını araştırıp onu çabuk bularak dışarıya çıkarırlar. Kaplan böyle barındığı yerden çıkarıldığı zaman kendisini kurtarmak için hemen bir ağacın üstüne çıkar. Ağaca çıkınca köpeklerden yakasını kurtarır. Lâkin avcıların tüfeklerinden kurtaramaz. Ancak avcıların bunu yakından avlayamazlar. Zira anında üzerlerine atılır. Bu sebeple, uzaktan nişan alarak vururlar. Bazı kere vurulduğu gibi aşağı düşüp ölür. Fakat aşağı düşüp ölmediği vakit yalnız yaralanmış ise avcıların üzerine sıçrar. Yaralı kaplanın dişleri ve pençeleriyle yaralanan avcılar pek çokturlar. Kaplan tilki gibi tavuk cinsinden olan hayvanların delisidir. Bu cihetle tilki misüllü fırsat kollayarak geceleyin tavuk kümeslerini gizlice dolaşır. Sabahleyin çiftlik sahipleri kümeslerinin ziyaret olunduğunu yani yoklandığını bilirler. Çünkü bazı zaman kümeden tavukların hepsini gitmiş görürler. Kaplan insana alışabilir.

Alışık kaplan pek oyunbaz olur. Bu hayvanın yavruları pek güzel olurlar. Ve kedi yavruları gibi birbiriyle oynarlar.

EK-47/ Mehmed Şemseddin, “Jaguar”, *Çocuklara Talim*, S. 8, 1888, s. 59-60.

JAGUAR

Bu hayvanın yeri Yeni Dünya'dır. Yani Amerika'dır. Cenubî Amerika'nın büyük ormanlarında çek çoğu vardır. Derisi siyah benekli olduğundan kaplana benzer, bu cihetle buna Amerika kaplanı denebilir. Jaguarın yiyebileceği şeylerden ziyade sevdiği maymun etidir. Lâkin tetik ve kurnaz maymunları kolaylıkla elde edemez. Bununla beraber maymunlar ağaçlarda uyurlarken ansızın bunları bastırarak mahuf pençesiyle bir iki vuruşta birkaçını yere düşürür. Seyyahlar pek çok kere ormanlarda jaguarın görülmesini ve maymunların acı acı haykırışlarını duyarlanmış ki, bu haykırışmaları jaguarın pençesi altında can vermekte olduklarını bildirir. Jaguar kudreti yetiştiği geyik, at ve sair hayvanları da yer. Bu mahlûk balığın dahi delisidir. Bu cihetle karada av bulamadığı halde, nehir kenarlarına giderek balık gözler. Gözlediği yere balık gelince onu da suyun içine dalarak keskin pençesiyle hızlıca vurup balığı tırnaklarına takılı halde dışarı çıkarır. Bu hayvan kuşları dahi avlayıp yer. En çok avladığı kuşlardır.

EK-48/ Mehmed Şemseddin, “Ayı Balığı”, *Çocuklara Talim*, S. 9, 1888, s. 69-70.

AYI BALIĞI

Ayı balığı göreniniz var mı? Adı ayı balığı bizim ve sair denizlerde bulunur. Lâkin büyük cinsi bahrî münce mid şimali ve bahrî muhit cenubî yani dış denizlerde görülür. Ayı balığı pek taaccüp olunacak mahlûkattır. Balıkları tutup yemek için bütün gün yüzer. Lâkin hava ile yaşadığı cihetle daima başı sudan dışarıda görülür.

Bu hayvanın salt başını gördüğünüz vakit kedi zannedersiniz. Çünkü bakışı kedi gibidir. Gözleri büyücek ve burnu enlidir. Kulakları oyuk delik gibidir. Vücudu balığa benzer. 4 adet kısa bacağı vardır. Bunlar sanki balık kanadı makamındadır. İki ön ayağının pençesi keskindir. Bu sebeple kayalara ve buzlara sarılarak çıkar. Art ayakları ördek ayağına benzer. Bu vasıta ile kolay ve iyi yüzebilir. Fakat karada bulunduğu zaman

kolay yürüyemez. Ayaklarını sürüştürerek yavaş yavaş yürür. Resmine bakarsanız arka ayaklarının ördek ayağı gibi olduğunu görürsünüz.

Ayı balığı kendine kâfi balık tutunca karaya çıkarır yer. Yaz esnasında saatlerle kayaların üzerinde güneşe karşı uzanarak lezzetle yatar uyur. Lâkin uyurken ihtiyatlı olarak gözleri açık uyur. Bu hayvan daima kavuklara gizlenerek av gözler ki avı görünce bir anda dalıp avı kaçırmadan yakalar.

EK-49/ Mehmed Şemseddin, “Bebr”, *Çocuklara Talim*, S. 3, 1888, s. 23-24.

BEBR

Bebrin başından ayaklarına kadar derisi güzel siyah beneklidir. Bebr her ne kadar böyle alacalı derisi sebebinden naşi, yakışıklı bir canavar ise de ormanda barınan başka hayvanlardan daha sert ve yırtıcıdır. İnsanlar aslandan çok bundan kokarlar. Çünkü aslan karnını doyuracak av bulduğu halde kanaat eder. Lâkin bebr asla kani olmaz. Hırçındır, her rast getirdiğini öldürmeye çalışır. Ve çok defa büyük hasarlar eder. Bebr ormanın içinde yılan gibi karnı üstüne sürünerek, usul ile yürür ki, avlayacağını sessiz ve habersizce avlar. Tesadüf eylediği hayvanın üzerine gayet çabuk bir sıçrayıp, biçareyi yere vurur. Bebr at gibi koşmaz atlayarak, sıçrayarak gider. Lâkin böyle yürüyerek gitmesi, atın koşmasından daha hızlıdır. Bu hayvan giderken bir nehre ve bir ırmağa rast gelip de karşı tarafa geçmek isterse birden bire nehre atlayıp yüzerek öbür yakaya çıkar. Bebrin vatanı yani bulunduğu mahal Asya kıtasıdır. Hindistan’da çok bulunur. Bebr filler ve köpekler ile avlarlar. Hâsılı bu hayvanın ne derece sert olduğunu şundan anlayınız ki, iki kimse bir sebepten dolayı yüzdükleri sırada, birbirine: “Sen beni bilmiyor musun? Ben adamı şöyle yaparım, böyle yaparım.” misüllü sözlerde bulununca öbürü de ona: “Kime bebrleniyorsun yahut o kadar bebrlenme.” der.

Bebr: (Farsça) Memelilerden, sıcak ülkelerde yaşayan, derisi benekli, yırtıcı hayvan.

Bebrlenme: Böbürlenme, kibir.

EK-50/ İmzasız, “Yılan”, *Muscavver Çocuk Postası*, S. 4, 1923, s. 28.

YILAN

Hepiniz yılanları tanırırsınız. Bu hayvanlardan korkar ve nefret edersiniz. İnsanları sokup zehirleyerek öldürürler. Fakat hepsi zehirli değildir. Onun için yılanlar, zehirli ve zehirsiz olmak üzere ikiye ayrılır.

Zehirli yılanların diğerlerinden farkı, ancak üst çenelerinde zehir ilga etmeye mahsus dişlere malik olmasıdır. Bunlar sıcak memleketlerde pek çokturlar. Zehirlilerin başlıcaları, engerek yılanı, katır yılanı, ok yılanı, çingiraklı yılan, gözlüklü yılan ve Mısır’ın sağır yılanıdır. Bunlar kışın uyuşurlar baharda uyanırlar. Bunların sokmaları

mühliktir. Bilhassa çingıraklı yılan pek zehirlidir. Kuyruğunun ucu yere temas ettiği vakit ses çıkarır. Gözlüklü yılan Asya'nın cenup tarafında bulunur. Ensesinde gözlüğe benzeyen bir leke vardır. Gayet zehirlidir. Engerek yılanı da zehirli olup ormanlarda, çayırlarda, bağlarda kesretle bulunur. Boyu 70-80 santimetre kadar olup sırtında boylu boyuna koyu renkli ve girintili çıkıntılı bir yol ve kafasında darp işaretinde bir benek vardır. Bunlar insanları gördükleri vakit ekseri firar ederler. Avını evvel zehirler sonra yutar.

Zehirsiz yılanlara gelince, bunların meşhurları on metre tuluunda olan ve Amerika ile Hind-i Şarkîye'de bulunan "piton" nam yılan ile "boa" ve "karayılan" dır. Bunların zehri yoktur. Şikârına sarılarak kuvvetli sıkmak [sureti] ile [avını] telef ederler. Hamur gibi ezerek yerler.

Alelumum yılanlar et yerler. Ve yiyeceklerini ağızlarına almak tefrik eder. Zehirliler ile zehirsizler bir de başlarından tefrik olunur. Zehirlilerin başları üç köşelidir. Zehirsizler böyle değildir. Yılanların dili uzun ve ucu yarıktır. Hayvan istediği vakit dilini çıkarır. İsteddiği zaman boğaz tarafında, içinde kılıfı için ağızlarını çok açarlar. Bu hayvanların dişleri vardır. Hele zehirli olanların dişleri arasında "kelep" denilen çengel vari ve içi boş, büyücek ve her bir tarafında dört adet dişleri vardır ki bu dişlerde vücudu zehirli yılanları zehirsizlerden [ayıran bir sıvı] vardır. [Bu sıvıyı] orada saklarlar. Yılan bir cismi yutmak ister ise evvela onu layıkıyla ıslatır. Sonra ağzını açıp yutar. Yuttuğu şeyi midesinde ezmek için bir ağaca sarılır. Yılanlar her sene derilerini değiştirirler. Bir gömlekten sıyrılır gibi içinden çıkarlar. Böyle yılan derilerine tesadüf edilir ki buna "yılan gömleği" denir.

EK-51/ İmzasız, "Timsah", *Musavver Çocuk Postası*, S. 5, 1923, s. 35.

TİMSAH

Şekil ve tür itibarıyla kertenkeleye benzeyen timsah, memalik-i hârre'nin cesim nehirlerinde yaşar. Tulları 6-11 metre kadar olur. Vücudunun sırtı sert kabuklarla örtülüdür. Kafası da vücudu gibi uzundur. Ağız, kulaklarının gerisine kadar yarıktır. Ağız birkaç arşın kadar açılır. Koca ağızında sivri dişler vardır. Dili, ağızına nispetle pek küçüktür. Dört ayak üzerine istinat eder. Arka ayaklarının parmakları bir deri ile

yekdiğerine bağlıdır. Kuyruğu uzun ve yassıdır. Vücudunu örten deri o kadar serttir ki bıçak ve kama ile delmek mümkün değildir. Her tüfek vücuduna işlemez. Kuyruğunu kürek gibi kullanarak suda süratle yüzer. Nehir kenarlarında bilhassa bataklıklarda gezdiği zaman devrilmiş çam ağacına benzer. Şikârını gördüğu zaman yerinden eser-i telaş göstermeyerek kalkar, kendisine yaklaştığu vakit birden bire atılır ve yakalar.

Timsahlar üç nevidir. Şekilde “A” harfi ile gösterilen ve Afrika’da yaşayan “Krokodil” namıyla yâd olunan timsahtır. Bunun tulu 7 metredir. Hindistan’da yaşayan ve şekilde “C” harfiyle gösterilen “[Gavyal]” ismiyle yâd olunan timsahtır. Bunun tulu da 6 metre kadardır. Amerika’da bulunan ve şekilde “B” harfiyle [işaret] edilen “Kayman” timsahıdır. Bunun tulu da 10 metre kadardır.

Afrika’da Nil Nehri civarında bulunan timsah, seyyahlar üzerine hücum eder. Koca ağzını birkaç arşın açarak insanın hiçbir tarafına ziyan getirmeksizin bir lokmada yutar. Timsah açlık zamanında yırtıcı olup karnını doyurur doyurmaz derakap hiddeti geçer. Hatta Habeşistan’da timsahlar evlere kadar gelir.

Memalik-i hârre: İklimi çok sıcak olan mıntıklar. Sıcak memleketler.

Tul: Boy, uzunluk.

Diğer Tanıtım Ekleri

EK-52/ Mehmed Şemseddin, “Çay ve Kahve”, *Çocuklara Talim*, S. 4, 1888, s. 30-31.

ÇAY VE KAHVE

Çay Fidanı

Çay yaz kış daima yeşil duran bir ağacın yaprağıdır. Bu ağaç Çin ve Japonya’da yetişmektedir.

Hindistan’ın bazı yerlerinde dahi bulunur. Çay ağacının yaprakları yeşil ve çiçekleri beyazdır. Mevsiminde taze iken yaprakları dolayarak kurutup ufak sandık yahut paket içine ko[yar]lar. Çayın akkuyruk, siyah, beyaz ve yeşil olarak birkaç türlüğü vardır.

Siyah çayı açık havada biraz zaman ve rüzgâr ile kurutulduktan sonra, kömür ateşi üzerinde aheste aheste kavururlar.

Yeşil çayı, ağacından toplar toplamaz kuruturlar.

Yeşil çayı sade olarak Afgan ahalisi içerler. Acemler ekseriye akkuyruk çayı kullanırlar. Yalnız yeşil çay acı olup ağzı da burar. Siyah çaya biraz beyaz çay kat[ıp] içilirse ekşice olur. En iyisi siyah çaya azıcık yeşil çay katılırsa pek lezzetli olur.

Çayı çok türlü pişirirler. En âlâsı yalnız suyu birkaç taşım kaynattıktan sonra, çayın kuvvetine göre münasip miktar çayı porselen çaydanlığa koyarak diğer kapta kaynamakta olan suyu üzerine döküp çaydanlığın ağzını kapamalı, kıvılcımlı kızgın kül üzerinde yirmi dakika bırakmalıdır.

Çay az içildiği halde mideye ve sinirlere pek faydalıdır. Eğer her gün devam olunuyorsa sütlüsünü ara sıra ise sadesini içmelidir. Süt ayrı kapta ısıtılmalıdır.

Kahve pek eski vakitlerde Yemen taraflarınca malum olup, 923 Sene-i Hicri' yesinde İstanbul'a getirilerek birkaç sene sonra İtalya ve Fransa ve sâir [Av]rupa memleketlerine yayılıp, nihayet 1652 Sene-i Milâdiye'sinde İngiltere'de şüyü bulmuştur.

Kahve ağacı Yemen'de, Amerika-yı şimâlinde Cenûb taraflarında, Brezilya'da, Hindistan'ın garp semtlerinde, Cava Adaları'nda ve Serendip Adası'nda yetişmektedir.

Kürre-i Arz'da en birinci kahve Yemen "Mocha" kasabasında çıkindır. Amerika'da çıkan kahvelerinde en meşhuru "Kostarika" ülkesinde hâsıl olanıdır.

Kahve ağacının nihayet boyu dört buçuk arşın olur. Yaprakları yeşil ve çiçeği beyazdır. Yemen ahalisi kahve ağacına "ben" derler.

Kahve Fidanı

Ağacın meyvesi demek olan kahve [ta]nesinin kabuğuna kaşer derler ki kahvenin kendisinden ziyade kaşer dedikleri kabuğunu çay gibi kaynatıp içerler.

Kahvenin az içildiği halde mideye ve sinirlere faydası olduğu gibi akla da kuvvet verir.

Afyon'dan zehirlenen bir kimseye on sekiz yirmi dirhem kavrulmuş kahveyi yüz-yüz yirmi dirhem suda kaynatarak içirilirse, pek faydası görülür.

Kahve baş ağrısına dahi oldukça iyidir.

Şüyü: Herkesçe duyulma, yayılma.

EK-53/ Mehmed Şemseddin, “Husûm Yahut Berd-i Acûz”, *Çocuklara Talim*, S. 5, 1888, s. 36.

HUSÛM YAHUT BERD-İ ACÛZ

Her sene şubat ayı nihayetine doğru birkaç gün olan sertçe fırtına ve soğuğa, pek çok kimse “kocakarı soğuğu” demektedir.

Bu soğuk ve fırtınanın vaktini bildirmek için takvimlerin bazıları “berd-i acûz” ve “berd-ülacûz” yazar. Bazısında “husûm fırtınası” diye beyan eder.

Buna kocakarı soğuğu diyen kimseler, galiba berd-i acûz yazan takvimlerdeki “acûz” lafzını kocakarılarca denilen “acûze” zannettiklerinden ötürü kocakarı soğuğu diyorlar. Bununla beraber güya vaktinde kocakarının biri (?) kırdaki keçilerini otlatmakta iken, birdenbire şiddetli ve soğuk bir fırtına çıkmış, bu sebeple hem kendisi hem de keçileri donmuş, helâk olmuş tarzında sâir birtakım uydurma fıkralarda söylemektedirler. İşte bu gibi zanların hepsi yanlıştır. Bunun doğrusu şöyledir: Takriben bundan 4888 sene evvel, Yemen civarında “Hızır-ı mevt” ve “Badiye-i Ahkaf” denilen yerlerde “Ad Evveli” namıyla bir cins insanlar var idi. Bunlar gökteki aya taparlardı. Aya tapmaktan vazgeçemediler ve cümle âlemi yaradan Halik Teâlâ Hazretleri’ne ibadet eylemeleri için Peygamber-i Zîşan’dan “Hud” Aleyhisselâm. Bunları dine davet eyledi ise de kabul etmediklerinden başta Hûd Aleyhisselâm’a türlü türlü eza ve cefa eylediklerinden Tanrı Teâlâ Hazretleri bu Ad Kavmi tahminen bundan 4438 sene evvele şubat ayının yirmi altıncı günü başlayan şiddetli bir fırtına ve soğuk ile helâk eylemiştir.

Bu fırtına Kur-an’ı Azîmüştân’ın yirmi dokuzuncu “Tebâreke” cüzünde “El-Hakka” suresinin baş tarafındaki ayeti kerime ile beyan bulunduğu üzere sekiz gün yedi gece devam eylemiş. İşte bu sebeple her sene şubatin yirmi altıncı gününden itibaren sekiz gün yedi geceye kavimlerin bazıları “Husûm Fırtınası” yazar. “Husûm” lafzının lügat manası: 1. Şeamet, bahtsızlık, 2. Bir düziye olan zarar ve fenalık.

Gelelim “berd-i acûz” sözlerine “berd” Arapça soğuk demektir. “Acûz” da 1. Kuyruk, 2. Son, nihayet manasındadır. Bu halde berd-i acûz yahut berd-ülacûz, soğukun nihayeti ve sonu demektir.

Şubatın yirmi altısından sonra ilkbahara on bir gün kaldığı cihetle, kış mevsiminin bitmek üzere bulunduğunu bildirmek için bazı takvimler son soğuklar manasında olarak Husûm Fırtınası yerine “Berd-i Acûz” sözlerini yazar.

EK-54/ İmzasız, “Buzdan Bir Abide”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 16, 1923, s. 125.

BUZDAN BİR ABİDE

Resmini aşağıda gördüğünüz abide, ilk nazarda zannettiğiniz gibi mermerden yapılmış değildir. Bu abidenin her tarafı buzdur.

Almanya’da Heidelberg civarında gayet yüksek dağlar vardır. Kış mevsiminde seyyahlar, bu dağlara çıkarak gezerler. Seyyahlar için dağ başlarında hususi oteller, gazinolar mevcuttur. Resimdeki abideyi de bu otel sahiplerinden birisi yapmıştır. Bu adam, her sene muhtelif şekillerde ayrı ayrı buzdan abideler yapar. Seyyahların birçoğu bu abideyi görmek için dağa çıkarlar. Buz tabii yaz sıcaklığında erir. Fakat kışın yerine yenisi yapılır.

EK-55/ İmzasız, “Müteharrîk Kaldırımlar”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 16, 1923, s. 125.

MÜTEHARRİK KALDIRIMLAR

Paris’te, Londra’da insanları yürüyerek yorulmaktan kurtarmak için müteharrîk kaldırımlar yapılması[nın] düşünüldüğünü, bir iki sene evvelki gazete[ler] yazmıştı. Bu müteharrîk kaldırımları çok evvel Amerikalılar düşünmüşler ve memleketlerinde tatbik etmişlerdi.

Resimde göreceğiniz vecihle, dik bir yokuşun ortasına müteharrîk bir yol yapmışlar, yüklü arabalar yokuştan çıkarken hayvanların zahmet çekmemesi için bu yolun üzerinde ahz-ı mevki ederler. Yol da yokuş yukarı hareket ettiğinden araba durduğu yerde, hayvanlar bir adım bile atmadan yokuşun başına çıkmış bulunur.

EK-56/ İmzasız, “İngiliz Falakası”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 18, 1923, s. 138.

İNGİLİZ FALAKASI

Falaka! Bu isim şimdi size yabancıdır. Fakat on beş yirmi sene evvel mekteplerde okuyanlara soracak olursanız size, tüyleri ürpererek izahat verirler.

Falaka, izci değneğinden biraz küçük bir değnektir. Bu değneğin boyunca bir ipi değneğin iki ucuna bağlarlar. Ceza verilecek talebenin ayaklarını bu ipin arasına geçirirler. Değneği uçlarından iki kişi tutar. Çocuğu yere yatırır. Bir üçüncü kimse de elindeki bir sopayı çocuğun çıplak ayağına vurur. Hamdolsun bu [vah]şi usul bizden kalktı.

Falaka vaktiyle yalnız bizde değil İngiltere’de [de] vardı. Fakat İngiliz falakası başka şekilde idi. Resimde göreceğiniz vecihle bu falaka[nın] ortaları baş geçecek kadar delik, uzun bir tahtadır. Deliklere ceza verilecek çocukların kafaları sokulur ve ince bir değnekle arkalarına vurulur.

Nasıl? Bundan on beş yirmi sene evvel dünyaya gelmediğinize şimdi memnun oldunuz mu?

EK-57/ Mehmed Şemseddin, “Ay ve Güneş Tutulması”, *Çocuklara Talim*, S. 4, 1888, s. 27.

AY VE GÜNEŞ TUTULMASI

Ay parlaklığı güneşten alır. Şunun gibi sabahleyin henüz doğduğu zamanda İstanbul semtindeki akşamüzeri dahi, güneşin hemen yatacağı hengâmede Üsküdar tarafındaki evleri görürsünüz ki, sanki evler yanıyor gibi güneşin ziyası camlara vurur. Pırıl pırıl parlattırır. İşte Küre-i Kameriye ’de Aya da Güneşin ziyası böylece akis ederek ayı aydınlık eder. Hal böyle olunca Kamer aydınlığı, Güneşten aldığı cihetle Güneş ile Ayın arasına Küre-i Arz yani üzerinde yaşadığımız dünya geldiğinde Kamer Şemsin parlaklığını tabî küremiz alamaz. Çünkü arada Küre-i Arz vardır. Bu halde ay karanlık, yani asıl kendi haliyle görülür. İşte böyle Kamerin günün parlaklığını göremeyerek asıl kendi haliyle karanlık görülmesine ay tutulması denilir.

Ay parlaklığı nasıl Güneşten alırsa, Küre-i Arz da aydınlığı Güneşten alır ki gündüz olur. Bu surette güneş ile Küre-i Arzın arasına Ay geldiği zaman Şemsin Parlaklığını

Küre-i Arz göremez. Çünkü arada Küre-i Kamer yani Ay vardır. Bu halde karanlık görülür. Hâlbuki karanlık görülen Güneş değildir. Araya gelen aydır.

İşte Kamerin böyle Güneş ile bizim Dünyamızın arasına gelmesiyle Güneşin parlaklığını Küre-i Arza göstermeyip, kendi ziyasız heyetini göstermesine, Güneş tutulması denir. Kamerin tutulması ayın 14. ve 16. gecesi vuku bulur. Güneşin tutulması ayın son günü akşamüstü yahut ayın ilk günü sabahleyin vuku bulur. Her Güneş ve Ay tutulduğu mutlak her memlekette görülmez. Ve Ay tutulduğu bir defa İstanbul ve civarında görülüyor ise öbür defasında Mısır'da Hindistan'da yahut İngiltere'de ve Fransa taraflarında görülür. Ayın ve güneşin tutulması Cenab-ı Hakkın emir ve iradesiyle vuku bulmakta olduğundan havf edecek bir şey yoktur. Ve bâbta birtakım batıl itikat da bulunmak, layık değildir. Ay ve Güneş tutulduğu zaman tabanca ve tüfek atmak dahi cahillik ve itikatsızlık alametidir. 10, 50, 100 ve daha ziyade sene sonra Ayın ve Güneşin tutulacağı şimdiden hesap edilip bilinir. Ay tutulmasına Arapça "Husuf" dedikleri gibi Güneş tutulmasına dahi "Küsum" denilir.

EK-58/ Mehmed Şemseddin, "Laponlar", *Çocuklara Talim*, S. 4, 1888, s. 29-30.

LAPONLAR

Lapon denilen bir soy insanlar Avrupa kıtasında İskandinavya Yarımadası'nın en şimali semtlerinde bulunuyorlar ki, bir kısmı Rusya bir kısmı İsveç, Norveç memleketlerindedirler. Bunların buldukları yerlerin şimal tarafı Bahr-i Müncemid şimali şark tarafı Bahr-ı Ebyaz, garp tarafı "Postini" körfezidir. Bu körfezin civarında bir ova vardır. Üzeri hemen çam ve çıra ağaçları ile örtülmüştür. Şimal taraflarında yazın sıcaklık santigrat, sıfırdan bir ve iki derece yukarıdır ki İstanbul'da kar yağdığı derecedir. Kış mevsiminde güneş birkaç hafta doğmayıp bir düziye gece gider. Yazın dahi güneş birkaç hafta batmayıp daima gündüz olur. Laponlar 15- 20 bin kişiden ibaret olup bunlar dahi ikinci numarada yazılan Samoyedler gibi kısa boylu âdeti cüce derler, saçları siyah tenleri sarıdır. Giydikleri kürk ve pantolondur. Yedikleri ise birtakım av etleridir. Şehirlileri binada otururlar ise de dağlıları çadır altında barınırlar. İsveç ve Norveç'teki Laponlar Protestan mezhebinin Lutheryan kısmından olup Rusya'dakiler Rum mezhebindedirler. Laponlar kendi lisanlarınca buldukları bütün memleketlerine

“Samah Anda” ve “Sumalada” derler. Bunların lisanları Finova lisanına yakın ise de İsveç lisanından dahi bir hayli söz ile karışıktır.

Deney Örnekleri Ekleri

EK-59/ İmzasız, “Postanın Fennî Tecrübeleri”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 2, 1923, s. 14.

POSTANIN FENNÎ TECRÜBELERİ

Tecrübe-1

Güzelce kurutulmuş bir cam çubuğunu çuha üzerine şiddetlice sürterek masa üstündeki kâğıt parçalarına yaklaştırınız. Derhâl kâğıt parçalarının harekete geldiğini göreceksiniz.

Tecrübe-2

Defterinizden bir yaprak koparıp orta yerinden ikiye ayırınız. Bade üst üste koyarak sağ elinizle mangal veya lamba şişesinin üstüne tutup sol elinizdeki çuha veya mendil ile sekiz on defa delk ederek uzaklaştırınız. Kâğıtları birbirinden ayırmak istediğiniz zaman ber-vech-i ati hadiseler[e] müşahede edersiniz.

1. Kâğıtların yekdiğerine yapıştığını görürsünüz.
2. Ayırdığınız zaman bir çıtırtı duyarsınız.
3. Tecrübeyi karanlık bir mahalde yaparsanız kâğıtları ayırır iken aralarında ufak ufak şerareler[i] müşahede edersiniz.
4. İki kâğıt arasını dört-beş santimetre mesafede tutmak ister iseniz uçlarının kıvrılarak birbirlerine yaklaşmaya say ettiklerini görürsünüz.
5. Kâğıtların aralarındaki mesafe üç-dört santimetre olmak üzere birisini aşağıda diğerini yukarıda tutunuz. Aşağıdaki kâğıdı bırakırsanız yukarıya doğru hareket ederek üstündeki kâğıda yapıştığını görürsünüz.

Tecrübe-3

Bir masa üstündeki iki kitabın arasına ufak ufak kesilmiş insan, yılan, kuş modellerini koyunuz. Kitapların üstüne de iyice kurutulmuş ve biraz ısıtılmış pencere camı koyarak elinizle camı ovmaya başlayınız. Göreceksiniz ki masa ile cam arasında kalan insan, yılan, kuş modelleri derhâl oynamaya, sıçramaya başlar.

EK-60/ İmzasız, “Postanın Fennî Tecrübeleri”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 3 1923, s. 20.

POSTANIN FENNÎ TECRÜBELERİ

Tecrübe-4

Kâğıttan bir boru yapınız. Bunu sol elinizle tutarak sol gözünüzün hizasına koyunuz. İki gözünüz açık olduğu halde karşınızdaki bir cisme bakınız. Bu esnada sağ elinizi açarak avcunuzu boruya yavaş yavaş yaklaştırarak temas ettirirseniz karşınızdaki cismi, avcunuzun içi delikmiş gibi, içinden görürsünüz.

Tecrübe-5

Daire şeklinde kesilmiş mukavvanın bir yüzüne kafes diğer yüzüne de kuş resmi yapınız. Mukavva şeklindeki dairenin kater-i ufkiyesinin nihayetlerine birer ip bağlayarak süratle çevirirseniz kuşu kafes içinde görürsünüz.

EK-61/ İmzasız, “Postanın Fennî Tecrübeleri”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 4, 1923, s. 28.

POSTANIN FENNÎ TECRÜBELERİ

Tecrübe-6

Koyu kırmızı renkte ve merbaa şeklinde bir kâğıt alarak beyaz bir kâğıt veya bez üzerine koyunuz. Kırmızı kâğıda bir miktar baktıktan sonra süratle uzaklaştıracak olursanız kırmızı ren[gin] altında kalan beyaz kâğıt rengi[nin] aslında görünmeyip yeşil renkte görünür. Kırmızı kâğıt yerine yeşil kâğıt koyup tecrübeyi tekrar ederseniz bu de[fa] yeşil kâğıdın altında kalan beyaz kâğıdı kırmızı olarak görürsünüz.

Tecrübe-7

Kırmızı kâğıdı güneşten gelen ziyaya karşı meyille tutunuz. Kâğıt üzerine de beyaz renkli bir bez tutarsanız kırmızı olarak görürsünüz.

Tecrübe-8

Sağ gözünüzü kapayarak sol gözünüzle sağ elinizin parmaklarından birinin ucuna yapıştıracağınız küçük beyaz bir merbaa yapınız. Parmağınızı yavaş yavaş gözünüze yaklaştırınız. Otuz santimetre mesafeye geldiğinde merbaanın kaybolduğunu göreceksiniz.

Merbaa: Dört bucaklı, dört katlı.

EK-62/ İmzasız, “Sihirli Bir İp”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 10, 1923, s. 76.

SIHIRLI BİR İP

Beyaz bir makara tiresi alınız. Bu tireyi gizli olarak oldukça fazla tuzlu bir su içinde iki üç dakika bırakınız. Sonra ucundan tutarak ve sarmamaya çalışarak tuzlu sudan çıkarınız. Kurutunuz. Kuruttuktan sonra tekrar tuzlu suya sokunuz. Yine bir iki dakika sonra ihtimamla çıkararak kurutunuz. Bu ameliyeyi üç defa tekrar ediniz. Üçüncü defadan sonra elinizde[ki] tire artık sihirlenmiştir. Yani başkaları için esrarengiz bir tire olmuştur.

Arkadaşlarınızı toplayınız. Bu tireyi duvara çaktığınız iki çivi arasına bağlayınız. Fakat duvara temas etmemesine dikkat ediniz. Sonra tirenin içine mümkün olduğu kadar hafif bir yüzük geçiriniz ve kibritle tireyi ateşleyiniz. Tire bir baştan bir başa yandığı halde yüzük tirenin külü üzerinde muallakta kalır.

Sebebi: Tabii iplik tamamen yandı fakat tireyi birkaç defa tuzlu suya batırdığımız için tuz tirenin etrafına bir nevi boru gibi sarıldı. İplik yanarken bu boru alevden müteessir olmadı. Ve yüzük muallakta imiş gibi görüldü. Hakikatte ise boruya istinat ediyordu.

Bu tecrübeyi yapacağınız odada rüzgâr bulunmamasına dikkat etmelisiniz.

EK-63/ İmzasız, “Kolay Barometre”, *Musavver Çocuk Postası*, S. 15, 1923, s. 124.

KOLAY BAROMETRE

Barometre, havanın kuru yahut rutubetli olacağını, yağmurun yağıp yağmayacağını bildiren bir alettir. Bu aleti dükkânlarda hazır olarak satarlar. Mamafih size burada

söyleyeceğimiz usul, barometreyi kendi kendinize ve masrafsız olarak yapabileceğinizi gösterecektir.

Ufak bir tahta alınız. Bu tahtanın bir ucuna bir çivi çakınız. Çiviye bir ip bağlayarak diğer ucuna da bir demir parçası raptediniz. Resimde gördüğünüz gibi demir parçası ipe asılır. O tıpkı duvarcı çekülü gibi tahtada sallanır. Bu tahtayı bir duvara asınız. Ve bekleyiniz. Hava yağmurlu olduğu zaman ip rutubetten gevşer. Ucundaki demir parçası da ağır olduğundan ipi gerer. Bu suretle ip biraz uzar. Hemen bir kurşun kalem ve tebeşirle demirin tahta üzerindeki hizasını tespit ediniz. Sonra yine bekleyiniz. Birkaç gün sonra hava açılır, rutubet gider. Güneş çık[ıp] rutubet gidince tabiatı ile iplikte yumuşaklık kaybolur. Kendisini çeker, gerilir. Bu gerilme esnasında da ucundaki demiri biraz yukarı çeker. Demirin yukarı çekildiğini tebeşirle çizdiğiniz hizadan ayrılması ile görürsünüz. Ve yeni meydana gelen hizada tekrar işaret edersiniz. İşte barometre oldu demektir. Bundan sonra havanın nasıl olacağını anlamak istediğiniz zaman tahtanıza bakarsınız. Eğer ipin ucundaki demir aşağı çizgiye doğru inmiş ise yağmur yağacak veya hava rutubetli olacaktır. Yok, demir yukarı çizgiye doğru ise güneş açacaktır.

Dil Bilgisi Çalışmaları ile İlgili Metinler

EK-64/ Mehmed Şemseddin, “Türkçe Lügat Kitabı”, *Çocuklara Talim*, S. 5, 1888, s. 39-40.

TÜKÇE LÜGAT KİTABI

Anafor- Rumca anafora lâfzından alınıp, galat olarak anafor demektedir. Anafor akıntının zıddıdır. Yani denizdeki suların aşağı doğru akmasına akıntı denildiği gibi

Kıyı cihetlerindeki suların yukarı doğru akmasına da anafor derler.

Akrep- Rumca Gali poz lâfzından alınıp galat olarak akrep demektedir. Akrep balık tutmak için balıkçıların kullandıkları üstelikli ağıdır.

Ayazma- Rumca “Ayı yazam” sözünde alınıp değiştirilerek ayazma demektedir.

Ayazma bazı kiliselerle bazı mahallerde derununda su bulunan yerlere denir.

Palamut- Rumca “balamız” lâfzından alınarak galat olarak palamut demektedir.

Trabzon- Rumca “trapazos” lâfzından alınarak değiştirip Trabzon demektedir.

Trabzon Karadeniz'in Anadolu sahilinde Al Yevm devletin bir vilâyet merkezidir.

Bu şehir altmış bin nüfusu havidir. Bununla beraber İran memaliğinden pek çok emtia bu şehre gelmektedir.

Palaska- Macar lisanından alınmadır. Palaska malûm ya askerler kullanırlar.

EK-65/ Mehmed Şemseddin, "Türkçe Lügat Kitabı", *Çocuklara Talim*, S. 7, 1888, s. 56.

TÜRKÇE LÜGAT KİTABI

Aban- İleriye yahut üstüne doğru ziyadesiyle dayan yüklen.

Abanmak- Baş ve göğüs ile ileriye ve üstüne doğru pek yüklenmek ve dayanmak.

Abayı- Bir türlü at haşası.

Aberu- Mermer gibi tımarlı türlü renkte olan kâğıt.

Abla- Büyük kız karındaş bir işte baş olan kadın ve erkeğin kendi karısı.

Ablak- Hayâsı çıkarılmış horoz.

Ebe-Gebe kadınların çocuklarını doğurtan.

Ab- Bütün bütün, birdenbire, pek. Ancak birkaç sözün evvelinde kullanılır.

Apaçık- Bütün bütün, açık.

Ap- Apansız, birdenbire.

Apar- Getir götür, sürükle, yakalayıp al.

Apartmak- Getirmek, götürmek.

Abalık- Ablak, semiz, tıknaz.

Apratmak- Yıpratmak, eskitmek, aşındırmak.

Eprimek- Burundan solumak.

Apış- İki bacak arası yahut oturur ve ayakta dururken bacaklarını açış, yani aç.

Apmık- Sapanın demir ucu.

At- Malûmdur.

At- Üstüne, binilen ve arabaya konulan bir hayvanın ismi,

At- Hız ile fırlatmak.

Ata- Baba.

EK-66/ Mehmed Şemseddin, “Türkçe Lügat Kitabı”, *Çocuklara Talim*, S. 8, 1888, s. 64.

TÜKÇE LÜGAT KİTABI

Atışmak- Birbirine hiddetle söz söylemek. Söz kavgası etmek.

Atkı- Yüz ve boyundan dokunmuş ve yahut örülmüş ve soğuktan sakınmak için arkaya alınır bir türlü omuz örtüsü.

Etek- Elbise ve bazı şeyin aşağı tarafı. Dağın aşağısına dahi derler.

Atel- Avrupa Kıtasını en büyük nehri olan Volga Nehri'nin Türkçe ismidir.

Atla- Olduğun yerden ileriye hopla, sıçra.

Atlamak- İleriye hoplamak, sıçramak.

Atlangaç- Su yahut çamurdan kuru geçmek için bir taraftan öbür tarafa geçmek için kullanılan kelimelere denir.

Atmaca—Atmaklık, çaylak cinsinden olup piliç ve ufak kuşları kaparak beslenir bir türlü yırtıcı kuş.

Ekmek- Bağda ve sair ondan yapıp insanın en birinci yiyecek nimeti. Ekmek dahi yazılır.

EK-67/ Mehmed Şemseddin, “Türkçe Lügat Kitabı”, *Çocuklara Talim*, S. 9, 1888, s. 71-72.

TÜKÇE LÜGAT KİTABI

Aç- Yediği şeyleri hazım ederek midesi boş olan.

Acıkmak—Aç olmak.

Acı—Tatlının zıttı, kederlenmek.

Acımak- Lezzeti gidip acı olmak, keder etmek, merhamet eylemek.

Aç- Kapalı şeyi gider, meydana çıkar, aşikâr et.

Açık- Kapalı değil, meydanda aşikâre.

Açmak- Kapalı şeyi gidermek

Ahar- Farsça 'da "ahar" kelimesinden alınmadır. Perdah denilen suluca tutkal yahut çiriştir ki, astar ve kâğıtlara sürerler galat olarak ahar denilir. Tek ve çifte ahali kâğıt denildiği gibi.

Ahşam- Akşam demektir.

Ad- İsim.

Ada- Bir şeyin olması için birine bir şey vereceğini vaat eylemek.

Adaş- Bir isimde olan, doğrusu adaş dirliğin söylenmekte küçük olması için adaş denilir.

Adak- Bir şeyin husulü için birine yahut bir mahalle edilen vaat.

Adamak- Ol vecihle vaat etmek.

Edepsiz- Arapça "edep" kelimesinden alınmadır. Edepsiz demektir.

Er- Erken ve her hali erkekliğe yakışır olan kimse.

Er- Erken, ir dahi yazılır

Ara- İki şeyin ortası ve birbirine olan uzaklık bir şeyi bulmak için ortaya öteye beriye bak, yokla, beraber, bazı manalarına da gelir.

Aramak- Bir şeyi bulmak için bakmak, yoklamak.

Araba- Atın yahut kara vapurunun arkasına takılarak içine binilip istenilen yere edilen şey.

Aral- Cezayir "müctemea" yani sıra adalar yahut büyük nehirlerin ağzında denize doğru kum toprak birikmesinden peyda olan o ada ve adalar.

Aralık- İki şeyin beyni, yarı açık yarı kapalı bazı.

Arayıcı- Yoklayıcı.

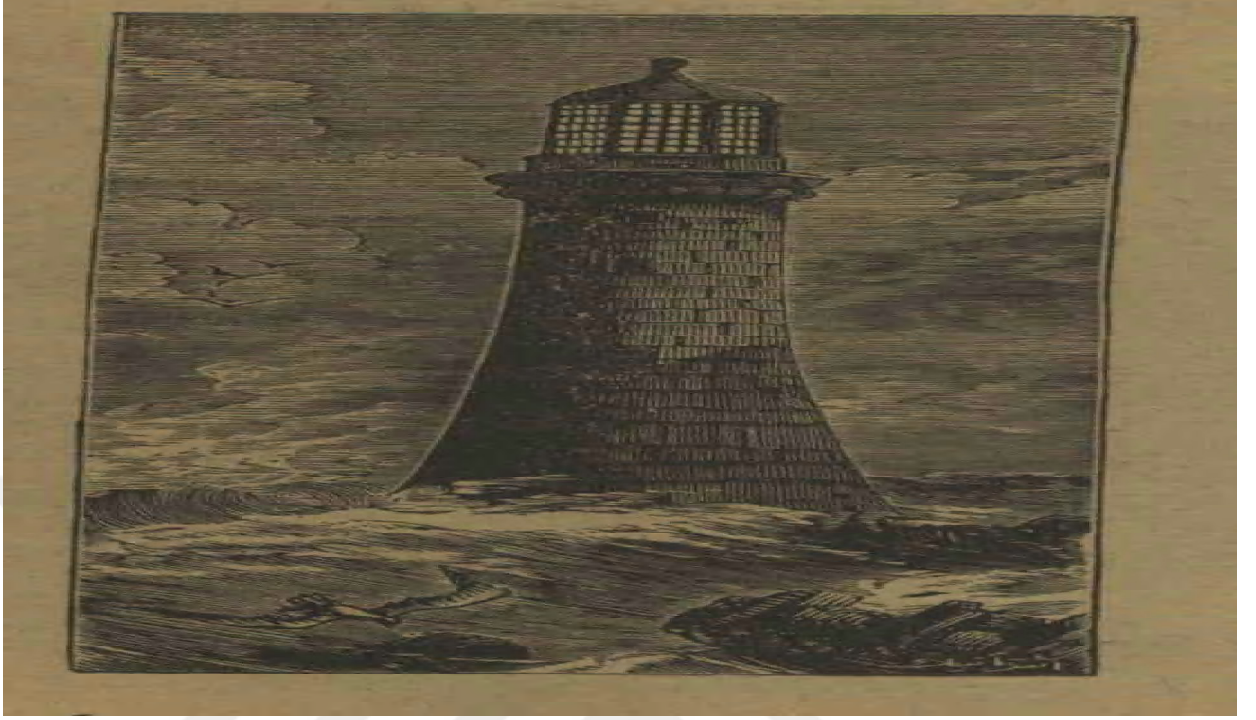
Arpa- Başlıca atık ve sair hayvanın yiyeceği şey.

Şekil-1: ÇT, sayı: 9, sayfa: 69-70.

Şekil-2: ÇT, sayı: 9, sayfa: 30.

Şekil-3: ÇT, sayı: 5, sayfa: 37.

Şekil-4: ÇT, sayı: 4, sayfa: 25.

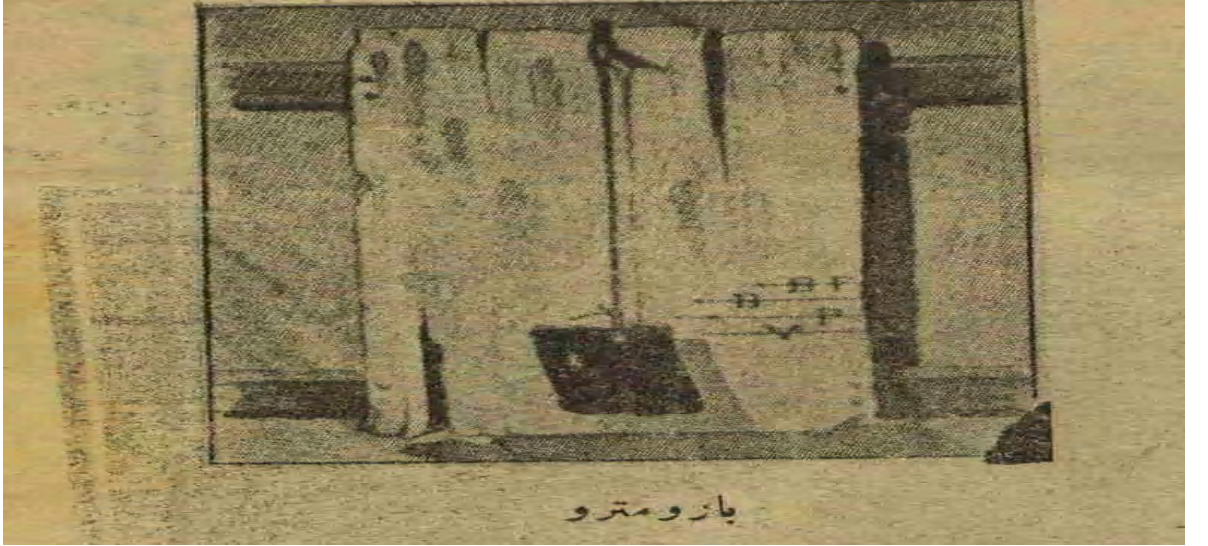
Şekil-5: ÇT, sayı: 8, sayfa: 59-60.

Şekil-6: ÇT, sayı: 4, sayfa: 31.

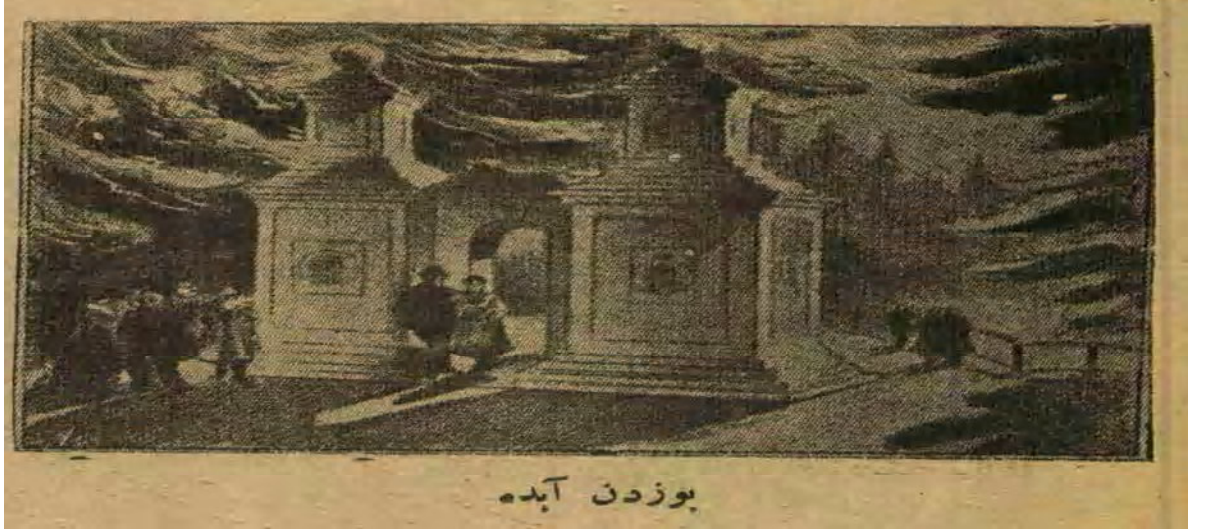
Şekil-7: ÇT, sayı: 5, sayfa: 34-35.

Şekil-8: MÇP, sayı: 15, sayfa: 124.

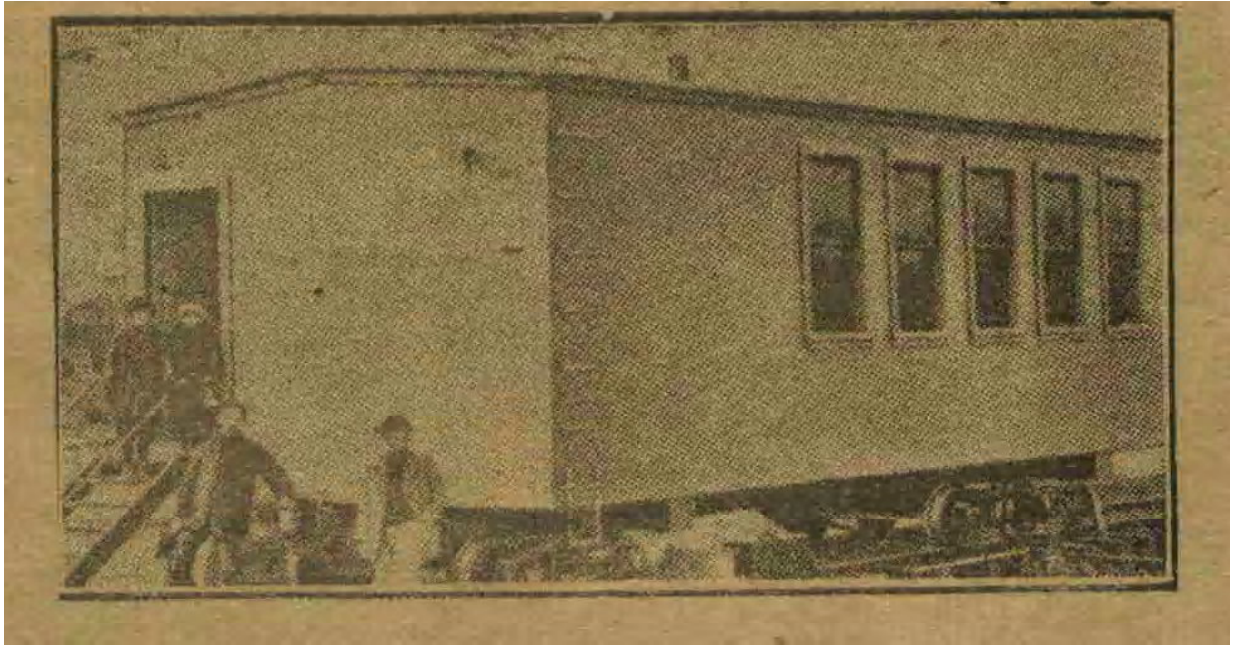
Şekil-9: MÇP, sayı: 8, sayfa: 57.

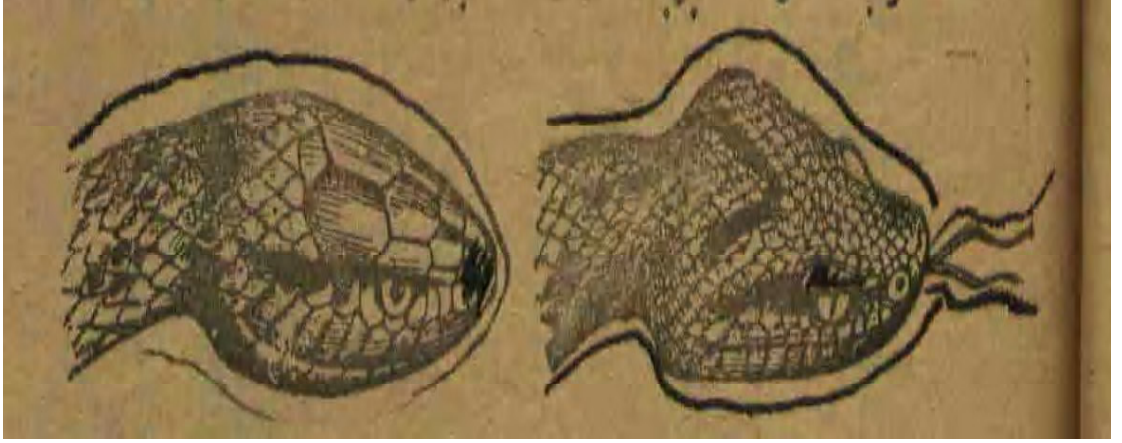
Şekil-10: MÇP, sayı: 16, sayfa: 125.

Şekil-11: MÇP, sayı: 16, sayfa: 125.

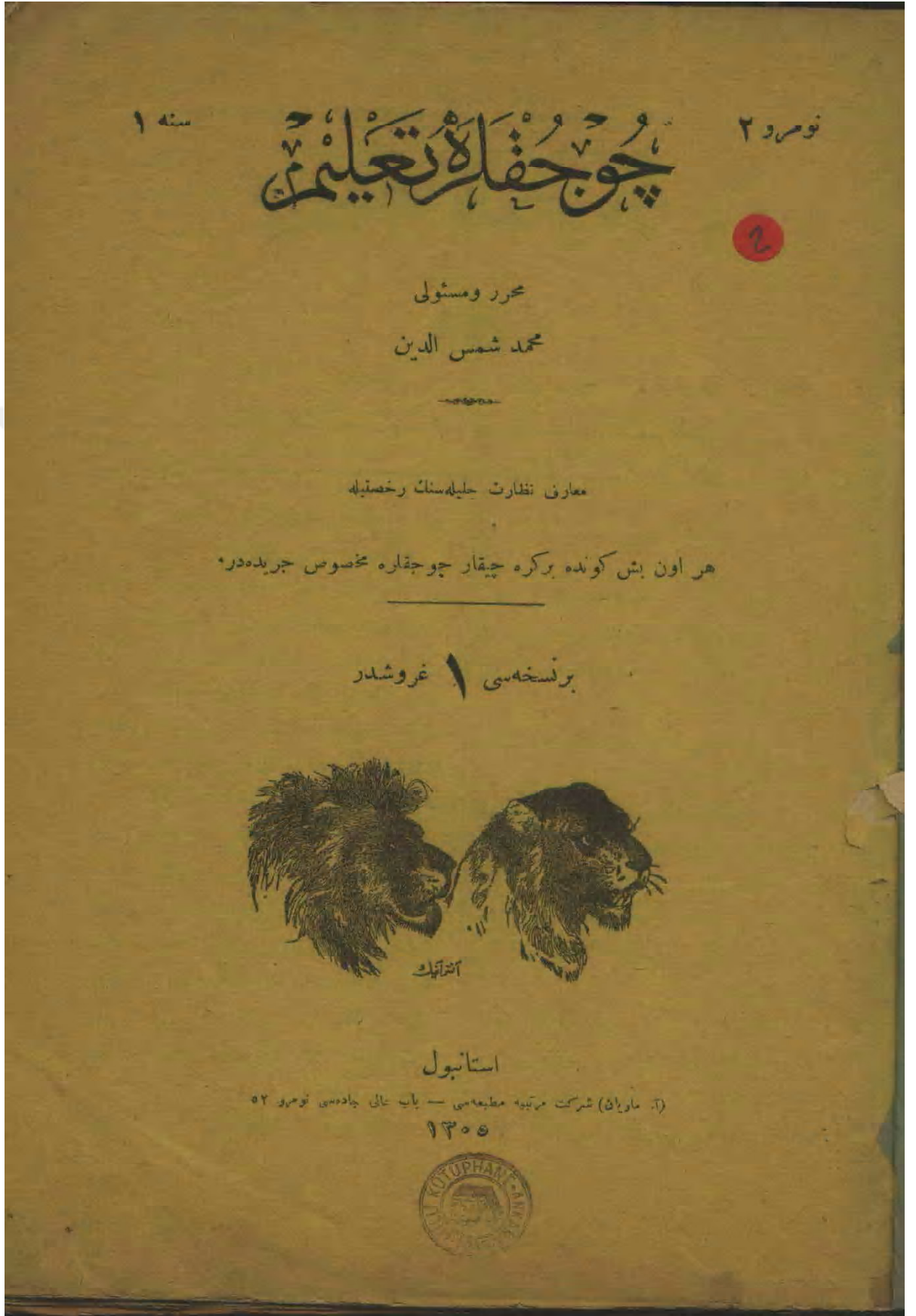
Şekil-12: MÇP, sayı: 3, sayfa: 18.

Şekil-13: MÇP, sayı: 4, sayfa: 28.

Şekil-14: ÇT, sayı: 3, sayfa: 23-24.

Şekil-15: ÇT, sayı: 2, sayfa: 9.

EK 68- TURNİTİN RAPORU

ÇOCUKLARA TALİM (1887-1888) VE MUSAVVER ÇOCUK POSTASI (1923) DERGİLERİNİN ÇOCUK EĞİTİMİNE KATKILARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

ORJİNALLİK RAPORU

% 13	% 13	% 4	%
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	www.dieweltdertuerken.org İnternet Kaynağı	% 2
2	mufredat.meb.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	tubar.com.tr İnternet Kaynağı	% 1
4	www.d-egitim.com İnternet Kaynağı	% 1
5	www.scribd.com İnternet Kaynağı	% 1
6	de.scribd.com İnternet Kaynağı	<% 1
7	acikerisim.aku.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
8	www.benimblog.com İnternet Kaynağı	<% 1

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Emine Merve TÜRKMEN KILIÇ
Uyruğu: Türkiye (TC)
Doğum Tarihi ve Yeri: 19 Haziran 1990, Kırşehir
Medeni Durumu: Evli
e-mail: merturkmen40@gmail.com
Yazışma Adresi: Nar Baş Mahallesi,
 Adnan Menderes Bulvarı, Park
 Yaşam Sitesi, B Blok, No:6

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	EÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi	2018
Lisans	EÜ Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi	2013
Lise	Mucur Lisesi	2008

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2017-Halen	Ürgüp Atatürk Ortaokulu	Türkçe Öğretmeni
2016-2017	Oklubalı Sabri Kahvecioğlu Ortaokulu	Türkçe Öğretmeni
2015	Vehbi Koç Ortaokulu	Türkçe Öğretmeni

YABANCI DİL

İngilizce